

АБДУЛЛА ОРИПОВ

ТАНЛАНГАН АСАРЛАР

**Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти
Тошкент — 2001**

Handwritten signature

**АБДУЛЛА
ОРИПОВ**

*ТАНЛАНГАН
АСАРЛАР*

ТЎРТ ЖИЛДЛИК

**ИККИНЧИ
ЖИЛД**

Шеърлар ва дostonлар

Фафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти
Тошкент — 2001

Ўз2
О-68

Таҳрир ҳайъати:

О. Шарафиддинов, М. Қўшжонов, Э. Воҳидов,
Х. Султонов, Р.Ш. Шогуломов, М. Юсуф, К. Норматов

Тўплаб нашрга тайёрловчи
Дониёр Бегимқулов

О $\frac{4702620202 - 73}{М352(04) - 2001}$ режага қўшимча, 2001

ISBN 6-635-01925-0

© Абдулла Орипов, Фафур
Фулум номидаги Адабиёт ва
санъат нашриёти, 2001 й.

ШЕЪРЛАР

ЎЗБЕК ПАХТАСИ

Дунёда қутловлар бор
Бири биридан гўзал,
Дунёда табриклар бор
Бири биридан эзгу.
Ва лекин бу оламда
Топилмас ҳеч бир маҳал
Она-юрт қутловидан
Баландроқ бирор туйғу.

Шу мўъжаз ҳаётимни
Эл-юртга боғлабман то,
Бир кетмончи ўғлидай
Унга эшман, тирикман.
Каҳрабо тизимчанинг
Донаси каби гўё
Мустаҳкам шу қаторнинг
Тақдирига шерикман.

Тонг билан жаҳон бўйлаб
Бир хабар қоқди қанот,
Ўзбек яна ўз сўзин
Устувор дўндирипти.
Бетимсол талотўпда
Музаффару босабот,
Ўзбек яна дўпписин
Қиялаб қўндирипти.

Миллион йиллик сўз эрур
Пахта бизнинг луғатда,
Жўякларда бошланган
Оналар тўлғоқ дарди.
Мабодо ўсимликка
Забон битса, албатта,

Пахта нави энг аввал
Ўзбекча гапирарди.

Одати нурин сочар
Оламга ҳар кун қуёш,
Бағрида не сирлар бор,
Сифмайди тасаввурга!
Шу бир чаноқ пахта ҳам
Зоҳирдан маъсум, ювош
Ва лекин заҳматлари
Сифмас онгга, шуурга.

Дунёда инсонлар бор,
Майда бир армон сабаб,
Бир-бирин ёқавайрон,
Тупроққа қоришади...
Оламнинг эгнин бутлаш —
Ўзбекка шудир матлаб,
Шу армон, деб чўнг халқим
Бир умр олишади.

Бизнинг уйган хирмонга
Чамбар қилсанг чечакдан,
Юлдузлар шабнам мисол
Бўлади унга инжу.
Боласи уйда қолган
Муштипар келинчакдан
Хизрсифат чолгача —
Барчанинг меҳнати бу!

Халқим, сенсан элларга
Тўкин дастурхон тузган,
Неъматинг ўзингга ҳам
Барқарор бўлсин, дейман.
Уйган бу хирмонинг ҳам
Қуёшга қўлин чўзган
Муҳташам ҳайкалингга
Пойдевор бўлсин, дейман!

1981

УЙ

Ижроқўм уй бермиш,
Кўзларингда ёш...
Шунчалар кўпмида дилингда дардинг.
Етар, таъзим билан эгаверма бош,
Етар, юрагимни эзиб юбординг.

Сеники аталар шу ер, шу замин,
Ё уни назарга илмаганмидинг?
Сенга ҳам тақдирнинг хатлаб берганин
Шунча йил ўтибди, билмаганмидинг.

Ижроқўм уй бермиш,
Бағоят савоб,
Лекин кўрмай сени муте шаклида.
Ҳақиқатнинг тагин изласанг шу тоб
Мутлақ сеникидир уйлар аслида.

1981

* * *

Бахтиёр ҳар дилга ошно топилгай,
Ғуссали юракка лекин йўқ ҳамдам.
Дўстлар эшиги ҳам тақ-тақ ёпилгай
Ғуссали қалб у ён гар қўйса қадам.
Ҳорфин бир йўлчингман, дарвозангни оч,
Бошлаб келди дема кулфат, қайғуни.
Ногоҳ кўзларимда кўрсанг қатра ёш
Соғинч ёшлари деб қабул эт уни.

1981

БОЛАЛАР ШОИРЛАРИГА ҲАЗИЛ

— Соат бўлди тўрт ярим,—
Деди Дилбарга Карим.
Буни эшитди Фулом,
Салим билан Дилором,
Шоира-ю, Гулноза,
Хадича билан Роза.
Алишер-у Бахтиёр,
Хуршид, Витя, Ихтиёр,
Азим, Мойли, Дадашвой,
Шукур, Аҳмад, Адашвой,
Мавлуда-ю, Илҳомжон,
Файрат, Саъди, Инъомжон,
Тошпўлат, Юлдуз, Зоҳир,
Зарифа, Маҳкам, Омон,
Миразиз, Сафар, Раҳмон,
Шавкат, Йўлдош, Узоқбой,
Болта, Теша, Тузоқбой,
Эшмирза, Элдор, Журъат,
Муқимий билан Фурқат...
— Энди соат беш ярим,—
Деди Дилбарга Карим.

1981

ЎЗГУВЧИЛИККА АРИЗА

(Бир ғаламис тилидан)

Мени назарига илмайди биров,
Сизга шу гапларни айтайин тикка.
Кеча бир даврада ўйнадим гаров,
Мени қабул қилинг, ўзғувчиликка.

Ҳар хил союзлар бор.
Масалан, кино,
Демангиз мен ўзни унга ураман.
Сабил техникаси қийинмиш, аммо
Томоша қилишни яхши кўраман.

Рассом бўлишликка тоқатим ҳеч йўқ,
Чунки зарил бунда ғалат истейдод.
Масалан, ҳўтикка ўхшасин ҳўтик,
Шарманда қилади бундақа ижод.

Бастакорларда ҳам бор эмиш союз,
Бу ҳам тўғри келмас, ростини айтсам.
Виждоним йўл бермас, чидамайди юз,—
Қўшиқ айтмаганман умримда ҳеч ҳам.

Шоирлик-чи, тегсин худо урганга,
Сотиб олайнми текин кулгуни.
Даб-дуруст жумлалар қатор турганда,
Тескари айтмоқлик шартмикан уни.

Ўзғувчилик эса, оҳ, бу ғаройиб,
Менинг талантимга шу соҳа нуқта.
Пасту баландларга турфа, ажойиб
Мактублар битганман ғоявий пухта.

Хуллас, ўртоқ раис, айлангиз имдод,
Мен сизга ҳақ гапни айтаман тикка.
Кўпириб ётибди менда истейдод,
Мени қабул қилинг ўзғувчиликка.

1981

ЗЎР АРМОН

(Бир ношуднинг деганлари)

Ҳамма ҳар нарсага эрур ишқибоз,
Кимдир марка йиғар, кимдир ит боқар.
Кимларга қиш яхши, кимларгадир ёз,
Менга эса фақат қарсақлар ёқар.

Осонми, дунёда яшадим қанча!
Қочиб, пусиб юрдим замонлар ўтиб.
Мана, савлатим бор, ёшим ҳам анча,
Ва лекин ўртандим қарсақни кутиб.

Ажабо, халқ бунча бўлмаса ўжар,
Бунчалар хасис у оддий қарсақка.
Нечун бошқаларни шон-шуҳрат кучар,
Бу ҳолдан фиғоним чиқар фалакка.

Эй, сиз, студентлар, инсоф борми ҳеч,
Бунчалар шаккоксиз, бунчалар нодон?!
Сиз қарсақ чаляпсиз кимга эрта-кеч,
Мен-чи, қолавердим бир четда нолон.

Гарчанд, баъзи жойда топдим эътибор,
Кўксимда нелардир таратур зиё.
Дашном эшитдим-у умримда кўп бор,
Қарсақ тингламадим нечундир асло.

Дунёнинг ишлари чиндан нотугал,
Сиз унинг хатосин бир бор тузатинг,
Дўстлар, ўлган чоғим, раҳм этинг бир гал,
Мени қарсақ чалиб гўрга узатинг.

1981

* * *

Муаллақ гапларни сўйлама менга,
Энди мен ер узра топганман қўним.
Инсон деб фалакка ҳайқирмоқ нега,
Инсон ёнингда-ку, у менинг қўшним.

Иқбол деб беҳуда чекасан ёху,
Оҳинг бу — фолбиннинг дарақларидир.
Асрим, асрим дейсан, асринг нима у!
У — тўзғоқ календарь варақларидир.

Боғингда бир ниҳол гуллабди бу кеч,
Эрта қийғос бўлар олма нопармон.
Илк баҳор заҳрини ўйладингми ҳеч,
Заминда не армон, сенда не армон.

Бир вақтлар илҳомнинг ўтли тиғида,
Фалакни кўзларди менинг ҳам созим.
Лекин икки дарё оралиғида,
Қолиб кетди менинг ўша овозим.

1981

* * *

Дунёда диёнат ҳали мавжуддир,
Ҳали мард йигитлар яшаб юрибди.
Оналар оқ сути ҳамон оқ сутдир,
Куёш ҳам фалакда порлаб турибди.
Ҳали қай дилларда яшар тангри ҳам,
Ҳали афсоналар ўлиб кетмаган.
Ҳали соф туйғулар топмаган барҳам,
Инсон орзусига ҳали етмаган.

1981

ШОИР УМРИ

Дарахтни ҳамиша ўрайди шамол,
Шоирни ташвишлар чулғар ҳамиша.
Сен шоир умрини дема безавол
Унинг ҳам ҳар они ташвишга пеша.

Қара-я, ўтибди қирқ йил муттасил,
Яшабман юлдузлар остида карахт.
Оҳ, шоир умрига ҳавас қилмагил,
У куюн ичида унган бир дарахт.

1981

* * *

Ердан ўзга жойда ҳаёт йўқ эмиш,
Йўқ эмиш самода бирор-бир жонзот.
Олимлар шундайин қарорга келмиш,
Сира ажабланманг бу ҳолдан, устод.

Улар ҳўп тинчибди, толеи кулиб,
Асли йўқ нарсани ахтармоқ бекор.
Мен эса то ҳануз умидга тўлиб
Излайман заминда дўсти вафодор.

1981

ҚАЙРАҒОЧ

Ассалом, азизим, қайрағоч оға,
Балки мен жиянман, сен менга тоға.

Фарқимиз биттадир: сенинг тилинг йўқ,
Юрарга оёғинг, кетар йўлинг йўқ.

Лекин бахтлидурсан, соя солурсан,
Баҳра олганлардан дуо олурсан.

Тоғажон, менинг-чи, аҳволим мушкул,
Мендан паноҳ топган қарғайди нукул.

Битта илтимос бор: ўрин алмашсак,
Мен ҳам дарахт каби яшасам андак.

Сен-чи, бу дунёга Инсон бўлиб боқ,
Майли, бир кун мени ўтин қилиб ёқ.

1981

ҚИРҚ ҒШ

Қирқ ғш ҳам келдию қўлимдан тутди,
Борман на эртақда, на афсонада.
Қирқ йилнинг нақ ярми йўлларда ўтди,
Ярми эса ўтди беморхонада.
Шу мўъжаз уйимда ёнсин деб чироқ,
Не азиз зотларга ёндошдим гоҳи.
Бирин ака дедим, бирини ўртоқ,
Баъзан ном чиқардим: даврон маддоҳи!
Ким алам чекмабди умрида бир бор —
У мени англамас, англамас асло!
Ким ҳаққа ташнадир, ким меҳрга зор,
Мен унга умримни этгумдир фидо.
Минг бора розиман она юртимдан,
Кўрди у эркалик чоғларимни ҳам.
Кимдир тош отса ҳам гоҳо ортимдан,
Қошимда бош эгди келиб сўнгги дам.
Қирқ йиллик умримнинг энг авж палласи
Келажак кунларга мунглиғ қарайман.
Укажон, навбатинг етди чамаси,
Энди мен сафларга қандай ярайман?!
Бир вақтлар жўр бўлиб ўтли ёшликка
Юардим ҳеч сўнмас тилагим билан.
Бугун-чи, дардлашиб турибман якка
Шу мажруҳ, шу хаста юрагим билан.
Афросиёб каби вайрондир дилим,
Чўнг ларза юз берди унда ногаҳон.
Оҳ, фақат кўмилиб кетмасин йўлим,
Фақат ўтиб турсин кўчамдан замон!

1981, Москва

ХАЙРЛАШУВ

Хайр, эй, беармон кезган қирларим,
Хайр, эй, йироққа қочган сўқмоқлар.
Хайр, эй, масканим — туққан ерларим,
Хайр, эй, саҳролар, хайр, эй, тоғлар.
Энди сизни қайта куча билмасман.
Инжа дийдорингиз энди ўзгадир.
Шамоллар, сиз билан уча билмасман,
Чечаклар, энди сиз менга беқадр.
Ошно кенгликларга ташлаб жим назар,
Тирқираб келади кўзларимга ёш.
Шамоллар ҳолимдан олгандай хабар,
Бир лаҳза теппамда тингандай куёш,
Улардан ногаҳон тинглайман хитоб:
— Шоирим, сен қайга қайтмоқ бўлибсан?
Ким сени бадарға қилмиш, бер жавоб,
Сен нечун алвидо айтмоқ бўлибсан?
Олтин болалигинг ўтган тупроқда
Наҳот топилмаса сенга бир мадад?
Наҳот онанг руҳи қолмиш йироқда,
Наҳот боболаринг қўлламас минбаъд?
Гўзал бу дунёга келиб кетмоқлик
Наҳотки шунча жўн, шунчалар осон?!
Юлдузлар шивирлар, диллари доғлик:
— Ё ўзга сир борми? Айтгил, қадрдон!
Йўқ, дейман ва лекин сим-сим йиғлайман,
Қирқ кўзгу келади қаршимга бот-бот,
Дилбар кунларимни бир-бир илғайман,
Мисли оинага боққандай Фарҳод.
Энди қайтиб келмас у дамлар сира,
Шул сабаб дилда ғам, кўзларимда ёш,
Қолди қайлардадир ёшлик — бокира
Кудуқ тубларига чўккандай куёш.

Мен кўрар эндиги бу гўзал олам,
Сирли у дамларнинг мавҳум сояси.
Шул сабаб қалбимни ўртайди алам,
Шул сабаб ғамимнинг йўқ ниҳояси.
Ҳаяжон бу — ўлим, кулфатдир — қўшиқ,
Қилт этган шамолдан титрамас юрак.
Унга энди на дард, на қувонч, на ишқ,
Балким тўнғиб қолган бир ором керак.
Бир ҳовуч кул эмиш оташ қисмати,
Мен ҳам ёна-ёна тиндим ногаҳон.
Энди тилларимда вироқ ҳасрати,
Энди кўзларимга тийради раҳон.
Олам тин олади, тинурман мен ҳам,
Энди у сирларин сўйламас ортиқ.
Фақат деразамда бир қушча беғам
Менга қўшиқларин этади тортиқ.
Ҳаёт деб аталган хуш тилак билан
Кечалар беҳудуд ўйга толурман.
Тош қотган, ногирон шу юрак билан
Мўйсафид қуёшни қарши олурман.

1981, Москва

МЕНИ ОЛИБ КЕТИНГ

Тинч эди ҳамма ёқ, тинч эди ҳар ён,
Титради гўёки ер билан осмон.
Бошимга хасталик тушди ногаҳон,
Мени олиб кетинг ўз диёримга.
Иссиқ жон, дейдилар, жон бўлса бўлар,
Пайт келса чечак ҳам сарғаяр, сўлар.
Ким билгай паймонанг қай ерда тўлар,
Мени олиб кетинг ўз диёримга.
Гинам бор бу юртнинг на ҳавосидан,
Меҳрибон докторнинг на давосидан.
Қайтарманг хастани муддаосидан,
Мени олиб кетинг ўз диёримга.
Шайнимга ғаюрлар бир сўз демасин,
Ҳар ким ўзи тортар умр кемасин.
Ҳеч кимни муштоқлик дарди емасин,
Мени олиб кетинг ўз диёримга.
Талпинган диёрим, у — Ўзбекистон!
Сеҳрини айтишга борми ҳеч имкон!
Йўқ, ўзга юртларда беролмасман жон,
Мени олиб кетинг ўз диёримга.

1981, Москва

РАНГЛАР

Иринага

Қачондир Шимолнинг опшоқ қоридан,
Сени яратганди зукко табиат.
Кўзингга ранг берди осмон қаъридан,
Шул сабаб мовийдир бу кўзлар беҳад.
Сунбул сочларингни яратган чоғда
Заъфарон шафаққа бўяб олди у.
Боқиб лабларингга, ўзи ҳам доғда,
Қонгалаш бир рангни бера қолди у.
Роса пардоз қилди табиат тўлиб,
То ойдин ранглари тортгунча хира.
Барча ранг устидан кўриқчи қилиб
Қора Отеллони яратди сўнгра.

1981, Москва

* * *

Режами? Олдиндан гапириш қийин,
Ҳаёт ҳам, ижод ҳам нозикдир қилдек.
Таъна тошларини отмай турасиз,
Ҳаким билан бир оз ҳамкорлик қилдик.

1981

ТАЛПИНАМИЗ МАНЗИЛЛАР САРИ

Олис денгизданми ё йироқ тоғдан,
Булуғлар келдилар билмам қай ёқдан,
У баҳор, ёз бўйи сўл ила соғдан,
Пахтакор халқимга даф қила қолди.

Ҳа, яшар табиат гулдурос солиб,
Дарёга сув сочар ташна ер қолиб,
Гарчи пахтакор эл ҳамиша қолиб,
Лекин ушбу сафар тинчи йўқолди.

— Ойнинг у ярмида ёмғир, қор ёғар,—
Қимтиниб Тойлоқов беради хабар,
Мухбир-чи, уқдирар:— бизники зафар,
Довда Бободехқон ҳаққини олди!..

Пахта деб, ҳа, қачон тортмадик ташвиш,
Ўша-ўша ёз бу, ўша-ўша қиш,
Боболардан мерос — битмаган бу иш,
Ўзбекнинг қай маҳал билагини толди.

Яна заҳмат чекар элда ёш-қари,
Яна талпинамиз манзиллар сари,
Донолар дунёни демиш кўпқари,
Боқинг, Ўзбекистон дадил от солди!

1981

БИЗНИНГ ШЕЪР

Бизни писанд қилганларга минг бора қуллуқ...
Пахтакорлар ва ишчилар писанд қилдилар,
Зиёлилар, юмушчилар писанд қилдилар,
Студентлар, тўқувчилар писанд қилдилар,
Мактабдаги ўқувчилар писанд қилдилар,
Бизни писанд қилганларга минг бора қуллуқ.

Лекин бизни анча зотлар писанд қилмади,
Яёв эдик, саман отлар писанд қилмади,
Шоҳ сургандик, бироқ мотлар писанд қилмади.
Таажжубмас, шеърга ётлар писанд қилмади,
Бизни писанд қилганларга минг бора қуллуқ.

Шоирни ҳеч таниганми ҳиссиз димоғдор,
Муқимийнинг авлодимиз камтар ва ночор.
Лекин шоир сўзи билан ҳамиша пойдор,
Аминхўжа бу борада гувоҳдир зинҳор,
Бизни писанд қилганларга минг бора қуллуқ.

Шоир зоти юрагига бўлибдир маҳқум,
Ижро бўлмас, у бўлса-чи, ўқийди ҳукм.
Асрлардан қолиб келган оқибат шулким,
Қулоқ солмас унга баъзан ошно ижрокўм,
Бизни писанд қилганларга минг бора қуллуқ.

Мен кичкина увоқдирман, дунё томидан
Сўзлагайман ўтган-кетган шоир номидан.
Ҳар ким ичгай шўр қисматнинг аччиқ жомидан
Лекин дегум бу давроннинг хуш айёмидан,
Бизни писанд қилганларга минг бора қуллуқ.

1982

ҲАЙРОНЛИК

Чиндан ғалат эрур дунё ишлари,
Миянг ғовлаб кетар ўйлаган сари,
Диёнат, хиёнат аралаш бари,
Боқиб бу савдога, ҳайрон ўтдик биз.

Кўрдик инсон феълин ўру қирини,
Баҳам кўришарлар аввал сирини.
Сўнгра нимта қилар бири бирини,
Боқиб бу савдога, ҳайрон ўтдик биз.

Гоҳо сендан азиз остингда отинг,
Гоҳ бир ғаламистга боғлиқ ҳаётинг,
Яхшиям қаторда бордир баётинг,
Боқиб бу савдога, ҳайрон ўтдик биз.

Сен дейсан, дилим пок, рашкдан йироқман,
Сен ундинг, мен эса ҳануз тупроқман.
Йўқ, дўстим, мен сендан бечорароқман,
Боқиб бу савдога, ҳайрон ўтдик биз.

Не қилай, ёмонга ўқийми лаънат,
Ё шодон қўшиқлар айтайми фақат.
Бировда меҳр мўл, бировда нафрат,
Боқиб бу савдога, ҳайрон ўтдик биз.

Ҳар қалай бахтлимиз — тирикмиз магар,
Қолган гаплар эса ўтарда кетар.
Бамисли карнайга ишқи тушган кар,
Боқиб бу савдога, ҳайрон ўтдик биз.

1982

* * *

Сенга бу дунёнинг гули, неъмат,
Сенга, эй қай бир дам яралган санъат.
Сенга ошуфта бу дилнинг рағбати,
Сенга оҳиста бу арзи муҳаббат.

Йиллар ўтиб кетмиш, қаёқда эдинг,
Қайси гулшанларда яшардинг, армон.
Хазонли бу боққа нечун ҳам кирдинг,
Нечун хаста дилга солдинг ғалаён.

Собит эсам-да, гар тополмасман эп,
Қаршимда осмонни паст қила қолдинг.
Сен ўтган дунёга қайдан йўл топиб,
Кечмиш бир инсонга қасд қила қолдинг.

1982

ЎЗБЕГИМ ТОЖИК БИЛАН

Дўсту қардошдир азалдан
Ўзбегим тожик билан,
Иккиси бир байт ғазалдан
Ўзбегим тожик билан.
Қай йўсин айлай қиёс мен
Бул ширин дўстлик сўзин,
Тотлидир болдан, асалдан,
Ўзбегим тожик билан.
Бахтга ёр доим Навоий токи
Жомий бор экан,
Биз улар қўйган тамалдан,
Ўзбегим тожик билан.
Фаҳм этиб боқсанг агарда,
Биз қўша сайёрамиз,
Бу Али сўзлар Зуҳалдан,
Ўзбегим тожик билан.
Бир эгатнинг боши сену
Бир эгатнинг боши мен
Ер экиб тинмас ҳамалдан,
Ўзбегим тожик билан.
Бул қадрдон икки дўстга
Хоҳишимдир, то абад
Топса бир маъно масалдан,
Ўзбегим тожик билан.

1982

САВОБ

Авжи саратонда ҳансираб, ёниб,
Қоврилиб оловли йўллар тафтида,
Муздайин булоқдан сув ичгач қониб,
Ҳордиқ олганмисан чинор тагида?

Рухингда сафою танингда мадор,
Умидбахш қўшиқлар куйлаганмисан?
Ўша пайт, ўша он ҳеч қурса бир бор
Чинорни ким эккан — ўйлаганмисан?

Рўбарў келдинг сен тошқин дарёга,
Қолдинг соҳил узра чорасиз, гирён,
Лекин йўлиққандай ажиб рўёга,
Қаршингда бир кўприк бўлди намоён.

Бамисли узала тушган хор вужуд,
Кўтаргай у турфа инсонлар корин.
Ўтдинг сен дарёдан саломат ва бут,
Лекин ўйладингми кўприк меъморин?

Ўрмонлар бағрида сайр этган сайёҳ,
Чангалзор қўйнида саргардон овчи,
Мўъжаз бошпанани кўрдингми ногоҳ,
Уни қолдирмишдир қай бир йўловчи.

Қолдирмиш у сенга қаро кун учун,
Бир чимдим туз билан бир жуфт чақмоқ тош.
Ўйлаб кўрганмисан, бу ҳиммат нечун,
Ўйлаб кўрганмисан, кимдир у гамдош?

Ҳа, инсон умрининг кечмиши ажаб,
Гоҳ тўнғар, гоҳо у яшнар қулф уриб...
О, балки қайси бир фидойи сабаб,
Юрибсан сен ҳаёт нашъасин суриб.

Айт, ахир ўзинг ҳам то борсан собит,
Кимсага насиба узатганмисан?
Кўчангдан лапанглаб ўтганда тобут,
Сен уни тўрт қадам кузатганмисан?

Чорасиз бир инсон учраган дамда,
Унсиз сўроғига қилдингми жавоб?
Айт-чи, билармисан, ёруғ оламда
Буларнинг барчаси аталгай савоб.

Йўқ, йўқ, ўзга эрур бидъат ва карам,
Ҳиммату саховат тирикларга хос.
Боболар бетаъма қурган дунё ҳам
Асли савоб учун қолган бир мерос.

Кимдир тузар уни, кимдир бузади,
Кимдир борини ҳам қилади барбод.
Кимдир таъма билан дунё кезади,
Кимдир ўксук дилни этади обод.

Савоб деб инграйди дунёмиз беҳол,
Зордир у нажотбахш ҳислар сеҳрига.
Жангларда толиққан мажруҳ зот мисол,
Суяниб яшар у инсон меҳрига.

То ҳаёт эканмиз савобга зормиз,
Йилт этган шуъладан диллар файзиёб.
Гоҳ ғамгин, гоҳ эса умидга ёрмиз,
Йўқолмаса деймиз дунёдан савоб.

Ахир унинг билан гуллагай очун,
Ахир унинг билан умрлар шоён.
Фақат савоб борки, жаҳон бус-бутун,
Фақат савоб борки, азиздир Инсон!

АРСЛОН ЧОРЛАГАНДИ...

Эркин Воҳидовга

Биз ҳам юксакларга тиккандик кўзни,
Бизда ҳам бор эди матонат, бардош.
Арслон чорлаганди қошига бизни,
Лекин қумурсқалар бўлди сафардош.

Жами тирикликка таниш шу хатар,
Қумурсқа яралган ёппа таларга.
Дўстим, алам қилар, арслон беҳабар,
Ем бўлиб кетсак шу қумурсқаларга.

1982

* * *

Сен узоқ яшайсан,
Ҳаммадан зиёд.
Ҳали тойчоқларинг ўйнаб юрибди.
Мени-чи, шум ажал эшикда, ҳайҳот,
Эгарланган отдай кутиб турибди.

Сен балки бахтлисан,
Умрингда кўклам,
Тунлар ранг олади ҳали сочингдан.
Мен-чи, назарингда ёвқур бўлсам ҳам
Бир кунда тўрт фасл кечар бошимдан.

Юз йил яшаб ўтар дунёдан биров,
Фурсат манглайига сололмас излар.
Йўқ, йўқ, йиллар эмас умрга эгов,
Уни емиради беомон ҳислар...

1982

* * *

Йироқ Европада, Охрит баҳрида,
Жаҳон шоирлари жам бўлган оқшом,
Кимдир шеър ўқиди бошоқ ҳақида,
Ризқини таниди ҳамма шу айём.

Фаластинлик шоир арз этди додин,
Мен ҳам инсонман деб, бўлай деб отлик.
Сўнг дарё қаърига отди китобин,
Унинг бир талаби эди озодлик.

Ҳа, нону туз билан тирикдир инсон,
Эркинлик, истиқлол менинг ҳам жоним.
Хайрият, уст-бошинг бутундир, жаҳон,
Пахтангни ўйладим, Ўзбекистоним.

1982, Македония

ТОШКЕНТ ШАЪНИГА

Гоҳо оддий маскандай туюлади, очиқ гап,
Ҳар куни яшайвериб кўникиб қолган уйинг.
Тошкентим, ажиб кентсан,

муҳташам қўрғонсан заб,
Минг-минглаб чақиримдан кўриниб турар бўйинг.
Неча-неча элларда дуч келдим турфа зотга,
“Тошкан” десанг югурар юзларига табассум.
Тошкент сўзи уйқашдир тинчлик билан ҳаётга,
Тошкент деса анланур меҳр билан тараҳҳум.
Шундай пайт гоҳ ўйлайман: бунинг боиси недур,
Нечун шоир тилидан тушмайдиган назмсан!
Ахир, бунда ҳар бир гишт тарихдан мужда эрур,
Беруний таъриф этган кўҳна шаҳри азимсан.
Ғафур Фулом сўзини ҳар лаҳзада ёд этиб,
Тошкентнинг камолидан менинг ҳам кўқда бошим.
Нега унинг довуғи оламини кетмас тутиб,
Бу ерда ижод этса довуғли замондошим.
Тошкентдир камон ясаб дегрезларга бўлган жой,
Бугун ўзбек юртининг энг катта корхонаси.
Ўн тўрт гўдак ҳайкалин кўргандирсиз ҳойнаҳой,
Ўша турфа миллатнинг Тошкент бўлган онаси.
Жаҳон воқеотида сенинг таърифинг шоён,
Неча зотлар меҳрингдан илҳому завқ олмишдир.
Мен ҳам камтар фуқаронг,
мадҳ этурман бу замон,
Менинг ҳам қатра қоним
тупроғингда қолмишдир.
Ҳамиша устувор бўл, барқарор бўл ҳамиша,
Эй, кўҳна Шарқимизнинг
ҳеч сўнмас машғаласи.
Номинг каби мустаҳкам, пойдор бўл ҳамиша,
Дўстлик, бахт, мурувватнинг
мангу боқий қалъаси.

1982

ҚОНУНИЯТ

Оқшом бароқ мушук лабини ялаб
Уйқуга кетади сичқонни ўйлаб.
Сассиз қанот қоқар бойқуш тунлари,
Эс-хушида фақат қушнинг инлари.
Тулки тўқайларда изғийди гирён
Хаёлида унинг товуқ ё қуён.
Бургут юксакларда қанот қоқади,
У ҳам ўлжа излаб тубан боқади.
Бу-ку, табиатда қонундир азал,
Фойдасиз бу ерда ахтарсанг масал.
Лекин оламда бор ўзга бир ҳолат
Уни шарҳ этолмас ҳеч кимса, ҳеч вақт.
Оҳ, фақат одамзод — фарзанди башар.
Бир-бирин маҳв этиш қасдида яшар.

1982

НИЯТ

Магар келганда ҳам қиёмат қойим,
Ёр бўлсин йигитга нияти доим.

Табаррук кексанинг гапин эшитдим,
Бошинг тошдан бўлсин, дерди, илойим.

Диловар дардида тортдим узанги,
Мен ким деб адо-ю, кимдир адойим.

Гоҳида сафардош бўлдим ғанимга,
Содиқ дўст тополмай қайтганда ройим.

Бошимга чиқди гоҳ пойим тўзони,
Улуғлар қошида гоҳ бўлди жойим.

Қисмат қаҳр билан йўлим пойлади,
Агарчи, бахт менга боқди мулойим.

1982

* * *

Замин айланади, чиқади қуёш
Ҳаргиз кибр билан кўтармагин бош.
Оёқ остингдаги харсангни тепма,
Балки ҳайкал бўлар сенга ўша тош.

1982

* * *

Сизга тилакларим бир жаҳон бўлсин,
Бошингиз офтобли осмон бўлсин.
Кундузнинг ғаройиб чоғидир оқшом,
Саодат бирла у нурафшон бўлсин.

1982

ЭПИГРАММА

Сен ўлсанг нимангни кўмамиз экан,
Шуни ўйлаб қолдик билониҳоя...
Сен ахир жисми йўқ кўланкадирсан,
Сен ахир бировдан тушган бир соя.

1982

СИЗДАН НИМА КЕТДИ

Гарчи, яшамадим беиқбол, нигун,
Гарчи, давраларим нурлик, оташлик,
Нега, менинг дилим, титрайсан нечун,
Нечун юрагимни тирнайсан, гашлик.

Не бу, эрта кетган ёшлигимми бу,
Ёки дўстларимдан орттирган ҳасрат?
Не бу, қандайин ҳис, қандайин туйғу,
Қандай номсиз меҳр, исмсиз нафрат?

Қирқ йил ҳам ўтибди мисли бир дамдек,
Қолгани не кечар — менга ноаён.
Вайрона тагида мажруҳ одамдек
Тирмашиб яшайман ҳаётга томон.

Сиздан нима кетди, эй дўсти азиз,
Соғинманг менга ҳар бир зум ёмонлик.
Мендан нима кетди, сизга ҳам чексиз
Саодат тилайин, тилай омонлик.

1983

БАҲОР ТИЛАКЛАРИ

Нечун кўклам мадҳи тушмас ғазалдан,
Шоирлар баҳорни куйлар азалдан?

Ошиқлар зангори кенгликка боқиб,
Кўшиқлар айтади бағрини ёқиб.

Табаррук чолларнинг чаккасида гул,
Момолар ўйида баҳордир нуқул.

Бир лаҳза яшарар қарри қўрғонлар,
Ажиб дилбар бўлиб қолар инсонлар.

Ҳа, баҳор мисраси менда ҳам талай,
Бу ҳолнинг боиси бордир ҳарқалай.

Азизим, ғунчага назар сол бир он,
Бағрида ҳозирча турфа ҳол пинҳон.

Ранглар яшар унда балки пушти, оқ,
Ажаб, тикони ҳам ҳозирча юмшоқ.

Тонг чоғи шаббода кўтаради бош,
Оҳ, нечоғ латифу нечоғлик ёввош.

Асли қаҳратоннинг набираси у,
Нашъу намолари ҳозирча эзгу.

Инсон феъли қизиқ, яшагай ҳуркиб,
Шерваччани силаб, шердан-чи, қўрқиб.

Баҳор норасида гўдакдай ширин,
Кўйнида эзгулик армон яширин.

Наштар бўлмасидан ғунчанинг хори
Ширин туюлади унинг дийдори.

Бўронга айланмай шаббода — гўдак
Озурда дилларни яйратар бешак.

Одам боласига доим умид ёр,
Шул сабаб баҳорга тилаги бисёр:

Оламга қабоҳат заҳрин сочмаса,
Масъум юракларда яра очмаса.

Қопламаса басдур еру самони
Мудҳиш қирғинларнинг қора тўзони.

1983

* * *

Яшасанг дунёда ёруғ юз билан,
Ҳурмат кўргузсанг ва бўлса иззатинг!
Кетсанг, эсласалар ширин сўз билан,
Яхши номинг қолса, қолса хизматинг.

Фаним нафратингга келолмаса бас,
Кулсанг, сидқидилдан яйраб кулолсанг.
Дилда ғашлик бўлмай яшасанг, хуллас,
Бахтли одамлардай бахтли бўлолсанг.

1983

БОБУР

Мен-ку, оддий одам,
Шундоқ бўлса ҳам
Шукр, бас, деганча ғанимларим бор.
Шарт эмас уларга таъриф чинакам,
Бири жунунсифат, бирови ҳушёр.

Бировига ёқмас жиндек журъатим,
Бировига ёқмас мен юрган йўлак.
Ногоҳ бирор жойда чиқса сувратим
Бири ухлай олмай қийналса керак.

Биз шундай ўтамиз,
Яъни кун кўриб...
Майдагина кучсиз, майдагина зўр.
Ҳаётнинг мана шу буржидан туриб,
Мен Сизни ўйладим, ҳазрати Бобур.

Сиз — зобит, дастини чўзган дунёга,
Сиз — шоир, мангу бир аланга ёққан.
Наинки бандалар, Сизнинг сиймога
Не-не салтанатлар кек билан боққан.

Баҳодирлик ичра ёр Сизга Ҳумой,
Сиз улуг зотларнинг изин босган эр.
Назмий саждагоҳда Сизга, ҳойнаҳой,
Имомликка ўтгай фақат Алишер.

Ҳа, ёлғиз шеър қолди, бошқаси, абас,
Етти иқлим аро дoston нақдингиз.
Не бахт, парчин бўлиб тож деган қафас,
Бизга етиб келди олмос ақлингиз.

Айтинг, не топдингиз Сиз кезиб дунё,
Ҳануз боқишарлар шўришга тўлиб.
Шоирсиз, яхшиси, қолингиз, Мирзо,
Мушфиқ юртингизда бир шоир бўлиб.

1983

БИР СИРКИ...

Дедингки, мумкинмас сенга ҳаяжон,
Кулфатдан йироқ юр, май ҳам шарт эмас.
Магар ер юзини босса ҳам тўфон
Сенинг тўпигинга чиқмаса, шу бас!

Ҳа, дўстим, ҳаяжон энди муваққат,
Шодлигу ғамни ҳам тотганман бир оз.
Тўфон босганда ҳам ер юзин, фақат
Қутулиб қоларди ўрдак ёки ғоз.

Лекин огоҳ этай сени бир сирдан,
Балки, таниш сенга бу ҳолнинг фоли.
Айт-чи, қай аҳволга тушардинг, бирдан
Елкангда ўрмалаб қолса чумоли.

О, кибор туйғулар, эзгулик, виждон...
Булар ҳаётдаги мавжуд бир ишдир.
Ўзингни осмонда санама, Инсон,
Сени енгадиган... майда ташвишдир.

1983

ДУСТИМ МУРОД ҲАМРОЕВ ХОТИРАСИГА

Мен кўриб турибман,
Ер-осмон парчин,
Фарзандинг фифони кўкларга ўрлар.
Бир ёнда ўзбеклар эгибди бошин,
Бир ёнда болам деб йиғлар уйғурлар.
Нима қилиб қўйдинг,
О, дўстим Мурод,
Наҳот ўлимда ҳам сен бўлдинг пеша,
У аҳду паймонлар бўлди-ку барбод,
Якка ов қиларкан ажал ҳамиша.
Минглаб йил ўтса ҳам осмон қаърида
Тўқнашмас фалакнинг икки тўзони.
Не бахтким, ўзбекнинг мунис бағрида
Менга дўст бўлгандинг, уйғур ўғлони.
Нега яхшиларга нотанти ҳаёт,
Нега ғаним қолиб, дўст кетар нега?
Зукко олим эдинг, ўзинг айт, Мурод,
Табиат ишига бормикин эга?
Нетай, жанозангга кечикдим ўзим,
Ногоҳ бу зарбадан қолдим довдираб.
Кимга хитоб айлай, Мурод, азизим,
Боқурман қабринга энди жовдираб.

1983

КУЁШ ШАҲРИ

Энг теран чашмадек тиниб, сизилиб,
Асрлар қаъридан келади хабар:
Икки минг йил бурун чайла бузилиб,
Қўрғон барпо бўлди, яралди шаҳар.

Турон юлдузларин силсиласида
Чақнади яна бир қўлбола қуёш.
Улуғ шаҳарларнинг бўйсирасида
Абадий ўрнини топа олган Шош.

Тошкентим, офтобсан, Шарқда нур сочган,
Қуёшдек тутилдинг неча боралар.
Тош маъзинг чақолмай тамшаниб қочган
Неча Қутайба-ю, неча Доролар...

Ўзбекка мақтаниш одатмас, гарчанд,
Бағримни тўлғазар ушбу кун ғурур:
Тошкенту Бухоро, Хевоқ, Самарқанд,
Ҳар бири жаҳоннинг беагаи бўлур.

Қалбинг кўзи билан назар сол, Инсон,
Мана бу Мингўрик, манов Кўкалдош.
Мозийга битсайди забон ногаҳон,
Эрк деб кўзгаларди бунда ҳар бир тош.

Қадимий Насафда топдим таваллуд,
Танишдир Кушоннинг биёбонлари.
Не бахтким, дилимга солди шеърий ўт
Тошкентнинг сеҳрли хиёбонлари.

Фарзандман, бағрингда кезурман мен ҳам,
Сенсан менинг учун маскан мўътабар.

Тошкентдан бошланур менга ҳам олам,
Денгизлардан нари, қитъалар қадар.

Не-не зилзиладан чиқолган омон.
Манглайи ярқироқ маконсан буюк.
Байналмилал маъво, асл қаҳрамон,
Жаҳон тарихида номинг бор суюк.

Ишчисан, олимсан, арбобсан, меъмор,
Сенга ҳам мунтазир боқар ер юзи.
Тинчлик деган жойда Тошкент руҳи бор,
Тошкент деган жойда осойиш сўзи.

Не улуғ тарихлар кечди бошингдан,
Хислатинг не эрур — олам биледи:
Бугун ҳар буржингдан, ҳар бир тошингдан
Фақат дўстлик деган садо келади.

Йироқ африкалик саргашта адиб,
Бомбай ғазалхони шошар сен томон.
Эзгу ниятларнинг байроқдори деб,
Сени шарафлайди замину замон.

Сен қуёш шаҳрисан, фаҳримсан азал,
Омон бўл ҳамиша ўзбеки ерим.
Сенсан мунис, мушфиқ Шарқимга ҳайкал,
Тухфа бўла қолсин сенга шу шеърим!

1983

БОҒБОН

*Машҳур боғбон
Темур ака Мирзаевга бағишлайман*

Қашқадарё деган сўз айтилган чоғ,
Ҳануз мийиғида кулгувчилар бор.
Эмишким, у ерга нораводир боғ,
Тўрт туёқ емишин ўйлар чорвадор.

Мана пайдо бўлди Темур Мирзолар,
Турфа чечакларни ўстирган инсон.
Не-не боғбонлар ҳам ундан дарс олар,
Мана, нималарга қодир тирик жон.

Қарши кўчасидан ўтсангиз магар,
Сизни кузатади минг-минглаб чароғ,
Қаёқдан келмоқда бу ҳид муаттар!
Бу — Темур Мирзолар барпо этган боғ.

1983

ЖАНГДАН ҚАЙТМАГАН ШОИРЛАРГА

Исминг балки Султон, балки Қодирсан,
Сен жангдан қайтмаган шаҳид шоирсан.
Лекин ғолибсанки — сафда ҳозирсан,
Сен сақлаб қололган жаҳонинг менда.

Уруш деганига бўлсин минг лаънат,
Неки тирик бўлса — айлагай ғорат.
Сенинг қаламинг ҳам синдирмиш бевақт,
Етиб-етолмаган армонинг менда.

Беиз кетмади, йўқ, шаҳидлар қони,
Кузғундан асради масъум дунёни.
Агар кўкка етса тириклар шони,
Ўзинг орзу қилган осмонинг менда.

Ҳар нечук, шоирман — сен билан жондош,
Тўйингда тўйдошман, тирик елкадош.
Дегайман, ёш умринг ўйлаб, эй, қондош,
Битгум, битилмаган дostonинг менда.

1983

СЎНГГИ УРУШ

... Наҳотки инсоният ўз кашфи билан
ўзини ўзи вайрон этади.

Жавоҳарлаъл НЕРУ

Бир қадам қўйсанг бас — нарёғи ўлим,
Бир қадам қўйсанг бас— шаксиз ҳалокат.
Одамзод бошида турибди шу зум
Қазойи муаллақ, мудҳиш фалокат.

Энтикиб кетади ногоҳ юрагим,
Машъум бу сўзларни тинглаганим дам.
Бугун фақат тошлар бефарқдир, балким,
Бугун, балки, фақат булутлар беғам.

Асрлар сўнгида яралган инсон
Наҳот энди ўзин айласа барбод.
Наҳот охиратга юз бурса жаҳон,
Наҳот кароматлар ҳақ чиқса, наҳот.

Навойи абасдир, Пушкин ҳам абас,
Рим йўқ, Самарқанд йўқ, даҳшат, алҳазар!
Мозийдан бирор ном қолармиди, бас,
Келажакнинг ўзи бўлмаса магар.

О, одам, ҳар нега топиндинг нечун,
Айт, у ярадими бирор-бир корга!
Фаллоҳ манглайдан ўқ ейди бугун,
Сифиниб турган чоғ парвардигорга.

Йўқ, бу пок диллардан йироқ маломат,
Бу — бани одамга кўргулик, шўриш.
Бу — шўрлик заминга чанг солган офат,
Бу — дўзах, бу — ўлим, бу — сўнги уруш.

Алҳазар, оламда наинки одам,
Ҳаётнинг ўзи ҳам кирса қабрга.

Коинот қаърида заминдан у дам
Наҳот эшитилса сўнгги қасирға.

Наҳотки, тангри ҳам, иблис ҳам кўр-кар,
Осий банда билан кетса жонҳалак.
Айт-чи, собит кучинг бор бўлса магар,
Бизни не муродда яратдинг, фалак?!

Бу бари — асримиз кашф этган бало,
Бу — ёвуз сармоя, кўру кар, сўқир.
Бошимиз устида турибди гуё
Бир соч толасига боғланган шамшир.

Уммон ортидаги митти қиз Смит
Жаҳон тақдири деб жар солар бу чоқ.
Ҳайҳот, ўшал жойда қайсидир палид
Унинг қисматиға қайрайди пичоқ.

Мунис Ўзбегимнинг осойиш чоғин,
Куйламоқ менга ҳам бахтдир базавол.
Курашларда ўтган фарзандлар доғин
Унутмоқни лекин ким қилар хаёл.

Ҳар ким она дейди мушфиқ ерини,
Оҳ, не ғам, онани кулфатда кўриш.
Майли, шоир ёзсин сўнгги шеърини,
Фақат, бўлмаса бас, сўнгги бу уруш!

1983

ИНЖУ ДИЁР УЧУН

Қутлуғ давраларда жам бўлган маҳал,
Дўстларга бахт тилаш азалий одат.
Келадиган бу йил тинч бўлсин аввал,
Бахш этсин ҳар кимга олий саодат.

Ёшлик — бу карвоннинг эрка норидир,
Дарёдай тошқиндир, жилға каби соф.
Ёшлик — келажакнинг халоскоридир,
Сира тарк этмасин ёшликни инсоф.

Мўътабар оналар — хонамиз кўрки,
Оталар ҳаётдир — ёруғдир жаҳон.
Тириклик номига бир ўтинч шулки,
Ўртага тушмасин бемаҳал ҳижрон.

Инжу диёримиз кўз бўлса агар,
Мудом омон бўлсин тўғарақ замин.
Бошимиз силаган шу халқ мўътабар,
Дафъатан чекмасин фарзандлар доғин.

Янги йил шаънига айтмоқдамиз сўз,
Балки ўтиб кетар бир зум бу фараҳ.
Халқимнинг меҳнатин айлагин кўз-кўз
Миллион чаноқларда кўпирган қадаҳ.

1983 йил, ноябрь

ҲАСАДГҮЙ ҲАҚИДА

Ўзи оддийгина,
Кам йўқ ишида,
Тонналаб кўмир бор
Лекин ичида.

1983

* * *

Самода юрибди ҳануз ёлғиз ой,
Танҳолик қийнайди уни ҳойнаҳой.
Йўқликдан ахтардим сенинг васлингни,
Ким қайга сифинса, Каъба ўша жой.

1983

* * *

Шукр айтай, кўп яхши умр кўрдим мен,
Гоҳ яйдоқ шамолдай даврон сурдим мен.
Лекин сени кўрсам булут олдида
Чорасиз йўлбарсдай ҳайрон турдим мен.

1983

* * *

Азизим, пайт келди, кўнглим ёраман,
Инсонман, сен ҳорсанг, мен ҳам ҳораман.
Отинг қамчилама ўзгирман дея,
Сен борган у жойга мен ҳам бораман.

1983

* * *

Туғилсанг бахт билан камол ўшадир,
Тарк этсанг оламни завол ўшадир.
Охир чоғ тупроғинг устига келиб,
Кимдир ёд айласа, иқбол ўшадир.

1983

ЭТНА ВУЛҚОНИ

Ҳануз ёниб ётар Этна вулқони,
Дафъатан ўхшар у оловранг гулга.
Оқиб тубанларга лава тўфони,
Секин айланади қоп-қора кулга.

Мен унинг қошида сақладим сукут,
Ҳа, бир чоғ оловли эди йўлларим.
Энди у оташлар бўлдилар унут,
Пойингда ётибди энди... кулларим.

1984

Сицилия ороли, Италия

САВОЛ

Танҳо саҳроларга бош олиб кетсам,
Ё йироқ ғорларни ошён этсам,
Бедўсту беёрон тугасам, битсам,
Кўнглинг тўладими, ўшанда, айт-чи?

Қолмаса дунёда мендан хотирот,
Наинки хотирот, оддий, жўн бир от.
Бўлса на бир қавмим, на хеш, на авлод,
Кўнглинг тўладими, ўшанда, айт-чи?

Оламга ўт қўйса ҳар айтар сўзинг,
Йиқсанг дунёларни — тиккан чоқ кўзинг,
Сўнгра мўри каби қолсанг бир ўзинг,
Кўнглинг тўладими, ўшанда, айт-чи!

1984

ЎТИНЧ

Чиндан ҳам асримиз бормоқда ўсиб,
Ҳар қандай кулфатга турмоқ керак шай.
Ажабмас, бобосин бурчакка қисиб,
Насиҳат ўқиса бирор болакай.

Ажабмас, эрта кун бир шоир укам,
Шеърлар ёзиб юрса Сомон йўлида.
Ажабмас, йўқолса ажаб сўзи ҳам,
Таҳрир топса Инсон замон қўлида.

Ҳар кимга ўз даврин йўриғидир ёр,
Майли, тап тортмагин сен ҳам ҳар ишдан.
Болам, фақатгина бир ўтинчим бор,
Ҳазар қилсанг басдир ҳаром-ҳаришдан.

1984

МУСТАЙ КАРИМГА

Ажаб, битта юртнинг учта номи бор,
Гарчи у уч номлик битта бўстондир.
Узоқ тарихлардан бир ном барқарор,
Ўрта Россияда Ойгулистондир¹.

Ажаб, битта юртнинг учта номи бор,
Ойгулдан тарқалган бир гулистондир.
Бу кун номи унинг метин ва пойдор,
У — азиз, мўътабар Бошқирдистондир.

Ажаб, битта юртнинг учта номи бор,
Учинчи ушбу ном менга аёндир.
Бу шеърий қўрғондир, мангуликка ёр,
Бу улуғ шеър юрти — Мустайистондир.

1984

---

¹ Ойгулистон — Бошқирдистоннинг қадимги номи.

ОФТОБШУВОҚ

Баҳор кунларида,
Офтобшувовда,
Ҳордиқ олар эди кўпинча онам.
Найкамалак балқса Кўнғиртов ёқда,
Нечоғ ёшарарди бу кўҳна олам.

Хасталик қийнарди онамни бироқ,
У четга термулиб уҳ тортар эди.
Баҳор ёқса ҳамки оламга чароқ,
Менинг юрагимда ҳам ортар эди.

Мен онам ёнида ивирсиб беун,
Кун бўйи юардим дилгир, бетоқат.
Йироқ-йироқлардан мунгли ва узун,
Турналар товушин тинглардим фақат.

Шу-шу ўнганмади онам раҳматлик,
Менинг ҳам йилларим топдилар тўзим.
Бугун онам каби ёлғиз, тоқатлик,
Баҳор қуёшига боқаман ўзим.

Энди мени эзар минг битта хаёл,
Улар ўткинчи дўст, вафосиз ёрлар.
Энди ўзим дардқаш, ўзим жим ва лол,
Энди ўзим учун тийра баҳорлар.

Илиқ томчилаган ёмғир ҳам гоҳо
Туюлар онамнинг кўз ёши бўлиб.
Онам турганидай теппамда гўё
Баҳорнинг меҳрибон қуёши бўлиб...

1984

ОДАМ БОЛАЛАРИ

Одам болалари турфа нақадар,
Бири мўмин бўлса, бошқаси асов,
Бирига қуюқроқ салом берсанг гар,
Хушомадгўй дейди, номингни дарров.

Майлига, атайлаб бирор кун сен ҳам
Қад кериб, сипою ўйчан бўлиб юр.
Маломат ёғилар бошингга шу дам,
Сени атайдилар дарҳол такаббур.

Яхшиси дилингда бўлсин муҳаббат,
Ошкор этаверма уни жўрттага.
Авлиё мисоли жим юргин фақат,
Кўзлардан йироқ бўл, чиқма ўртага.

1984

ҚАРДОШ ШОИРГА

Шаҳар талашмагин, дарё талашма,
Истеъдод талашма, даҳо талашма.
Табиат яратган яйловда хуррам,
Биздек ўтлаб юрган жонзодсан сен ҳам.
Бу кўҳна тупроқни ковласанг агар,
Чиқар неча номсиз дарё ва шаҳар.
Кечмиш даҳоларнинг айтган сўзлари —
Аҳли диёнатнинг мулкидир бари.
Тангрини илк бора ўйлаб топган ким?
Бу савол қошида барчамиз ҳам жим...
Қурбинг етса магар қўрғон яратгин,
Оламини ўзингга майли, қаратгин.
Қиммат бергин бизга асл, бебаҳо,
Номингни атайлик майлига, даҳо!
Тарикдай замин бир ва Инсон бирдир,
Билмаган мардумга бу ҳолни билдир!
Шунда мен қошингда эгарман бошим
Ва сени атарман чиндан қардошим!

1984

ТУНИСЛИК БОЛА

*Римда Тунисдан иш ахтариб келган
бир ўспирин устидан бензин қуйиб
ёқиб юбордилар*

Афсус, разолатга ботди бу очун,
Айбни яратганга тўнкамоқ нечун.
Сенга ўт қўйдилар бир эрмак учун,
Римга нега келдинг тунислик бола?

Биламан, сен учун парча нон қаҳат,
Замин мозор бўлса, Африка лаҳад.
Ўт қўйса, ўт қўйсин ўз элинг фаҳат,
Римга нега келдинг тунислик бола?

Бу шундоқ манзилки, дўстни ёвлайди,
Ота ўз фарзандин авраб товлайди.
Бу юртнинг сайёди одам овлайди,
Римга нега келдинг тунислик бола?

Шундоқ ҳолга келмиш қадимий Лотин,
Булғалар шарафин, булғалар зотин,
Чумолича кўрмас одам ҳаётин,
Римга нега келдинг тунислик бола?

Ҳа, олов остида буткул ер юзи,
Тутунга тўлмоқда одамзод кўзи,
Ёниб кетмасайди заминнинг ўзи,
Римга нега келдинг тунислик бола?

1984

* * *

Раво кўр, юзингда бир хол бўлайин,
Кўрсат ағёрингни, завол бўлайин.
Каттакон тўй қилиб ногора чалгин,
Тўйингда сув ташиб ҳаммол бўлайин.

1984

* * *

Офтоб ботиб кетди, эгилди бошим,
Юлдуздек сочилди кўзимдан ёшим.
Ҳажрингда бағримни ерга берурман,
Тун бир лаҳад бўлса, ой қабр тошим.

1984

* * *

Оқар дарёга ҳам кимдир банд берган,
Ҳаёт кимга заҳар, кимга қанд берган.
Эй, ғофил, саркаш деб мени камситма,
Фаним сенга эмас, менга панд берган.

1984

* * *

Биламан, ўтади шодлик билан ғам,
Биламан, ғанимат эрур ҳар бир дам.
Пайғамбар атадим ҳар зотни, аммо,
Муридим демади ҳеч битта одам.

1984

* * *

Оҳ, ўтган у кунлар қайтмагай зинҳор,
Ўчган муҳаббатнинг ёнмоғи душвор.
Нигоҳинг қадама қароғимга сен,
Унда тўкилмаган кўз ёшларим бор.

1984

ЎЗБЕКИСТОН БАЙРОҒИ

Ҳар қандай лашкарнинг ҳам
Ўз туғи, ялови бор,
Сен қайси салтанатдан,
Сен қайси давлатдан кам.
Кўрғонлар қаторида
Бир кўрғонсан устувор,
ВаллаMAT, туғдор юртим,
Муҳташам Республикам.

Ўйлайман, ҳа, оламда
Нисбий эрур кўп ҳолат,
Замона ғалвиридан
Ҳар нарса ўтаверар.
Тарих учун ва лекин
Ким ҳам бергай кафолат,
Якка инсон бир йўлчи:
Келару кетаберар.

Қадим-қадим замонда
Юнонлик ҳайкалтарош,
Бир санъат яратибди,
Мақсади — бир бурда нон.
Ҳайкал эса асрлар
Синовига бермиш дош,
Бугун уни кўкларга
Кўтарар буткул жаҳон.

Кўзни каттароқ очиб
Боқсанг бу муаммога,
Алам қилгулик қадар
Кам яшар инсон зоти,
Фақатгина халқ соҳиб
Бардавом бу дунёга,

Асрагай ҳар кас номин
Фақат халқнинг ҳаёти.

Санасанг ҳодисот мўл
Ўзбекнинг тарихида,
Ҳар бирига бир нома
Ёки достон битгулик.
Не зотлар оқмаган бу
Асрлар ариғида,
Ҳар бири битта халқнинг
Фурурига етгулик.

Барчага аён эрур
Мен айтган ушбу гаплар,
То ҳануз асабларни
Эзғилар бу шум ўтмиш.
Мозийга ўқтин-ўқтин
Сочсак ҳамки ғазаблар,
Лекин айтинг, ўзбекнинг
Қўлидан ким ҳам тутмиш?

Бир куни ёвқур шоир
Яъни Турди Фарғоний,
Бўлтак бўлган бу халққа
Бирлаш деб қилди хитоб.
Бежавоб қолаберди
Унинг дардли сўроғи,
Ўша-ўша замин кар,
Ўша-ўша гунг офтоб.

Бугун зимдан назар сол
Сен мана бу байроққа,
Майлига бир дақиқа
Унутгин турфа кекни.
Шу байроқ номимизни
Элтди йироқ-йироққа,
Шу байроқ бирлаштирди
Пароканда ўзбекни.

1984

КЎЗГУ ПАРЧАЛАРИ

Кўзгу парчалари йўлакда ётар,
Унсиз шарпалари руҳимга ботар.

Юзларим акс этар бир парчасида,
Кўзларим акс этар бир парчасида.

Берида осмон акс этса агар,
Берида қушларнинг рақси жилвагар.

Оламнинг яхлит бир сувратин аммо,
Намоён этолмас бу кўзгу асло.

Хилқат унинг учун бут бўлмас мангу,
Ахир, парча-парча синган кўзгу бу.

Мени маъзур тутгин, муҳтарам Инсон,
Сувратинг чизолмай турибман ҳайрон.

Бир кун фазилатинг олсам қаламга,
Бир кун қабихлигинг ёйгум оламга.

Бир кун кўз ёшларинг қоғозимдадир,
Бир кун заҳарханданг овозимдадир.

Бир кун ўтмишингдан фарёд солурман,
Бир кун иқболингдан ўйга толурман.

Сенинг бўй-бастингни кўрсатмоқ учун,
Кўзгу керак ахир яхлит ва бутун.

Шоир юраги-чи, оламда яккаш
Ўша чил-чил синган кўзгуга ўхшаш.

1985

МЕНГА ҲАЁТНИ БЕР

Сен менинг дардимга қилибсан ҳавас,
Ҳавасинг келибди шифохонамга.
Демишсан: “Ёр унга омад ҳар нафас,
Айрича илтифот бор бу одамга...”

Сен-ку, ёвқур Инсон, соғ ва саломат,
Товларни йиқади пурккан нафасинг.
Билмадим, юз бермиш қандай адоват,
Заққум доруларга келмиш ҳавасинг.

Менга одам феъли аёндир бир оз,
Ошноман мен унинг гиналарига.
Ажабо, бор экан сендек ишқибоз,
Докторнинг тифию ниналарига.

Рухимда осойиш, дилимда чароғ,
Шифокор аҳлига ўқурман таҳсин.
Лекин хитоб айлай сенга ушбу чоғ:
Олгин, дардларимнинг олгин барчасин!

Ойдин палаталар сенгадир тортиқ,
Шифтга боққанингча қоматинг кергил.
Менга бу ҳашамлар керакмас ортиқ,
Менга ўз қулбаи хонамни бергил.

Жарроҳ наштари ҳам сенгадир нисор,
Сенга, табобатнинг жами малҳами.
Менга-чи, бир умр бахш этсин мадор,
Мунис дўстларимнинг меҳр олами.

Дарддан аримасин вужудинг ҳеч бир,
Йўлдош ниятингга етишгин шитоб.
Менга машаққатли тирикликни бер,
Менга бўла қолсин мангу шу азоб.

Шоир яшамайди асло беалам
Ва бирон кимсага истамас бало.
Лекин ўзгаларнинг кулфатига ҳам,
Ҳасад қилганларга шу тилак раво...

ДИАЛЕКТИКА

Мен ҳаётни собит ҳолда кўрмадим асло,
Тузилган у агарлардан ва магарлардан.
Дейлик, бирор фирибгарга дуч келган асно,
Иборатми дейсан ҳаёт фирибгарлардан.

Қаттол уруш давом этган элнинг шоири
Шеър битади ҳасратга ё ғазабга тўлиб.
Кимки агар бирор дарднинг бўлса асири,
Туюлади бутун олам унга дард бўлиб.

Севишганлар учун эса дунё бир жаннат,
Ой-чи, нондек туюлади қорни очларга.
Буткул ҳаёт дийдаси йўқ тош эрур фақат,
Кунинг қолса дейлик фақат бағритошларга.

Файласуфлар сўз очса гар абадиётдан,
Ўйлайсизки, ҳар бир оним мангуликка ёр.
Инсон зоти айри тушмас асло ниятдан,
Не тиласанг шуни бергай, деган гап ҳам бор.

Модомики шундоқ экан табиат асл,
Собит нарса қандай ўзи? Боқийлик қаён?!
Бўлармикан бу дунёда бир мурод ҳосил,
Тугалликка етишарми бирор кун жаҳон!

Шоир аҳли куйлармикан битта қўшиқни,
Борми экан бу дунёда олий, комрон дам.
Қуёш бир кун чулғармикан ҳар тўрт уфқни,
Туғиларми бахти комил, бус-бутун одам?

Бу — бир хаёл, чораси йўқ армондир холос,
Ҳамишалик қўшни эрур кундуз билан тун.
Ёлғон дасти гар дунёда бўлолмас дароз,
Лекин ҳақнинг қўллари ҳам эмасдир узун.

Чора битта: Ниятингни эзгуликка бур,
Фақат шунда гўзал бўлиб кўрингай фалак.
Йўқса ҳасрат оғушида ўтгайдир умр,
Бамисоли ўра ичра қолган капалак...

1985

ҲАР ҚАНДАЙ ДАМДА ҲАМ...

Кўнглинг совимасин қилар ишингдан,
Ҳафсаланг сўнмасин ҳеч қачон.
Маъно тополмайсан ўз турмушингдан,
Туссиз, зерикарли кўринар жаҳон.
Кўҳна обжувоздай айланар дунё,
Оҳанги мияннга сассиз қуюлар.
Мингга киргандайсан ўзинг ҳам гўё,
Келажак ўтмишинг каби туюлар.
Яшайсан номи йўқ бир дардга тўлиб,
Томирдан қонинг ҳам гўё оқмайди.
Наинки дўст сўзи, наинки маҳбуб,
Болангнинг шўхлиги ёқмайди.
Сокин кечалари, айвонда ёлғиз,
Олис юлдузларга боқасан тўниб.
Улар ҳам кўзингга кўринар бу кез,
Жуда узоқ борса, ёнар қурт бўлиб.
Шундоқ, инсон дили ажиб муаммо,
Койима бундайин ҳолати учун.
Қўлингдан келса гар мадад бер, аммо,
Ҳар қандай дамда ҳам сен уни тушун.

1985

БИНАФША ДИЁРИ

Телефон жиринглар,
Эшик қоқилар...
Такрор бу ҳодиса
Кечми ё наҳор.
Яшил гулханларинг
Қачон ёқилар,
Қиш бўйи мен сени
Кутдим-ку, Баҳор.
Энди хуш кела қол,
Дилбар Баҳорим,
Энди хуш кела қол,
Келгин, марҳабо.
Муҳаббатим ёди,
Гулгун узорим,
Битилмаган шеърим,
Сеҳрли садо.
Сенсиз тилак билан
Яшармас олам,
Сенсиз ният билан
Ўзгармас борлиқ,
Гул умри қанчалик
Қисқа бўлса ҳам,
Лекин бериб кетар
Яшашга ёрлиқ.
Баҳорим, келавер
Қайта ва қайта,
Дилкаш дўстим каби
Эшигимни қоқ.
Соғинч қўшиқларин
Мен айта-айта,
Майли, йўлларингда
Толайин муштоқ.

Улуғ даштлар билан
Тоғлар ораси
Аму билан Сирга
Пайваздир жоним,
Бундадир чаманнинг
Асли, сараси.
Бинафша юрти бу —
Ўзбекистоним...
Телефон жиринглар,
Эшик қоқилар...
Такрор бу ҳодиса
Кечми ё наҳор.
Яшил гулханларинг
Қачон ёқилар,
Эркалигинг тутмай,
Келсанг-чи, Баҳор!

1985

ЖЎЖА

Бир воқеа хаёлимдан кетмас сира ҳам,
Бамисоли болалигим акс этган кўзгу.
Бизнинг энгил-бошимизни ювай деб онам,
Тонг чоғидан дошқозонда қайнатарди сув.

Тонг чоғидан ёнар эди саксовул чатнаб,
Ўчоқ ичра тарам-тарам, лахча-лахча чўғ.
Бир қарасанг, чаманзордай турарди чақнаб,
Бир қарасанг, лолазордан зарра фарқи йўқ.

Ўша асно дайдиб юрган ўрдак жўжаси,
Қизиқсиниб яқин келди ўчоққа томон.
Анқайганча бир сония турди чамаси,
Сўнг дафъатан ўтга урди ўзин беомон.

Унинг сариқ вужудчаси “лов” этди фақат,
Билмам, уни мафтун этмиш қандоқ манзара?
Не бўлса ҳам хотирамда қолди шу ҳолат,
Менинг мурғак шуурида очилди яра.

Йиллар ўтди, не мардона зотларни кўрдим,
Оташларда бунёд бўлиб, оловлар кечган.
Ҳақ йўлида кетаётиб фидойи мардум,
Лазо бўлиб паровознинг ўтини ичган.

Бу дунёда оловлар кўп, оташгоҳлар мўл,
Адолат деб ёнганларга абадий шараф.
Лекин, укам, бир гапимдан менинг огоҳ бўл,
Чопаверма ҳар йилг этган оловга қараб.

Ҳа, дунёда оловлар кўп, бириси — маёқ,
Бири эса жаҳаннамнинг ўзи чинакам.
Эпласанг гар зулматларда ёқа ол чароғ,
Хотирингда турсин лекин ўша жўжа ҳам.

1985

ЗАМОН АРАВАСИ

Шундай бир қавм бор —
Изғиб юради,
Давру давраларнинг чорраҳасида.
Ўтган ҳар отлиқни пойлаб туради,
Бир нима ундириб қолмоқ қасдида.
Замон араваси келганда шитоб,
Таъмагир бу қавм энди нетади?
Қудратли қутқуга беролмасдан тоб,
Ғилдирак остида қолиб кетади.

1985

СЕНИ ОНА ДЕДИМ...

Сени она дедим,
Кўзим ўнгида
Мушфиқ у қиёфанг бўлди намоён.
Парча эт қошида бедор бир дийда,
Садоқати чексиз, меҳри бепоён.

Йўлбарсдай йигитни ўстириб, жангга
Кузатган ҳам ўзинг, кутган ҳам ўзинг.
Қаро сочларингда оппоқ аланга,
Ҳижрон заққумларин ютган ҳам ўзинг.

Нечоғли қудратли бўлмасин фурсат,
Ўчириб бўларми дилдан бу ғамни.
Онажон, қолганлар бахтига фақат,
Олов чулғамаса басдир оламни.

Сени синглим дедим,
Қаршимда шу он
Мунис ва жафокаш чехранг кўринди.
Самбитдай вужудинг тонгларда гирён
Музқотган далалар ичра уринди.

Қандоқ азиз эди бир дона бошоқ,
Топганда ранг инган ёноқларингга.
Насибанг нинадай санчилди у чоқ,
Палак тикадиган бармоқларингга.

Асло унутилмас у кунлар ёди,
Ҳар бири бамисли тош қотган маржон
Қора саҳарларнинг машъум фарёди,
Такрор бўлмаса бас энди, сингилжон.

Сени ёрим дедим,
Турдинг қошимда

Меҳру муҳаббатнинг тимсоли бўлиб,
Гоҳи она каби бедор бошимда,
Гоҳида бир сингил мисоли бўлиб.

Улуғ тирикликда сен давом этдинг,
Тан олмай умрлар ниҳоясини.
Болангни бағринга босиб эшитдинг,
Қонли жанггоҳларнинг ҳикоясини.

Сен десам, минг йиллар саждага келиб
Пойингга чечакдай тўшалмоғи чин.
Алпомиш ёнида Ойбарчин бўлиб,
Сен — Фарҳод қошида яшнаган Ширин.

Сен — Нурхон, сен — Сора, турибсан шоён,
Улуғ Ўзбекистон сардафарида.
Меҳнат, шижоатинг оламга аён.
Сен — баҳор чақини замон қаърида.

Ҳеч вақт унутилмас, ўша қирғин чоқ
Зафарга чорлаган нурли тимсолинг.
Рейхстаг устига қадалган байроқ
Асли сен силкитиб қолган рўмолинг.

Мен шарқлик одамман,
Аёл деган сўз
Менга ҳаёт билан баробар калом.
Оҳ, аёл хўрлигин кўрсатма ҳаргиз,
Ҳаргиз бад бўлмагай аёл деган ном.

Инсон атаб бўлмас ҳеч бир, ҳеч маҳал
Аёлни танимас такаббур бошни.
Ундайин юлдузнинг сўнгани афзал,
Агар тан олмаса сендай қуёшни.

Аёл чехрасида кўрсанг табассум
Билки, замона тинч, осойиш олам.
Аёлга тиласанг гар толе масъум,
Дунёни оловдан асра, эй, Одам!

1985

МЕКСИКА

Бобонгни бунчалар яхши кўрмасанг,
Момонгни бунчалар яхши кўрмасанг.

Бошингда қандайдир жондорнинг шохи,
Қулоққа осибсан бир уюм зирак.
Бизнинг бу асрда бобонг арвоҳи
Бунчалар азиздир, бунчалар керак.

Олис фазоларга фикрин қаратган,
Замон қудрати бор қалбинг қўрида.
Лекин қачонлардир бобонг яратган,
Тош ҳайкал турибди унинг тўрида.

Инсон тарихида илк маданият
Сенинг тупроғингда бўлганмиш барпо.
Гапларинг нечоғ рост, билмадим, фақат
Сенга қуллуқ қилгум рўйинтан даҳо.

Мудҳиш босқинлардан тирилиб чиқиб,
Ўзини таниган элингга, балли.
Сонсиз кўчкиларда йиқилиб, йиқиб,
Тошдай тарашланган тилингга, балли.

Пойингда минг йиллик қабрлар тўпи,
Бу менинг гўрим, деб йиғлайсан атай.
Ўтмишга тортилган камоннинг ипи,
Ўқ эса олдинга учмоқ учун шай.

1985

КАЛИФОРНИЯДА ЧОЙХЎРЛИК

Ҳар бир элнинг удумлари бордир, албатта,
Гар уларни ҳурмат қилсанг сен ҳам иззатда.

Одамларнинг таоми ҳам турли-туман, бой,
Дейлик, бизнинг ўзбек учун ғоят азиз чой.

Майли, турфа одатларни ўтирмай сўйлаб,
Кезар эдик, хуллас ўзга мамлакат бўйлаб.

Кезар эдик гоҳи жадал, гоҳо олиб тин,
Алланарса етишмасди бизларга лекин.

Яъни бизни тутган эди чойнинг хумори,
Унинг ўрнин боса олар на май, на дори.

Шу муродда тўпланишиб сайёҳлар бир кун,
Қаҳвахона томон юрдик чойхўрлик учун.

Қарши олди унда бизни хўжайин — жаноб:
Тавозе-ла тутди дарҳол шарбат ва шароб.

Биз-чи, унга чой бер, дея ишора қилдик,
Мақсадимиз англагунча овора қилдик.

Буржуй соҳиб меҳмонларга айлади карам,
Ҳозир бўлди чой-у чойнак ва пиёла ҳам.

Ҳамроҳимиз юртда машҳур ошпаз Турсунбой,
Қоидасин келтирганча дамлай кетди чой.

Хўжайин-чи, ёнимизга ўлтириб шу зум,
Турсунбойни кузатарди лабда табассум.

Чамаси у ўйлар эди: шу ҳам ташвишми?
Чой дамлаш ҳам бу дунёда қийин бир ишми?

Дарҳақиқат, зум ўтмайин тайёр бўлди чой,
Пиёлани қўлга олди энди Турсунбой.

Аён гапки, қайтармасанг чой бўлмас ширин,
Сафардошлар яхши билар бу ҳолнинг сирин.

Шундоқ қилиб чойхўрликнинг фурсати етди,
Ҳа, Турсунбой чойни энди қайтара кетди.

Давраимиз соз, маромида эди барча иш,
Лекин мезбон авзойида бўлди ўзгариш.

Кўзларини катта-катта очиб у ҳайрон,
Анқайганча қараб қолди Турсунбой томон.

Бўйин чўзиб тикилди ҳам бир-икки бора,
Бизга мўлт-мўлт қарар эди соҳиб бечора.

Турсунбой-чи, чойни тинмай шопирар эди,
Хўжайиннинг ҳайратини оширар эди.

Гарчи бизнинг одатлардан кулмас экан у,
Чой қайтариш нималигини билмас экан у.

У ўйлабди, паришонлик билан, ҳойнаҳой,
Номаъқул иш қилаётир ҳозир Турсунбой.

Пиёлани чайиб, юқин тўкмай пойгакка,
Куйган эмиш қайта-қайта яна чойнакка.

Одатимиз англагач, у дилдан кулишдик,
Ўзбекча чой мазасини бирга бўлишдик.

Энди чойнак-пиёлани олиб атайин,
Чой қайтариб ўтирарди ўзи хўжайин.

Юрган дарё, дер халқимиз, юрсанг кўргайсан,
Хўп ажойиб суҳбатларнинг гаштин сургайсан.

Гоҳо оддий мулоқотдан яшнагай диллар,
Учрашгандай йироқ эллар, олис манзиллар.

Саёҳатда турфа гаплар бўлади, жўра,
Чойхўрлик соз, жанжаллашиб юргандан кўра.

1985

ЮГУР, БИЗНЕСМЕН

Бировинг ақчасан, бировинг шамшир,
Биринг нүноқроғу бировинг абжир.
Биринг мансаб учун излайсан тадбир,
Замонинг шул экан, югур бизнесмен.

Биз “эркин дунё”, деб йиртасан оғиз,
Биринг оддий галварс, биринг ялмоғиз.
Биринг пўчоқ бўлсанг, бировинг мағиз,
Замонинг шул экан, югур бизнесмен.

Солса тоғорага чиқмайди киринг,
Ҳазрат шайтон эрур сиғинган пиринг.
Хуллас, фирибгарсан, йўқ пинҳон сириг,
Замонинг шул экан, югур бизнесмен.

Ҳаммадан ғам арир, сендан кетмайди,
Доим безовтасан, ишинг битмайди.
Агар имилласанг кунинг ўтмайди,
Замонинг шул экан, югур бизнесмен.

Сен на бой эурсан ва на камбағал,
Яшайсан бир-биринг алдаб галма-гал.
Тинчийсан қабрга кирганинг маҳал,
Замонинг шул экан, югур бизнесмен.

1985

САН-ФРАНЦИСКОЛИК ТАЛАБА БИЛАН СУҲБАТ

(Оқ шеър)

Менинг гапим билан дунё ўзгармаса,
Сенинг гапинг билан дунё ўзгармаса,
Унинг гапи билан дунё ўзгармаса,
Аҳвол шундоқ экан, деб жим ўтира берсак —
Яхшими?

Куёш бир кишиники эмас, шубҳасиз,
Юлдузлар бир кишиники эмас, шубҳасиз,
Ой ва ер бир кишиники эмас, шубҳасиз,
Модомики, шундоқ экан, нечун бу талотўп —
Нечун бу шўриш?

Сталинградда ҳалок бўлганларнинг,
Сонмида ҳалок бўлганларнинг,
Сабра-Шатилада ҳалок бўлганларнинг,
Яшашга ҳақлари бормиди, ахир?

Бор эди, шаксиз!

Билъакс ҳайқирмоқ керак — жим
Ўтиргандан кўра,
Тирикликни талаб қилмоқ керак — жим
Ўтиргандан кўра.
Бақирмоқ, ҳа, бақирмоқ керак — жим
Ўтиргандан кўра.
Бақир, ҳа, бақир, қулоқлари батанг бўлсин
Токи —
Урушқоқ афандиларнинг...

1985

ЛОС-АНЖЕЛОС КЎЧАЛАРИДА

Манфаат кўрмаса сендан агарда,
Мушук ҳам офтобга чиқмас, дейди халқ.
Итдай ўлиб кетсанг ушбу шаҳарда,
Биров сени текин кўммаслиги ҳақ.

Салом ҳам манфаат, алиқ — манфаат,
Яхшилик бу жойда ғаройиб бир иш.
Кимгадир кўргазсанг агар марҳамат,
Сенинг номинг бўлар сарқит ва ўтмиш.

О, меҳру оқибат шу бўлса агар,
Боламга берсам гар таъма билан нон,
Майли мен хор бўлай элда дарбадар,
Ўтмишга айланиб қолай шу замон.

1985

ИККИ АМЕРИКА

Ногаҳон туртиниб йиқилсанг, шу дам,
Ҳозир нозирдир иккаласи ҳам.
Бири мадад берар инсофга келиб,
Бири чўнтагингни кетади шилиб.

1985

ТИЛАК

Сино айтган экан,
Чанг бўлмаса гар,
Мингга кирарди, деб,
Инсон боласи.
Дорига ўрганган
Қовундай қайсар,
Чангга ҳам кўникиб
Қолдик чамаси.
Ҳаким бўлмасам ҳам,
Мен айтай сизга,
Узоқ яшамоққа
Бор битта ёрлиқ:
Мингга бормасак ҳам,
Кирардик юзга,
Дунёда бўлмаса
Гар дилозорлик.

1985

ОНА ДЕГАН НОМ...

Дейдилар, қаҳрли баҳодирлар ҳам
Жангларда жон берар чоғи мардона,
Беҳад азобларга чидаб сўнгги дам,
Битта сўз демишлар шивирлаб: Она.
Улуғ бир донишманд оламни шарҳлаб,
Ахийри танибди туққан элини.
Забон бахш этганга эҳтиром сақлаб,
Она, деб атабди илк бор тилини.
Дунё шоирлари Ватан шаънига
Сифат ахтармишлар қатор ва қатор,
Ниҳоят, келмишлар битта маънига:
Она Ватан дея битмишлар ашъор.
Бисёр бўлса агар бол ҳам беқадр,
Такрор айтилганда рангсиздир калом.
Бу ёруғ оламда Ватан биттадир,
Биттадир дунёда Она деган ном!

1986

ИМЗО ЙИҒИШ

Элимизда бир нақл бор:
Кўпнинг оши мазали.
Шунданмикин, кенг тарқалди
Имзо йиғиш касали.

Қоровулни ҳайдаш керак,
Камлик қилди бир калла.
Унга қарши хат ёзилди,
Имзо чекди маҳалла.

Қоровул дер: ёмон эмас
Шунча доврўқ-шоним бор.
Мен ўзимча ўйлар эдим
Бир имзолик жоним бор.

Келинпошша оғироёқ,
Ташвишдадир хонадон.
— Жой ҳозирлаб қўйсақ дуруст
Яқин туғуруқхонадан.

Куёв бола қўлда қалам
Қишлоқ бўйлаб кезади.
“Келин туғсин” деган хатни
Беш юз имзо безади.

Чойхонада кўкрак кериб
Сўзлар солдат отаси.
— Хат олувдим, қўл қўйибди
Ўғлимизнинг ротаси.

Ҳурматини қилиш керак,
Йўқса, кўнглим тўлмайдди.
Жавоб хатга мингта имзо
Тўпламасам бўлмайдди.

Бу гапларни ҳазил билан
Ёзмоқдаман, албатта.
Улуғ бахт-ку агар сени
Юрт қўлласа кулфатда.

Бироқ гоҳо бундайроқмиз,
Гоҳ содда, гоҳ айёرمىз.
Таъзияда имзо чиқса,
Ўлишга ҳам тайёرمىз.

Қутулолмай қолдим, дўстлар,
Мен ҳам имзо комидан.
Шу шеърни ҳам ёздим асли
Миллионларнинг номидан.

1986

ТИРИКЛИК

Турфа курашлардан чарчадим дейсан,
Хизмат жонга тегди, йўқдир ҳаловат.
Арзимас нарса деб асабинг ейсан,
Тириклик нима бу? Фамми, фароғат?

Кимга айтмоқдасан ҳасратингни, оҳ,
Сен шифо сўрайсан бемордан нечун.
Қирқ беш йил осмонга тикибман нигоҳ,
Оддий ҳақиқатта етмоқлик учун.

Бир тери ичида минг марта озиб,
Минг марта тўлишар жониворлар ҳам.
Ўн беш кун жамолин кўкда кўргазиб,
Ўн беш кун фалакда ой топар барҳам.

Бу ёруғ оламга боқсанг, аслида,
Олий бахт саналур ўлмайин юрмоқ.
Бахтдир бу — ҳаётнинг кўҳна қасрида,
Набиранг дафъатан чалса қўнғироқ.

Кимдир чоҳ ичра ҳам давронин сургай,
Кимдир чўққида ҳам ўтга келгай дуч.
Кўзинг очиқ эса ҳар нени кўргай,
Бир ён дўст, бир ёнда — нафрат билан ўч.

Юз йил яшаса ҳам бечора бир зот,
Тўймадим ҳеч, дебди, бу нечук ҳикмат.
Оҳ, қандоқ шириндир шу тахир ҳаёт,
Оҳ, қандоқ гўзалдир шу жулдир қисмат.

1986

АРСЛОН ВА ИНСОН

Жами жонзодлардан ёлғиз бир арслон
Қуёшга кўз юммай қарар эмиш тик.
Балки шу сабабдан у соҳиб ўрмон,
Жонзодлар ичида яшар беҳадик.

Инсон! Сенинг учун ҳақиқат — қуёш,
Ўзингни тириклик шоҳи санайсан.
Афсуски, бошинг хам, кўзларингда ёш,
Қачон қуёшингга сен тик қарайсан?..

1986

“МЕНИ САЙЛАНГ”

Эй, аҳли диёнат, ҳангоматалаб,
Мана бу нидога қулоқни шайланг.
Ҳамзанинг давридан келар битта гап:
“Мени сайланг. Мени сайланг”.

Уларнинг жисми-ку, йўқдир кўп замон,
Лекин руҳлари бор, эътибор айланг.
Идоралар узра янграйди ҳамон:
“Мени сайланг. Мени сайланг”.

1986

ЯЛАНҒОЧ САТРЛАР

Сиз, менинг яланғоч сатрларим,
Доронинг олдида Широқ каби,
Ёки узоқ борса,
Лайлининг қошида Мажнун янглиғ,
Ёхуд муз қобиғидаги Карбишев мисол,
Сиз, менинг яланғоч сатрларим...

Сизни ўраёлмадим бахмалга,
Шамоллардан сизни асраёлмадим.
Очиқ яра каби сизилладингиз,
Турфа назарлардан безилладингиз.

Менинг кўз олдимда турдингиз мудом,
Дояларга муте чақалоқ каби.
Ёки Чигатойда устозимдек юпун,
Сиз, менинг яланғоч сатрларим...

Тарих унсиз эди, унсиз бўлиб қолар,
Келажак узоқдир, тили йўқ унинг.
Бугуннинг олдида нечоғ масъулсиз,
Сиз, менинг яланғоч сатрларим...

Ҳали кимларнидир мақтамоқ керак,
Ҳали худочалар ясамоқ керак,
Ҳали пайғамбарлар ясамоқ керак,
Ҳали авлиёлар ясамоқ керак.

Сиз ҳали ўзингизни одам санайсиз-а,
Сиз, менинг яланғоч сатрларим...
Тортинг юзингизга алдамчи ниқоб,
Ёлғон дабдабадан чечаклар тақинг.

Балки безанурсиз маликалар мисол,
Балки жилмаярсиз худочалар мисол.
Ҳозирча дунёда маъсумсиз балким:
Сиз менинг яланғоч сатрларим...

Боқинг, қораймоқда ер, осмон, офтоб,
Фариштаман, дейди булутлар тагин.
Ёлғиз тентирайсиз, хоксор, бениқоб,
Сиз, менинг яланғоч сатрларим...

1986

ИШОНЧ КЎПРИКЛАРИ

Юздан парда кетса,
Дилдан диёнат,
Меҳр ришталари зимдан узилса;
Юракларни босса шубҳа, хиёнат,
Ишонч кўприклари бузилса;

Етимлар ҳақидан қўрқмаса биров,
Сўқмоққа айланиб кетсалар йўллар;
Қиблагоҳлар осий, туғишганлар ёв,
Ҳазналарга чўзилса қўллар;

Болалар руҳига ҳаёт деган дарс
Манманлик уруғин жойласа;
Ошиқлар кўчада маъшуқасин эмас,
Кимнингдир қадамин пойласа;

Элнинг шоирлари ғаним зотлар каби
Бир-бирларин ғажиб-есалар;
Минбарларга чиқса кўча-кўйнинг гапи,
Андишани қўрқоқ десалар...

Бундай юртда энди қирғин шарт эмас,
Вабо ҳам қочади ундан йироққа;
Ҳатто дарёлари қурир басма-бас,
Ҳатто тупроқлари тушар титроққа.

Халқим, бундайларни кўргансан азал,
Кўп чеккансан улар озорин, доғин,
Сен енгиб ўтгансан, лекин ҳар маҳал,
Халқим, топинаман ўзингга тағин.

1986

АДИ-БАДИ ҲАҚИДА РИВОЯТ

Хотин бир кун эрига:
— Манов иш қандоқ, — деди.
Эри эса жавобан:
— Ундоқмас, бундоқ, — деди.
Хотин деди: — Болани
Бундоқ қилиб боқамиз.
Эри деди: — Ундоқмас,
Мундоқ қилиб боқамиз.
Хотин деди: — Меҳмонни,
Кутмоқ керак бунақа.
Эри деди: — Йўқ, асло,
Менинг гапим мунақа.
Хотин ахир чарчади,
Ҳаётдан тўйди ҳатто.
Бола-чақа, молу мулк,
Бисотдан тўйди ҳатто,
Ўзимни осаман деб,
Эълон қилди сўзини...
Бунақа осмаслар деб,
Эри осди ўзини.

1986

ЁЛҒИЗ ОДАМ

Қийин, сенга, қийин,
Жуда ҳам қийин,
Саломингга биров алиқ олмаса.
Вақт-соатинг етиб, ўлганингдан кейин.
Бошингда бир кимса фарёд солмаса.
Чиндан ҳам севмасанг ёруғ оламни,
Дилдаги арзингни кимга очурсан.
Балки шу сабабдан, жами одамни,
Озурда қилишга шошурсан...

1986

ОСИЁ МАРКАЗИ

Тувада,
Энасой бўйида,
Ялангликка улкан устун қўйилган.
Устунга “Ушбу жой Осиёнинг туби” —
Деган лавҳа — ёзув ўйилган.
Дарҳақиқат, бу жой ноёб манзилгоҳ,
У — жаҳон почтасин маркаси.
Ҳазилми, шу устун бутун бир
қитъанинг

Жўғрофий маркази.
Устун атрофида йиғилдик бир кун
Хитой, ҳинди, ўзбек, қирғиз, ҳоказо.
Осиёга марказ қай халқ бўлиши
мумкин,
Дафъатан ўртага чиқди шу савдо!
Буддий киндигига бармоғин тираб
Марказ мана мен деб турарди.
Конфуций фарзанди ўтмишини мақтаб
Гапни ўзи томон бурарди.
Мен ҳам Кошғарийдан. Регистонгача
Кўрган-эшитганим санадим бир-бир.
Осиё маркази биз бўлсак керак —
Менинг ҳам хулосам шу бўлди ахир!
Сўнгра япон, тожик, ёқуту қозоқ
Айтиб чиқди тахмин-таъбирларини.
Қадим шаҳарларин марказ деди биров,
Биров марказ деди қабрларини.
Марказликка ҳар ким даъво қиларди,
Тикка келди бир вақт Тайга қуёши.
Ҳалиги устуннинг соясида энди
Ғуж бўлдик, ҳамманинг қўшилди боши.
Шунда мунозара тўхтади бирдан,
Ғолиб келди тилсиз устуннинг сўзи.
Гўёки жангари болаларин тўшлаб
Мағрур турар эди Осиё ўзи.

1986, Тува

ТЎҚАЙ

Мен демам асло сени: шўрлик Тўқай,
Дардлисан, лекин мудом нурли Тўқай,
Чунки сен озод замонни истадинг,
Мақсадинг ҳурлик эди, ҳурлик, Тўқай.
Ўзбегу тотор, қозоқ, бошқирд бўлиб,
Кўринарсан менга гоҳ турлик Тўқай.
Сен қоронғу кечалар битдинг ёниб,
Тикди гўрга аслида зўрлик, Тўқай.
Ҳақ сўзингга миллатинг кўз тикса ҳам,
Неча зотлар қилдилар кўрлик Тўқай.
Ҳеч ажаб эрмас Сени ёд айласам,
Иккимиз ҳам бир қия, ўрлик, Тўқай.

1986, Қозон

ВАЪДАЛАР

Мен кўрқаман Янги йилга
Шеърлар битмоқдан,
Ўқувчимга йўқ нарсани
Ваъда этмоқдан.
Айтилдими — бажарилса
Ваъда ва тилак,
Йўқса, бир йил кўздан йироқ
Юрмоқлик керак.
Ваъда бериб айтамыз биз:
Йўқолгай нифоқ,
Меҳнат қилган катта-кичик
Бўлиб иттифоқ.
Қарабсизки, қай бировлар
Аҳдни бузгайлар,
Зум ўтмайин ўзларича
Режа тузгайлар.
Ваъдамиздан ўрин олар
Албатта виждон,
Янги йилда, деймиз, ҳар ким
Бўлгай покдомон.
Лекин риё бир бурчакда
Пойлаб туради.
У ҳам энди кимларнидир
Йўлдан уради.
Шухратпараст, лўттибозга
Ўрин йўқ сира!
Ҳар биримиз бўлажакмиз
Соф ва бокира!
Янги йилда ана шундай
Янграр сўзимиз,
Эртаси-чи, лўттибозмиз
Баъзи биримиз.

Дўсту ёрга меҳримизни
Этамиз изҳор,
Сўнг йил бўйи бегонадир
Кимларга дийдор.
Янги йил-чи, барчасига
Қарагай кулиб,
Кела берар, кета берар
Ишончга тўлиб.
Қаримайман, мангу ёшман
Деганнинг, бироқ,
Қасамига бовар қилмас,
Солмагай қулоқ,
Ундайларнинг кўзин жиндек
Ёшлаб ўтар у,
Сочларига бир тола оқ
Ташлаб ўтар у.

1996

ҒАЛАТИ ЗОТ

Ёнғоқнинг тагидан ўтганми бу зот,
На дўстин, на ёрин хушлайди.
Бошини силасанг, шу заҳот,
Қўлингни тишлайди...

1986

КЕКСА МУҲОЖИР

— Нега қаддинг эгик, нега бошинг ҳам,
Нега нигоҳингни тортади тупроқ?
— Менинг ер устида танишларим кам,
Менинг ер остида дўстларим кўпроқ.

1986

АҚЛ ҲАҚИДА

Шунчалар гўзалсан, гўзалсан, санам,
Таърифнинг битмоққа ожиздир қалам,
Бир йигит умрини обод этардинг,
Ақл ҳам берганда фалак бокарам...

1986

ХУСУМАТ

Дунёнинг бори шу,
Ҳар қандай зот ҳам,
Айбин олавермас бўйнига.
Балки, шу боисдан, қанчалар одам,
Тош солиб юради қўйнига.

Хусумат, дейдилар ушбунинг отин,
Дастидан йиғинлар, уйлар безовта.
Безовтадир ҳамма ошкор ё ботин,
Азалар безовта, тўйлар безовта.

Ҳар ҳолда бўлмагай қиёмат қойим,
Буларнинг кўплари қуруқ савлатлар.
Ёмондир, ёмондир, қўйнига доим,
Тош солиб юрса гар давлатлар.

Гар улар юрсалар кучин пеш қилиб,
Ким тинглар заминнинг дардли наърасин.
Майда тошчалар-ку ўтар, ишқилиб,
Унинг каттасидан худо асрасин.

1986

ҚАЛДИРҒОЧ

Дейдилар, қайгадир ўт кетса, албат,
Чумчуқ хас таширмиш, қалдирғоч-чи, сув.
Балки, бу чумчуқнинг шаънига тухмат,
Ёнғин нималигин, балки, билмас у...

Сен дунё ҳолига назар сол бирпас,
Назар сол кўзлардан оққан ёшларга.
Дунёда кулбалар ёнар ҳар нафас,
У доим муҳтождир қалдирғочларга.

1986

КҮНГИЛ

Мендан кўнгил уз, дейсан,
Қандоқ қилиб узурман.
Сендан кўнгил узган чоғ,
Хазон каби тўзурман.
Тош каби ё кўчгайман,
Тоғларимни айлаб тарк,
Қуш каби ё учгайман,
Боғларимни айлаб тарк.
Ё денгизсиз қайиқдай
Қолиб кетгум узлатда,
Карвонидан адашган
Кимса каби кулфатда.
Ё ўт тушган дарахтдай
Ич-ичимдан ёнгайман,
Сен бўлмасанг, муҳаббат
Қаъбасидан тонгайман.
Мендан кўнгил уз, дейсан,
Қандоқ қилиб узурман,
Қандоқ қилиб бу кўнгил
Иморатин бузурман.
Ўзингга ҳам, азизим,
Раҳм этсанг-чи бир қадар,
Не бўлури билмассан,
Сендан кўнгил узсам гар.
Ўйлайсанки, бир тараф
Омон қолур, соғ қолур.
Узилган ул жойда ҳам
Чандиқ қолур, доғ қолур...

1986

ТҰЛИН ОЙ

Кексайган ҳилолим, эй сен, тўлин ой,
То хануз бузурсан ҳаловатимни.
Ёдимга солурсан энди, ҳойнаҳой,
Сочлари оқарган муҳаббатимни.

Йилларим кечдилар елдишим мисол,
Фунчалар бағрига хаёлдай индим.
Энди-чи, толиқиб, ҳорғин ва беҳол,
Форларга бекинган шамолдай тиндим.

Билмадим, қайдадир ётар сарғайиб,
Оташин ҳисларим ўралган дафтар.
Қайсидир гўшада бўлмишдир ғойиб,
Бир замон қўлимдан учган у каптар.

Энди висол ўзга, ўзгадир фироқ,
Тўлин ой, ўтинчим ёдингда тутгин.
Бизнинг томонларга йўлинг тушган чоғ,
Менинг кулбамга ҳам мўралаб ўтгин...

1986

ОЙБЕК ҲАҚИДА ҚЎШИҚ

Қалби пок мардона элнинг,
Сен азиз фарзандисан.
Ганжу мулкка бергисиз эл,
Гавҳари, дилбандисан.
Ҳар калиманг маърифатнинг
Уфқида ойдек тўлиб,
Эл аро топдинг шараф сен,
Устоз Ойбек бўлиб.
Шан ҳаётинг одамийлик
Хайру софликдан нишон,
Чақнади шеърингда нурли
Эътиқод бирлан имон.
Гоҳ Навоий суҳбатингда,
Гоҳ Торобий, Йўлчи гоҳ,
Сен севикли даврим ўғли
Бегумон, беиштибоҳ.
Хизматингдан, ҳикматингдан
Элу юрт мангу ризо,
Ўчмагай, номинг асрлар
Сўнгидан бергай садо.

1986

СИЗНИ УЧРАТГУНЧА

Қай фурсат мен сизни кўрдим баногоҳ,
Энди зарра ҳижрон дилимни ғашлар.
Бунча ярашмаса ўзингизга, оҳ,
Мунис табассуму маъюс қарашлар.

Ҳеч кимни ҳайратга солмас ҳеч қачон,
Менинг ёнингизда йўғим ё борим.
Ё фалак, шунча йил кезибман сарсон
Сизни учратгунча, эрка дилбарим...

1986

ИНСОН ҲУРМАТИ

Соқоли кўксига тушса ҳам гарчанд,
Инсон аталмагай масалан, серка.
Одамлик ҳурмати шунчалар баланд,
Уни ураберма ҳар нафас ерга.

Бугунча эмаклаб юрган шу жужук,
Эртан кашф этади балки дунёлар.
Тириклик сен билан барҳам топмас, йўқ,
Ҳамиша оқади оққан дарёлар.

Итқит жаҳолатни, ақлга юз тут,
Бунчалар эътиқод қўйма жабрга.
Бир куни кўз юмсанг, сени ҳам эл-юрт,
Бошида кўтариб элтар қабрга.

1986

ТУН МАНЗАРАЛАРИ

Оқшом чўка бошлар кўҳна заминга,
Узоқ-ёвуқларда ўчар чироқлар.
Борлиқ аста-секин юз бурар тунга,
Қорая бошлайди йироқлар.

Тунги сукутдир бу, тунги сукунат,
Ором тун тўшагин йўқлай бошлайди.
Кундуздан чарчаган уйғоқ машаққат
Сокин томирларда ухлай бошлайди.

Жажжи тумшуқларин патига тикиб,
Толиқиб, толиқиб мудрайди қушлар.
Тунги тайёралар учар энтикиб,
Уларнинг қўйнида ухлайди тушлар.

Қандоқ гўзал чоғ бу — самовий ҳолат,
Чексиз коинот ҳам мудрайди сокин.
Узоқ мажлислар ҳам тин олар бу вақт,
Бўм-бўш кўчаларда сукунат ҳоким.

Бизнинг ёқларда ҳам шундоқ манзара,
Ухлайди тинмагур ёзувчилар ҳам.
Бўғиқ алаҳсирар соқов шаршара,
Ухлар кечаларнинг меҳмони — шабнам.

Ухлар премьерлар — эртаси нотинч,
Ухлар капалаклар, ухлар йўлбарслар,
Ошиқлар дилида ухлайди соғинч,
Шикоятлар ухлар, ухлайди арзлар.

Ухлар қотиллар ҳам, чақалоқлар ҳам,
Ракеталар ухлар — шундоқ ҳол мавжуд.
Йироқ дунёлар ҳам ухлайди беғам,
Гўё тинган каби олам беҳудуд.

Фақат битта туйғу ухламас бироқ,
Унинг тўшагида мих бор то абад.
Уни қийнаб ётар омонсиз сўроқ,
Фақат ухламайди биргина ҳасад.

1987

АҲМАД ЗОИРНИ ТИНГЛАБ...

Эй, сарбон, оқистарон...

Саъдий

Шошмагин, эй карвон, тўхтагин бир он,
Сўзлайин эзгулик, шафқат отидан.
То барпо бўлибди — кўҳна бу жаҳон,
Карвонлар оқ чекар ёвлар зотидан.

Шошмагин, эй, карвон, тўхтагин бир он,
Она Шарқ сеҳри бор жиҳозларингда.
Сенда йиғлаб борар Саъдий навжувон,
Рудакий меҳри бор баёзларингда.

Шошмагин, эй, карвон, тўхтагин бир он,
Чашми зилол бўлиб дардингни олай.
Ё бир япроқ мисол бўлай соябон,
Сўнгра хазон янглиғ йўлингда қолай.

Шошмагин, эй, карвон, тўхтагин бир он,
Умидли бу жаҳон ғамга бўлмас ғарқ.
Изингдан термулиб қолмай то нолон,
Қумликлар бағрида ғойиб бўлма, Шарқ!

1987

ИСМ ҲАҚИДА

Хаёлимга келар гоҳ ғалат бир гап,
Гар уни эл аро сўйлаб юрмасман.
Билмадим не боис, билмам не сабаб,
Исмимни бировга раво кўрмасман.

Улуғ отдошларим мақоми юксак,
Мен шогирд эрурман гарчанд аларга.
Ҳар нечук, бир гапни айтмоғим керак:
Осон бўлмаган ҳеч Абдуллаларга.

1987

ҲАЗИЛ

Элликда одамлар қирол бўлишган,
Қирол бўлмаганлар қарол бўлишган.
Аравакаш бўлган уқувсизлари,
Шу ёшда бойиган заргарнинг бари.
Шоирлар шу ёшда доврўғ қозонган,
Ёнса — сўнгги муҳлат — ошиқ ҳам ёнган,
Оҳ, дўстим, бизлар-чи, нимани кўрдик,
Элликка шунчаки лаллайиб кирдик.

1987

УҚТИРИШ

Унга уқтирдилар,
Оқни қора, деб,
Чунки бир қорани,
Оқлаш лозим эди.

Унга уқтирдилар
Тоқни бу — жуфт, деб,
Чунки битта жуфтни
Тоқлаш лозим эди.

Унга уқтирдилар
Қинғир тўғри, деб,
Чунки бир қинғирни
Ёқлаш лозим эди.

1987

СИРДАЁ

*Журналист Абдураҳим Абдуллаев
хотирасига*

Шаҳарлардан узоқ,
Кентлардан йироқ,
Оқасан, ўзингни овутиб гўё.
Юришинг сокину туришинг овлоқ,
Номинг ҳам шу сабаб асли Сирт дарё.
Тўлқинларинг тиниб чашмадек сиздинг,
Ҳар дилда уйғотиб шафқат-раҳмни.
Шундай аҳволингда қандоқ оқиздинг,
Ўзингдан ҳам ёввош Абдураҳимни.

1987

ОРОЛ УЧУН

Гоҳо миямизни қопласа савдо,
Ғалат тасаввурлар хаёлга келар:
Регистон йўқолиб қолса мабодо,
Айтинг-чи, дўстларим, не ҳол юз берар?

Айтинг-чи, қандайин кунга тушардик,
Бухоро бўлмаса, бўлмаса Хевоқ?
Улар абадийдир дея беҳадик
Ўтиб бораётир умримиз мудроқ.

Шаҳарлар жойида турибди бу кун,
Уларнинг заволи келмас хаёлга.
Меросий худбинлик борлиги учун
Қарамай қўйибмиз афсус, Оролга.

Отанг кетса агар, ота бўларсан,
Онанинг ўрнини босгай қиз, сингил.
Денгизинг қуриса не ҳам қилурсан,
Қайга бош урарсан эй, мунглуғ кўнгил.

1987

ОТАЛАР ИЛГИДА ЗАМОН БИЛАН ВАҚТ

Оталар шаънига лойиқ сўз демоқ
Табаррук бир китоб ёзиш билан тенг.
Уларнинг меҳри-ку, бамисли чароқ,
Бағри ҳам юлдузли осмон каби кенг.

Шарқона ташбеҳни олсам гар ёдга,
Бир номи бузургу бир номи фақир.
Заминни кафтида тутиб, авлодга
Бус-бутун етказган оталар, ахир.

Юксак-юксакларда учган сор лочин
Назар узмагандек полапонидан.
Бардавом наслини асрамоқ учун
Ахир ота қавми кечган жонидан.

Нон, деган фарзанднинг дардли хитоби
Гоҳ уни тириклай чоҳларга тикқан.
Бардошли умрнинг заққум зардобини
Сочлари қировдек кўпириб чиққан.

Тахти Сулаймондан баланддир бешак
Ота деб аталган мартабаю бахт.
Фарзанд бунёд бўлди, ўлим йўқ демак,
Отанинг илгида замон билан вақт.

Мен кўкка термулиб кутмасман мадад,
Дўст излаб ҳар ёнда кезмасман сарсон.
Дўсту мададкор ҳам отадир абад,
Шони — шонинг эрур, армони — армон.

1987

ЭСКИ ҚУДУҚ

Ҳамма биладиган ривоят булдир:
Эмиш Искандарнинг бор экан шохи.
Уни яширолмай сартарош қурғур
Қудуққа айтибди, шулдир гуноҳи.

Яшаб келмоқдаман ўзимга кўра,
Ўтган-кетган сирдан кўнглим эрур тўқ.
Лекин недир менга етишмас сира,
Балки етишмайди у эски қудуқ.

1987

БЕМАҲАЛ ҚОР ЁҚҚАН КУНИ

Гул чоғи, бўстонга иштиёқ баланд,
Нечундир бемаҳал ёға кетди қор.
Дикторнинг бир оғиз эълони билан
Чиндан ҳам қайгадир беркинди баҳор.

Бу фурсат чамансиз кўнгиллар ярим,
Булбулни қувламанг достонимиздан.
Сиздан нима кетди, диктор дўстларим,
Қорни кураб қўйинг бўстонимиздан.

1987

НОМА

Биз томонга, эй, нигора, не бало, бир келмадинг,
Кўзларимга бўлди дунё тим қаро, бир келмадинг.

Кипригинг ўқ, тийғи лашкар, шул сабаб садпора дил,
Устига-уштак яралди минг яро, бир келмадинг.

Менга-ку лутф айламабсан, ўзгалар ҳам ноумид,
Аҳли ағёр ҳам бўлибдир, бас, адо, бир келмадинг.

Субҳидамда учди оҳим кавкабистонга қадар,
Келди-ю, тубсиз фалаклардан садо, бир келмадинг.

Сен назар солган чечаклардан ари бол эмса гар,
Айлар эрдим кўзга гардин тўтиё, бир келмадинг.

Боғларимда саъва хомуш, қумрилар ҳам гангу лол,
Гуфтигўни ўргатурга сен — гўё, бир келмадинг.

Бағритошсан, хаста айлаб, ҳам йироқ кетдинг нечун,
Тибда дерлар гоҳи дардга тош даъво, бир келмадинг.

Сенга турфа шеър битибман, йўл қарар Абдулламан,
Яхшиямки, нома бордир ишқ аро, бир келмадинг.

1987

ЁШ ШОИРЛАРГА

Жуда ғалатидир бу кўҳна олам,
Менинг кўзим билан гар боқиб турсанг.
Қизиқ, дарҳақиқат, кап-катга одам,
Ёш бола сингари шеър ёзиб юрсанг.

Мени кечирсинлар қарри шоирлар,
Кечирсин, кимки гар ўз қадрин билса.
Ахир нима қилай, чорласа сирлар,
Ахир нима қилай, шеър ёзгим келса!..

1987

АЙТИШУВ

Аждодлар:

— Самарқанду Бухорони бизлар қурганмиз.

Авлодлар:

— Бизлар эса сиз қурганни бориб кўрганмиз.

Аждодлар:

— Шахматни биз ўйлаб топдик, шавқларга тўлдик.

Авлодлар:

— Бизлар эса уни ўйнаб чемпион бўлдик.

Аждодлар:

— Ипакни ҳам етиштирдик қадим замонлар.

Авлодлар:

— Бизлар эса у ипақдан эшик арқонлар.

Аждодлар:

— Тил яратдик, ёзув туздик гўзал ҳамда бой.

Авлодлар:

— Биз уларга музейлардан топиб кўйдик жой.

Аждодлар:

— Биздан қолди шўх дарёлар, кўллар мусаффо.

Авлодлар:

— Уларни ҳам қуритгаймиз бир кун, иншолло...

Аждодлар:

— Биз порохни хумга тикдик кашф этган они.

Авлодлар:

— Хум устига ўтирғиздик бизлар дунёни.

1987

САРҲАДЛАР

Кимсага баҳо бериш илинжида юрганлар,
Энг аввал ўз-ўзига боқишлари керакдир.
Қадимий боболар ҳам минг ўйлаб бир деганлар:
Ҳар кимнинг гўри бошқа, азроили бўлакдир.
Қанчалик ишинг бордир ҳаётим билан, эй ёв,
Сени тангри теппамга посбон қилиб қўйганми?
Ўз тушим ўзимники, гоҳ отлиқман, гоҳ яёв,
Мен еган бурда нондан сенинг қорнинг тўйганми?
Муқаддас сарҳадлар бор инсоннинг ҳаётида,
Уларни босиб ўтиш одамликка ёт эрур.
Қанча-қанча сир яшар ҳар кимнинг бисотида,
Шул сабаб у ИНСОНДИР, шу сабаб у ЗОТ эрур.
Кимга муҳаббат қўйиб, кимга нафрат билдирмоқ,
Нафас олиш сингари ихтиёрий жўн бир гап.
Афсонавий девлар у — қўлларида уртўқмоқ,
Ўтган-кетган бандани ўзича юрган тергаб.
Мана бу булоқ менга ғоятда ёқиб қолмиш,
Мана бу шаббода ҳам менга ғоят аломат.
Сенинг эса ҳушингни, дейлик, денгизлар олмиш,
Йўлингдан сира қолма, жонинг бўлсин саломат.
Азизим, дил қасрига бесўроқ кира кўрма,
Унда кўш-кўш илонлар, аждаҳолар ётади.
Сен бировни топтай деб бехудага от сурма —
Ҳар кимнинг ўз қуёши ўз уфқига ботади.
Ўз уйинг, ўз тўшагинг ўз-ўзингга буюриб,
Ўз фарзандинг, ўз ёринг бўлаверсин сеники.
Хоҳла тингла хоҳлама — кетавер қандинг уриб,
Ихтиёр сеникидир, бу шеър эса меники.

1987

КОМЕТА

Чингиз Аҳмаровга

Ҳар замон, ҳар замон Ер яқинидан,
Ноёб кометалар ўтиб қолади.
Кимлардир кўз узмай нур чақинидан,
Уларнинг суратин олади.
Кимлардир пайқамас, ё бўлмас огоҳ,
Кўп борса таъбирлар кўрган бир тушин.
Улар қайдан билсин, кометалар гоҳ,
Юз йилда бир марта қайтиб ўтишин.
Нечоғлик ғаройиб манзарадир бу:
Самовий нур билан йўғрилган санъат.
Сомон йўлларида югурган оҳу,
Зухро жамолидан узилган талъат!
Энди яна қачон келар у қайтиб,
Гоҳи юз йил ўтар, минг йиллар гоҳи.
Ёлғиз у ўтмишдан афсунлар айтиб.
Олис келажакнинг бўлгай гувоҳи.

1987

* * *

Тақдир йўриғидан розиман минг бор,
Менга дуч айлади сени эй, нигор.
Кўзингда поёнсиз умримни кўрдим,
Сенсиз бир лаҳзанинг ўтмоғи душвор.

1987

БЕМОР ВА ТАБИБ

— Сочим тўқилмоқда, эй доно табиб,
Нима қилмоқ керак, чорасини айт.

— Эллик йил юрибсан уни кўтариб,
Яна ҳаққинг борми? Боқ бунга лоқайд.

— Нетай, ҳозиқ табиб, топгил имконни,
Қулоқ ҳам битмоқда, илғамас тақир.

— Эллик йил эшитиб яхши-ёмонни,
Шўрлик чарчабди-да, ҳордиқ бер, ахир.

— Лекин юрак санчар, даво қил, табиб,
Майли қулоқ битсин, майли чиқмас мўй.

— Эллик йил маҳрингга ишлабди, ҳадеб
Уни ҳам қийнама, ўз ҳолига қўй...

Бемор рози қайтди шул кун уй ёққа,
Демак, аъзолари ўтабди бурчин.

Раҳмат тушган сочга, битган қулоққа,
Юракка ҳам раҳмат хизмати учун.

Ўша тун ухлади у дориломон,
Беморни ҳаловат бағрига ютди.

Аъзолар ҳордиққа чиқмиш, йўқ гумон,
Уларнинг борлигин унутди.

Гўёки соч унда бўлмаган ҳеч ҳам,

Гўёки қулоқ ҳам асли нокерак.

Кўксига жойлашиб аллақайси дам,

Уни ҳўб қийнабди қандайдир юрак.

Бемор хурсанд эди, шод эди, хуллас,

Шифо топган эди малҳамсиз, текин.

Беъмани ташвишлар ортиқ қийнамас,

Сабаби нимадир? Билмасди лекин.

Табибнинг қошига келди у хуррам.

Деди: мўъжизангни аён эт менга.

Табиб жавоб қилди: ўзингни бўтам,

Йўқ деб ҳисобласанг — киргайсан мингта!

ХАТОЛАРИНГ КЕРАК УЛАРГА

Шундайлар бор, сенга лутф айлаб,
Дўстман, дея қўлин тутарлар.
Лекин ҳар зум қадаминг пойлаб,
Хато қилишингни кутарлар.

Хато қилсанг, уларга байрам,
Йўқса, захру заққум ютарлар.
Майли, жиндек, зарра бўлса ҳам,
Хато қилишингни кутарлар.

Хатоларинг керак уларга,
Шох-новдангни дарҳол бутарлар.
Тағин кунни улаб тунларга,
Хато қилишингни кутарлар.

Ахтарурлар ҳамиша иллат,
Етти пуштинг гўрин титарлар.
Фақат унма, улғайма фақат,
Хато қилишингни кутарлар.

Улар сенга бир умр йўлдош,
Содиқ ҳамроҳ каби ўтарлар.
Қабринг узра эгсалар ҳам бош,
Хато қилишингни кутарлар.

1987

СОБИТЛИК

Ўчиб бораётир қанчалар калом,
Не-не битиклар ҳам йўқдир, вассалом.
Дунёда фақат бир собит суҳан бор:
У ўз фарзандингга ўзинг қўйган ном.

1987

КЎРДИМ

Соддадил одамни жуда кам кўрдим,
Борин ҳам шикаста, кўзин нам кўрдим.
Дунёда фирибгар кўп экан, лекин,
Уларнинг барчасин шод-хуррам кўрдим.

1987

ЭЛ ҚЎЛЛАСА

Эл қўлласа, азизим, омон бўлсак, ажабмас
Қўлламаса — ранг-рўйи сомон бўлсак, ажабмас.
Элни биздан қизганиб сўз айтгучи зотлар бор,
Улар учун бир умр ёмон бўлсак, ажабмас.

1987

ГУРУҲБОЗ

Битта ўзи пашшани ҳам йиқолмайди,
У жойга ҳам битта ўзи чиқолмайди.
Қайга борса агрофига шерик тўшлар,
Йўқолса ҳам битта ўзи йўқолмайди...

1987

ИСМАЛОҚ

Сен — баҳор неъматини, оддий бир кўкат,
Поянг арғувоний, баргинг япалоқ.
Қувондим, мен сени кўрсам ҳар фурсат,
Ҳар кўклам мен сени кутдим, исмалоқ.

Сен бир гул эмассан, нозларга тўлиб,
Илҳом бера олсанг инжиқ ижодга.
Мен учун сен нажот элчиси бўлиб,
У оғир кунларни туширдинг ёдга.

Эсимда, оёғи пиликдай гўдак,
Очликдан қоқ қуриб, берган эди жон.
Бир тақа арпа ҳам кўзга суртгудак,
Жанглар жароҳати битмаган ҳамон.

Оналар чорасиз, боболар мискин,
Дийдага ёпишган енглар, этаклар.
Ўшанда эл-юртга дармону таскин,
Насиба бўлдингиз, азиз чечаклар.

Кўрганман, қишлоғим кўчаларида,
Очликдан гезариб кетганларни мен.
Кўрганман, узун қиш кечаларида
Сизни армон билан кутганларни мен.

Бугун дастурхонда безаксиз фақат,
Кимдир эъзоз этар, беписанд кимдир.
Сизнинг қадрингизни билгувчи ҳар вақт,
Ўша йўқчиликни кўрган халқимдир.

Сиз — равоч, чучмома, Сиз — қуён тўпиқ,
Ялтирбош, кўк беда, Сиз — туя товон.
Шўра ўт, ер ёнғоқ, қоқи замбуруғ,
Шарбат бера олган саҳройи тикон.

Азиз неъматларим, Сизга ташаккур,
Доимо бўй чўзинг замин комидан.
Мен сизни кўзимга суртайин ҳар қур,
Шукрона айтайин ҳаёт номидан.

1987

ФУРҚАТ НИДОСИ

Мен Ватандан кетмаганман,
Айри тушганман холос.
Ажрагандек сув кечарда
Бир нафас тандин либос.
Юрт у ёнда, мен бу ёнда,
Ўртада ҳижрон сели,
Анга киприк ташламакка
Байтларим бўлди асос.
Ўксиб-ўксиб йиғладим мен,
Мисли тил билмас гўдак,
Онаизор кўрагидан
Айрилиб қолган бехос.
Мен Ватанда Холмуҳаммад
Ўғли Зокиржон эдим,
Фурқатий деб ном қозондим,
Бунга ҳижрон иқтибос.
Сўнмаган ишқ, ўлмаган қалб,
Бир уюм тупроқ бўлиб,
Сарзаминдан бош кўтарди,
Ушбуга қабрим қиёс.
Ким Ватан деб ёна-ёна
Кул бўлиб битмиш магар,
Ўт-оловни мендан олсин,
Ўт-олов мендан мерос.
Шоирингни ёд этарда, ўзбегим,
Сендан ўтинч:
Бир-биринга қил мурувват,
Бир-биринг бағринга бос!

1987

* * *

Йироқ бўл ҳасратдан, мунгдан, кўзёшдан,
Шаънингга отилган таънадан, тошдан.

Мағрур турсанг агар, мағрур дегайлар,
Мутелик изларлар феъли ёввошдан.

Юпанч тополдингми, дунёга келиб,
Устоз ё шогирддан ёки тенгдошдан.

Қашқир тўдасида қолган бир отсан,
Туёғинг синмаса басдир, бардошдан.

Фақат муҳаббатга топингил, эй қалб,
Сен меҳр кўргайсан ўшал қуёшдан.

Ахир боболар ҳам демишлар қадим:
Муҳаббат яратган дунёни бошдан.

1987

* * *

Баҳор келаётир,
Тоза, мусаффо.
Мовий кенгликларда ўйнайди шамол.
Даралар қўйнида зангор бир ҳаво,
Туманли шаҳр ичра ётмоқлик малол.

Қоялар кўксида шодмон, беқайғу
Оний умри билан солланар чечак.
Баҳор — энг покиза шаббодадир бу,
Баҳор — энг тоза бир шамолдир демак.

Кенгликлар бағрига ураман ўзни,
Кўзимга қўрингай дилбар диёрим.
Гўдак нафасидек юпатар юзни
Қиш бўйи интизор кутган баҳорим.

Баҳор-ку ўтади шамолдек шитоб,
Майли ўтажак у ва ўтар бўлсин.
Азизим, умрингда ҳаво бўлсин соф,
Умринг шамоллари муаттар бўлсин...

1987

* * *

Гар муҳаббатнинг ҳаётда турфа хил бозори бор,
Ошиқ аҳлин лек муҳаббатга етишмай зори бор.
Узма кўнгил гарчи ҳижрон хор этар бир зум сени,
Гул тиконсиз бўлмагай, ҳар бир чаманнинг хори бор.
Муз каби теккай дилингга гар жафо этса санам,
Яшнагай водий уза билки булутнинг қори бор.
Ошиқ аҳли ичра ўзни доимо мардона тут,
Ишқига восил бўлур қайда йигитнинг нори бор.
Айб эмасдир гар муҳаббат шаънига айтсанг қўшиқ,
Бахтлидир, кимнинг муҳаббатга сазовор ёри бор...

1987

ҲАР НЕЧУК...

Дунёда ҳар кимнинг бор ўз матлаби,
Туя сўраб бўлмас эчкибоқардан.
Писмиқдан файласуф чиқмаган каби,
Ҳақгўй ҳам чиқмайди бетгачопардан.

Ким ўзар ўйнасанг тошбақа билан,
Бўйнингга олурсан унга тенгликни.
Дунёнинг ишлари шунақа экан,
Ҳар нечук одат қил феъли кенгликни.

1987

ТУРҒУНБОЙ

Иш ахтариб Турғунбой
Неча кунки сарсондир.
Омадининг тескари
Юришидан ҳайрондир.

Йўқса, бажо қилинган
Барча тартиб-қоида!
Ҳужжатлари бир талай,
Прописка жойида.

Қайга борса келинг, деб
Хушнуд қарши олишар.
Лекин суҳбат сўнгида
Ўйланишиб қолишар.

— Афсус, афсус, — дейишар, —
Тагин бир оз кутгайсиз,
Ваъда берган бўлсак гар
Бизни маъзур тутгайсиз.

Иш ахтариб Турғунбой
Неча кунки сарсондир.
Омадининг тескари
Юришидан ҳайрондир.

Турғунбойга шум тақдир
Сира шафқат қилмайди.
Пора берай, дер, аммо
Усулини билмайди.

Охир дадил бостириб
Кирди бир идорага.

Зора энди бахт кулса
Турғунбой бечорага.

Тик турганча бошлиққа
Шикоятин сўзлади.
Кўрган-кечирган барча
Хикоятин сўзлади.

Деди: — Айбим нимадир,
Билолмайин ҳайронман.
Шу мушкулнинг чорасин
Қилолмайин ҳайронман.

Бошлиқ узоқ ўйлади,
Ҳужжатларни варақлаб.
Сўнг хазина топгандай
Сўз бошлади чарақлаб:

— Ҳужжатлар-ку жойида,
Туппа-тузук жисмингиз.
Фақат бир гап: бизларга
Тўғри келмас исмингиз.

Афсус, қайта қуришнинг
Ўтмабсиз йўлларини.
Турғун исми эслатар
Турғунлик йилларини.

Турғунбойнинг ногаҳон
Ёришди ўксук дили.
— Бор-йўқ айбим шуми, — деб,
Каломга келди тили.

Деди: — Наинки исмим,
Оламдан ҳам тонурман.
Ирим билан ном қўйган
Онамдан ҳам тонурман.

Менга фақат иш керак,
Кечгум дарё, сой бўлсин.
Исмим Турғунбой эмас,
Маили, Урғунбой бўлсин.

Урғунбойга муносиб
Вазифани топдилар.
Турғунликнинг яна бир
Саҳифасин ёпдилар.

Мажлисларда энди у
Фурсат пойлаб туради.
Ур, деса бас, Урғунбой
Дуч келганни уради.

1987

* * *

Бир вақт бошоқ эдим, қирларда ўсдим,
Сўнг яхлит дон бўлиб қўлингга тушдим...
Кейин-чи, ташладинг тегирмонга сен,
Кафтингда ун бўлиб турибман, дўстим.

1987

БАХТЛИ ОДАМ

Ташвишга чулғаниб қолди бу юрак,
Ташвишлар кўпайди ҳаддан зиёда.
Бешигида ётган гўдақдан бўлак,
Тугал бахтли одам йўқдир дунёда.

1987

МАРД БЎЛСАНГ

Қадимдан бир гапни уқдирар ҳаёт:
Мард бўлсанг, ўз тўғри йўлингдан қолма.
Ўладиган бўлсанг ўз гўрингда ёт,
Бировнинг мозорин эгаллаб олма.

1987

ТААССУРОТ

Табиат кимга кўп ё оз берибди,
Кимгадир халачўп ё соз берибди,
Во ажаб, мана бу машшоқ гадойга
Тенги йўқ шоҳона овоз берибди.

1987

* * *

Ҳар гал айёмларни айларман тавоб,
Гарчанд бири моддий, ўзгаси сароб.
Шўрлик она замин бирликка зор-ку,
Унга талпиниш ҳам, демак, зўр савоб!

1987

* * *

Оқшомдан бошлангай одатда тонглар,
Сукутдан узилгай гулдурас, бонглар.
Бошинг эгма сира, хоксор банда,
Эрта руҳинг топгай олий оҳанглар.

1987

* * *

Май асли покдомон дилга арзирлик,
Заҳматкаш, меҳнаткаш элга арзирлик
Байрам-ку, ҳар куни келавермайди.
Лекин завқи қолар йилга арзирлик!

1987

УМР

Инсон туғилади асли белибос,
Бир парча эт бўлиб келар жаҳонга,
Либосу ҳашамдан бўлгай у халос,
Кетар чоғида ҳам сўнгги маконга.

Лекин ўртадаги умр-чи, умр...
Ўчмас тамға бўлиб қолгай то абад.
Балки ёғар унга раҳмат деган нур,
Балки кўмар уни маломат, нафрат.

1988

УЗЛАТ

Менга узлат керакдир,
Издихомдан тўйганман,
Тўда-тўда жойларга
Энди бормай қўйганман.
Изтиробли турмушнинг
Савдоси зўр бағоят,
Инжа, нозик руҳни у
Енгиб олди ниҳоят.
Узлат излаб бормаган
Жойим балки қолмади,
Ҳеч бир гўша келгин деб,
Оғушига олмади.
Узлат қайда мен учун,
Балки йироқ элларда,
Қадам етмас тоғларда,
Ит яшамас чўлларда.
У ёқларга йўлимни
Бура олмай ҳайронман,
Нечук ўксик бандаман,
Нечук бахтсиз инсонман.
Дўсту ёрдан юрагим
Айрилар нари-нари,
Узлатнинг соғинчи бу,
Ёлғизлик дарди бари.
Қай ёвуз куч дафъатан
Солди мени бу ҳолга,
Нечук уйғоқ идроким
Мойил бўлди малолга.
Замон-замон баҳона,
Дўстлар юзин бурдилар,
Энди улар ўзга юрт,
Ўзга маскан қурдилар.

Мен улардан йироқда —
Танҳо қолдим оқибат,
Ҳаттоки, жонзотлардан
Безган бир дарвиш сифат.
Энди мен қаён бориб,
Қай йўл билан кетгайман.
Қайга элтиб оёғим,
Қай узлатга етгайман.
Билдимки мен, неки бор
Бевафодир ушбу кун,
Кечирганим — кўрганим
Бебақодир ушбу кун.
Менинг каби мардуд дил
Топилгайми, билмасман,
Гирёндирман, ғафлатни
Кипригимга илмасман.
Мен узлатни элимнинг
Юрагидан ахтаргум,
Ўксукларнинг энг пинҳон
Тилагидан ахтаргум.
Дарвозангни чертиб мен
Келсам, жонажон укам,
Ташрифимни қабул эт,
Меҳмоннавоз, эй бекам.
Юз ўғирма, бу йўлчи
На қувонч, на кулфатдир,
Унинг ёлғиз илинжи
Узлат эрур, узлатдир...

1988

ЎҒЛИМ ИЛҲОМЖОНГА

Умр ўтаётир,
Ҳушёр бўл, болам,
Энди қақшаётир отанг асаби.
Малол келаётир ҳатто байтлар ҳам
Омоч тортаётган қўш ҳўкиз каби.
Ташқарида секин қораймоқда куз,
Барглари зил ҳаво келмоқда босиб.
Томай-томай деган томчидай юлдуз
Менинг руҳиямга ғоят муносиб.
Нимани кўрдим мен ёруғ дунёда,
Наҳот шунча оғир тириклик иши.
Дардим етмагандай, ундан зиёда
Жажжи опаларинг чексиз ташвиши.
Ёлғизлик, надомат, оғриқ, хусумат
Умр йўлларимни буржга тикдилар.
Тақирда ўстирган эдим бир дарахт
Мевамни тердилар, сўнгра йиқдилар.
Чарчоқ енгаётир, унутма болам,
Эҳтиёт боқ энди ўнгу ҳўшимга.
Ором олсам агар, ният қил ҳар дам,
Ёруғ кунлар кирсин менинг тушимга.

1988

МАЛАК

Нечун ўғирладинг ўйу фикримни,
Нечун хаёлимни айладинг сарсон.
Энди мен билмасман борар еримни,
Энди туйғуларим қолди саргардон.

Сени кўргандайман тушимда фақат,
Учиб ўтгандайсан мисоли юлдуз.
Самовий мўъжиза, илоҳий талъат,
Тенги йўқ бир малак, қошлари кундуз.

Насиб этармикан бирор кун висол,
Насиб этармикан тутмоқ қўлингни.
Ва ё ношуд қолган мунажжим мисол,
Пойлаб ўтарманми қайтар йўлингни...

1988

“ҚУЛ-ҚУЛ”

Мен хангома талабгори,
Яъни ўша-ўшаман.
Бор гапларнинг ёнига гоҳ
Хаёлотни қўшаман.
Яна шеърий йўл танладим,
Ёзолмадим насрда.
Ахир шитоб услуб керак
Бизнинг учқур асрда.
Шу денг, замин олимлари
Йиғилдилар бир куни.
Ва дедилар:— Токайгача
Бўламиз ер тутқуни.
Илмимизнинг меваларин
Пайти келди — терайлик.
Келинг, йироқ юлдузларга
Ёзма хабар берайлик.
Борлигимиз билдирайлик,
Садо чиқсин биздан сал.
Хабаримиз етса-етар,
Етмаса ҳам таваккал!
Олим халқи ғалати халқ,
Бир келмасин жунбушга.
Ҳамма гапни йиғиштириб,
Киришдилар шу ишга.
Энг аввало ёзув учун
Магнит тахта топишди.
Силлиқ қилиб тарашлашди,
Ортиқ жойин чопишди.
Заминдаги овозларнинг
Йиғиш керак барчасин.
Тузиш керак ўзига хос
Шовқин-сурон картасин.
Атай бориб, денгизларнинг
Гувиллашин ёздилар.
Жунглидаги ҳайвонларнинг
Увиллашин ёздилар.
Қайд этдилар, япроқларнинг
Шитир-шитир сасини.
Ҳансираган тулпорларнинг

Пускурган нафасини.
Баҳор чоғи гулдуракнинг
Садосини ёздилар.
Тонгда ёниқ булбулларнинг
Навосини ёздилар.
Гўдакларнинг кулгусию
Йиғиси ҳам битилди.
Чигирткалар чириллаши...
Бари муҳр этилди.
Ҳеч унутиб бўлармиди
Бастакорни, куйчини.
Қўшишдилар Чайковский
Ҳамда Мулла Тўйчини.
Ер юзида не сурон бор
Бир-бир санаб ўтишди.
Ҳатто милтиқ овозин ҳам,
Мактубга зарб этишди.
Хуллас, ишлар бажо бўлиб,
Йиғилдилар сўнгги бор.
Хурсанд эди аҳли илм,
Насиб этса — умид ёр,
Кимдир деди: — Ҳўп ҳоридик,
Чарчоқни сал қувайлик.
Келинг, дўстлар, қадаҳ олиб,
Шу ишни бир ювайлик.
“Қул-қул” қилиб майи нобдан
Қуйишдилар, гап тамом!
— Салом, йироқ юлдузлар! — деб
Ичишдилар, вассалом.
Сўнг магнитли ракетанинг
Қопқоғини ёпишди.
Оқ йўл тилаб, шартта уни
Қоинотга отишди.
Йиллар ўтди мунғайишиб,
Йиллар ўтди чопишиб.
Шу орада не-не олим
Ерга кетди қапишиб.
Манзили йўқ сайёҳ мактуб
Фазони ҳўб айланди.
Охир бориб, алақандай
Сайёрага бойланди.

Шубҳа йўқки, энди у ён
Кўчар мавзу-темамиз.
Хуллас, ўша бир юлдузга
Бориб тушди кемамиз.
Бахтни қаранг, у жойнинг ҳам
Фуқароси бор экан.
Илму урфон, онг, тафаккур
Уларга ҳам ёр экан.
Етук экан улар ғоят,
Не-не сирлар дастида.
Ажаб, лекин, яшар экан
Улар ернинг остида.
Қай бирови сайхонликка
Чиқиб қолиб бир куни.
Ногаҳонда топиб олмиш
Биз юборган қутини.
Ваҳимани кўринг энди,
Юлдузликлар бўлмиш жам.
Ахир йироқ самовотдан
Хабар келмиш чинакам!
Бу туҳфанинг нелигини
Улар дарҳол туймишлар.
Матоҳимиз оласолиб
Патефонга қўймишлар.
Бироқ ҳеч не англашмабди,
Ажаб, ажаб, ажабо!
На бирор-бир таниш сас бор
Ва на таниш бир садо.
Ҳа, оламда овозлар мўл,
Саногин ким биларкан.
Шу соҳада улар биздан
Тамоман фарқ қиларкан.
Гувиллашни англашмабди —
Уммонлари йўқ демак.
Увуллашни англашмабди —
Ҳайвонлари йўқ демак.
Демак улар милтиқ отмас,
Тулпор миниб чопмайди.
Мусиқанинг ўрнини ҳам
Бошқа нарса қоплайди.
Гўдаклари йиғлашмайди,

Гулдираклар бермас сас.
Булбулларнинг сайраши ҳам,
Улар учун йўқ, абас.
Ўзимизга қиёс қилиб
Камситмайлик барчани.
Дейлик, биз ҳам билмаймиз-ку,
Инсоф деган нарсани.
Юлдузликлар жим қолишди,
Ҳафсаласи тамом пир.
Ахир қанча кавлашмасин
Гап чиқмади, бари бир.
Сўнгги бора айланганда
Патефоннинг бурови
“Кул-кул” деган бир товушни
Илғаб қолди бирови.
Тўхтанг! — деди. — Гап буёқда!
Таниш садо топилди.
Энди бирдан тушкунликнинг
Эшиклари ёпилди.
Юлдуз бўйлаб ўша заҳот,
Тарқалди-ку бу хабар:
— Оламшумул янгиликдан
Қолманг, дўстлар, беҳабар.
Минг-минг шукр, ёлғизмассиз,
Ўшадошлар бор экан.
Аллақайси бир пучмоқда
Шишадошлар бор экан.
Жавоб йўллаш керак энди,
Улар ҳам хўб чопишди.
Ўзларининг конларидан
Магнит тахта топишди.
Бироқ бошқа овозларни,
Улар четлаб ўтдилар.
Фақатгина ўзларининг
“Кул-кул”ини битдилар,
Шу кунларда ўша мактуб
Елаётир биз томон.
“Кул-кул” деган таниш садо
Келаётир биз томон.

* * *

Соч ҳам тўкилмоқда, омонатдир тиш,
Изғирин юракка ураётир ниш,
Баҳорим бетўхтов қиш томон ўтди,
Ёз, кузни қисқартди машаққат, ташвиш.

1988

БИЗ

Биз аввал ҳам ёмон эдик, ҳануз ёмонмиз,
Раҳмон боқмас, иблис ёқмас шўрлик инсонмиз.
Сўз сўзласак — маҳмадона, жим турсак — соқов,
Шу тариқа, на буғдоймиз ва на сомонмиз.

1988

ТАРАҚҚИЁТ

Ҳозир гадолар ҳам ғоят мукамал,
Ишни дипломатик йўлдан бошлайди.
Эгасидан у-бу сўрашдан аввал
Итига, албатга, суюк ташлайди.

1988

ГАП БИТТА

Парво қилма, бўлмагани бўлдирамиз,
Паймонаси тўлмагани тўлдирамиз.
Бир замонлар отар эдик, осар эдик,
Энди эса мажлис қилиб ўлдирамиз.

1988

ЎЗИМИЗ

Сен бизни кечиргин, эй Наврўзимиз,
Ғафлатда чалғиди ул кун кўзимиз.
Юзингга шапалоқ тортиб юбордик,
Шўрпахта босамиз энди ўзимиз.

1988

ЎЙЛАМАЙ НЕТАЙИН

Қайси кун ўғилчам сўради,
Майлими, мен ҳам шеър битайин.
Миямни хаёллар ўради,
Мен уни ўйламай нетайин.

Чирқираб келган чоғ дунёга
Кўзларим тўлгандир зиёга.
Шунданми, талпиндим самога,
Мен уни ўйламай нетайин.

Ҳарф таниб чиққанда саводим,
Назмга айланди фарёдим,
Шеър билан боғланди ёш ёдим,
Мен уни ўйламай нетайин.

Кимлардир кутдилар тош билан,
Кимлардир хайрихоҳ бош билан,
Боқдим мен кўзимда ёш билан,
Мен уни ўйламай нетайин.

Барчадан яхшилиқ кутдим мен,
Турфа хил йўлларни ўтдим мен,
Зўр имон йўлини тутдим мен,
Мен уни ўйламай нетайин.

Замондан жафо ҳам кўрмадим,
Айни чоғ вафо ҳам кўрмадим,
Бесабаб сафо ҳам кўрмадим,
Мен уни ўйламай нетайин.

Кўп узоқ элларда бўлдим мен,
Дўст билан ўйнадим-кулдим мен,
Юртим деб зардобга тўлдим мен,
Мен уни ўйламай нетайин.

Ахтардим самимий ҳамроҳни,
Дуч келса рад этдим гумроҳни,
Кураш деб билдим гоҳ оҳ-воҳни,
Мен уни ўйламай нетайин.

Ахир мен Машрабни изловдим,
Метиндай мазҳабни изловдим.
Ёвларга ғазабни изловдим,
Мен уни ўйламай нетайин.

Ношукур бўлмоқлик ёмондир,
Энг аввал замонинг замондир.
Қаҳр бир, меҳр бир томондир,
Мен уни ўйламай нетайин.

Сўзимни тинглади диёрим,
Ўзбегим — тозаю губорим,
Кичкинтой қизгинам — Рухсорим,
Мен уни ўйламай нетайин.

Йўқ менинг бағдодий халифам,
Тахтим шу — байт тўла саҳифам.
Сирдошим, ғамдошим Ҳанифам,
Мен уни ўйламай нетайин.

Англамоқ истадим оламни,
Аждодни, авлодни, боламни,
Тупроққа қўйдим-ку онамни,
Мен уни ўйламай нетайин.

Падар ҳам саксонга кирибди,
Кимдир йўқ, кимлардир юрибди,
Кўз юммай офтоб-ку турибди,
Мен уни ўйламай нетайин.

Гапимни тинглагин, эй, ўғлон,
Кўп кўҳна жаҳондир бу жаҳон,
Пир экан Навоий то ҳамон,
Мен уни ўйламай нетайин.

1988

ДЎРМОНДА КУЗ

Боғимда мушуклар қолдирган эдим,
Дайдиб кетибдилар бечораларим.
Баргларин тўқмоқда дарахтлар қадим,
У билан тўкилар эзгу дардларим.

Сенга салом дейман сўнг бор, беҳижон,
Энди ерга ётдинг, соябоним барг.
Нечун ўксик қолдинг, чинор, жонажон,
Боғларга наҳотки келди боди марг.

Арғувон гулларди бу ерда абад,
Бу ерда куйларди азал булбуллар.
Қушларим, сиз бизни тарк этманг минбаъд.
Тағин очилингиз бизнинг эй, гуллар.

Сира кўз тегмасин қизғин улфатга,
Қишда ҳам яшнайлик самовий ойдек.
Сизни таклиф этар шеърий суҳбатга
Миртемир, Шайхзода, албатта, Ойбек...

1988

ҚУШ ТИЛИ

1

Бўрон, сен шам узра гувлайверма, бас,
Арслондек ўкириб чекаверма сас.
Шамни ўчирмоқлик жуда ҳам осон,
Унга етар битта “пуф” деган нафас.

2

Феълини кузатиб содда боламнинг,
Ташвишин ўйлайман чигал оламнинг.
Соддалик яхши-ку, лекин кўпинча
Иши юришаркан қитмир одамнинг.

3

Қушларнинг тилида фақат бир оят,
У инсон учун ҳам ибратдир ғоят.
Қушлар дер:— Илойим, қафасга тушма,
Тушган бўлсанг гар, чиққил ниҳоят.

4

Бир ҳазил тўқидим бугун сенга деб,
Чақалоқ йиғлайди нега “инга” деб.
“Инга-инга” сининг маъноси шулки,
Даъво қилаётир “менга”, “менга” деб.

5

Майлига, рақибинг бўлсин ҳар нима,
Ҳеч замон сен унинг гамини ема.
Унга ҳар балони раво кўрсанг ҳам,
Тилингни суғириб оламан дема.

6

Назар сол ҳаттоки етти қат ерга,
Қиёс топилгайдир ўтган умрга:
Олтинга айланган яхшилар хоки,
Ёмонники эса қора кўмирга.

7

Бир доно базмининг гувоҳи бўлдим,
Шодумон даврада ўйнадим, кулдим.
Базмининг боисин сўрасам, деди:
— Бугун мен нодондан қочиб қутулдим.

8

Абдулла Қодирийга

Азалий ҳақ гапни яширмақ нечун
Завол йўқ энг асл истейдод учун.
Агарда коинот тегирмон бўлиб,
Оламини янчса ҳам, қолгай у бутун.

9

Эски алифбони дилга қилсанг жо,
Мана бу ҳикматни унутма асло:
Эгри ниятию ювуқсиз қўлни
Сира ёқтирмайди ўша алифбо.

10

Халқим деб югурар ҳовучлаб жонин,
Халқига бағишлар шухратин-шонин.
Лекин шу чопишда кета-кетгунча,
Тозалаб боради халқнинг ҳамёнин.

1988

ЭНГ ҚУЛАЙ ЖАВОБ

— Биладан, дунёнинг бор баланд-пасти,
Буларсиз юксалиш бўлмагай асти.
Лекин, эй файласуф, менга жавоб бер,
Нечун яхшиликнинг қисқадир дасти.

— Хаёлинг беҳуда гап билан банддир.
Энг оддий жумбоқ ҳам сенга каманддир.
Майли, қулоғингга айтай, эй шоир,
Чунки ёмонликнинг қўли баланддир.

1988

ИРИМ

(Ҳазил)

Ким нимани айласа армон,
Қўмсаб келган ўшани азал.
Атаганлар қизни Ўғилхон,
Бу — ўғилга ишора, масал.

Ҳозир меҳр булоғи тинди,
Бу ҳолни ҳам иримга йўйинг.
Қизларингиз туғилса энди,
Номларини Меҳрихон қўйинг.

1988

ТОҚАТ

Бозордан тутоқиб қайтар уйга чол,
Гўшт қайда? Ёғ қани? Ваъда сўздами?
Кампири хўрсиниб юпатар дарҳол:
— Ўкинманг, тақчиллик фақат биздами?!

Ёнбошлаб газета варақлайди чол,
Тўполон чиқибди завод, Вуздами.
Кампири юпатар сурганча хаёл:
— Ўйламанг, жанжал ҳам фақат биздами?!

Оқшом телевизор кўраётиб чол
Бирдан сапчиб тушар. Эси ўздами?
— Давлатга тош отди кимдир бемалол.
Кампири юпатар: фақат биздами?!

Тоқатим тоқ бўлди, дейди энди чол,
Тоқат юракдами? Тоқат кўздами?
Кампири ер чизиб шивирлар беҳол:
Чиданг-да, тоқат ҳам фақат биздами?!

1988

РЕНТГЕНЧИ ДҮСТИМГА

Сизга талпинади бор бемор зоти,
Аёли, эркаги, кекса, ёши бор.
Айтиб бероласиз ўша заҳоти
Кимнинг буйрагида, дейлик, тоши бор.

Сизнинг касбингиз ҳам аслида ижод,
Сиз ҳатто зарурсиз бизнинг Союзга.
Қайси бир шоирда бордир истеъдод?—
Аниқлаб берсангиз қанийди бизга.

1988

ГҶЗАЛЛИКНИ ЙҶҚЛАШ

Юзларингда ажин, сочларингда оқ,
Елкангдан юк бўлиб босибди йиллар.
Қуралай кўзларда тубсиз бир чарчоқ,
Бекор гап, ким деса: ёшдир кўнгиллар.

Бир вақтлар номингни эшитган заҳот
Ёнардик ўт кетган каби тўқайга.
О, ҳиссиз табиат, шафқатсиз ҳаёт,
Шундай гўзалликни бекитдинг қайга?

1988

* * *

Боқар у замоннинг оқишига деб,
Ортгирманг бошимга маломатларни.
Унинг бир ишвали боқишига деб
Қурбон қилажакман сиёсатларни.

Ўйламанг, саройлар қошида мустар —
Юрибман эрта-кеч бағримни доғлаб.
Унинг қадамига, керак бўлса, гар,
Келтургим шоҳларни бир ипга боғлаб.

1988

ТАСКИН

Атир ҳиди билан борма мазорга,
Бормагин у томон кийиниб башанг.
Алам қилар ётган ҳар бир хоксорга,
Уларнинг хўрлиги ошади, билсанг.

Ахир кўнгиллари уларнинг ярим,
Ахир, асло ўлмас ҳаёт деган ўй.
Дегил:— Ҳавас қилманг, биродарларим,
Бир кун ёнингизга келурман, деб қўй.

1988

БУ ЙЎЛЛАР

Бу йўллар хаёлдек билмас интиҳо,
Шошилар ўзининг манзилотига.
Бу йўллар элтади на Макка, на ё
Бирлашган Миллатлар Ташкилотига.

Бу йўллар дунёни тинмай айланиб,
Интилар сирли бир кўнгил қулфига.
Ахийри тасмадек қолар бойланиб
Сенингдек гўзалнинг қора зулфига.

1988

ЭЪТИҚОД

(Шу куннинг ривояти)

“Маҳшар яқин қолди,
Қиёмат яқин,
Ота билан ўғил бир-бирига ёв.
Самовот бошида чақса ҳам чақин,
Ҳеч кимса ҳайиқмас, кўрқмайди биров.

Оғизда бол каби турган бу тил ҳам
Заҳарга айланган, нишга айланган.
Дилбарлар чашмини куйлаган қалам
Кўзларни ўйишга энди шайланган.

Ўғлим либосимни бурдалаб кетган,
Тавба, деб ушлашга қолмаган ёқа.
Маломат пичоғи суякка етган,
Қалқонлар тешилган, отлар бетақа”.

Ўт босган қабрнинг тепасида чол
Ғарқ бўлиб турарди шундоқ ўйларга.
Дам-бадам ўтмишга элтарди хаёл,
Элтарди курашлар, аза, тўйларга.

Қабрдан бир овоз чиқди-ку, шу чоқ,
Ҳазин ва ғазабнок, дардли, шиддаткор:
“Маҳшар яқин эмас, қиёмат узоқ,
Ҳамма балоларга ўзингсан айбдор.

Ўғлингга топилгай қиличу қалқон,
Тақалаб бергайсан бир кун отини.
Лекин ишни бузган сен ўзинг, нодон,
Топтадинг даврлар эътиқодини.

Учиб кетаётиб ҳатто қилдирғоч
Борар манзилини фаҳм этар бешак.
Сизлар-чи, бир кун тўқ, бир кун юпун, оч,
Ташвишингиз йўқдир вужуддан бўлак”.

Тинди изтиробли қабрнинг саси,
Нима бу? Рўёми? Васвасми? Гумон?
Чол энди, ичига тушиб нафаси
Кетди, уйигамас, райкомга томон.

1988

МИННАТДОРЛИК

(Шифокор Маҳфуза опага)

Миннатдорлик билдиришим зарур бўлиб қолса агар,
Таъзим қилар эдим аввал еру қуёш, юлдузларга.
Нафас олган ҳар бир жонзот раҳмат ҳисси билан яшар,
Тирикликнинг қароргоҳи — кечаларга, кундузларга.

Гарчанд улуғ бу борлиқнинг ҳар жиҳати тўкис эмас,
Ёғини бор, сочини бор, бўрони бор, сурони бор.
У муттасил баҳор эмас, ё қиш эмас, ё куз эмас,
Бизни мудом эркаламас; гоҳи аччиқ қирови бор.

Миннатдорлик билдиришим зарур бўлиб қолса тагин,
Ҳеч шубҳасиз бош эгардим одамларнинг ўзларига.
Яхши кунда, ёмон кунда улар сенга очар бағрин,
Тақдиринг гоҳ боғлиқ бўлар уларнинг бир сўзларига.

Гарчанд улуғ бу башар ҳам шу кунгача номукаммал,
Ёвузи бор, лоқайди бор, бор бераҳм, бағритоши.
Инсон зоти комил бўлиб яралмаган экан азал,
Шунинг учун савдоларга маҳкум бўлган шўрлик боши.

Ҳа, ҳар қалай шукроналик боиси кўп бу дунёда
Мўл-кўл меҳрин аямасдан, замин яшар, қуёш яшар.
Ҳа, ҳар қалай одамларга меҳр ҳисси кўп зиёда,
Бошимизни ўқтин-ўқтин силаб турар она-Башар.

1988

МАЙМУНИЯТ

Туриб-туриб маймун бир кун бошин қашлади
Ва маймуний режаларни туза бошлади.
Деди: — Шукр, ўлиб кетмиш Гулханий бобо,
Демак бизнинг давримиз ҳам келмиш мутлақо.
Крилов ҳам марҳум эмиш аллақачонлар,
Ўзимизга қолган демак энди замонлар.
Не қилсак ҳам қўлимизда инон-ихтиёр,
Бизнинг йўлни тўсолгувчи энди ким ҳам бор?
Шундоқ дея маймун ширин ўйларга борди,
Сўнг таваккал... шоирликни бошлаб юборди.
Маймунона фикрлардан назм тизди у,
Ўрмон бўйлаб кеча-кундуз изғиб кезди у.
Қарасаки ишлар тузук, илҳомлар равон,
Мушугини “пишт” демайди, бирорта ҳайвон.
Маданият соҳасида керак бўлар дер,
Уни бир кун қабул қилди ҳатто жаноб шер.
Сийланди у, ибрат учун унвон берилди,
Маймун эса керилгандан энди керилди.
Ҳайвон зотин менсимаин қўйди у буткул,
Биз маймунлар, деб бошларди нутқини нукул.
Лабларида камтарона бир мамнуният,
Дерди: — Олам гултожимиз биз маймуният,
Оҳ, инсонлар. Қилолмасман уларга тоқат.
Шу борада маймун чора изларди фақат.
Охир ўйлаб маймун топди шундоқ нақлини:
Инсонларнинг орасида Дарвин, ақли,
Топинг уни. Улуғ олим бизни алқаган,
Гулханий ҳам, Крилов ҳам биздан тарқаган.

1988

БОР ГАП

Қанчалик ирода, қанча куч керак,
Майсани топтамай ўтмоқлик учун.
Қанчалик ирода, қанча куч керак,
Фарзандинг гуноҳин ютмоқлик учун.

Қанчалик ирода, қанча куч керак,
Нораво Ватанни севмоқлик учун.
Қанчалик ирода, қанча куч керак,
Норасо элга сўз демоқлик учун.

Буларнинг баридан бўлмоқ-чун халос,
Икки газ арғамчи етгайдир, холос.

1988

ТАРАҚҚИЁТ

Овчилар мақтанган қадим замонда
Бўза ва носвойнинг кайфини суриб:
— Фалон йил, фалон пайт, фалон довонда
Энг катта олқорни олганман уриб.

Энг юксак чўққини забт этган сайёҳ
Гурур билан деган ўлганга қадар:
— Азиз набиралар, сиз билмайсиз, оҳ,
Мен ўша чўққида қучганман зафар.

Меъморлар ҳам яшар асрма-аср,
Уларнинг фаҳри ҳам шундан иборат:
— Мен бунёд этганман энг юксак қаср,
Менинг ижодимдир энг зўр иморат.

Тараққиёт экан, замонлар келиб,
Орзу босиб кетди бутун оламини.
Ҳозир мақтанишар: — Қўйингиз билиб,
Мен бадном қилганман энг зўр Одамни.

1989

БЕГОНАЛИК

Ёй ўқи камондан қочади йироқ,
Тоғлардан қочади дарё ва булоқ.

Булутлар бағридан қочади ёмғир,
Сукунатдан қочиб шамоллар санғир.

Нафис чечакларнинг хушбўй атри ҳам
Фунчалар қўйнидан қочар дамодам.

Гар тўлқин бўшлиққа қучоғин очар,
Ваҳший қояларга бош уриб қочар.

Бургут панжасини ердан узган он,
Товушқон қочади бутазор томон.

Огоҳ бўлсанг агар олам сиридан
Дунёлар ҳам қочар бири-биридан.

Шу тахлит яшайди буюк коинот,
Манзилин тополмас идроксиз ҳаёт.

Бироқ йироқ тушса инсондан инсон,
Бу ҳолнинг шарҳига не дейсан, эй жон!

Она фарзандига қучоғин очса,
Фарзанд-чи, онадан минг фарсаҳ қочса.

Қочса бир-биридан ўғил ҳам падар,
Ёдини унутган телбалар қадар.

Дўстлар бир-биридан қочсалар зимдан,
Бош олиб кетгудек шаҳри азимдан.

Бирлашса ёвузлик, турфа иллатлар,
Қочса бир-биридан эллар, миллатлар.

Қовушмаса инсоф, эзгулик, сабот,
Мен бунинг сабабин билмасман, ҳайҳот!

Тафаккур башарга гарчи яловдир,
Нечук одам қавми одамга ёвдир.

Жавоб берар бунга на ер, на осмон,
На Будда, На Зардўшт, на Инжил, Қуръон.

Энди бандаларга ўзинг қил шафқат,
Эй олий жозиба — Сирли Муҳаббат!

1989

ТОВАЛАМАЧИ КИМСАЛАРГА

Ҳар бир ташаббуснинг бор ўз замони,
Яхши томонию ёмон томони.
Замондан орқада қолиб кетмай, деб
Ширкат тузиб олмиш гала мўлтони.
Улар остонангда ётиб оларлар,
Ўлигин елкангга ортиб оларлар.
Тилаган нарсасин берсанг бердинг-ку,
Бермасанг, кўплашиб, тортиб оларлар.

1989

ШОШМАСЛИК ҲАҚИДА БАЛЛАДА

**Заминга шошмасдан қадам қўй, бўтам,
Шошмасдан айланар ернинг ўзи ҳам.**

**Шошмасдан назар сол чексиз самога,
Шошмай қулоқ тутгил куйга, навога.**

**Мозорлар ёнидан шошмасдан ўтгин,
Ёрни кутар бўлсанг, шошмасдан кутгин.**

**Гулларни узишга шошилма бир оз,
Кўргил, фунчалар ҳам шошмай қилар ноз.**

**Авлод-аждодинг ким? Шошмай фикр қил,
Шошмай сўз дегилу шошмай зикр қил.**

**Шошқин дарёман деб вақт-бевақт тошма,
Уммон бўлмоқликка айниқса шошма.**

**Ҳукм чиқармоққа шошилмасанг бас,
Шошганда бирдекдир кас билан нокас.**

**Дўст излаб ҳар қайда шошилма, қўзим,
Барчани дўст атаб шошган мен ўзим...**

**Шошмагин ғанимдан олай деб қасос,
Шошмасликнинг ўзи зўр тийғи олмос.**

**Ахир, боболар ҳам шошмай деганлар:
Ҳумоюн овлайди шошмас мерганлар.**

**Афсус, умр ўзи шошар доимо,
Шул сабаб номини дерлар: бевафо!**

Бироқ шундай ҳол бор, шундай фурсат бор,
У фурсат дастингдан кетсин ихтиёр.

У фурсат белингни дафъатан боғла,
Ўзингни тирноқли шер каби чоғла.

Унут гулларни ҳам, булбулларни ҳам.
Улфату шайдойи кўнгилларни ҳам.

Отинг эгарланган, чақмоқ сингари,
Шай бўлгин у маҳал, боққил илгари.

Элинг мадад сўраб инграгани он,
Шошилгин ўша пайт, шошилгин, ўғлон!

1989

ЖАВОБ

*Ўзбекларнинг меҳмондўстлигини
пора дегувчи баъзи кимсаларга*

Мурувват нелигин билмас меҳмоним,
Кўзи оч, еб тўймас, беқўним гадой.
Пора бўлибдими бир бурда ноним,
Пора бўлибдими бир пиёла чой.

Ҳафталик ёвфонга қаноат қилиб,
Фурурин сақлаган жўжабирдай жон.
Мезбонлик йўригин муқаддас билиб,
Қунишган елкангга ташлабди чопон.

Ўзбекнинг еридан жўнаган неъмат
Сенинг ҳам умрингга етгулик қадар.
Айт, кимнинг маҳридир улуғ бу давлат,
Энди ҳимматимдан қилдингми ҳазар?

Эгасиз санғиган ҳар дайди жонзот
Бошини силасанг қўлинг тишлайди.
Ногаҳон фингибсан, инсонсан наҳот,
Муздек юрагингда ғараз қишлайди.

Саховат сўзининг маъносин билмай
Меҳмондан минг фарсаҳ қочгувчи бу — сен.
Сийлаган кимсани назарга илмай,
Тагин заҳрини ҳам сочгувчи бу — сен.

Тош берса ютгувчи эй, нафси ёриқ,
Хайру эҳсонимни майли, унутгин.
Елканг тўн кўрмасин, оёғинг чориқ,
Дўстга зор бўлгину бири кам ўтгин.

О, халқим, очиққўл — ҳотамсан азал,
Атойи худо де, майли, меҳмонни.
Лекин нонкўрларни учратган маҳал
Оғзига тик энди типратиконни.

1989

ШОИР

(Ҳазил)

Эълон оссанг агар бирор шаҳарда,
Эси бутун одам керак деб шу он.
Талотўп бўлгандек рўзи маҳшарда,
Ёпирилиб келарди одамлар ғужғон.

Эълон оссанг агар шаҳарда шу кун,
Жунунваш, девона кимсага доир.
Тарқаб кетар эди қолганлар, бутун,
Фақат қолар эди “У мен”, — деб, шоир!..

1989

ЁЛҒИЗ АСКАР

Ботир кўкрагидан ўқ еди бир кун,
Во, орқам! — дедию тортди чўнг наъра.
Ёв тараф сўради: — Орқам, деб нечун
Оҳ чекдинг, кўксингдан очдик-ку яра.

Ботир шивирлади: Мен — ёлғиз аскар,
Йўқса, устимга от сололмасдингиз.
Орқамда дўстларим бўлганда агар
Кўксимни нишонга ололмасдингиз.

1989

ЭЛИМ ДЕБ ЁНГАЙДИР СОҲИБ ЖУРЪАТЛАР

Тўйни ортга сурди қай кун хотининг,
Деди: — Куёв томон сабр этиб турсин.
Сабаби нимадир — сезар ботининг,
Йўқчилик ёмондир, йўқчилик курсин.

Ўғил улғаймоқда, тор келмиш бошмоқ,
Янгисин олишга имкон йўқ бироқ.
Дейсан: Маошгача чидагин, ўртоқ,
Йўқчилик ёмондир, йўқчилик курсин.

Гап-гаштак хос қадим қишлоқ, шаҳарга,
Улфатлар йиғилар норин ошарга.
Навбатинг келганда қочдинг сафарга,
Йўқчилик ёмондир, йўқчилик курсин.

Номинг гар оламини қўяр гангитиб,
Ўзини билганни ҳолин танг этиб.
Кабобпаз йўлингни ўтди чангитиб,
Йўқчилик ёмондир, йўқчилик курсин.

Қўшнинг чўнтагида йўқдир ҳеч вақо,
Уй қураман дейди, сир бермай аммо.
Суврати подшо-ю, сийрати гадо,
Йўқчилик ёмондир, йўқчилик курсин.

Ҳатто Каъбада ҳам кўрганман бир бор,
Бойга чой таширди машҳур санъаткор.
Раббим, бундай кундан асрагин зинҳор,
Йўқчилик ёмондир, йўқчилик курсин.

Бошига тушса гар мушкул фурсатлар,
Элим деб ёнгайдир соҳиб журъатлар.
Бир-бирин қўлагай ҳатто давлатлар,
Йўқчилик ёмондир, йўқчилик курсин.

Толеда борини сен ҳам кўргайсан,
Бир кун тўқчиликка юзни бургайсан.
Ўшанда шеъримни эслаб юргайсан,
Йўқчилик ёмондир, йўқчилик курсин.

ОХИРАТ

Нимадандир ғашдир кўнгиллар,
Тиканакка бурканмиш гуллар.
Боққа ногоҳ адашиб кирсанг,
Ғазаб билан сайрар булбуллар.

Қонга тўлмиш Миррихнинг кўзи,
Уммонларнинг сачрайди тузи.
Аллақачон бол томмас тилдан,
Шоирларнинг заққумдир сўзи.

Йўлга боқсанг кўрингайдир жар,
Гўдакларнинг тушида аждар.
Туни бўйи йигитлар бедор,
Ёстиқларин тагида ханжар.

Билиб бўлмас — кимда бор имкон,
Олағовур маҳшардир замон.
Не қиларин билмай ҳайратда
Денгиз каби қалқир оломон.

Хабар бордир на дўст, на ёрдан,
На дўсту ёр, балки, диёрдан.
Ёлғиз Ҳазрат меҳроб қошида
Мадад тилар парвардигордан.

1990

БАХТСИЗ ФАРИШТА

Маъсум фаришталар — гўдақлар бари
Булутлар устида учиб юрибди.
Жаннатнинг ҳаётбахш шаббодалари
Парқув қанотларин елпиб турибди.
Кунлари кечарди бахтли ва шодон,
Абадий роҳатга барчаси ноил.
Фақат бир фаришта яшарди нолон,
Фақат бир фаришта қайғуга мойил.
Сира ёзилмасди кўнгил чигили,
Мунглиғ кўзларида дунёвий алам.
Таскин беролмасди беҳиштнинг гули,
Тафтин босолмасди кавсар суви ҳам.
Бир кун сўрадилар: — Маъюссан нечун?
Ахир сен — бегуноҳ, сен яхлит савоб!
Болакай фаришта уҳ тортди узун,
Сўнг секин шивирлаб, айлади жавоб:
— Мени ота-онам кетганди ташлаб,
Дўзахда ёнмоқда улар беомон.
Шул сабаб ғамгинман, кўзимни ёшлаб,
Уларга тилайман шафқат ва имон.

1990

ЮЛДУЗ ҚАЗОСИ

Қазо қилди кўкда бир юлдуз,
Коинотда аза очилди.
Узоқ-яқин дунёларнинг ўз —
Таъзия тошлари сочилди.

Қора кийди бир нафас қуёш,
Мунғайганча Ой қалтиради.
Зухра юлдуз беролмай бардош
Кўзларида ёш ялтиради.

Улар кимга дилларин ёрар,
Чексиз зулмат ўнгу сўлида.
Тобутни жим кўтариб борар
Ғуж бўлганча Сомон йўлида...

1990

ИБЛИС

Обрў керак бўлар иблисларга ҳам,
Уларга ҳам доврўқ, шон-шухрат даркор.
Бир куни осмондан Иблиси Олам
Ерга тушмоқликни қилди ихтиёр.
Гўзал либосларни танлади роса,
Кўрган-билганларин йиғди кўписин,
Аввал ўзбеклардан олди андоза,
Яъни кийиб олди тўн ва дўпписин.
Бошдан бозорларга кирди у атай,
Турфа жамоага келай деб тўқнаш.
Боқса — ҳар каллада дўппи ўшандай,
Кийган тўнлари ҳам бир хилда, ўхшаш,
Қайтиб кетди Иблис фалакка дилгир,
Ўзин оқламади дўппию чопон.
Эътибор қилмади ҳеч кимса ахир,
Қайрилиб боқмади ҳеч битта инсон.
Иблис бошқа фириб қўллади энди,
Танлади Кавказнинг попоқ бўркини,
Келиб чўпонларнинг ёнига қўнди,
Кўз-кўз қилганича қомат, кўркини.
Чўпонлар Иблисни олди ўртага,
Дедилар: — Миллатинг надир, эй кўноқ.
Аслингни яширсанг агар жўрттага,
Ўзингдан кўргайсан, билиб қўй бироқ.
Иблис шоша-пиша учди осмонга,
Гангиб қолган эди шўрликнинг боши.
Назар солди обдон барча томонга,
Деди: ҳиндуларнинг бўлай йўлдоши!
Белида лунгию оёқда сандал,
Ҳинду тупроғига Иблис қўнди жим.
Кимлардир бепарво, кимлардир танбал,
Иззат кўрсатмади хулласки ҳеч ким.
Иблис қарғай кетди касби-корини,

Ахир бу хўрликка борми ниҳоя.
Кимдир эшитгандай оху зорини,
Бошига ярқ этиб келди бир ғоя.
Бежирим шляпа кийди у дарҳол.
Сержун гарданига илди бўйинбоғ,
Камзулу шимига юргизди дазмол,
Зарҳал кўзойнақдан кўнгли эди тоғ.
Дуч келган манзилга шўнғиди энди,
Во ажаб! Бу не ҳол! Бу не каромат?
Уни кўрган заҳот шовқинлар тинди,
Юришиб кетди-ку ишлар аломат.
Иблисни раҳбар деб қарши олдилар.
Балки сийладилар ундан ҳам ортиқ,
Пойига ипақдан палак солдилар,
Сўнг юксак бир тахтни этдилар тортиқ.
Ҳиндию ўзбек, рус, булғору кавказ,
Барчаси саломга келди дафъатан.
Иблис жами халққа гўё беғараз,
Бепоён заминни айлади ватан.
Ҳукму фармонини юргизар пинҳон,
Қошу қабоғига кекса-ёш қарар.
Эзгулик ғафлатда қолгани замон,
Одамлар ҳаётин Иблис бошқарар.

1990

ОЙИСИНИНГ ЖАМҒАРМАСИ

Ишчи йигит маош пойлаб
Турар эди навбатда,
Бу биринчи моянаси,
Завқи ҳам зўр, албатта.

Бармоқларин букиб-букиб,
Режаларин тузарди.
Кўз олдида алвон-алвон
Орзулари сузарди.

Ойисига ғижим рўмол,
Қайлиғига исирға.
Пешайвонга битта илгич, —
Кийим-пийим осурға.

Эҳ, орзунинг чеки борми,
Санаб етмас баҳшиям.
Кассар аёл: ”— Ҳой, овсар”, — деб
Чорлаб қолди яхшиям.

Бўйдоқмисан, дея зимдан
Кулимсираб турибди,
Туғилмаган бола учун
Маошидан урибди.

Майли, деди, йигит қувноқ,
Савоби кўп оламнинг,
Жўжабирдай фарзанди бор
Ахир катта холамнинг.

Йигит яна ойлик ҳақин
Санаб кўрар бир бошдан,

Касабалар уюшмаси
Чегирибди маошдан.

Хўп ажойиб бир ҳодиса
Юз берди денг ўша он,
Аллақандай тўда уни
Қуршаб олди ногаҳон.

Жазавага тушиб улар
Аямасди ўзини.
Ва, ниҳоят чечанроғи
Бошлаб қолди сўзини:

— Маданият фондиданман,
Ука, бизни бир қўлла.
Вилоятда раҳбаримиз
Ўша, шоир Абдулла.

— Ма, ол, дея сўлкавойни
Чўзди йигит шошмасдан,
Маданият ривожлансин,
Тушунаман, ёшмасман.

Ўша заҳот бошқа бири
Қўлга олди шитобни,
— Яхши йигит, назаримда,
Хуш кўрасан китобни.

Ҳа, китобдан кўчирасан,
Мактуб ёзсанг қизларга.
Модомики, шундоқ экан,
Ақчани чўз бизларга.

Баён этди кимдир шу он
Ғоят мунгли бир ҳолни:
— Укажоним, асраш керак,
Ўлаётган Оролни.

Ишчи йигит кўзларида
Милтирайди шўртанг ёш.
Деди: — Мадад бўла қолсин
Битта эмас, ўн маош.

Унга чўзди, бунга чўзди,
Ҳамён озди озганча.
Яқин келди тагин бири
Қулочини ёзганча:

— Навойини биласан-а,
Халққа маълум ҳар иши,
Шу кунларда сал ёрдамга
Муҳтождирлар у киши.

— Ҳазратимнинг қалам ҳаққин,
Айтинг, кимлар олади?
— Улушлари Давлат деган
Тоғасига қолади.

Ихтирочи болалару
Балиқчилар келдилар.
Яна қанча номи мавҳум
Солиқчилар келдилар.

Йигит ғоят мамнун эди,
Кўтаринки кайфият,
Чўнтагида ўн беш тийин
Ортиб қолмиш, хайрият.

Ўз-ўзини юпатди у,
Ўкинмади армонда.
Олай деса, бари бир ҳам,
Ҳеч вақо йўқ дўконда.

Ойисига келиб деди:
— Хоҳ ютинг, хоҳ ютқазинг,
Ўн беш тийин маош олдим,
Фондингизга ўтқазинг.

1990

ЮРАГИМНИНГ ТУБИДА БИР НОМ

Юрагимнинг тубида бир ном,
Такрорлайман оҳишта:
Ниятингга етиб юр мудом,
Кўз тегмасин сенга, Шоҳишта.

Мен шоирман, фориг қил айбдан,
Баён этсам кўнгил майлини.
Ажаб эмас, Алишер ғайбдан
Кўрган бўлса сенда Лайлини.

Исмин ёзса чақнасин қалам,
Босган изинг гулларга тўлсин.
Сенингдайин парирўй санам
Бир Мажнунга муборак бўлсин.

Юрагимнинг тубида бир ном,
Такрорлайман уни оҳишта.
Ниятингга етиб юр мудом,
Кўз тегмасин сенга, Шоҳишта.

1990

* * *

Турфа туйғуларни хуш кўрдим ғоят,
Дунёнинг ўзи ҳам рангин ниҳоят!
Боқма ажабланиб сатрларимга,
Бахтим ривоятдир, ғамим ҳикоят...

1990

САБАБЛАРИ ҚИДИРИЛМОҚДА

Одамлар оч,
Колбаса лекин
Кучукларга едирилмоқда.
Шарҳ этамиз бу ҳолни секин:
Сабаблари қидирилмоқда.
Ўлдирмоқда ака-укани,
Оилалар емирилмоқда.
Сабабини ким айтар, қани?
Сабаблари қидирилмоқда.
Самолётни опқочди биров,
Норозилик билдирилмоқда.
Жавобимиз тайёрдир дарров:
Сабаблари қидирилмоқда.
Ер юзидан катта бир давлат
Шитоб билан сидирилмоқда.
Биз-чи мажлис қиламиз фақат:
Сабаблари қидирилмоқда.

1990

ДОРИЛФУНУНИМ

Агар дафъатанда ўтларда ёнсам,
Албатта ўртаниб сен ҳам ёнгайсан.
Эзгулик йўлида магар қувонсам,
Шубҳасиз энг аввал сен қувонгайсан.

Демакки, падарсан менга меҳрибон,
Демакки, онамсан, ёп-ёруғ куним.
Мададим теголса сенга бирон он,
Бахтли бўлар эди, дорилфунуним.

1990

ОҚАР ДАРЁ

Минг йиллар қаъридан келар карвонинг,
Чорлар ушалмаган орзу-армонинг.
Жаҳонда ягона Ўзбекистонсан,
Маърифат, истеъдод бўлғай сарбонинг.

Оқар дарёларинг ҳайқириб оқсин,
Ўчган машъалларни мардларинг ёқсин.
Дўстга дўст, бағри кенг яшнаган диёр,
Сенга ҳам то абад тангри бўлсин ёр!

Уйғониш еллари эсмоқда такрор,
Табаррук аждодлар руҳи сенга ёр,
Улуғ даҳолари пайдо бўлган чоғ
Оламни ўзига қаратган диёр!

Оқар дарёларинг ҳайқириб оқсин,
Ўчган машъалларни мардларинг ёқсин.
Дўстга дўст, бағри кенг яшнаган диёр,
Сенга ҳам то абад тангри бўлсин ёр!

Бу замин кенгга кенг, торларгадир тор,
Кўкларга учгудек қанотларинг бор.
Инон ўз кучингга, жон Ўзбекистон!
Парвозинг ҳур бўлғай, эркинг барқарор.

Оқар дарёларинг ҳайқириб оқсин,
Ўчган машъалларни мардларинг ёқсин.
Дўстга дўст, бағри кенг яшнаган диёр,
Сенга ҳам то абад тангри бўлсин ёр!

1991 йил, январь — 1992 йил, декабрь

АЛИШЕР ВА ТАЛАБА

Сарой йўлга чиқди савлати билан,
Алишер аркони давлати билан.

Ҳирот фазосида янгради такбир,
Шаҳар айланмоқда вазири кабир.

Улуснинг дарди не? Аъмоли нечук?
Бева-бечоранинг аҳволи нечук?

Нечукдир бошланган иншоотлари? —
Мирни қизиқтирар буларнинг бари.

Гарчи шоирдир у беназир, танҳо,
Лекин салтанат ҳам дастидадир жо.

Дарёларни бурар имо айласа,
Мағлуб музаффардир ҳимо айласа.

Теграсида букун шоҳона жонлар,
Сергак сарбозлару содиқ аъёнлар.

Вазир ўтиб борар гузарлар аро, —
Таъзимга чиқмишдир жами фуқаро.

Дастори ҳайбатли шайхлар эгар бош,
Бош эгар косибу шоиру наққош.

Алишер барчага тараҳхум билан,
Ҳурмат кўргазарди табассум билан.

Юзлаб талабалар мамнун, сарафроз,
Улуғ Навоийга чиқдилар пешвоз.

Ҳали лабларидан учмай бирор сўз,
Ҳазрат атрофига ташладилар кўз.

Нигоҳ юритдилар сафларга томон
Ва бир талабага боқди ногаҳон.

Меҳр ила тикилгач, тушдилар отдан,
Ким ул азиз кимса азиз бул зотдан?

Бориб талабани қучдилар ҳазрат,
Оломон руҳида янгради ҳайрат.

Сарбозлар, аъёнлар ҳайратда эди,
Такаббур боёнлар ҳайратда эди.

Тағин отга минди Вазир бекалом,
Карвон ўз сафарин этказди давом.

... Охир бир мулозим сабри тугаб, лол,
Алишерга шундоқ ташлади савол.

— Кимга шу аснода бахт кулди экан,
Айтинг, ул талаба ким бўлди экан?

Ўйчан бир табассум қилдию жаноб,
Мулозимга секин айлади жавоб:

— Эсимда, ёш чоғим, кўп йиллар нари,
Менга сабоқ берган унинг падари...

1991

* * *

Дунёнинг ғалати йўриғига боқ,
Кимга айш ташнаю кимга дор муштоқ.
Лекин ҳаммасидан маъно биттадир:
Қурбон олдин кетар, жаллод кейинроқ.

1991

* * *

Шудгорда қарғалар тўдасин кўрсанг,
Сира ажабланма, бўлма ҳангу манг.
Сен ерни ағдариб, шудгор қилган чоғ
Юзага чиққанди қурту чувалчанг.

1991

* * *

Баҳор! Сендан хушнуд жами кор аҳли,
Хусусан шод эрур хоксор аҳли.
Чунки ташрифингдан дил эриб, зора,
Одамга ўхшаса амалдор аҳли.

1991

* * *

Болага ўхшайди, дейдилар халқни,
Бу гапни айтганлар, эҳтимол ҳақдир.
Лекин тақрорлайман мен ҳам бир ҳақни,
Ахир, болаларнинг ўзи ҳам халқдир.

1991

* * *

Ҳар гал айёмларни айларман тавоб,
Гарчанд бири моддий, ўзгаси сароб.
Шўрлик она замин бирликка зор-ку,
Унга талпиниш ҳам, демак, зўр савоб!

1991

* * *

Табиат кимга кўп ё оз берибди,
Кимгадир хала чўп ё соз берибди.
Во ажаб, мана бу машшоқ гадойга,
Тенги йўқ шоҳона овоз берибди.

1991

* * *

Ранжима толеинг кулмаса агар,
Инсон борин кўрар, ўлмаса агар.
Шоир ҳам ижоддан қолмагай асло,
Ногоҳ паймонаси тўлмаса агар.

1991

УРУМЧИ БАҲОРИ

Урумчига нечун кечикдинг, баҳор,
Нега чечакларинг кеч очилмоқда.
Нечун чинорларинг ёзмайди виқор,
Нечун боғлар атри кеч сочилмоқда.

Урумчи боғлари айлайди жавоб:
Меҳмоним, бир сирга айланг, эътибор.
Энг улуғ манзилни этгали тавоб
Пастдан юксакликка ўрлайди баҳор.

1991, *Урумчи шаҳри.*

* * *

Қаҳ-қаҳ урар бўлсам, виждонимдан мен,
Меҳнатим эвазин сўраб олурман.
Бенаф ўтган дамлар, мен сизнинг учун,
Хайҳот, қабримга ҳам йиғлаб борурман.

1991

ТЕМУР БОҒЛАРИ

Мағлуб бўласанми ва ёки ғолиб,
Тарихда қолгайдир оёғинг гарди.
Темурнинг боғлари гоҳо йўқолиб,
Гоҳида: — Мен бор, деб зимдан кўкарди.
Гарчи Самарқанд бу — аслида меъмор.
Ижоди — Регистон, Шоҳизиндадир.
Лекин, аҳли жаҳон, айланг эътибор:
Темур боғлари ҳам ахир, бундадир!
У — Боғи беҳиштдир, у — Боғи шамол,
Барчаси ёдгордир улуғ мозийдан.
Авлодлар бетиним кўкартди ниҳол,
Боғларин асради ёвдан, осийдан.
Темурсиз яшайди, мана, Самарқанд,
Лекин чаманлари яшноқдир ҳануз —
Қорасув бўйлари жаннатга монанд,
Порлаб турган чашма — минг кўзли юлдуз.
Темурдек зотнинг-ку, қайтмоғи гумон,
Лекин не бўлса ҳам изи қолибди.
Қанча чеврилмасин кўҳна бу жаҳон,
Боғи, иморати, сўзи қолибди.

1991

УЙФОНИШ ЗАМОНИНГ

Ўқинма, она-юрт, ўқинма халқим,
Десалар, дилингда зорларинг бордир.

Аслида, қўйнингга сирғалиб кириб,
Заҳарлар сочгувчи морларинг бордир.

Ўтган йўлларингга ташласам назар,
Қайрилмас қанотли сорларинг бордир.

Сенга шум ғанимлар қазмасинлар чоҳ,
Ёв келса атаган дорларинг бордир.

Бугун ёлғизман деб бошингни эгма,
Тегрангда дўст ила ёрларинг бордир.

Балли, истиқболга кўзни тикибсан,
Ахир ҳаққа муҳтож хорларинг бордир.

Оққан дарёларинг қайтадан оқсин,
Ҳали эрмаган қорларинг бордир.

Сен санъат ўлкаси, шеър диёрисан,
Қанча чертилмаган торларинг бордир.

Уйғониш замонинг муборак бўлсин,
Азалий шиддатинг, орларинг бордир.

Мен митти ўғлингман, лекин юкингни
Кўтариб ўтгувчи норларинг бордир.

1991

УСТОЗЛАРИМ

Менинг устозларим —
Аҳли шуаро,
Руҳимнинг оҳанги — сурудидасиз.
Бирингиз китоблар бағридасиз жо,
Бирингиз Чифатой ҳудудидасиз.

Неларни кўрдингиз?
Олдда нелар бор?
Менга очмадингиз дилларингизни.
Энди мен англадим, Сиз чору ночор
Ўтибсиз у шонли йўлларингизни...

Ҳасаду хусумат
Эзмасин нечоқ,
Сиз шеърдан олибсиз аламни доим.
Олис кечаларда айлабсиз чароқ
Куйиб кўмир бўлган қаламни доим.

Бахтиёр кунларни куйла, деган он,
Шиорлар битибсиз қонингиз билан.
Ўзи йўқ кўрғонга бўлибсиз қалқон,
Соддадил фидойи жонингиз билан.

Номард бу дунёнинг кирдикорлари
Яхшидир, ёмондир — ишингиздадир.
Армонлар, узрлар кетдилар бари,
Кетдингиз — дардингиз ичингиздадир.

Марҳум устозларим,
Раҳматли зотлар.
Энди сиз тинч ётинг маконингизда.
Ўкинманг маломат қилсалар агар,
Абадий бардош бор имконингизда.

1991

ГИНА

Пайти келди, бир гапимни энди айтайин,
Бети курсин, бу жойларга кела кўрма, болам.
Аввал ичган қасамимдан энди қайтайин,
Бети курсин, бу жойларга кела кўрма, болам.

Қадамингни боса кўрма, ёвуз бу тупроқ,
Чумолининг танига ҳам солгайдир титроқ.
Юраклари муз бўлса ҳам муз егай бироқ,
Бети курсин, бу жойларга кела кўрма, болам.

Ақча берсанг, оёғингни ялайди булар,
Рост гап ёқмас, ёлғонларни қалайди булар.
Бўш келганда подшосини талайди булар,
Бети курсин, бу жойларга кела кўрма, болам.

Анқайганда қоқиб олар ҳатто тишингни,
Бузиб берар битиб турган осон ишингни,
Пайтин пойлаб ўз-ўзингга урар нишингни,
Бети курсин, бу жойларга кела кўрма, болам.

Бир замонлар бу юртда ҳам худо бор бўлган,
Биби Марям, ҳазрат Исо руҳи ёр бўлган,
Пушкиндайин зотни туғиб бахтиёр бўлган,
Бети курсин, бу жойларга кела кўрма, болам.

Келибдирман — гуноҳкорман ўзим аввало,
Ўз юртидан нари юриш энг катта бало,
Эгаси йўқ ҳар жойда ҳам кўзгалгай вабо,
Бети курсин, бу жойларга кела кўрма, болам.

Ушбу шеърни ёзаётган оддий бир жондир,
Оддийгина бир ўзбекдир — фикри гирёндир,
Қола берса, жумҳурият — Ўзбекистондир,
Бети курсин, бу жойларга кела кўрма, болам.

Сабаб борким, гина қилиб ёздим Масковдан,
Ошкоралик шарофати — кўрқмадим ғовдан,
Дўстни қўлла, эҳтиёт бўл ва лекин ёвдан,
Бети курсин, бу жойларга кела кўрма, болам.

1991

АДОЛАТ ОФТОБИ

Адолатнинг ҳаётбахш шамоллари елдими,
Ҳақ ниҳоят халқимнинг арзин қабул қилдими,
Неча йиллар орзиқиб кутган кунлар келдими,
Елкамизга офтобнинг текканлиги рост бўлсин.
Ўзбекнинг ўз ниҳолин экканлиги рост бўлсин.

Ўтди қанча талотўп, ўтди қанча ғавғолар,
Ўтди қанча маломат, ғийбату кин, ифволар,
Оқартирди сочларни неча қора савдолар,
Елкамизга офтобнинг текканлиги рост бўлсин,
Ўзбекнинг ўз ниҳолин экканлиги рост бўлсин.

Сафга тизил, набирам, отажоним, тур энди,
Мустақиллик нашъасин, ҳаққинг бордир, сур энди,
Кўлни бериб қўлларга, бир тан бўлиб юр энди,
Елкамизга офтобнинг текканлиги рост бўлсин,
Ўзбекнинг ўз ниҳолин экканлиги рост бўлсин.

Унутмагин ва лекин олдда бор ҳали ётлар,
Қадамингни пойлайди очкўз, юҳо не зотлар,
Шоҳ сурибсан, инжима, фингшиса агар мотлар,
Елкамизга офтобнинг текканлиги рост бўлсин,
Ўзбекнинг ўз ниҳолин экканлиги рост бўлсин.

Ўз қўлингга олганинг — Ялов сенга муборак,
Юрагингда сўнмаган — олов сенга муборак,
Ёндиरोлдин қорларни — қалов сенга муборак,
Елкамизга офтобнинг текканлиги рост бўлсин,
Ўзбекнинг ўз ниҳолин экканлиги рост бўлсин.

1991

ЭРК ҲАҚҚИ

Қадимий бобо юртим,
Қутлуғ бўлсин яловинг,
Ўйлай-ўйлай ташлаган
Қадам муборак бўлсин.
Тағин гуриллаб ёнгай
Ўчмаган қалб оловинг,
Эрк ҳаққига ичилган
Қасам муборак бўлсин.
Кимсага ёмонликни
Кўрмагансан ҳеч раво,
Лекин шум қутқулардан
Чиқмади шўрлик бошинг,
Энди сени қўлласин
Зафар ўзи доимо,
Сафаринг бехатару
Хизр бўлсин йўлдошинг.

1991

* * *

Бирин-кетин ўтиб борар асрларнинг қарвонлари,
Оҳ, нечоғлик хатарлидир унинг ошар довонлари.
Инсон зоти муродига азал-абад етар эди,
Ушалса гар умидвор зот — Навоийнинг армонлари!
Фурсат келди, дўсту ғаним кимлигини билай бу кун,
Жами башар фарзандига саодатлар тилай бу кун,
Кўкка боқиб саҳар чоғи, илтижолар қилай бу кун,
Нурга тўлсин азиз бобом Алишернинг маконлари.

1991 йил, сентябрь

ФОЖИА

Бахтлидир, ўз даврин заволин кўрмай
Йўқликка равона бўлган инсон.
Бахтлидир, янглишиб экканин ўрмай,
Шудгорин қайтадан бошлаган деҳқон.

Мўйсафид жангчига қарайман ғамгин,
Кўксида нишону кўча-кўйда хор.
Унга на ўтмиши беролгай таскин,
Ва на келажакдан зарра умид бор.

Наҳот ўтган умр буткул ҳавойи,
Наҳот кўрганларин барчаси сароб.
Наҳот етмиш тўрт йил сифинган жойи
Манфур манзил бўлса, жирканч ва хароб.

Авлиё дегани — ёвуз жодутар,
Доҳий деганлари — каллакесар зот.
Набиранг ўзинга тутса оғу гар,
Дардингни кимга ҳам дегайсан, ҳайҳот!

Шаҳид кетмасмиди ўша жанг чоғи
Фидойи бир аскар номини олиб.
Бугун на қалқон бор, на бор яроғи,
Мағлубдан садақа сўрайди фолиб.

Оламда фожиа кўп эрур, бироқ,
Бунисин алами ҳаддан зиёда,
Оҳ, нечоғ даҳшатдир, тирик турган чоқ
Умринг оёқости бўлса дунёда...

1991

ҲАЁТ САБОҚЛАРИ

Икки оға-ини ёвлашди бир кун,
Икковлон сигмади битта маконга.
Наинки бир макон, тор бўлди очун,
Кетди иккиси ҳам икки томонга.

Ойлар, йиллар ўтди орадан қанча,
Охир бир-бирларин топдилар омон.
Титроқ елкаларга бошин қўйганча
Ҳўнг-ҳўнг йиғлашдилар гўдақларсимон.

Хўш, нима бўлибди, дерсиз, албатта,
Камми бу дунёда аҳил, ноаҳил.
Лекин, наҳот дейман, фақат кулфатда
Намоён бўлади муҳаббат асл.

Англамоқ истайман бу ҳолнинг сирин
Боқиб атрофимга мен гоҳи онлар.
Кунда кўриб турса улар бир-бирин
Балки еб қўярди аллақачонлар...

1991

ОҚ КАБУТАР

Меҳнатинг, заҳматинг оғир начоғлик,
Мен эмас, уйқусиз далалар айтсин.
Ғўзанг чаноғидан учган ҳар момиқ
Халқим, бахт қушидек ўзингга қайтсин.

Майли, шон қайтмасин, тўйдик у шондан,
Бир тишлам нон бўлиб қайта қолсин у.
Ҳеч ким бахт топмади зарҳал нишондан,
Оддий “раҳмат” сўзин айта олсин у.

Кафтларингдан учган шу оқ кабутар
Шарбат ола келсин, ёғ ола келсин.
Шўрманглай заминга солсину назар
Гуллаган, яшнаган боғ ола келсин.

Майлига, қиш олди уйма-уй юриб,
Кемтик деворларинг ямаб берсин у.
Болақай кўзида чексиз мунг кўриб,
Ато этсин унга қайтадан ёғду.

Майли кафтларингдан учган ўша қуш
Келин либосига айлансин ҳарир.
У тоза бир ҳаво елписи на хуш,
Жажжи тумшуғида бир ҳидлам атир.

Майлига, қайдадир учраса дўст, ёр,
Олтин ришта билан боғлай олсин у.
Сайёд ҳамласига бўлмай гирифтор
Ҳасадгўй бағрини доғлай олсин у.

Лекин қайларгадир кетмасин дайдиб,
Доим қулоқ тутсин халқим, сўзингга.
Оқ пахта — оппоқ қуш то келсин қайтиб
Интиқ ошёнига — юртим, ўзингга...

1991

ДИЛ КЎЗИ

Кўзи очиқларга роҳатдир меҳнат,
Кўзи очиқларга лаззатдир неъмат.

Тўй ҳам ярашадир кўзи очиққа,
Куй ҳам ярашади кўзи очиққа.

Менинг кўз деганим — дил кўзи эрур,
У — умид, у — нажот юлдузи эрур.

Юрагим тубига чўккан ҳасратлар,
Орзулар, армонлар, қайғу-кулфатлар.

Энди кўзларимда қалқмоғи гумон,
Бу кўзлар бамисли туманли осмон.

Лекин удумини такрорлар башар,
Ҳар авлод ўз юкин ортмоқлаб яшар.

Армонли у йиллар бирма-бир кетди,
Энди ўзга тўлқин навбати етди.

Болам, пайтинг келмиш, кўзларингни оч,
Энди сен муҳитда ёзгин кенг қулоч.

Руҳингни кишанлар боғламаса бас,
Дилингни кин, ҳасад доғламаса бас.

Нафасинг сингари пок бўлиб дунё,
Басдир, кўзин очса диёнат, ҳаё.

Ва лекин йўлларинг бўлса ҳам равон,
Оёғинг остига боқиб юр, ўғлон.

У ерда наинки ризқинг экилган,
Балки булоқ бор — кўзи бекилган.

Назар сол, заҳматкаш бандалар сари,
Мушук боласидек юмуқ кўзлари.

Беманзил чўлларда кезар карвонлар,
Уларни етаклар сўқир сарбонлар.

Ғафлат уйқусида неча-неча жон,
Алғамон, охирги кундан, алғамон.

Магарки ҳақ бизни тинглаб ниҳоят,
Бахш этмиш сенга ҳам нури ҳидоят.

Сен ҳам ҳимматингни соча ол энди,
Бошқалар кўзини оча ол энди...

1991

ҲАМЗА НИДОСИ

Ҳамзадирман, боқмагайсиз
Сиз маломатлар билан,
Байтлар айтдим, элу юртга
Мен ибодатлар билан.
Найлайинки, гуллаганда
Кўз юмиб кетдим абад,
Ўтди умрим юз кўришмай
Не фароғатлар билан.
Мен Ватанни бирлашувга
Чорлаган шоир эдим,
Кутган эрдим ушбу кунни
Сабру тоқатлар билан.
Мен чароғни излагандим
Нур дея ушлаб қалам,
Менга қарши чиқди зулмат
Чўнг фалокатлар билан.
Во дарифо, кимсаларнинг
Қаҳрига бўлдим дучор,
Тош бошимга тош ёғилди
Минг касофатлар билан.
Битта ўзбек ўз элимда
Тошбўрон бўлдим, нетай,
Балли, юртим, ёд этибсан,
Вақту соатлар билан.
Шеър яшаркан, кимга дўсту
Кимга нодўстман ҳануз,
Шеър яшаркан, тенг курашгум
Мен жаҳолатлар билан.
Эрта учган қуш мисоли
Сайд бўлиб кетдим, вале,
Юртим, асло айри тушма
Сен саодатлар билан.

1991

ВАФО ҚИЛУРМИСАН, БАҲОРИМ

Руҳимда йўқолди қарорим,
Танимда қолмади мадорим.
Бизларни бир йўқлаб келибсан,
Вафо қилурмисан, баҳорим?!

Ёз ўтди, куз ўтди, қиш ўтди,
Бошлардан синовли иш ўтди.
Юракка изғирин — ниш ўтди,
Вафо қилурмисан, баҳорим?!

Ям-яшил қирларни соғиндим,
Чечакзор ерларни соғиндим,
У инжа сирларни соғиндим,
Вафо қилурмисан, баҳорим?!

Лоланинг лаблари хандадир,
Доғи ҳам тубида — андадир.
Ўхшаши руҳ ила тандадир,
Вафо қилурмисан, баҳорим?!

Интиқмиз дўст билан, ёр билан,
Шеър билан, саз билан — тор билан,
Дийдорлаш бизнингдек хор билан,
Вафо қилурмисан, баҳорим?!

1991

Ҳаж дафтари

(Туркум)

КАЪБАТУЛЛОҲ

Ҳануз бири икки бўлмаган элдан
Келдим, мадад бергил, ё Каъбатуллоҳ.
Бағри хун, толеи кулмаган элдан
Келдим, мадад бергил, ё Каъбатуллоҳ.

Бир замон унинг ҳам бўлган қудрати,
Дунёни ёритган зеҳни, фикрати.
Ҳатто қирғоқларни бузган шиддати,
Келдим, мадад бергил, ё Каъбатуллоҳ.

Тегирмон тошидек айланди тақдир,
Карвонлар тўзғиди, сарбонлар сўқир.
Банди бўлган эди улуғ юрт, ахир,
Келдим, мадад бергил, ё Каъбатуллоҳ.

Авж олди иғвою фириб, разолат,
Йиғлади бир четда егим адолат.
Борми саодатга, ахир, кафолат,
Келдим, мадад бергил, ё Каъбатуллоҳ.

Хор бўлди Ватанда кимки илми бор,
Бировлар зар билан топди эътибор.
Ҳийлагар кўпайди, кўпайди маккор,
Келдим, мадад бергил, ё Каъбатуллоҳ.

Дуч келган санамга сиғиндик гоҳи,
Бизга кенг очилди Шайтон даргоҳи.
Ахир, нима эди элнинг гуноҳи,
Келдим, мадад бергил, ё Каъбатуллоҳ.

Магар бўри экан одамга одам,
Бир-бирин бошини егай дамодам,
Инсоф, диёнатни унутдик биз ҳам
Келдим, мадад бергил, ё Каъбатуллоҳ.

Ҳаргиз айнимасин томирдаги қон,
Мудом таъзим қилгай асли қул Инсон.
Ҳақиқат йўқ жойда яшнагай ёлғон,
Келдим, мадад бергил, ё Каъбатуллоҳ.

Қай замон одамлар бад феълин сездим,
Вафоли дўст излаб дунёни кездим.
Топмадим, топмадим, баридан бездим,
Келдим, мадад бергил, ё Каъбатуллоҳ.

Қошингда тиз чўкиб турибман шу дам,
Дилимда илтижо, қўлимда қалам.
Шафқатинг аяма мендан ҳам, Эгам,
Келдим, мадад бергил, ё Каъбатуллоҳ.

Шукрона айтурман ўзингга, ё Рабб,
Юз бурдик ҳидоят йўлига қараб.
Ҳақ деган юртимнинг бахтини сўраб
Келдим, мадад бергил, ё Каъбатуллоҳ.

ПАЙҒАМБАР

Сиз башар фарзанди, Абдуллоҳ ўғли,
Араб саҳросидек оташин, чўғли,
Пайғамбар бўлдингиз, музаффар туғли,
Ассалому алайка, ё Муҳаммад,
Ассалому алайка, ё Аҳмад.

Ё, Аллоҳ Расули, тенги йўқ Инсон,
Сизнинг йўлингизни ёритгай Қурьон,
Сиз — Олам сарвари, Сиз — нури жаҳон,
Ассалому алайка, ё Муҳаммад,
Ассалому алайка, ё Аҳмад.

Қиёмат айёми, Маҳшар айёми,
Сизга насиб этсин Маҳмуд мақоми.
Мудом тилингизда умматлар номи,
Ассалому алайка, ё Муҳаммад,
Ассалому алайка, ё Аҳмад.

Сиз билан олишди мушриклар аввал,
Бир нафас тинмади жанг ила жадал,
Раббано қўллади Сизни ҳар маҳал,
Ассалому алайка, ё Муҳаммад,
Ассалому алайка, ё Аҳмад.

Сизнинг муродингиз ҳидоят эрур,
Шўрлик бандаларга иноят эрур,
Сизга уммат бўлмоқ саодат эрур,
Ассалому алайка, ё Муҳаммад,
Ассалому алайка, ё Аҳмад.

Сизнинг зиёратга келмишдир жаҳон,
Сиз боис Мадина тун-кун чароғон,
Қуёш кетмас бундан, ой боқар шодон,
Ассалому алайка, ё Муҳаммад,
Ассалому алайка, ё Аҳмад.

Қабрингиз қошида турфа умматлар,
Сувратлар бошқаю ўзга Сийратлар,
Ахир, хос Инсонга алвон сифатлар,
Ассалому алайка, ё Муҳаммад,
Ассалому алайка, ё Аҳмад.

Бир ёнда иймони бутунлар турар,
Бир ёнда такаббур, манманлар юрар,
Бари ҳам Аллоҳдан кушойиш сўрар,
Ассалому алайка, ё Муҳаммад,
Ассалому алайка, ё Аҳмад.

Раҳмдил Инсонсиз, бағри кенг Расул,
Барчага яхшилик тилайсиз нукул,
Лекин куфр билан кимлардир машғул,
Ассалому алайка, ё Муҳаммад,
Ассалому алайка, ё Аҳмад.

Кимдир пок бўлгали ичади қасам,
Лекин ичи қора, Шайтонга ҳамдам,
Улар Сизга фақат орттиради ғам,
Ассалому алайка, ё Муҳаммад,
Ассалому алайка, ё Аҳмад.

Ҳазрат, сўранг бизнинг гуноҳимизни,
Бошланг тўғри йўлга гумроҳимизни.
Эгамга етказинг оҳ-воҳимизни,
Ассалому алайка, ё Муҳаммад,
Ассалому алайка, ё Аҳмад.

Дунёда яхшилар кўп ҳали, шукр,
Улар бор, ёғилар замин узра нур.
Умматсиз йўқ сизга ҳаловат, ҳузур,
Ассалому алайка, ё Муҳаммад,
Ассалому алайка, ё Аҳмад.

Келдим зиёратга, озурда жонман,
Ранжу балолардан тўйган Инсонман.
Сизнинг пойингизда гардман, тўзонман,
Ассалому алайка, ё Муҳаммад,
Ассалому алайка, ё Аҳмад.

Ҳақ деб нина билан тоғларни қаздим,
Бандаман, рост йўлдан гоҳида оздим.
Тавбамнинг изҳори, шу шеърни ёздим,
Ассалому алайка, ё Муҳаммад,
Ассалому алайка, ё Аҳмад.

ТИЛАНЧИ БОЛА

Каъбанинг муқаддас намозгоҳида
Минг-минглаб мўъминлар юкинмоққа шай.
Сафлар орасида гоҳи-гоҳида
Кўриниб қолади битта болакай.

Кимдир узатарди садақа — риёл,
Бироқ эҳсонга у қилмасди ружу.
Қоп-қора кўзида чексиз мунг, хаёл,
Лабларида эса ҳазин, ним кулгу.

Жим боқар, ишлари гўё саришта,
Фақат нигоҳида ўтинч порларди.
Менинг назаримда у бир фаришта,
Меҳру саховатга унсиз чорларди.

АЛЛОҲ ДАРГОҲИ

Неча минг муслмон туну кун бедор,
Каъба атрофини тинмай айланар,
Барчасин муроди илоҳий дийдор,
Саждага ҳар бири ҳар зум шайланар.

Олам уммон бўлса — гирдоби шу жой,
Олам осмон бўлса — меҳвари бунда.
Милярд мартабали жаҳон, ҳойнаҳой,
Кемадек қалқади битта тўлқинда.

Ер узра тариқдай сочилган инсон,
Бир қушнинг олдига келиб тизилмиш.
Абасдир бу жойда миллат, ирқ, лисон,
Замин йўриқлари бунда бузилмиш.

Бу жойнинг бор эрур на Қорабоғи,
На Ўзган, на Ўшу Фарғонаси бор.
Аллоҳнинг ўзидир ёлғиз чароғи,
Чароғнинг ҳисобсиз парвонаси бор.

Ҳатто нафрат мушти бунда тугилгай,
Ахир яғонадир бу ерда мақсад.
Сифинсанг — гуноҳинг дув-дув тўкилгай,
Иймонсиз бандага йўқ лекин шафқат.

Шунчалар мукамал Аллоҳ даргоҳи,
Мағфират қил, дея дилни тигладим.
Ҳар ёндан таралар мўминлар оҳи,
То тонгта қадарли юм-юм йиғладим.

ҲАСРАТ

Қочган ҳам, қувган ҳам Аллоҳим дейди
Қочган ҳам, қувган ҳам эмасман, дўстим.
Менинг изтиробим шул Инсон эди,
Инсондан ўзгани демасман, дўстим.

Инсон-чи, то ҳануз ёвуз ва ғаддор,
Бир-бирин тинимсиз тортади чоҳга.
Бундайин қисматга кўникмоқ душвор
Нетай, ҳасратимни дейман Аллоҳга.

ОНА

Каъба қопқасида турган, эй посбон,
Аввал оналарнинг очгин йўлларин.
Оналар пойига тиз чўк ўшал он,
Тавоф қил, кўзга сурт, ўпгин қўлларин.

Ҳожар онамизнинг нидоси сабаб
Каъбада кўз очган Оби Зам-зам ҳам.
Бир умр талпинмиш онага қараб,
Не-не пайғамбарлар кўзларида нам.

Қавмимни ранжитиб қўймайин, аммо
Тобут ясаб келган эр зоти доим.
Оналар бағрига фақат бешик жо,
Ҳаётбахш аллалар айтган, мулойим.

Шўрлик одамзоднинг толеи учун
Энг аввал оналар қилсин ибодат.
Зора, гуноҳлардан пок бўлгай очун,
Оналар ўтинчи топиб ижобат.

Каъба қопқасида турган, эй посбон,
Аввал оналарнинг очгин йўлларин.
Оналар пойига тиз чўк ўшал он,
Тавоф қил, кўзга сурт, ўпгин қўлларин.

АРОФАТ

Арофат тоғининг этакларида
Кўрдим қиёматнинг аломатларин.
Ҳамма бир хил либос — эҳром сарида,
Қайтадан варақлар умр дафтарин.

Йўқдир биров билан бировнинг иши,
Айқаш-уйқаш бўлмиш ер билан осмон.
Ҳар кимнинг ичида дарди, ташвиши,
Шукрона айтмасанг осийсан шу он.

Мажруҳ боладан то мункиллаган чол,
Лаббайка, Аллоҳ, деб қилар илтижо.
Кимдир ташналиқдан инграйди беҳол,
Кимнингдир ҳаёти шул ерда адо.

Намоз вақти келар, тумонат муслим
Саждага эгилар, кўзда жиққа ёш.
Мен ҳам сафим билан тиз чўкаман жим,
Балки мен ҳам қайта кўтармасман бош...

Қиёмат нима деб сўрама энди,
Унинг бир саҳнасин кўрсатди Аллоҳ.
Зўр денгиз тонггача қайнади, тинди,
Синовдан ўтганим рост бўлсин, валлоҳ!

ҲАЁТ ҲАҚИҚАТИ

Умрнинг ярмини ўтдик амаллаб,
Қолган ярмига ҳам подшодир худо.
Фақат айрилиқдан асрагин, ё Рабб
Дўсту ёронлардан қилмагин жудо.

Ғанимлар макрини ўйласанг агар
Дунёдан яшамай кетган яхшироқ.
Баъзан дил уйингни айлар мунаввар
Етти ёт бегона ёққан бир чироқ.

Муҳтож бўлганингда силайди бошинг
Ўзи муҳтож бўлган танти мардумлар.
Ўлим тилаганда тирик сафдошинг,
Ҳаётга қайтарар сени марҳумлар.

ҲОЖИЛАР

Ҳалоллик Исломда энг олий матлаб,
Тўғрилиқ Муслимнинг асл гултожи.
Бир куни ўртада Шайтон оралаб,
Ҳожининг ҳамёнин урди-ку ҳожи.

Қайси бир ўлкадан келган кекса чол,
Бор-йўқ бисотидан бўлди мосуво.
Не қилсин? Чорасиз тура берди лол,
Дилида шукрона, тилида дуо.

Ўғри ҳожи эса мамнун ишидан,
Тинмайин саждага эгилар боши.
Нобакор банданинг бу қилмишидан
Бадтарроқ қорайди Каъбанинг тоши!

* * *

Эҳром кийиб олган икки мусулмон
Бир-бирин сўкишиб чой талашарди.
Асли билмасдилар, шу зум икковлон
Дўзахнинг тубидан жой талашарди.

* * *

Кезиб бу шаҳарни балки ҳоргайсан
Ва лекин Аллоҳга дилинг ёргайсан.
Адаша-адаша Маккани топдинг,
Энди адашсанг гар қайга боргайсан.

ҲОЖИ УКАЛАРИМ АНВАР ВА ХУРШИДГА

Дўст бўлурми бунчалар ҳамдам, иноқ,
Бир пиликдан куч олар икки чироқ.
Оҳ, аҳиллик бор экан ўзбекда ҳам,
Улғайинг, турли ёмон кўздин йироқ.

АСЛИЯТ

Бу ерга ўғри ҳам, тўғри ҳам келар,
Покланиш ҳар кимнинг муддаосидир.
Гуноҳу савобни ҳар банда билар,
Элнинг у шоҳидир ё гадосидир.

Ҳаётнинг оқимин тўхтатиш қийин,
Ҳеч ким айри тушмас қорган лойидан.
Бир карра покланиб олгандан кейин
Ишларин бошлайди келган жойидан...

ҲАЖ САВОБИ

(Ҳазил)

Мухбир :

Ҳаж қилдингиз бориб Макка тарафларга,
Кўмилдингиз ногаҳоний шарафларга.
Бундайин бахт тушингизга кирганмиди?
Ҳожи бобо, нима дейсиз бу гапларга?

Ҳожи бобо :

Иншооллоҳ, ҳурлик келди гулдир-гулдир,
Қола берса, ҳар бир ишнинг боши пулдир.
Ҳовли-жойни саксон мингга сотиб кетдим,
Мухбир болам, саволингга жавоб шулдир.

Мухбир :

Халқ айтади чучварадан гўштдир маъни,
Сиз кўрдингиз Макка билан Мадинани.
Қаъбатуллоҳ дарвозаси қандоқ экан?
Ҳожи бобо, ўшалардан сўзланг, қани?

Ҳожи бобо :

Қаъбатуллоҳ жамолига йўқдир тараф,
Аммо-лекин бозори ҳам мақтов талаб.
Харидорлар, дурбин борми, деб сўрашар,
Мухбир болам, ҳайрон бўлдим шунга қараб.

Мухбир :

У ёқларда хаёлга ҳам ботдингизми,
Арофатнинг машаққатин тортдингизми?
Мино деган тоққа чиқиб, ғайрат қилиб,
Ҳожи бобо, Шайтонга тош отдингизми?

Ҳожи бобо :

Энди билдим, Шайтон асли қайдан экан,
Бир томон тоғ, бир томони майдон экан.

Бозорчиси соддагина араб десам,
Мухбир болам, бизлардан ҳам шайтон экан.

Мухбир :

Сўрайберсам саволларим ҳали талай,
Майда-чуйда, икир-чикир, алай-балай.
Мадинада Пайғамбарнинг дахмаси бор,
Ҳожи бобо, кўрдингизми уни, қалай?

Ҳожи бобо :

Мадина ҳам шаҳар экан олийҳиммат,
Аёллари юришибди юзда чиммат.
Атлас олиб борган эдим, арзон кетди,
Мухбир болам, у жойларда асал қиммат.

Мухбир :

Саволимни қулоққа ҳеч илдингизми,
Қайга бориб келганингиз билдингизми?
Мен савобдан гапираман, сиз саводан,
Ҳожи бобо, аслида ҳаж қилдингизми?

Ҳожи бобо :

Тайёранинг патгалари қўлимдадир,
Гувоҳларим мана ўнгу сўлимдадир.
Бундай макруҳ саволларни ким ўргатди,
Мухбир болам, ҳаж савоби дилимдадир.

ШАЙТОН

Лаънатлаб бўлса ҳам, қарғаб бўлса ҳам,
Ҳар кун тиловатда айтилар номи.
Унинг бош суқмаган жойи камдан-кам,
Ичилган ҳар қадаҳ унинг ҳам жоми...

Дейдилар, нораства гўдакни ҳатто
Уйқуда қитиқлаб қулдирар эмиш.
Салгина ғафлатда қолсанг мабодо,
Қилмаган ишингни қилдирар эмиш.

Шайтоннинг ҳунари чиндан ранг-баранг,
Саллани пайтава қилиб ўратгай.
Агар сидқидилдан кўрсатса найранг,
Нодонни шоҳ қилиб, юртни сўратгай.

Минода Шайтонни қилдик тошбўрон,
Лаънатта кўмилди бадбахт у лаин.
Дедик, шунча юкнинг остидан Шайтон
Минг йиллар чиқолмай ётмоғи тайин.

Шодумон йўл олдик Ватанга қараб,
Шайтон қолди, дея чуқурда-чоҳда.
Манзилга қайтгандик, Шайтон, во ажаб,
Бизни кутиб олди тайёрагоҳда.

Макка — Мадина — Тошкент
1992 йил 25 май—16 июнь

ҲИКМАТ САДОЛАРИ

ИБОДАТ

Дунёдан розиман дема ҳеч қачон,
Десанг ҳам, сўйлагил саҳрога, тоққа.
Чунки сени тинглаб, кимдир ўша он.
Нега розисан, деб тутгай сўроққа.

Дунёдан норизо бўлсанг ҳам агар,
Сўз дема, бардош қил азоб, фироққа.
Чунки сени тинглаб, кимлардир баттар,
Нега, деб албатта, тутгай сўроққа.

Дунё ишларига боқма ҳеч ҳайрон,
Жимгина назар сол кўҳна бу корга.
Олис кечалари ёлғиз қолган он,
Дилингни оч фақат Парвардигорга.

ЖАБРОИЛ

Ул куни Муҳаммад — хоксор банда,
Аллоҳ назарига бўлганди ноил.
Сокин ҳужрасида ўйчан турганда
Тушди ҳузурига Ҳазрат Жаброил.

Аввал Муҳаммаднинг кўксини ёриб,
Шайтоний ҳисларни юлиб ташлади.
Сўнг Иймон нурига ҳикматни қориб,
Муҳаммад кўксига жойлай бошлади.

Деди: — Қалқ ўрнингдан энди, Муҳаммад,
Расулсан, йўл кўрсат жами инсонга.
Ноқис ақлларни ҳикматга қарат,
Бошла осийларни динга, иймонга.

МЕЪРОЖ

Аршнинг сулув оти — нурқанот Бурок,
Элтди Муҳаммадни олий даргоҳга.
Тасвири жоизмас бу ҳолни, бироқ
Висол насиб этди Расулуллоҳга.

Не-не пайғамбарлар жам бўлиб бир ён
Расулни ўзларин қавми деб билди.
Миннатдор Муҳаммад шод бўлиб чунон
Аллоҳдан шафқатни илтимос қилди.

Аршдан жавоб келди: — Аё, Муҳаммад,
Аввал бир гапимни фаҳм этиб кўргил.
Дўстликда илтимос бўлмагай минбаъд,
Мен ҳам буюргайман, сен ҳам буюргил.

“ҚУМ ФА АНЗИР!”

Қум фа анзир! — Тур ва огоҳ эт,
Ёта берма мисоли танбал.
Қум фа анзир! — Тур ва огоҳ эт,
Зиммангга ол курашни дангал.

Қум фа анзир! — Тур ва огоҳ эт,
Олдиндадир ҳали машаққат.
Қум фа анзир! — Тур ва огоҳ эт,
Ўтда ёнгай мушриклар албат.

Қум фа анзир! — Тур ва огоҳ эт,
Айт, мўминлар бўлсинлар қоим.
Қум фа анзир! — Тур ва огоҳ эт,
Улуғлагин Раббингни доим.

ВАҲИЙ

Манман кимсалардан ранжиди Расул,
Кўнгли қолгандайин ҳатто дўст-ёрдан.
Форларга бекинай деганда буткул,
Ваҳий туша келди Парвардигордан:

— Айтгил, эй Муҳаммад, манман кимсалар
Ваҳмкор бўлса ҳам нечоғ сиёғи.
Қанча депсинмасин чираниб магар,
Тешиб ўтдимикан ерни оёғи?

— Айтгил, эй Муҳаммад, манман кимсалар
Ваҳмкор бўлса ҳам нечоғ сиёғи.
Қанча керилмасин чираниб магар,
Тоғларга етдими экан димоғи?

ҲОРДИҚ

Араб саҳросида йўл юриб карвон,
Топди бир манзилда кўним ва қарор.
Ҳорғин Расулуллоҳ — озурда ул жон,
Ҳордиқ чиқармоқни қилди ихтиёр.

Тўшаксиз, тақирда ётди ёнбошлаб,
Бамисли очундан кўнгли қолган қул.
Келди саҳобалар кўзларин ёшлаб:
— Ҳеч қурса бўйрада ётингиз, Расул.

Расулуллоҳ деди: — Ўйламанг, асло
Фанодан мен роҳат кутаётирман.
Бу дунё дарахтнинг сояси гўё,
Мен ундан от миниб ўтаётирман.

ИБРАТ

Ружу қилмадилар Ҳазрат Пайғамбар
Юксак саройга-ю, олгиндан тахтга.
Қайгадир толиқиб этганда сафар,
Суяниб дам олди бир туп дарахтга.

Ким айтар, дунёда кибр устувор,
Ким айтар, умрнинг маъноси шуҳрат.
Расул камтарликни қилиб ихтиёр,
То Маҳшар бизларга қолдирди ибрат.

Расул амр қилди: — Кесинг дарахтни,
Ўйламанг, борлиққа йўқдир ҳимматим.
Пайғамбар дарахти бергай деб бахтни,
Сифиниб юрмасин унга умматим.

РЎЗА

Рамазон ойида, ҳайит чоғида,
Сумалак пиширди аҳли мусулмон.
Унни қовурдилар зайтун ёғида,
Ҳалим тайёрлади — кимда бор имкон.

Баҳор келди мана, қишдан чиқолдик,
Берган ризқ-рўзига, неъматга шараф.
Тоғдайин заҳматни ахир йиқолдик,
Табиатга шараф, ҳимматга шараф.

Рўзадан чиққанлар, сизга ҳам раҳмат
Фарзингиз синовли саодат эрур.
Расулуллоҳ демиш: — Сабр қил, уммат,
Мўминлик белгиси қаноат эрур.

ҲАЙИТ

Ҳайит кунларида жанглар ҳам тўхтаб,
Қиличлар қинига қайтиб киргувси.
Мўминлар эгизак жонларга ўхшаб,
Ўзгага боққан чоқ ўзни кўргувси.

Умидвор ҳар кимса топиб кушойиш,
Қоронғи дилларга ёғиб тургай нур.
Уйқуда фароғат, юртда осойиш,
Дуолар ижобат, ниётлар манзур.

Адоват, ҳасадни касб этган инсон,
Майли шоҳ ё гадо, ё сайид бўлсин.
Илоё барига бахш этсин иймон,
Ўтар ҳар лаҳзаси бир ҳайит бўлсин.

ҲАЖ

Неча чўллар ошиб, дарёлар ошиб,
Бир кун кириб келди Маккага қарвон.
Денгизга етишган жилғадек шошиб,
Умматлар йўл олди Каъбага томон.

Уларнинг барчаси мўйсафид эди,
Асога таянган нуроний бошлар.
Кимдир ҳайрат билан уларга деди:
— Ҳажга келмайдими сизларнинг ёшлар?

Умматлар дейишди: — Ҳақ йўли мушкул,
Азият чеккан-ку Пайғамбаримиз.
Кутлуғ бу сафарга олган чоғи йўл,
Ёш-ёш йигит эдик бизнинг баримиз.

ОЙИША

Ойиша, Ойиша, Ойиша она,
Нечун кўзларингдан оқар маржон ёш.
Сенга Расулulloҳ ўзи парвона,
Бир муҳринг Ой бўлса, бириси Қуёш.

Тонгларни оттирдинг жуфтингга қараб,
Шони шон келтирди, ҳасрати — адо...
Пайғамбар завжаси бўлмоқ-ку шараф,
Инсонга йўлдошлик оғирдир, аммо.

Ойиша, Ойиша, мангу сабот топ,
Сенга термулармиз бизнинг баримиз.
Шамоллаб қолмасин, устларини ёп,
Ором олаётир Пайғамбаримиз.

ҲАЗРАТИ ОДАМ

Жойлари осмонда бўлса ҳам магар
Ҳазрати Одамга қийиндир ғоят.
Ўнг ёнга боққанда руҳлари яйрар,
Чап ёнга боққанда ўртанар фақат.

Бир томон жаннатнинг фусункор боғи,
У — роҳат гўшаси, ям-яшил макон.
Бир томон дўзахдир, йўқдир адоғи.
У ерда абадий азоб ва фиғон.

Қувнар, ўнгга боқиб Ҳазрати Одам,
Чап ёнга боққанда ошар ноласи.
Бир насли жаннатга ноил бўлса ҳам,
Дўзахда ёнмоқда битга боласи.

БИЛОЛ ҲАБАШ

Пайғамбар уммати — қора тан Билол
Расулга ҳамиша камарбастадир.
Сидқ ила вафога бўлди у тимсол,
Қайтмади рост йўлдан, соғ ё хастадир.

Билол айтар эди азонни яккаш,
Сазовор бўлмишди ишончга андоқ.
Расулдан сўрашди: — Бу қора ҳабаш
Жаннат чехрасига ярашгай қандоқ?

Жавоб шундай бўлди: — Сўйлангиз билиб,
Унинг оқ дилида иймон оҳанги.
Жаннат ҳурларига қора хол қилиб,
Бўлиб берилгандир Билолнинг ранги.

ИНСОН

Олдига келганни қайтармай емоқ
Аслида, ақли йўқ ҳайвоннинг иши.
Оғизга келганни қайтармай демоқ
Ноқису бефаҳм, нодоннинг иши.

Таважжуҳ айлади Тангри таоло,
Муқаддас саналди Инсон деган ном.
Инсонни эътироф этмаган асно
Иблис ҳам қувилди Аршдан батамом.

Кўзингнинг ўнгида ўсгандек экан,
Раббим ҳам огоҳдир ҳар зум, ҳар ишдан.
Рўзаю парҳезда муддат бор, лекин
Ҳамиша ҳазар қил ҳаром-ҳаришдан.

ОТА

Отаю онанинг қазоси мерос,
Олдин келган одам олдинроқ кетсин.
Фарзанд фарзанд бўлсин фарзандларга хос,
Аввали тириклар қадрига етсин.

Бир кун сўрадилар Расулуллоҳдан,
— Тақдир ҳукми экан, бўлгани бўлди.
Зарра фойда йўқдир гарчи оҳ-воҳдан,
Айтинг, мен нетайин, падарим ўлди.

Расулуллоҳ деди: — Ўлим муқаррар,
Энди иродангни бардош томон бур.
Отангнинг тинчини ўйласанг агар,
Унинг дўстларидан хабар олиб тур.

ОНА

Кимдир савол берди: — Айтгил, Муҳаммад,
Ёлғиз сен Расулсан буткул оламга.
Кимга кўп яхшилик айлай, ўзинг айт,
Ота-онамгами ёхуд боламга?

Расул жавоб қилди: — Тингла, биродар,
Гапимни бир бора қулоққа илгил.
Имкон топа олсанг дунёда агар,
Энг аввал онангга яхшилик қилгил.

Бу ҳикмат шарҳини ўйладим узоқ —
Ростдан она эрур қиблаи олам.
Гарчи барчамиз ҳам падармиз, бироқ
Онадан туғилган пайғамбарлар ҳам.

ФАРЗАНД

Бир куни ранжитди отани фарзанд,
Ота ўз уйидан бош олиб кетди.
Лекин Аллоҳ меҳри бўлиб сарбаланд,
Ота Маккатуллоҳ васлига етди.

Ота фиғон чекди Каъба қошида,
Гўё унут бўлгай аламлар бари.
Нажот чарх урса ҳам гарчанд бошида,
Сира кетолмади бир гапдан нари.

Каъбани сиғинар экан кекса чол
Армонин ошқора айтди оламга.
Деди: — Ибодатим бўлса ҳам увол,
Фақат саодат бер ўша боламга.

ДЎЗАХИЙЛАР

Ёвлашди бир куни икки мусулмон,
Орадан адолат тамоман кўчди,
Улар олишдилар узоқ, беомон,
Оқибат бирининг калласи учди.

Кимдир пайғамбардан сўради келиб:
— Аё, Расулуллоҳ, айлагил жавоб.
Ҳойнаҳой, рақибин қонга фарқ қилиб,
Ул кас жаҳаннамда тортгайдир азоб?

Расулуллоҳ деди: — У ҳам ва бу ҳам
Маҳкум бўлғувсидир дўзах тўрига.
Икков ҳам майдонга тушганлари дам
Ўлим тилаганлар бири бирига.

БАҲС

Бир кун баҳсга тушди Дўзах ва Жаннат,
Тортиша бошлади ҳар икки томон.
Бири азобини уқтирса фақат,
Бири роҳатини мақтарди чунон.

Дўзах гердаярди: — Жамики юзсиз,
Фосиқ бандаларни йиғиб олгайман.
Жаннат кериларди: Мен эса, сўзсиз,
Яхшиларни тўшлаб, доврӯф солгайман.

Аршдан нидо келди лекин ўшал дам:
— Баҳсни тўхтатингиз, тинглангиз сўзим.
Шуни унутмангки, иккингизга ҳам
Лойиқ бандаларни жўнатгум ўзим.

САВОБ

Дасти қисқаларни камситма зинҳор,
Савобнинг каттаю кичиги бўлмас.
Кимнингдир давлати беҳаду бисёр,
Ва лекин бахилдир, толеи кулмас.

Оч қолган гўдакка саховатли зот,
Яримта хурмони дилдан илинди.
Билгилки, бу ҳиммат шу зум, шу заҳот,
Бус-бутун савоб деб қабул қилинди.

Демишлар, савоб иш офатни тўсиб,
Эзгулик йўлига шайлангусидир.
Энг кичик ҳиммат ҳам тойчоқдек ўсиб,
Тулпордек савобга айлангусидир.

ДУО

Расул бир умматни алқаб доимо,
Шаънига дуолар айтгувчи эрди.
Қўлинг баланд бўлсин десалар, илло,
Қўлинг паст тушмасин сира ҳам, дерди.

Расулга у хитоб қилди бир сафар:
— Гарчи, мен Тангрининг отган тошиман,
Сиз менга доимо тилайсиз зафар,
Гўё мен қандайдир лашкарбошиман.

Расулulloҳ деди: — Тингла, эй уммат,
Ёнган чироғингга дуо пиликдир.
Қўлинг баланд бўлса, билки, бу — неъмат,
Қўлинг паст тушмоғи тиланчиликдир.

БАНДАГА СИҒИНМА

Ҳеч қачон бандага сиғинма, банда,
Зулм қилса агар, золимга лаънат.
Битта руҳ яшайди ҳар битта танда,
Инсоннинг авлиё бўлмоғи ғалат.

Гарчи бу дунёда бордир нодонлик,
Тафаккур, Ақлнинг кошонаси бор,
Қисматдан ҳеч кимса топмас омонлик,
Олдинда ажалнинг остонаси бор.

Сеҳрга нечоғлик каломинг бурма,
Лазизроқ сўз йўқдир Сўзидан ортиқ.
Дунёда дўст излаб қанча югурма,
Азизроқ дўст йўқдир Ўзидан ортиқ.

ХАЗИНА

Улуғ бир аллома ўтди оламдан,
Элу юрт кузатди бағрини тиглаб.
Шогирдлар букчайиб сўнгсиз аламдан,
Олимни тупроққа қўйдилар йиглаб.

Дедилар: — У эди нодири даврон,
Тафаккур қасрига бўллоган зина.
Дедилар: — Бир келди бундаин Инсон,
Кетди унинг билан тенгсиз хазина.

Кимдир охир деди: — Дунёда, ёху,
Беҳикмат ҳодиса йўқ экан рости.
Нечоғлик шафқатсиз ҳақиқатдир бу,
Хазинанинг жойи чиндан ер ости.

МАРҲУМЛАР ШАЪНИ

Марҳумлар шаънига ёмон сўз демоқ
Макруҳлик саналмиш азалдан-азал.
Эй, Инсон, тананга бир зум ўйлаб боқ,
Кимларни забтига олмабди ажал.

Тошқин сел ваҳмини сой кўтаргайдир,
Ҳаётнинг зарбасин кўтаргай ҳаёт.
Мисли той тепкисин той кўтаргайдир,
Отнинг тепкисини кўтаргайдир от.

Расулуллоҳ демиш: — Ким Ҳаққа йўлдош,
Тириклик қадрини у азиз этди.
Марҳумнинг ортидан ота кўрманг тош,
Марҳум кетадиган жойига кетди.

ҚИЁМАТ

Бир кун Муҳаммадга бердилар савол:
— Аё, Расулуллоҳ, айтиб бер буни.
Қачон фоний дунё топгайдир завол,
Қачон содир бўлгай Қиёмат куни?

Гарчанд Биру Борга сомедир Инсон,
Иблис қутқуси ҳам ҳар қайда бордир.
Кимнингдир дилида собитдир иймон,
Кимгадир шайтоний васваса ёрдир.

Расулуллоҳ деди: — Умид қил, банда,
Кўчмасин дунёдан инсоф, диёнат.
Нопок одамларга кунинг қолганда,
Билгилки, ўша кун келгай Қиёмат!

ҲИДОЯТ ЙЎЛИ

У сенга кўрсатди ҳидоят йўлин,
Юргил ё юрмассан, ўзинг бил, Инсон.
Балки сен тутгайсан Иблиснинг қўлин,
Яратган Холиққа барчаси аён.

Пишқирган дарёнинг соҳилида гар
Ташнаю зор қолсанг, айбдорсан ўзинг.
Бошингга ногаҳон балолар ёғар
Лабингдан учган чоғ жаҳолат сўзинг.

Фойибдан бахт кутиб ўлтирмақ нечун,
Дастингга кор берди қалбингдаги ёр.
Заминда кўргазган қилмишинг учун
Осмонни маломат қилмоғинг бекор.

ШАФҚАТ

Қабристон ёнидан ўтарган Расул,
Кетганлар ёдига фотиҳа тортди.
Енгиллик сезгайдир бундай чоғ кўнгил,
Бироқ пайғамбарнинг ғуссаси ортди.

Гарчи боқий эмас дунёда инсон,
Гарчи у айлангай бир кун тупроққа.
Расул англаса ҳам бу ҳолни обдан,
Оддий банда янглиғ тушди титроққа.

Саҳобалар деди: — Қандайин зуғум,
Қандай ғам бағрингиз тилламоқдадир?
Расул жавоб қилди: — Бир осий шу зум
Қабрида қон қақшаб йиғламоқдадир.

ЖОН АЧЧИҒИ

Булоқдан сув ичди ҳазрати Исо,
Ғоят тотли эди бу оби ҳаёт.
Сувни бир кўзага қуйганда аммо
Заққумга айланди у ўша заҳот.

Ҳайратга тушгайдир пайғамбарлар ҳам,
Бу қандай сир эрур? Аён қил, ё Рабб!
Масиҳо нафаси етишгани дам
Кўзадан бир овоз чиқди-ку титраб:

— Аё, ширин сувинг бўлдим тахир,
Дема, бу туз таъми, қон аччиғидир.
Мен ҳам Инсон эдим. Кўзаман ҳозир,
Сувни аччиқ қилган — жон аччиғидир!

ШАЙТОН

Шайтоннинг суратин чизмоқлик душвор,
Унинг асл юзин кўрмоқлик мушкул.
У гоҳи хожадир, гоҳида дастёр,
У гоҳо паридур — сочлари сумбул.

Гоҳи у дўстман деб сўз бошлар секин,
Лутфи ғоят ширин, тотли забони.
Заҳмат етказолмас Шайтон ва лекин
Кимнинг бутун бўлса агар иймони.

Тушингда Расулни кўрдингми — қувон,
Демак, ибодатинг ерда қолмайди.
Расулulloҳ демиш: — Шайтон ҳеч қачон
Менинг қиёфамга кира олмайди.

ЖИНЛАР

Жинлар базм қиларди овлоқда, тунда,
Гулхан атрофида хуррам, шодумон.
Бир ботир суворий ўтаркан, шунда
Базмга назари тушди ногаҳон.

Ботирни қоплади лаҳзалик титроқ,
Сўнг гулхан устига от солди бирдан,
Жинлар тўзғиб кетди, биттаси бироқ,
Сўз қотди, ҳайиқмай сира ботирдан:

— Бундоқ зуғум қилма бизга, эй ботир,
Кимсага билмасдан бермагил озор.
Жинлар ичида ҳам кофири бордир,
Жинлар ичида ҳам мусулмони бор.

ТАВБА

Сен гуноҳ қилдингми, бечора банда,
Сен шайтон макрига учдингми ногоҳ.
Тинчинг қолмадими руҳ ила таңда,
Энди надоматлар бўлдими ҳамроҳ.

Энди чора излаб, ахтариб нажот
Кезурсан, дастингда на имкон, на эрк.
Гуноҳқор кимсанинг қошида наҳот
Қопқалар ёпилган, остоналар берк.

Йўқ, ҳали оламда мавжуддир шафқат,
Йўқ, ҳали тебранар меҳр бешиги.
Тавба қил, тавба қил, тавба қил фақат,
Сенга очиқ фақат тавба эшиги.

ШОҲ ВА ГАДО

Ногоҳ пайдо бўлди даврада гадо,
Давра аҳли эса шоҳлар эдилар.
Улар таажжубда қолиб шу асно,
Гадога боқишиб: — Кимсан? — дедилар.

Бир кун пайдо бўлди даврада подшоҳ,
Давра аҳли эса гадолар эди.
Улар ҳам таажжуб ичра баногоҳ: —
Подшога боқишиб: — Сен кимсан? — деди.

Файбдан садо келди: — Тингла эй, банда,
Барчангга яратгум ягона макон.
Бир-биринг камситиб қилма шарманда,
Сийланган жойида азиздир инсон.

ХОЖА ВА ШОИР

Қабила Хожаси Шоирга бир кун
Оқ туя мингизди, кўргизиб ҳурмат.
Хожа ўз ишидан бўлди кўп мамнун,
Бамисли Расулга йўлиққан уммат.

Хожадан сўрашди: — Айтингиз, жаноб,
Улуғ бу эҳсондан недур муддао?
Шоир-ку, бир дарвиш — фақир ва хароб,
Шеърига шу қадар мафтунмисиз ё?

Хожа жавоб қилди: — Бўлмангиз ҳайрон,
Ким ҳам айри тушар ахир элидан.
Шоирнинг шеъри-ку, ёқар бегумон,
Мен кўпроқ кўрқаман унинг тилидан.

ПАҲЛАВОН

Бир суҳбат чоғида Ҳазрат пайгамбар
Ўртага ташлади савол ногаҳон.
Айтдилар: — Зарурат туғилса магар
Кимни атардингиз асл паҳлавон?

Саҳобалар деди: — Ҳар ким доимо
Чекига тушганни келгандир олиб.
Кураш майдонига чиққанда аммо,
Паҳлавон саналгай ким бўлса ғолиб.

Расулulloҳ деди: — Кўҳнадир жаҳон,
Турфа хил куч-қудрат бордир одамда.
Лекин ўз жаҳлини енголган инсон
Ҳақиқий паҳлавон эрур оламда.

РИОЯ

Агар сен қиблага бурмасанг юзни,
Беш маҳал саждаю намозинг бекор.
Жаннатга ҳеч қачон тикмагил кўзни,
Агар бир мўминга етказсанг озор.

Ҳижратинг шунчаки саёҳат эрур
Унутар бўлсанг гар зарра иймонни.
Маккага етти қат борганча бўлур
Бошини силасанг ўксик инсонни.

Аллоҳнинг номига қасаминг абас,
Дилингда бор эса ҳасад ҳам риё.
Нуқсингни беҳуда яширмагил, бас.
Баридан воқифдир Тангри таоло.

ЭЗГУЛИК

Бандани хилламоқ ноқаснинг иши,
Атойи Ҳақ эрур тус билан забон.
Инсонни танитгай фақат қилмиши,
Насорон бўлсин у ва ё мусулмон.

Бир бурда нон сўраб йиғласа гўдак,
Дийданга келмаса агар қатра ёш.
Масжиду черковинг энди не керак,
Яхшиси, йўқликка олиб кетгил бош.

Ахир Расулуллоҳ демиш-ку ул дам:
— Ҳамиша саховат йўлидан юргил.
Майиздай қоп-қора бошли ҳабаш ҳам
Яхши иш қилганда ёнида тургил!

КАМОЛОТ

Ғоят ғариб эди Расул хужраси,
Қамиш уй эди у, оддий ва фақир.
Умматлар сўрашди: — Гапнинг сираси,
Сизга ярашмайди бу кулба, ахир.

Улар тагин деди: — Сиз-ку пайғамбар,
Томингиз не учун бу қадар пастдир?
Расул жавоб қилди: — Тинглангиз, магар
Баландни истаган баландпастдир.

Сиз салом бердингиз — олгайман алик,
Аллоҳнинг ўзидир юксак бегумон.
Бандага жоиздир фақат камтарлик,
Йўл пастдан бошланар камолот томон.

ҲАСАД

Дунёга келганда Инсон муқаррам,
Қавмлар шодликдан чуввос солдилар.
Бахтиёр гўдакка айлашиб қарам,
Албатта момиққа ўраб олдилар.

Ойлар, йиллар ўтди, ўтди кўп сана,
Гўдак ҳам мўйсафид ёшига етди.
Қуни битганида ул банда яна
Бир парча момиққа ўралиб кетди.

Ҳасадгўй кимсалар — Иблисга ҳамкор,
Момикқа чўздилар фақат қўлларин,
Эгасин кафанга айладилар зор,
Дўзахга бурмоқчи бўлди йўлларин.

ГИЙБАТ

Дўзах йўлларидадан ўтаркан Расул,
Атрофга кўз ташлар эди дамодам.
Кимдир фарёд солиб йиғларди нуқул,
Оташда ёнарди ўзга бир одам.

Йўлнинг канорида — шундоқ сарҳадда
Ўлимтик ер эди аллақандай зот.
Ногоҳ Расулуллоҳ боқиб ҳайратда,
Жаброилга деди: — Бу кимдир, ҳайҳот!

Жаброил айтдиким: — Бунда ҳар кимса,
Жазосин олгайдир қилмишига хос.
Ўлимтик егувчи бул банда эса,
Умрин гийбат билан ўтказган, холос.

ШАМОЛ

Шамоллар, шамоллар, дайди шамоллар,
Қайдан эсганингиз билолмай доғман.
Сиз билан чулғанур не-не хаёллар,
Сизнинг қаршингизда шам ё чароғман.

Араб саҳросидан эсган, эй самум,
Совурдинг кимларнинг туйғуларини.
Шаҳидлар учун гоҳ бўлдинг таяммум,
Қумларга дафн этдинг орзуларини.

Шамол эсганида ҳазрат Пайғамбар
Мудом тўлғанарди дилгир, бетоқат.
Дер эди: — Ҳар қандай шамол муқаррар,
Ё ҳаёт келтиргай ёки фалокат.

ТЕНГЛИК

Бошини ҳар қанча тебратган билан
Оқил бўлиб қолмас учраган жонзот.
Йўқса, ҳинд морбози ўйнатган илон
Жами доноларни айлар эди мот.

Менга тариқатни ўргатманг, қори,
Менинг ҳам жисмимга жон берган ўша.
Менга ҳам дунёда Сизнинг қатори
Ризқ-рўз берган ўша, шон берган ўша.

Ёнма-ён битикмиз тақдир тошида,
Биримиз ёқа-ю, биримиз енгмиз.
Расулуллоҳ демиш: — Ҳақнинг қошида
Тароқ тишларидек барчамиз тенгмиз.

МАВҲУМ ЗОТ

Юртга подшоҳ бўлди бир кун мусулмон,
Бир осий ўша кун мусулмон бўлди.
Юртга подшоҳ бўлди бир кун насорон,
Ул банда ўша кун насорон бўлди.

Тожу тахт дунёда айланар пайваст,
Шоҳлар гоҳ дарвишу худпараст бўлди.
Подшоҳ бўлганида юртда бутпараст
Ул банда ўша чоғ бутпараст бўлди.

Шундоқ яшади у фоний ҳаётни,
У найранг кўргазди ҳатто Холиққа.
Охират кунда, мавҳум бул зотни
Ўтқазиб қўйдилар учта қозикқа.

КИБР

Фалати зотлар бор ёруғ оламда,
Дейлик, саломингга алик олмайди.
Саломин аликсиз қолдирган дамда,
Бу ҳолни маломат қилмай қолмайди.

Улар бу дунёнинг гўёки нақши,
Жим боқар, савлати кўрқувга солар.
Уларнинг гапирмай юргани яхши,
Чунки нодонлиги билиниб қолар.

Улар ташлаб юрар елкага тўнни,
Кибр белгисидир бу ҳам бегумон.
Демишлар: — Ҳой банда, кийиб ол уни,
Йўқса, туйнугидан киргайдир Шайтон.

СЕН КАБИ

Онангни отанга хатлаб берганда,
Гувоҳ бўлмаганман ишонгил, ахир.
Боқурсан, юзингда қув заҳарханда,
Дунёни гўёки мен этдим тахир.

Босган қадамимдан чақнамас олов,
Даъво қилмасман ҳеч абадиятга.
На кўрғон қурдиму на тутдим ялов,
Доим йўлдош бўлдим оддий ниятга.

Бошни кўп қотирма сен кимсан дебон,
Кимнинг хеш, кимнингдир андасидирман.
Ўткинчи дунёда мен ҳам бир меҳмон,
Худонинг сен каби бандасидирман.

ЧОРА

(вариант)

Фаним бўлиб қолди кимдир кимгадир,
Улар иккиси ҳам оқсоқол эди.
Ўртага тушганди гина негадир,
Иккиси ҳам гўё безавол эди.

Узоқ вақт олишди иккита йигит,
Мен ҳақман дер эди иккаласи ҳам.
Сира кор қилмасди насихат, ўгит,
Чорасин тополмай ҳакамлар мулзам.

Охир сўрадилар Расулуллоҳдан: —
— Аё, ўзинг айтгил энг одил сўзни.
Расулуллоҳ деди: — “Қўрқинг гуноҳдан,
Сиз улар ўрнида ҳис қилинг ўзни”.

ЛАЙЛИ ВА МАЖНУН

Ҳар кимга ҳамроҳдир ҳамиша қисмат,
Кимдир бошин эгар, ким кўксин кергай.
Расулуллоҳ демиш: — Аллоҳдан фақат
Ким нима сўраса, ўшани бергай.

Оёқ-қўлин боғлаб Лайлини бир кун
Олиб келишдилар Каъбага томон.
Лайли хитоб қилди: — Тавба не учун,
Мажнуним бўлмаса тийрадир жаҳон.

Ибодат Мажнуннинг навбати эди,
У ҳам ошкор этди кўнгил майлини.
Каъбага бош уриб тураркан, деди:
Мен сендан сўрайман фақат Лайлини.

МУҲАББАТ

Ҳар мўмин дилида бир орзу фақат,
Ҳар дамда ўйида Маҳшарнинг куни.
Аллоҳ гуноҳларин қилиб мағфират,
Зора ноил этса жаннатга уни.

Тунлари мени ҳам чулғайди хаёл,
Ўзинг ёрлақагин мени ҳам, ё Рабб.
Сенинг васлинг гарчи энг олий висол,
Раҳм этгил ва лекин ҳолимга қараб.

Менинг ҳам тилагим ол инобатга,
Қовуштир орзулар олами билан.
Расулуллоҳ демиш: Киши жаннатга
Киргайдир севикли одами билан.

АЗРОИЛ

Бадавий шаклида келиб Азроил
Муҳаммадга деди:— Жонингни олгум.
Ва лекин ҳурматга экансан ноил,
Тила тилагингни, дўст бўлиб қолгум.

Муҳаммад тўлғонди ўнгга-ю сўлга,
Деди:— Ишинг экан — ола қол жонни.
Розиман, илтифот айлаб Расулга,
Бахш этиб турибсан сўнгги имконни.

Ёлғиз ўтинчимни қайтарма минбаъд,
Майли, сўнг тепамда кўксингни кертгил.
Умматим жонини осон ол фақат,
Унинг азобин ҳам ўзимга бергил.

ҲАДИС

Бу улуғ даргоҳда меҳмонман мен ҳам,
Менинг ҳам дилимда ошиқлар оҳи.
Ҳадисчи боболар дегандек у дам,
Тавбамни қабул эт, ўзинг, Илоҳи.

Улғайдик ва лекин олдда кўп гап бор,
Давра шамоллари эсиб ўтгайдир.
Инонгум, эътиқод ўзи бўлиб ёр,
Бизнинг ҳам қўлимиз бир кун тутгайдир.

Ибодат бор эди, у этгай давом,
Қирқ билан ёпмасмиз бу уйнинг томин.
Бизни тинглаганга ҳамиша салом,
Яна кўришгунча соғ бўлинг! Омин!

ҚУЛ ВА ҚУЁШ

Демасман, зулматда мудом фарёд қил,
Ҳиммат нури билан дилни обод қил.
Расулуллоҳ демиш:— Ошма ҳақдингдан,
Қуёш тутилганда қулни озод қил!

ДИЛОЗОР

Бунчалар дилозор бўлмасанг, кимса,
Мақоминг бандаи мўмин-ку ахир?!
Кимдир жигарини тупроққа кўмса
Ҳолин сўрамасанг, тошми бу бағир?

Тепангда порлайди офтоб чароғон,
Сен эса атрофни буткул тун дейсан.
Кимнингдир дилига чўкса зимистон,
Сен унинг ҳолини ёруғ кун дейсан.

Бир маҳал дуч келиб сендек балога,
Пайғамбар оҳ чекмиш, қалби тўла зор.
Расулуллоҳ демиш: ҳатто Мусога
Уммати бунчалик бермаган озор.

1991—1992 йиллар

ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТИ

Ўзбекистон байроғи кўтарилди чинакам,
Ушбу кунни, айтинг-чи, қай биримиз кутмадик.
Зарур бўлган чоғда гоҳ дор тагида туриб ҳам,
Қай биримиз тарихнинг синовидан ўтмадик.

Донғил сафарга чиқди энди ҳур Ўзбекистон,
Кимгадир оёқости, кимга у осмон бўлди.
Шукрим, ўз-ўзини таниди кекса жаҳон,
Яъни ўзбек Давлатин жумлаи жаҳон билди.

Не-не камситувларни кўрган шу бошим билан,
Она халқим, қошингда тизза букиб турибман.
Ўзбекча гапирганда, бир чуқум ошим билан
Садақай бахтинг деб борим тўкиб турибман.

Гарчи доим унгандир гулчечаклар боғимда,
Темур ва Навоийни эслаймиз такрор-такрор.
Мен-ку узоқ яшарман, лекин кетар чоғимда
Тепамда эгилажак ўз туғим — байроғим бор!

Насиб этмиш бу кунлар, таралсин янгроқ унлар,
Дўстлар билар ёнма-ён қутлайлик бу айёмни.
Илоё, бошимизга келмасин қаро кунлар,
Ўзбегим, деб кўтаринг, дўстларим, олтин жомни.

1992 йил 4 март

МУСОФИР

Бурунни сассиқ деб кесиб бўлмайди,
Сиз мени тушунинг, Абдулло ака.
Ўзбекман, ва лекин дарбадар дайди,
Тасалли беролса қанийди Макка.

Ўзбек деб ажратар Афғонга борсам,
Менга келгинди деб қарайди Араб.
Тингловчи кимса йўқ дардимни ёрсам,
Фақат эзиламан онамга қараб.

Гарчи камим йўқдир молу дунёдан,
Ошёни омонат кушман аслида.
Йироқман юрт деган меҳригиёдан,
Фарибман умримнинг қайноқ фаслида.

Қўлда қурол билан жанг қилдим мен ҳам,
Афғон тупроғини босганида ёв.
Ҳеч қурса бир нафас, ҳеч қурса бир дам,
Босқинчи йўлига бўла олдим гов.

Жангда иниларим бўлдилар шаҳид,
Ёлғиз онам билан қолдик икковлон.
Меги атадилар манфур мужоҳид
Шимол галалари маккор, беомон.

Жайхуннинг ортидан келган ўзбегим,
Қурол кўтармишдир ўртаниб жони.
Бугун мен оламга ошкора дегум,
У ҳам шўроларнинг бўлди қурбони.

Менга кўли қон деб боқманг, акажон,
Озодлик қадрини мен ҳам билганман.
Жангларда қай ўзбек берган бўлса жон,
Унинг қаторида мен ҳам ўлганман.

1992

ТУРКИСТОН БОЛАЛАРИГА

(Мустақиллигимизнинг бир йиллиги муносабати билан)

Туркистоннинг болалари, мақтовимга қулоқ тутманг,
Гина қилсам чиданг, аммо гапларимни ҳеч унутманг.

Энг аввало, шажарангиз қайдан чиққан, билиб олинг,
Сиз ҳам башар фарзандисиз, Ҳақни байроқ қилиб олинг.

Мен Темурдан сўзлайинми, сўзлайинми Навоийдан,
Барчасини ўқигансиз, эшитгансиз ё ровийдан.

Тарихингиз шундоқ узоқ, жангу жадал деса ҳам бор,
Босқин ҳам бор, тошқин ҳам бор, касбу амал деса ҳам бор.

Бобур бўлиб сўрадингиз қўни-қўшни дунёларни,
Машраб бўлиб кездингиз гоҳ қашқир юрмас саҳроларни.

Ўт кетсин у қора кунга — бировларга қул бўлдингиз,
Шарқу Фарбнинг ўртасида оёқости йўл бўлдингиз.

Бироқ иймон нури доим оқиб турган қонингизда,
Ўзингиз ҳам сезмагансиз, бир гавҳар бор жонингизда.

Минг-минг шукр, замон келиб истиқболга эришдингиз,
Хароб бўлган хонадонни бутламоққа киришдингиз.

Ҳурликнию саодатни муборакбод этгум, лекин
Айтиб қўяй, қулоғингиз битган экан секин-секин.

Назарингиз тушар аввал зеби-зийнат дастурхонга,
Ҳануз таъзим қилмоқдасиз мол-дунёси бор инсонга.

Бўй-бастини кўрсатгувчи урфони зўр миллат қани,
Сизнинг учун обрў — олтин, арзонгаров шуҳрат — маъни.

Юрагида жавҳари бор кимсаларни кўрмагайсиз,
Карнайи йўқ бечоранинг тўйига йўл бурмагайсиз.

Ҳар қадамга хушомадни ўз ўрнига қўёлсайдим,
Пешволарнинг пойларига ҳафтада қўй сўёлсайдим,

Бўлмас эди мендан улуғ, мендан азиз бирор инсон,
Оҳ, халқимни не кўйларга солдинг замон, солдинг замон.

Туркистоннинг боғларида булбуллари бор, ҳолбуки,
Хор бўлса ҳам тоғдай баланд кўнгиллари бор, ҳолбуки.

Биров у ён тортар бўлса, биров бу ён тортаётир,
Қонсираган жаллодларнинг шодликлари ортаётир.

Билиб бўлмас рост гап қайда, билиб бўлмас қайда ёлғон,
Маломатга йўлиқади, элга: “Бирлаш” деган инсон.

Туркистоннинг болалари, Туркистоннинг болалари,
“Пуф” деганда тўзғигудек мўъжазгина лолалари.

Чинор бўлиб илдиз отинг, қоя бўлиб тиклангиз қад,
Улуғ-улуғ аждодларнинг хавотири Сиздан беҳад.

Соянгизда паноҳ топсин ҳориб толган қондошингиз,
Унутмангки, бул чаманда ҳар бир япроқ жондошингиз.

Тўқайзори бўлмаса гар шеру арслон қайдан унар,
Бир манзили бор эканки, бургутлар ҳам келиб қўнар.

Олдиндадир ҳали заҳмат, олдиндадир имконингиз,
Осилмаган не-не Машраб, отилмаган Чўлпонингиз.

Ўтинч ила ҳасратимни насиҳат деб юзга солманг,
Худо инсоф берган куни бармоғингиз тишлаб қолманг.

Муруввату маърифатдир буюкликнинг нишонаси,
Қадам кўйинг, мана сизга донғил йўлнинг остонаси.

Туркистоннинг болалари, Туркистоннинг болалари,
“Пуф” деганда тўзғигудек мўъжазгина лолалари...

1992

* * *

Ҳақ севгай ўзига ёр бандаларни,
Дилида иймони бор бандаларни,
Такаббур бошларни пастроққа эгса,
Юксакка кўтаргай хор бандаларни.

1992

* * *

Кимдир фарзандига дерди: — Эй, кўзим,
Жону дилинг билан эшит бул сўзим.
Қачондир саломга алик олмасдим,
Энди бир аликка зордирман ўзим.

1992

* * *

Шеър, Фарзанд, Яхшилик — мисли полапон,
Тарқалиб кетдилар ҳаммаси ҳар ён.
Оламда қанчаки ёмонлик бўлса,
Ёпирилиб келдилар бари мен томон.

1992

ШОИР ЧОРИЖОН МАРСИЯСИ

Ҳар ким ҳам дунёдан ўтади.
У ё шоҳ, ё гадо бўлмасин.
Қазойинг қалбимни ўртади,
Ҳеч кимнинг шогирди ўлмасин!..
Ахир у энг аввал инсондир.
Қавмига қадрли бир жондир.
Устози орзуманд осмондир,
Ҳеч кимнинг шогирди ўлмасин.
Сен ўйчан юрардинг, Чорижон,
Ўйлардим — илҳомга ёри жон,
Айтмовдинг, енгибди дард пинҳон,
Ҳеч кимнинг шогирди ўлмасин.
Фузорнинг даштида оламдек,
Армонинг сочди оқ толамдек,
Беғубор эдинг бир боламдек,
Ҳеч кимнинг шогирди ўлмасин...
Шеърият, ҳамроҳсан биз ила,
Уйингда юз берди зилзила,
Бу не ҳол, баҳорда зилзила,
Ҳеч кимнинг шогирди ўлмасин.
Шоир хоҳ ёшдир, хоҳ қаридир,
Ижоди ажалдан наридир.
Аламдир, бари бир аламдир,
Ҳеч кимнинг шогирди ўлмасин!

1992

ШАРОФ РАШИДОВ ХОТИРАСИГА

Марҳумлар ҳаётдан эрурлар йироқ,
Демакки, йироқлар хушомаддан ҳам.
Макру найрангларин қўймайди бироқ,
Токи ҳаёт экан Нобакор Одам.

Уларнинг турфа хил одатлари бор,
Аввал ганжларини кўмгай тупроққа.
Сўнг бирдан ўзларин ҳис этиб ночор,
Гавҳарим қайда деб тушгай титроққа.

Дунёда ҳар кимга қисмат ёр эмиш,
Кимдир тож кийгайдир, кимлардир кулоҳ.
Гўёки Алишер сизга ҳам дермиш:
“Сийратинг дарвешу сувратингдир шоҳ”.

Эзгулик ниқобин юзига тортган
Манфур бир майдонда сургандингиз от.
Кимдир ўз падарин бир пулга сотган,
Қўл-оёқ кишанда, таланган бисот.

Ўйчан кўзингизда не ғам бор эди,
Келажакмиди ё мозийнинг шони?
Ўзбек-ку, бир эркака интизор эди,
Сизни адо қилди минг бир армони.

Эрксевар элларнинг орзусин ёқлаб,
Хаёл денгизида тунлар сузгансиз.
Истиқлол сўзини юракда сақлаб,
Сиз қафас ичида гуллар тузгансиз.

Шоирман, бўйнимда шеърнинг гуноҳи,
Соҳибин асрайди Салтанат маккор.
Очкўз, амалпараст кимсалар гоҳи
Адолат менман деб топгай эътибор.

Уларнинг дастидан нотинч эл, замон,
Танимай қолурсан оқ-қорани ҳам.
Чалғитиб келганлар топганда имкон,
Хаттоки Темуру Бойқарони ҳам.

Одилдир — ким элни бошлаган бахтга,
Ўзи ўтда ёниб, йўлни очганлар.
Лекин интиларкан тож ила тахтга,
Во ажаб, кўпинча дордан қочганлар.

Қуллуқ, Шароф ота, минг бора қуллуқ,
Боқий Ўзбекистон сизга ҳам ёдгор.
Бугун у истиқлол шавқига тўлиқ,
Хизматингиз эслар такрор ва такрор.

Илоҳи, ҳар кимга берсину тўзим,
Бут бўлсин Ватаннинг метин кўрғони.
Сизни қўллаб турар Ўзбегим — ўзим,
Ва, юртнинг посбони — жасур ўғлони!

Султон бўлмасангиз, Шароф ота, гар,
Яшардингиз қалам қўлдоши бўлиб.
Покликка, вафога тимсол муқаррар,
Хурсаной аянинг йўлдоши бўлиб.

1992 йил 2 ноябрь

ХАЛҚ НАҚЛИ

Халқ нақли тўқимайди атайин,
Нақлларнинг умри фузун бўлади.
Мана, сизга биттасини айтайин:
Яхшилик қил — тилинг узун бўлади.

Ўйга солар бироқ бошқа бир жиҳат,
Яхшиликни ҳунар қилган элимиз.
Бошимизга ёғар тинмай маломат,
Айтинг, қачон узун бўлар тилимиз.

1992

ИККИ ҒАНИМ

Қизларнинг душмани ҳусни бўлса гар,
Шоирнинг душмани — истеъдодидир.
Уларнинг ҳаётин этгувчи заҳар
Суқ билан ҳасаднинг истибдодидир.

Қизларга суқ билан боққан ҳар кимса,
Порлоқ юлдузларга менгзаб мақтайди.
Шоир истеъдодин душмани эса,
Уни оёқости қилиб топтайди.

1992

МЕН КИМГА СУЯНГУМ

Бир кун савол берди ёшгина ўғлон:
— Нечун Аллоҳим деб йиғлайсиз нолон.
Дедим, жавобимдан бўлмагин ҳайрон,
Мен кимга суянгум Аллоҳдан бошқа.

Тинимсиз алдаса муҳит, маконинг,
Тортса оёғингдан дўсту ёронинг.
Шундай ўтар бўлса ҳар зум, ҳар онинг,
Мен кимга суянгум Аллоҳдан бошқа.

Ношукур эмасман дунёда гарчанд,
Қайдадир менга ҳам бор балки дилбанд
Ва лекин тириклай куйдирса фарзанд,
Мен кимга суянгум Аллоҳдан бошқа.

Инсофу ишонч ҳам ширин сўз бари,
Тириклик тошқиндир ёки кўпкари.
То ҳаёт экансан қочгайдир нари,
Мен кимга суянгум Аллоҳдан бошқа.

Шунчалар каж эрур дунёи гардун,
Ундан диёнатни ахтармоқ нечун,
Падар шод ўз ўғлин бағрин этса хун,
Мен кимга суянгум Аллоҳдан бошқа.

Мингта кўз пойлайди битта жонингни,
Жонингмас, мартабанг, балки шонингни,
Ўт кўймай ёқарлар хонумонингни,
Мен кимга суянгум Аллоҳдан бошқа.

Бу кўҳна дунёда яшадим нега,
Яйдоқ от мисоли бўлдим беэга.

Маломат қилурман, оломон, сенга:
Мен кимга суянғум Аллоҳдан бошқа.

Мендан ранжимасин бўлса дўст агар,
Балки уларнинг ҳам дилида кадар,
Ҳойнаҳой мендайлар дегай муқаррар:
Мен кимга суянғум Аллоҳдан бошқа.

Умр ҳам охирлаб бормоқда секин,
Энди сарғаймоқда мен эккан экин.
Майли, сен ўзингга суянгил, лекин,
Мен кимга суянғум Аллоҳдан бошқа.

1992

МУЛОҚОТ

- Бахтсизман, толеим кулмайди,
Онажон, қошингга кетайин.
— Кетганлар ҳеч қайтиб келмайди,
Бардош қил дейман, оҳ, нетайин.
- Не учун дунёда туғилдим,
Бу қадар омадсиз, бечора.
— Ўзим ҳам бир умр бўғилдим,
Болажон, ноилож, начора.
- Не учун ёвуздир одамлар,
Бирови топтайди бирини?
— Мени ҳам еди-ку шу ғамлар,
Билмадим бу ҳолнинг сирини.
- Инсонга ишондим — хор бўлдим,
Сен дединг — бир ишонч сабрдир.
— Ўзим ҳам ишончга зор бўлдим,
Оқибат топганим қабрдир.
- Бош уриб борарга йўқдир жой,
Онажон, қошингга кетайин.
— Болажон, ҳорибсан ҳойнаҳой,
Бардош қил дейман, оҳ, нетайин.
- Чорласанг, мадакор бўлолсанг,
Висолинг руҳими шод этар.
— Сен ҳам гар йўқликка йўл олсанг,
Борлиқда ким мени ёд этар?!

1992

ЎЗБЕК ҚОМУСИ

Мен бечора бир одамман,
Эртанги куним,
Не бўлишин билмайдиган ожиз бандаман.
Еру осмон ўртасида топмаган кўним,
Ботинимда ботмон тошу зоҳир хандаман.

Ёлғизликнинг рутубатли кўчаларида,
Не-не олтин фаслларим ўтди жунжикиб.
Шеърятнинг тунд қоронғу кўчаларида
Йироқ-йироқ юлдузларга боқдим энтикиб.

Иғво, ҳасад, фитна билан тўлган бу ҳаёт,
Ҳар онимда мингта этди бир ҳасратимни.
Хира туман орасида буткул коинот,
Гира-шира илғар эдим мамлакатимни.

Эслар эдим Бухорийни, Яссавийни ҳам,
Ҳа, ҳа, айри тушмаганди хотиротимдан,
Фақат улар чалинарди кўзимга мубҳам,
Лекин сира кетмас эди хаёлотимдан.

Ҳам Темурбек, ҳам Улуғбек, Алишер, Бобур,
Сизлар тузган ул салтанат — Салтанат бўлди.
Улуғ тарих Туркистонга чўнг гувоҳ эрур,
Давлат эдик, давлат эдик, у давлат бўлди!

Эмуқдошим, ай, қардошим, қулоқ тут менга,
Ушбу кўҳна қаҳқашонда мағрур тутгин бош.
Сен заминга лойиқдирсан, замин ҳам сенга,
Сеникидир энди бу ер, сеники қуёш.

Кўлингда эрк, бошда ялов, тилингда суруд,
Ватанинг бор, бола-боғчанг, ор-номусинг бор.
Ўзбекистон деб аталган муқаддас ҳудуд,
Ўз Давлатинг, Мамлакатинг, ўз Қомусинг бор.

1992

ХАЛҚНИ АСРАСАНГ

Ҳеч кимса девор билан ажралганмас оламдан,
Вужудингга туташдир тегрангдаги шу хилқат.
Яхшилик қил ҳаммага, қайтажак ўзингга ҳам,
Сен ўзингни асрайсан халқни асрасанг фақат.

1992

ОДАМИЙЛИК

Бир кун тўкин бўлар юпқа дастурхон,
Зарбоф бўлмаса ҳам кийгансан чопон,
Лекин одамликни унутар бўлсанг,
Уларнинг барчаси ҳайф сенга, инсон!

1992

ЭЧКИ

Ҳаммага маълумдир эчкининг феъли,
Қозонга тушгунча тинч тура олмас.
Доим эгри бўлгай танлаган йўли,
Ҳунар кўрсатмаса жим юра олмас.

Гоҳо ниҳолларни ғажийди обдон,
Чўпон таёғига тегинар гоҳо.
Сурувни жарликка бошлар ногаҳон,
Ўзи четлаб ўтар хатарни аммо.

Бир куни эчкининг ғайрати кўзиб,
Баланд бир қоянинг учига чиқди.
Боқди булутларга кўзини сузиб,
Юксаклик завқини сурди, мириқди.

Тоғларга тўшалди қорайиб оқшом,
Энди қайтиб тушмоқ керак-ку ахир.
Изғирин бошланди, йўқолди ором,
На гиёҳ, на сув бор, қоя тап-тақир.

Қандоқ чиқди у ён, ўзи ҳам билмас,
Қайтиб тушмоқликка топмади чора.
Энг юксак қоянинг устида хуллас,
Мунғайиб бир ўзи қолди бечора.

Энди мадад сўраб маърай бошлади,
Осмону фалакни кўтариб бошга.
Бизнинг тилда айтсак, кўзин ёшлади,
Омад бошқа деди, фалокат бошқа.

Тонгда назар солди қояга чўпон,
Эчки ҳайкал янглиф қотганча турар.

Юракни эзгудек маърайди нолон,
Ўзига бетўхтов ҳимоя сўрар.

Чўпон ҳам чиқолмас бундоқ қояга,
У ҳам ноилождан бошин қашлади.
Фурсатни кетказмай дея зоega,
Кутқазмиш йўлини излай бошлади.

Бир бора қайнайди ҳар ҳолда қозон,
Сурув рўйхатидан уни ўчирди,
Дарҳол ўқлади-ю милтигин чўпон,
Эчкини қоядан уриб туширди.

1993

ҚОРАҚАЛПОФИМ

Мен ўзбек, сен эса қорақалпоқсан,
Турклар дунёсида сен ҳам урвоқсан,
Ғар мен тупроқ бўлсам, сен ҳам тупроқсан,
Ўзбекка азалий қариндош, иним.

Орол бўйларида топгандинг ором,
Шоли, балиқ эди сенга ризқу ком,
Наҳот энди йўқдир тўлғизилган жом,
Наҳот қолдинг ёлғиз, кўзда ёш, иним.

Мана — бу Ибройим, Тулебберган бу,
Қорақалпоқ бахтин тилаб юрган бу,
Яратгандан ҳаққин сўраб турган бу,
Илоё бошгинанг бўлсин тош, иним.

Сени қўллаб турар улуғ мамлакат,
Юртбоши яхшилик тилайди фақат,
Ниятинг ҳамиша бўлсин ижобат,
Ҳам йўлдош, ҳам қўлдош, ҳам сирдош иним.

Умидвор яшаймиз дорил замонда,
Биримиз Нукусда ёки Қўқонда,
Умуман айтганда Ўзбекистонда,
Сенга бўлажакмиз кўзу қош, иним.

1993

ЎЗБЕКИСТОНИМ, СЕНГА

Айлайн қалбимни тортиқ нурли бўстоним, сенга,
Сен ватандирсан, фидодир танда бу жоним сенга.

Бебаҳосан, асрагайман гавҳарим, деб мен сени,
Сен қароғ бўлсанг агарда, садқа мужгоним сенга.

Сендан айру дам узундир, лаҳзалар ҳам йилга тенг,
Бир умрга лек баробардир керак оним сенга.

Ҳар бир аҳлинг битта юлдуз, кавкабистоним ўзинг,
То ҳаётдирман, чароғим, шуълайи шоним сенга.

Ёру дўстлар жам бўлибдир, тўй қилур ўзбек элим,
Мен дегайман хуш келибсан, дўсту меҳмоним, сенга.

Хизматингга шай эрурман, меҳнатингда ҳам ўзим,
Бахтиёрман, сарф этолсам борки имжоним сенга.

Дилда борим сен учундир, қўлда торим сен учун,
Қайда бўлсам талпинурман, Ўзбекистоним, сенга.

1993

ЛЎТТИБОЗ

Не-не балоларга гоҳо тутилдим,
Кўпидан, иншооллоҳ, энди қутулдим.

Бошимга тушди гоҳ муҳтожлик, кулфат,
Барига кўникиб кетдим оқибат.

Тутқин эта олди на шуҳрат, на ғам,
Қутулдим беҳуда орзулардан ҳам.

Бир замон қолганда чорасиз, якка,
Дард хуруж қилганди ўксик юракка.

Неча ой йўл қараб, тўшакбанд бўлдим,
Шукрким, дарддан ҳам охир қутулдим.

Токи, голиб экан босқинчи зоти,
Қафасда ўтгайдир халқнинг ҳаёти.

Ватан озод бўлди, нашъага тўлдим,
Демак, кишанлардан мен ҳам қутулдим.

Аммо бир касофат қийнайди ҳамон,
Унга бас келолур на вақт, на замон.

Уни дафъатан-да тутиб ҳам бўлмас,
Ва лекин айланиб, ўтиб ҳам бўлмас.

Қутулдим неча қиш, неча ёзлардан,
Фақат қутулмадим лўттибозлардан.

Даргоҳинг бунча кенг, оҳ, Парвардигор,
Сенинг марҳаматинг бисёрдан-бисёр.

Мушрик бандаларинг наҳот оз сенга,
Нечун зарур бўлди лўттибоз сенга.

Унинг ҳам одамдек бор юзи, кўзи,
Лекин алдаб кетар куппа-кундузи.

Манфаат бўлса бас, қайтмас балодан,
Қуруқ чиқа берар чўкса, дарёдан.

Унинг дўпписини бунга кийгизар,
Қисир сигирни ҳам ҳатто ийгизар.

Унинг жинси йўқдир, йўқдир миллати,
Умумбашарийдир, яъни иллати.

Қарайсан, бир гўзал турар, айлаб ноз,
Ботинига боқсанг, афсус, лўттибоз.

Мана бу жаноб-чи, жилмаяр мамнун,
Аслида либосга ўралган маймун.

Ризқинг бут бўлсин деб чеккандим нола,
Қай кун алдаб кетди бир чўлоқ бола.

Лўттибоз ошнодир иши битгунча,
Эшаги кечувдан токи ўтгунча.

Илоҳо, оламда ўзингсан энг соф,
Бергил уларга ҳам диёнат, инсоф.

Қанча синовинг бор, солгин бошимга,
Уларни юборма ҳаргиз қошимга.

Майли, дўзахингда қийна, ўтда ёқ,
Мени лўттибозга дуч қилма бироқ.

1993

МЕҲРУ ОҚИБАТ ҲАҚИДА БАЛЛАДА

Дема кўтарилди меҳру оқибат,
Биргина чора бор бундай чоғ фақат.

Токи танангда жон, оғзингда сўзинг,
Энди хабар олгин ўзингдан ўзинг.

Ҳотин нонуштага олиб кирса чой,
Ўзингни таклиф қил: — Ич, фалончибой!

Тонгда ишхонангга қўйсанг гар қадам,
Жумладан, салом бер ўз-ўзингга ҳам.

Илгакка палтонгни ҳурмат билан ос,
Кўрсат ўзингга ҳам садоқат, ихлос.

Одатда бир кимса ишга бўлар ғов,
Ҳайфсан эълон қилгин ўзингга дарров.

Балки йўл оларсан узоқ сафарга,
Йироқ қишлоққами, олис шаҳарга,

Ҳол сўраб дадангдан, туққан онангдан,
Ўзингга мактуб ёз борган жойингдан.

Дема, кўтарилди меҳру оқибат,
Бунинг чораси бор, изла, топ фақат.

Туғилган кунингни балки биларсан,
Ўзингга нимадир совға қиларсан.

Ногоҳ тушиб қолсанг касалхонага,
Кўз тиккил на дўсту на бегонага.

Яхшиси, ўғлингга тезликда сим қоқ,
Дегил: Келмасанг гар, оқ қиламан, оқ!

Магар шоир бўлсанг ғазал ёз, ёз фард,
Лекин топилмайди ўқийдиган мард.

Ижро эт шеърингни ўзинг баралла,
Дегил: қотирибман, ух, баракалла!

Набиранг кўнглига изласанг калит,
Бир жуфт чақич беру ўзингни танит.

Улфат изламагин кўча юзидан,
Ҳозир ҳамма кетган пулнинг изидан.

Ниҳоят қартайиб, ҳориб толгайсан,
Барча ташаббусни қўлга олгайсан.

Бир кун трамвайга чиқсанг ҳойнаҳой,
Сенга бирор кимса бўшатмагай жой.

Холи ўриндиққа тушса гар кўзинг,
Ўтиринг, домла! — де ўзингга ўзинг.

Кимлардир тортмасин, ташвиш, жабрингни,
Албатта, қаздириб қўйгин қабрингни.

Бир жуфт сўз ўйдиргин мрамар тошга ҳам:
“Бу ерда ётибди Энг Яхши Одам!”

Ахир тиригингда йўқлашмади, бас,
Ўлганингдан сўнг ҳам ҳеч ким эсламас.

Хуллас, йўқолмагай меҳру оқибат,
Бунинг чорасини изла, топ фақат.

1994

ТЕЛЕФОН ДАФТАРИ

Сира ажаб эмас,
Шомдан то саҳар
Ўнлаб дафтарларга кўмилиб қолсам.
Телефон дафтари —
Лекин, бу дафтар...
Юрагим безиллар, кўлимга олсам.

Унда қанча-қанча дўсту қадрдон,
Таниш-нотанишнинг номлари бордир.
Бири Инсон эди, то ҳануз Инсон,
Бошқаси, афсуски иблисга ёрдир.

Бири бойиб кетган, қув, иззатталаб,
Балки ўзгартирган эски рақамин.
Бирови, кўзимнинг ёғини ялаб,
Мендан аллақачон узган қадамин.

Бировига эса ёқмабди мансаб,
Атрофин ялтоқи зотлар ўрабди.
Қай куни қирқ йиллик дўстига қараб,
Исминг нима эди, — дея сўрабди.

Манови камтарин, йўқсил танишим,
Кўнгли ўсмасмиди битта сўзимдан.
Мен ҳам ўзгардимми? Мўлми ё ишим?
Бир бор йўқламабман. Гина ўзимдан...

Фожиа эмасдир бу гаплар зинҳор,
Балки қай бирини тузатса бўлар.
Лекин дафтар ичра қатор ва қатор,
Марҳум дўстларимнинг номлари турар.

О, менинг қалби пок биродарларим,
Қонингиз не учун бемаҳал тинди.
Сиз йўқсиз — мен учун давралар ярим,
Куним кимларгадир қолмишдир энди.

Ҳа, номард бўлса ҳам ширин шу ҳаёт,
Ҳа, заққум бўлса ҳам ғанимат зумлар.
Биламан, ортига қайтмас коинот,
Биламан, тирилиб келмас марҳумлар.

Балки ўчирсамми номларин? Асло!
Чўчийман, ўзимдан дакки егандай.
Улар, рақамларин терсам мабодо,
Юлдузлар ортидан “Лаббай” дегандай.

1994

ШАРҚ ҲИКМАТИ

Тахтга талпинасан ғазабга тўлиб,
Чиқармоқ бўласан оламшумул чанг.
Ҳар ойна кўтарган Искандар бўлиб,
Темур саналмагай ҳар қандайин ланг.

Ўзбекнинг давлати қарор топган чоғ,
Маймунжон терарди қайси бир наслинг.
Ўз юртинг шаънига туширмагин доғ,
Ахир одам эрур сенинг ҳам аслинг.

Ҳар ким шоҳ бўлай дер иложин топса,
Урингай, тарихга келса ҳам малол.
Фалак чаппа кетиб, омадинг чопса,
Шарқнинг бир ҳикматин яхши англаб ол:

Подшоҳ деганлари куну тун бедор,
Халқининг меҳрибон дояси бўлур.
Бежиз айтмаганлар, асл ҳукмдор,
Худонинг ердаги сояси бўлур.

1994

МАЙНА

Боғнинг қий-чувига қулоқ тутаман,
Бу ерда турфа хил қушлар айланар.
Саъва-ю қалдирғоч — ўзи бир жаҳон,
Ва лекин кўпайиб кетмиш майналар.

Бундай олғир қушни кўрмаганман ҳеч,
Бир чўқиб ўн қарар — тегар жонингга.
Унга фарқи йўқдир: кундузми ё кеч,
Дангал шерик бўлар дастурхонингга.

Юришини кўрсанг, олифта, сатанг,
Балки сепиб олган фаранг атрини.
Мусича ўзини эплайди аранг,
У-чи, ерга урмас сира қадрини.

Айни пишган чоғи боғингда кишмиш,
Эгалик қилади эккандай ўзи.
Яхшиям йўқ унда ўттиз икки тиш,
Яхшиям ҳамённи пойламас кўзи.

Улгурса ер юзин айларди тақир,
Сўнгра бир-бирин еб, топарди барҳам.
Дунёда инсофли қушлар кўп ахир,
Улар соясида яшар майна ҳам.

1994

ЯХШИЛИК ВА ЁМОНЛИК

Эл аро юради бир нақл,
Халқ уни такрорлаб айтади.
Кимсага ёмонлик қилмагил,
Бир куни ўзингга қайтади.

Дарвоқе, панд берсанг бир жонга,
У ҳам тинч турарми ҳеч замон.
Дейдилар, туфласанг осмонга
Юзингга тушгайдир бегумон.

Яхшилик қилсанг-чи, сен, бироқ,
Қайтарми у сенга? Бу мубҳам...
Бошини силасанг гоҳи чоқ
Қўлингни тишлайди итинг ҳам.

1994

ДУНЁ

Бир кимса умрининг сўнгига қадар,
Йиғди молу дунё, йиғди сийму зар.

Уни қизиқтирди на дўстнинг ҳоли,
Ва на қўшнисининг ўксик аҳволи.

У чиндан мол-мулкнинг жиловин тутди,
Фақат нафс ортидан от суриб ўтди.

Бир куни ба ҳукми тақдири азал,
Шамширин кўтариб келди-ку ажал.

Энди на сийму зар қутқара олур,
На биллур, на гавҳар қутқара олур.

Рози ё норизо — фарқи йўқ мутлоқ,
Бундай чоқ чорасиз ҳатто дўст-ўртоқ.

Бешафқат ажалга берар экан тан,
У деди: “Шу экан, дунё шу экан”.

Марҳумга марҳумлик кўрилгай лойиқ,
Уни қабристонга элтди халойиқ.

Уюм тупроқ бўлди қувончи-ғами,
Кимдир боқиб деди: “Шунга шунчами...”

1994

* * *

Пайдо бўлганида замин бир замон,
Аввал яралгандир дарахт ва ҳайвон.
Бул икки соддани алдамоқ учун
Ақлини пеш қилиб чиққан сўнг Инсон.

1994

* * *

Одатда улфатлар бўлишганда жам,
Қизишиб дейдилар: дунё — бири кам.
Ажиб бир зиддият: охирги қадаҳ,
Ортиқ бўлганини ўйламас ҳеч ҳам.

1994

* * *

Бир йўл чеккасида ётибман нолон,
Чорасиз бўлсам-да, мен ҳам тирик жон.
Устимга отингнинг сояси тушди,
Жиловини нари тортсанг-чи, нодон.

1994

* * *

Балки чаман бўлар дашти Карбало,
Балки, беҳишт мавжуд юлдузлар аро.
Менинг Ўзбекистон — Ватаним бордир,
Уларнинг баридан аълороқ, аъло!

1994

ВАТАН

Агар дўстлар эрур содиқ бир-бирин қийратиб бўлмас,
Агар қилгил неча фитна аларни айратиб бўлмас.
Демишлар: мору қушни бир қафасда асратиб бўлмас,
Ватандан айри кўнгилни билингки, яйратиб бўлмас.
Баайни банди булбулни чамансиз сайратиб бўлмас.

Ватан деб мен баён қилдим, аё дўстлар, мухаммасни,
Ватанни ким улуғ билди, азиз билдим мен ул касни.
Ватан деб жўш урар эрса кўтаргум бошима хасни,
Ватандан айри кўнгилни билингки, яйратиб бўлмас.
Баайни банди булбулни чамансиз сайратиб бўлмас.

Надомат бирла боқғайман ватансизларга ҳар доим,
Эгиб бошини зор йиғлар, агарчи давлати қойим,
Фақир бўлсам-да бор юртим — тожу тахтим, борар жойим.
Ватандан айри кўнгилни билингки, яйратиб бўлмас.
Баайни банди булбулни чамансиз сайратиб бўлмас.

Боболар кечмишин ҳаргиз фаромуш айламанг, дўстлар,
Ҳақиқат тонги отганда ани туш айламанг, дўстлар,
Агар ким эътиқодсиздур, ани хуш айламанг, дўстлар,
Ватандан айри кўнгилни билингки, яйратиб бўлмас.
Баайни банди булбулни чамансиз сайратиб бўлмас.

Диёрим Ўзбекистондур, ки андин ифтихорим бор,
Демакким, ҳур адолатлиғ, давлати барқарорим бор,
Онамдек меҳрибон, мунис Ватан бор, ғамгузорим бор,
Ватандан айри кўнгилни билингки, яйратиб бўлмас.
Баайни банди булбулни чамансиз сайратиб бўлмас.

Ватан, сен ҳур, йўлинг шонли, қадамни ташлагин шахдам,
Фахр-ла боқғай Абдулло, кўзида шодлигидан нам
Паноҳингни тилаб Ҳақдин дилида илтижо ҳар дам,
Ватандан айри кўнгилни билингки, яйратиб бўлмас.
Баайни банди булбулни чамансиз сайратиб бўлмас.

1994

БУЮКЛИК

Осмону фалакда мўъжаз юлдуз — тош
Минди ўз табиий тайёрасига.
Роса бўшлиқларда дайдигач бебош,
Урилди Муштарий сайёрасига.

Муштарий дегани офтоб мисоли
Фазо карвонида муҳташам нордир.
Не кечди у шўрлик юлдузнинг ҳоли,
Вазни тоғ қошида зигирча бордир.

Буюклик қудратин сезмай ё сезиб,
Ўзи излаб топмиш сўнгги маррани.
Муштарий самода миллиард йил кезиб,
Ахир ахтармаган ўша заррани.

Таажжуб қиламан, буюклик асли,
Танлаган йўлидан бурилмас экан.
Зарра буюкликка урилгай, аммо,
Буюклик заррага урилмас экан.

1994

ДИЛ ОҒРИҒИ

Кўл оғриғи босилса
Дил оғриғи бошланар.
Олис хотиралардан
Кўнгил тагин ғашланар.

Сокин ўтган бир дами,
Эслолмайман, ё Раббим.
Тақдир қўлида ёйдек
Эгилиб борар қаддим.

Яхши билан ёмонни
Етолмайин фарқига,
Фақат йўл излаб ўтдим,
Муҳаббатнинг аркига.

Бир қарасам, пайкондек
Умр учиб кетмишдир.
Билмадим, у чақин — ўқ
Қай манзилга етмишдир.

Қайдадир интилганим —
Муҳаббатим қаёнда,
Балки мен бу ёнда-ю,
Қалбим эса у ёнда.

Инсон умри шул экан —
Йўли тўла надомат.
Гар васлингга етказса
Кела қолгил, қиёмат.

Ҳаётимнинг маъносин
Бир нафасга қайтиб бер.

Майли, сўнгра барчасин
Достон қилиб айтиб бер.

Мушкул экан бу қадар
Эзгуликка етишмоқ,
Хаёт-ку, бир чистондир,
Муҳаббат ҳам топишмоқ.

Кўл оғриғи босилса
Дил оғриғи бошланар.
Олис хотиралардан
Кўнгил тағин ғашланар.

1994

ВИЖДОН

Жаҳон шоирлари виждон ҳақида
Азалдан минг-минглаб байтлар ёзмишлар.
Виждон-ку, аслида собит ақида,
Кимлардир бу йўлдан гоҳо озмишлар.

Балки виждон дея тинмай чекиб оҳ,
Ҳайқириб юрмайди ҳар қандай одам.
Топилгай боболар ҳикматларин гоҳ,
Шунчаки насиҳат дегувчилар ҳам.

Қай битта нарсага муҳтож бўлса гар,
Энг аввал ўшанга топингай инсон.
Майли, уммон қадар ё зарра қадар,
Ҳар нечук қалбларда бор бўлсин виждон.

Магар кетар бўлса виждон бош олиб,
Иймон ҳам у билан бирга кўчгайдир.
Буткул марду номард таянчсиз қолиб,
Чоҳ узра чирпирак бўлиб учгайдир.

Девлар қутулгандек Сулаймон ўлиб,
Бетизгин туйғулар ҳар ён югургай.
Қалб деган истехком посбонсиз бўлиб,
Энг аввал нафс унга ўзини ургай.

Ҳақиқат аталмиш равшан қуёшни,
Очиқ дийдаларки, илғамас кўриб.
Авлиё дегайлар сўқир авбошни,
Адолат ўрнини эгаллар фириб.

Иложин топсалар ҳар қандай онда
Эл-юртни чалғитиб қўярлар осон.

Гар ҳакам бўлсалар бирор майдонда,
Мағлубни голиб деб этарлар эълон.

Куппа-кундуз куни киприк қоқмасдан
Ёлгон сўзлай бошлар даҳолар ҳатто.
Кимлардир умрида бир шам ёқмасдан,
Машғал бўлмоқликни қилгайлар даъво.

- Виждон кетган жойда албатта бир кун,
Илондек қўзғолур бўҳтон ва тухмат.
Бу ёруғ оламда одамзод учун
Бормикан улардан ортиқроқ кулфат.

Виждонсиз кимсага дуч келган нафас
Кофир ҳам дод солгай: Асрагил, ё Рабб!
Оддий бисмиллони билмайдиган кас
Илтижо қилгайдир қиблага қараб.

Виждондан айрилиб қолган фурсатда
Бошланар тож-тахтга ружу дафъатан.
Не-не зукко халқлар қолиб гафлатда,
Тўзғиб кетажакдир бутун бир Ватан.

Ҳа, ўзинг ёрлақа, яратган эгам,
Иблис юракларга қутқу солмасин.
Виждондан мосуво этмагин ҳеч ҳам,
Токи у хотирот бўлиб қолмасин.

1994

ЭРКИНЛИК

Эгаси йўқ тулпорман,
Дала-даштда кезгувчи.
Учиб юрган шунқорман,
Ҳар шарпани сезгувчи.

Қўлга тушсам тулпор деб
Кўпкарига солурлар,
Ё, бос, қани, шунқор деб
Ўлжасини олурлар.

1994

ШУКУР БУРҲОН

Азамат бир чинор,
Айқирган дарё.
Ундан нарироқда салобатли тоғ.
Тепада поёнсиз ҳайбатли само,
Атрофда уфққа туташ дала, боғ.

Чинор соясида улуғ мўйсафид
Сокин кузатади еру осмонни.
У Шукур Бурҳондир, гоҳо шу тахлит
Тасаввур қиламан Ўзбекистонни.

1994

БОШПАНА

То ҳаёт экансан бу олам аро
Бошингга савдолар тушгай ранг-баранг.
Гоҳида шукр айлаб севинсанг, гоҳо
Жуда кўп нарсадан совир ҳафсаланг.

Юрагингни сиқар минг битта савол,
Дўст деб билганингнинг адоватлари.
Қийнар унутилиш, мавҳум истиқбол,
Ўтган йўлларингнинг надоматлари.

Дейсан наҳот голиб дунёда иблис,
Наҳот яхшиликнинг боши доим ҳам.
Чулгаб олганида шундайин бир ҳис,
Қайга қочар эдинг, бечора одам.

Фақат табиат бор — илоҳий маскан,
Фақат ўшанга сен беписанд боқма.
Лоқал уни сен танигин, Инсон,
Ёлғиз бошпанангни ўт қўйиб ёқма.

1994

ҚАЙСАР БОЛА

(Қизиқчилар бисотидан)

Бор экану йўқ экан,
Бир бола бўлган экан.
Ҳаммани сенсирашни
У одат қилган экан.
Отани ҳам сен дермиш,
Онани ҳам сен дермиш.
Бир кун муаллим унга
Шундай деб танбеҳ бермиш:
Сенсирайсан ҳаммани,
Шу жумладан мени ҳам.
Бундай хунук одатни
Ташлагин энди, укам.
Менинг бир маслаҳатим
Натижа берар балким.
Сиз дейман деб барчани
Юз марта ёзиб келгин.
Эргасига болакай
Вазифани бажармиш.
Айтганини юз эмас,
Икки юз бор қайтармиш.
Муаллим шод: “Мен сенга,
Ҳа, ишонган эдим-да”.
Бола дермиш: “Сени бир
Хурсанд қилай дедим-да”.

1994

* * *

Оламда ҳеч нарса эмас ягона,
Беш панжанг мисоли турфа замона.
Агар бир оқилни учратсанг, билки,
Унга тўғри келгай юзта девона.

1994

* * *

Паймоналар ўз-ўзидан тўлган эмас,
Мангулик ҳам бир лаҳзада бўлган эмас.
Ҳой рақибим, алай-балай дема менга,
Мен ўлмайман, чунки бобом ўлган эмас.

1994

* * *

Ишлари иғво-ю туҳмат ва риё,
Алдамчи, ҳаромхўр, иймонсиз бало.
Агар уларни ҳам яратган бўлсанг
Кимдан гина қилай энди, эй худо.

1994

* * *

Шеърим, айтган сўзим, ба ҳукми замон,
Тарқалиб кетдилар ҳаммаси ҳар ён.
Қалбларда тинч-тотув яшарми улар,
Бозор иқтисоди билан ёнма-ён.

1994

БАЙРАМ

Токи тирик экан дунёда одам,
Унга ҳамроҳ эрур гоҳ шодлик, гоҳ ғам.
Эртанг не бўлишин билмасман аммо,
Тинч ўтган ҳар кунинг, албатта, байрам.

Ёрдан айри кечса — ҳар лаҳза абас,
Вафосиз дўстни ҳам дўстим дема, бас.
Кенг жаҳон сен учун бўлмасдан қафас,
Тинч ўтган ҳар кунинг, албатта, байрам.

Демагил, чопқирдир омадим маним,
Ҳеч қачон беланмас лойларга шаъним.
Устингдан ёзмасдан бир номард ғаним,
Тинч ўтган ҳар кунинг, албатта, байрам.

Одий нарсаларни кўзга илмай гоҳ,
Олис юлдузлар деб чекамиз оҳ-воҳ.
Бошингни қотирмай ёнингдаги моҳ,
Тинч ўтган ҳар кунинг, албатта, байрам.

Оламда базму айш учрар аломат,
Беморга бормикан ундан ҳаловат.
Майлига ёвғон ич, лекин саломат,
Тинч ўтган ҳар кунинг, албатта, байрам.

Энг аввал тинч бўлсин кўксингда виждон,
Тинч бўлсин элу юрт, Ватан жонажон.
Губорга чулғанмай шу еру осмон,
Тинч ўтган ҳар кунинг, албатта, байрам.

Яшашнинг шавқин сур сира толмасдан,
Шеъринг ёз, пайсалга энди солмасдан.
Фақат қартайганда севиб қолмасдан,
Тинч ўтган ҳар кунинг, албатта, байрам.

1994

ХОТИРА

Мағрибда ёвузлик кўтарганда бош,
Сиз содиқ қолдингиз эзгу ниятга.
Ёмғир ёпинчиғу ёстиғингиз тош,
Қалқон бўлолдингиз инсониятга.

Она юрт бағридан жуда ҳам йироқ,
Ўзга манзилларда топширдингиз жон.
Ҳануз кўксимизни тирнайди фироқ,
Гарчи сиз музаффар, голиб, қаҳрамон.

Гарчи Ватан сизни ҳамиша ёдлар,
Лекин армонингиз сиғмас қабрга.
Ҳали туғилмаган не-не зурёдлар,
Барчаси кетдилар сиз билан бирга.

Заминда чарх урар руҳингиз бедор,
Қолган тирикларнинг тинчини ўйлаб.
Чарх урар, Чотқолга термулганча зор,
Қаршининг бепоён даштлари бўйлаб.

Озод Ўзбекистон бош эгиб бу кун,
Шаҳид фарзандларин номини йўқлар.
Қай бири бедарак, қай бири беун,
Узоқ сарҳадларда жимгина ухлар.

Мангуга тинмишдир қалб туғёнлари,
Энди хотирангиз йўлдошдир бизга.
Халқимнинг фидойи мард ўғлонлари,
Аллоҳнинг раҳмати ёғилсин сизга.

1994

АДОЛАТ

Йўқсилга дедилар: Даъвойингдан кеч,
Мана ол, сийму зар сенга кафолат.
Йўқсил улар гапин тингламади ҳеч,
Адолат, деди у фақат, адолат!

Бадавлат кимсага бердилар савол,
Дедилар: Нима бор кучлироқ пулдан?
У жавоб қайтарди: — Қўрқаман алҳол,
Адолат ахтарган ўша йўқсилдан.

1994

ХАЛҚ

Ҳамма нарса ўтади, мансаб, шону шавкат ҳам,
Шириндан ширин қолур, талхдан эса қолур талх.
Бир куни тупроқ бўлур, тенгсиз шамси талъат ҳам,
Фақатгина халқ яшар, фақатгина қолур халқ.

Гоҳида кўзда ёшу гоҳида хандон бўлдик,
Гоҳида болга бўлсак, гоҳида сандон бўлдик,
Ахийри кулиб толе, соҳиби даврон бўлдик,
Фақатгина халқ яшар, фақатгина қолур халқ.

Номингни қаро деган — пахтагинам, сенмисан,
Лўппи дея ютганим — лахтагинам, сенмисан,
Авахтада бош урган тахтагинам, сенмисан?!
Фақатгина халқ яшар, фақатгина қолур халқ.

Ўзбекнинг пешонасин пўлатдан яратмишдир,
Юмушини маломат, заҳматдан яратмишдир,
Бир сўз билан айтганда — меҳнатдан яратмишдир,
Фақатгина халқ яшар, фақатгина қолур халқ.

Тингласанг туганмаслик афсонаси бор бу эл,
Саркардаси, шоири, таронаси бор бу эл,
Минг оқилга арзирлик девонаси бор бу эл,
Фақатгина халқ яшар, фақатгина қолур халқ.

Фаришта эмасдирмиз, ушбу гапим сир эмас,
Ҳар учраган эшону, ҳар саллалик пир эмас,
Лекин дастурхон ҳаққи, кўнглимиз ҳеч кир эмас,
Фақатгина халқ яшар, фақатгина қолур халқ.

Жанггоҳларда жон берган боболарни унутманг,
Мошоқ териб нон берган момоларни унутманг.

Эътиқод, иймон берган дуоларни унутманг,
Фақатгина халқ яшар, фақатгина қолур халқ.

Амалпараст, лўттибоз бўлмаган қачон ахир,
Сак бир нима емаса оғзи бўлармиш тахир,
Бизнинг барчамиз шоҳмиз, бизнинг барчамиз фақир!
Фақатгина халқ яшар, фақатгина қолур халқ.

Ўтганларни ёд этмоқ қолгандир шариатдан,
Инсон шарафи юксак миллату тариқатдан,
Ўзбекка бул фазилат юқмишдир табиатдан.
Фақатгина халқ яшар, фақатгина қолур халқ.

Олимми ё пахтакор, ким бўлмасин — одамдир,
Яъни Аллоҳ бандаси — ҳар бири бир оламдир,
Ўзбегим ўз волидам, ўзбегим ўз отамдир,
Фақатгина халқ яшар, фақатгина қолур халқ.

Аён гапки, адолат элнинг кўз, қоши бўлур.
Ургани ун оши-ю, сўкса сўк оши бўлур,
Юрт оғирин тортолган асли юрт боши бўлур,
Фақатгина халқ яшар, фақатгина қолур халқ.

Каттакон йўлга чиқдинг, йўлдошинг бўлай, халқим,
Фарзандингман, кўлайсан, кўлдошинг бўлай, халқим,
Ҳасратинг кўп дилингда, дилдошинг бўлай, халқим,
Фақатгина халқ яшар, фақатгина қолур халқ.

1994

БУРГУТ ҚИСМАТИ

Қулоққа чалинар гоҳи-гоҳида
Шундай бир ривоят, шундай бир ўғит:
Ночору ноилож қолган чоғида
Ўзини тошларга урармиш бургут.

Мен сенга илтижо қилурман, эгам,
Агар-чи тилимда шукронанг бисёр.
Меҳрингдан мосуво этма мени ҳам,
Дўстларга зор этма, душманларга хор.

Оқил бўлса ҳамки, бўлса-да нодон,
Розиман, берибсан фарзанд яратиб.
Қартайган чоғимда, тиланчисимон
Сен улар кўлига кўйма қаратиб.

Кулбаи вайронам етар менга, бас,
Яшайман сабрнинг кошонасида.
Илоё, бош эгиб юрмайин бесас
Такаббур зотларнинг остонасида.

Қарайман сарғайган тунд кўёшимга,
Секин оғиб борар умрнинг туни.
Магар раҳм этмасанг, тушсин бошимга,
Майли, ўша ночор бургутнинг куни.

1994

АБДУЛЛА ҚОДИРИЙНИНГ СЎНГГИ САБОҒИ

Бирингиз Отабек, бирингиз Кумуш,
Доим яшнаб турсин севгингиз боғи.
Ҳақиқий муҳаббат билмасин сўлиш,
Устоз Қодирийнинг бу илк сабоғи.

Адиб юрагида аламлар қат-қат,
Лекин биттаси бор, ўчмасдир доғи:
Жонни тик озодлик йўлида фақат,
Бу эса устознинг сўнгги сабоғи.

1994

* * *

Дунёда ажиб бир ҳикмат мавжуддир:
Агар бўлмай десанг бахтингдан жудо,
Агар яшай десанг рози бир умр,
Ватанинг тинч бўлсин, Ватан аввало.

Дунёда ажиб бир ҳикмат мавжуддир:
Агар бўлмай десанг Ватандан жудо,
Муносиб бўла бил унга бир умр,
Ватанга жонингни қилолгин фидо.

1994

* * *

Ачинма, шоирга хорлиги учун,
Ёки парча нонга зорлиги учун.
Билиб қўй, аслида яшайди шоир,
Дунёда муҳаббат борлиги учун.

1994

* * *

Чинор соясидан баҳраманд бўлиб,
Турфа хил эртақлар тўқимоқ осон.
Ўзинг ҳам эртанинг ташвишин қилиб,
Қайдадир бир ниҳол экдингми, Инсон.

1994

АРМОН ЭМАСМИ

Лолазор қирларда чопа билмасман,
Ахир у мен учун армон эмасми?
Болалик йилларим топа билмасман,
Ахир у мен учун армон эмасми?

Хаёл гулшанида терсам чечаклар,
Жажжи набирамга бўлдим эрмаклар,
Энди онам айтмас менга эртактлар,
Ахир у мен учун армон эмасми?

Қоронғу тунларда оловлар ёқиб,
Илк шеърим ёзгандим юлдузга боқиб,
Энди ахтараман кўзойнак тақиб,
Ахир у мен учун армон эмасми?

Қанча зот дунёга келдию кетди,
Бирин душман этса, бирин дўст этди,
Бирининг бошига шон-шуҳрат етди,
Ахир у мен учун армон эмасми?

Мени алдаб кетди лўттибоз олчоқ,
Ишонган кишим ҳам кўрсатди яроқ,
Уларни худога топширдим бироқ,
Ахир у мен учун армон эмасми?

Шукрона айтаман, дўстларим бордир,
Бири балки кўрқоқ, бириси ботир,
Яхшилик қилдимми уларга ахир,
Ахир у мен учун армон эмасми?

Гоҳо эш бўлсам-да сиёсатларга,
Қалбимни бахш этдим малоҳатларга,
Улар деб қолдим мен маломатларга,
Ахир у мен учун армон эмасми?

Огоҳман ишқ деган кўҳна шевадан,
Муҳаббат аталмиш тансиқ мевадан,
Ортга қарай-қарай қайтдим Хивадан,
Ахир у мен учун армон эмасми?

1995

АМУДАРЁГА

Кимлигимни билар эдим озроқ,
Билар эдим суюклигимни.
Амударёни кўрганда бироқ
Билиб қолдим буюклигимни.

1995

ШОИРА ЗУЛФИЯ ОПАМИЗГА

Ўтган йиллар учун чекманг хижолат,
Узр сўрайберманг юрагингиздан.
Хижолатин тортсин ўзи табиат,
Табиат узрини сўрасин сиздан.

Заҳматкаш, меҳнаткаш шу қалам билан,
Буюк асримизнинг сиз ҳам нақлисиз.
Даврга гоҳ қувонч, гоҳ алам билан,
Баҳо бермоқликка сиз ҳам ҳақлисиз.

Табаррук бир ёшга етибсиз омон,
Аллоҳим кун берса адоғи бўлмас.
Агар юракларни забт этса инсон,
Ундайин умрнинг саноғи бўлмас.

Қоронғу тунларда оловли сўзни,
Кимки машғал қилса толе унга ёр.
Бахтли аёлман деб атабсиз ўзни,
Сиздай шоири бор халқ ҳам бахтиёр.

1995

ШОИРНИНГ ЎҒЛИ

Дейсан, молу мулк йўқ сизда зиёда,
Ҳолбуки, шоирсиз, Ватанда номдор.
Оҳ, ўғлим, бу кўҳна, бир кам дунёда,
Кимдир камтарроқ ҳам яшаши даркор.

Номимиз эшитса кимдир учунгай,
Арзийди бадавлат, туғлиман десанг.
Балки, дўстларинг ҳам тўғри тушунгай,
Абдулла Орифнинг ўғлиман десанг.

1995

БАРАКАГА ТЎЛСИН УЙИНГИЗ

Оналар, опалар, сингиллар,
Муборак бўлсин бу тўйингиз.
Ўзбекча айтганда, ҳар доим
Баракага тўлсин уйингиз.

Оналар, опалар, сингиллар,
Шодликка жўр бўлсин куйингиз.
Фақат болаларнинг бахтини ўйлаб,
Кечар бўлсин эзгу ўйингиз.

Оналар, опалар, сингиллар,
Ҳаётнинг шавқини туйингиз.
Ватанни жондан ҳам ортиқроқ,
Аллоҳим қадарли суйингиз.

Оналар, опалар, сингиллар,
Шеъримни фаҳрга йўйингиз.
Бир дўстим деганди сўнгги дам,
Онамнинг ёнига қўйингиз...

1996

КЎЗМУНЧОҚ

Мен эллик бешдаман,
Отам беш ёшда.
Бу ажиб ҳолатни чистон этгулик.
Менинг умрим кечар тупроқда, тошда.
Отамнинг доврўғи кўкка етгулик.

Истиклол бешиги, о, Ота макон,
Ҳар бир қадамингга садақа жонлар.
Лаҳзада куч йиғдинг Алпомишсимон,
Яловинг бўлолди мовий осмонлар.

Ерпарчин ётганда тилим — забоним,
Юксал, дединг менга, сайрагин, дединг.
Оёққа қалққанда Соҳибқироним,
Ёв босса, тифингни қайрагин, дединг.

Кўзингга сурт дединг, фаромуш бўлган
Табаррук, муқаддас мозорларимни.
Бир зотга айландим — толеи кулган,
Кетказдинг дилдаги озорларимни.

Ҳасад билан тўлган бу кўҳна очун
Сенга ҳам суқ билан тикилар, билсанг.
Сени балолардан асрамоқ учун
Берай кўзларимни, кўзмунчоқ қилсанг.

Энди эрк абадий йўлдошинг бўлгай,
Номинг бор жаҳонда — дўстпарвар, хотам.
Иймонли ҳар бир кас йўлдошинг бўлгай,
Эй, менинг беш ёшли Паҳлавон отам!

1996

ХАЁЛ

Хаёлга берилма, биродар,
Қуш каби назар сол оламга,
Ўйламай меҳр қўй одамга,
Хаёлга берилма, биродар.

Хаёлга берилсанг мабодо,
Қўп нохуш нарсалар кўрингай.
Илоҳлар иблисдек суринай,
Хаёлга берилсанг мабодо.

Хаёлга берилсанг ногаҳон
Кўрингай Фурқатдек тўғри ҳам.
Кўрингай шу номлик ўғри ҳам
Хаёлга берилсанг ногаҳон.

Хаёлга берилсанг, очилгай
Қаршингда бир гўзал сурати.
Айни чоқ алвасти сийрати
Хаёлга берилсанг, очилгай.

Хаёлинг алдайди эҳтимол,
Дунёда диёнат бор дея,
Дайди бир кучукни нор дея
Хаёлинг алдайди, эҳтимол.

Хаёлинг пуч бўлмас, иншооллоҳ,
Сен фақат фанони ўйласанг.
Сен фақат бақони ўйласанг,
Хаёлинг пуч бўлмас, иншооллоҳ.

1996

ТАФСИР

Тузумлар ўзгарса ҳам,
Инсон ўзгармас экан.
Тизимлар ўзгарса ҳам
Инсон ўзгармас экан.
Жаҳолат даврида ҳам
Авлиё — авлиёдир.
Кафорат даврида ҳам
Анбиё — анбиёдир.
Балки даврон йўруғи
Аслан тўғри бўлгайдир.
Лекин минг бор дод дема,
Ўғри — ўғри бўлгайдир.
Ҳар қадамда бир масжид
Қурганинг билан, инсон,
Инсоф бермаса, ҳеч ким
Муслим бўлмас ҳеч қачон.
Қўпқарига кирганининг
Ҳалоллик эрур дарди.
Лекин улар сафида
От сураб бир номарди.
Гоҳида садоқатли
Дўстларинг қолиб бир ён,
Йўлин топиб, қўйнингга
Кириб олгайдир илон.
Мўмин деб атар ўзин
Гоҳ яхши ҳам, ёмон ҳам.
Қайси бири ҳақ эрур?
Ўзи билгайдир Эгам.
Тузумлар ўзгарса ҳам
Инсон ўзгармас экан.
Тизимлар ўзгарса ҳам
Инсон ўзгармас экан.
Шул боисдан Пайғамбар
Умнат ғамин еганлар.
Аллоҳдан бошқасига
Сиғинмагин, деганлар.

1996

ЭСКИ ЧОРИҚ

Олдингда турибди тўкин дастурхон,
Энди унут бўлган гўжанг-тарифинг.
Балки эсламассан, қайда бу замон,
Ўша, судраб юрган эски чорифинг.

Тасмадан боғланган оддий пойафзал
Гарчи йўқсилликнинг мисоли эрур.
Билсанг, у мен учун минг дарсдан афзал,
Дунё ҳикматларин тимсоли эрур.

Бир куни қутулиб зулмат-соядан
Омад нарвонида кўтаргайсан қад.
Лекин бу омонат пиллапоядан
Балки йиқитгайдир сени ҳам ҳасад.

Шунда ташлаб қочар не-не дўст, ёрон,
Ахир улар учун сўнган ёруфинг.
Оғзи қулоғига етганча шодон,
Сени кутиб олар ўшал чорифинг.

1996

МАҚТАНЧОҚЛАР

Бир куни йиғилди учта мақтанчоқ,
Ҳар ким ўз ютуғин сўйлай бошлади.
Энг юксак маррани забт этган қай чоқ?
Бошларин қашлашиб ўйлай бошлади.

Биринчиси деди: — Мен айтсам агар,
Омад деган нарса дунёда бор-да!
Ҳали аҳолиси бундан беҳабар,
Улкан бир шаҳарни ютдим қиморда.

Иккинчиси деди: — Муродга етдим,
Не-не зукколарнинг олдим ақлини.
Куппа-кундуз куни ўмариб кетдим
Машхур бир шоирнинг қалам ҳақини.

Учинчиси деди: — Асли мен ғолиб,
Жасорат барқ урар қилган ишимда.
Қайси кун кўрпага бурканиб олиб,
Бошлиғимни сўкдим боплаб... ичимда!

1996

ИККИ КАЛАМУШ

Каламушлар, каламушлик иши қолиб,
Талашарди уясидан чиқиб олиб.

Мен адирнинг бу ёғидан, дерди бири,
Мен адирнинг у ёғидан, дерди бири.

Иккиси ҳам қўймади ҳеч кериларин,
Бир кун овчи шилиб кетди териларин.

Айтганларим ҳикмат эмас, масал эмас,
Ҳар кимга ҳам ёқадиган асал эмас.

Очиқ гап шул: ажратмангиз ерингизни,
Токи шилиб кетмасинлар терингизни.

1996

ОҚ ТУЛПОР

(Ҳазил)

Бир оғайним от берувди, чополмадим,
Кўпкарининг йўригин ҳеч тополмадим.
Бу тулпордан менга қандай наф бўлади?
Қази қилсам олам-жаҳон гап бўлади.
Уят бўлар энди уни қайтиб берсам,
Отга емиш йўқлигини айтиб берсам.
Мен яхшиси оқ тулпорни миниб олай,
Йўрғалатиб, хаёл суриб, тиниб олай.
Шеър ёзайин эгарига қоғоз қўйиб,
Сўнг элимга ўқиб берай тўйиб-тўйиб.
Кечиргайсиз, ҳазил эрур гапнинг бари,
Отимга ҳам етар шеърнинг гонорари.

1996

Женева дафтари

(Туркум)

ХАЛҚАРО АНЖУМАН

Мана, ўтса ҳамки неча замонлар,
Бу ерда йиғилар сиёсатдонлар.

Африқолик ҳабаш, болқонлик булғор,
Ўрису Румо Чин — бунда бари бор.

Бири муслим бўлса, бири бутпараст,
Бири насорон-у, бири ўтпараст.

Бири тунд, бировин назари иссиқ,
Бири менга ўхшар — кўзлари қисик.

Сарийга ўралган бирин сумбати,
Бировин бошида тустовуқ пати.

Турфа тиллар бунда бошласа бозор,
Худодан бошқанинг фарқлаши душвор.

Бу ерда ўтгайдир на пул, на савлат,
Бу ерда ўз сўзин айтар ҳар давлат.

Нотиқлар ваъзларин токи бошлайди,
Муҳташам гапларни қалаб ташлайди.

Гоҳо қай бирови қизишгани дам,
Сипқораман дейди уммонларни ҳам.

Туну кун баҳс қилиб бўйлашар улар,
Дунёнинг тақдирин ўйлашар улар.

Турфа мамлакатлар, туғлар қатори
“Т” ҳарфидан кейин, “ф” дан юқори —

Ўзбекистон номли бир минбар ҳам бор,
Унда каминанинг жойидир пойдор.

Қўшни фин сўрайди секин, айлаб ноз:
— Жаноб, Сиз ким учун бергайсиз овоз?

Мен ҳам эснайман-у, кўкрак кераман:
Ўзбекистон учун овоз бераман!

1996

ЖЕНЕВА

Женева,
Женева,
Неча кунларим
Сенинг илиққина бағрингда ўтди.
Ташвишли дамларни юрак унутди,
Мовий бўшлиқларга сингди унларим.
Зангори кўл узра чайқалар оққуш,
Майин патларига тўлқин юқмайди.
Йироқда Монблан тоғи ухлайди,
Оппоқ қор чойшабин тагида беҳуш.
Яшил майсазорнинг ипак қатига
Ниначи шабнамдан қадайдигурлар.
Куюқ дараларда потрар қарқурлар,
Жар солиб теварак, мамлакатига.
Чўққилар ортидан ўрмалар булут,
Бирдан тиниб қолар ўтлоқдаги той.
Шивалаб ўтади ёмғир, ҳойнаҳой,
Борлиққа чўкади новвотранг сукут.
Женева тин олар маъсум ва ёввош,
Биллур томчиларда нозик ялтирар.
Зум ўтмай яна шўх барглар қалтирар,
Яна кўринади жилмайган қуёш.
Женева,
Женева
Илҳом юлдузи,
Сени тушларимда балки кўргайман.
Балки узоқ йиллар эслаб юргайман,
Сени — Европанинг диловар қизи...

1996

МУХБИРЛАР

Одам кўкка учди,
Кучди уммонни.
Етди поёнига кураш, ур-сурлар.
Гиж-гижлатиб қўйиб телба жаҳонни,
Бу кун минбарларга чиқди мухбирлар.

Азиз касбдошларим,
Фалат қавм бу,
Жонининг қадрини билмайдиган кас.
Қайдадир кўринса йилт этган мавзу,
Оч-наҳор, пиёда кета берар, бас.

Тўплар гумбурлайди,
Ўрлайди олов.
Юксак қасрлар ҳам қулайди бир-бир.
Буткул мамлакатлар ёнади лов-лов,
У эса тирикдир, ўқ ўтмас, довдир.

Гарчи кўринишдан юввош ва ғариб,
Лекин таҳликага солар ҳар сўзи.
Шаҳардан ҳаммани қувлаб чиқариб,
Бўм-бўш кўчаларда кезар бир ўзи.

Ягона қуроли қоғоз ва қалам,
Ўйлар у на бугун, на эртасини.
Ҳақиқат йўлида сўнги дамда ҳам
Ўлар, эсга олиб газетасини.

1996

СОҒИНИШ

У узоқ жойларга қилмасди сафар,
Тўкманг дерди кўздан жолаларимни.
Дерди: Бир кунгина кўрмасам агар
Соғиниб қоламан болаларимни.

Бедаво бир дардга чалинди шўрлик,
Деди: Энди қайтиб турмасам керак.
Бўғзига тиқилиб келса ҳам хўрлик,
Барига чидади, босиқ ва тийрик.

Кетар чоғида ҳам йўқликка томон,
У тақдир ҳукмига мардона кўнди.
Фақатгина деди: — Қийнар бир армон,
Мени болаларим соғинар энди...

1996

ОҚ ЙЎЛ

Дўстим Маралга

Сайроқи қушларнинг тинди навоси,
Анвойи гуллар ҳам сўлди боғимда.
Бу гурбат кунларнинг борми адоси,
Аллоҳим, оқ йўл бер, кетар чоғимда.

Олис адирларда туманми, тутун,
Теграмни зулумот қопламиш бутун.
Мени ҳалок этар бу савдо бир кун,
Аллоҳим, оқ йўл бер, кетар чоғимда.

Ҳеч ким ҳасратимга қулоқ солмади,
Рухимни бирор зот англай олмади.
Бунда қиладиган ишим қолмади,
Аллоҳим, оқ йўл бер, кетар чоғимда.

Қоғозим қорайди дилдаги зордан,
Бугун айри тушдим дўст ила ёрдан.
Фақат бир илинжим сен — Биру Бордан,
Аллоҳим, оқ йўл бер, кетар чоғимда.

Майли, самоларга мени элта қол,
Юмушинг бажарай қаддим эгиб дол.
Сенинг ҳузурингда йўқ ахир завол,
Аллоҳим, оқ йўл бер, кетар чоғимда.

Мана, оқшом чўқди. Бўзармоқда ой,
Бошланур юлдузлар базми ҳойнаҳой.
Менга ҳам бахш этгил туморчалик жой,
Аллоҳим, оқ йўл бер, кетар чоғимда.

1996

СУҲБАТ

Одам одам билан учрашган асно
Дунёда энг яхши восита — суҳбат.
Баъзи биров билан сўзлашсанг, аммо
Аралашиб қолар орага ғийбат.

Сиздан ўтинаман, эй, дўсти ёрон,
Дийдорнинг ганимат гаштин сурайлик.
Майли, ҳар қанчалик бўлса ҳам ёлғон,
Фақат эзгуликдан суҳбат қурайлик.

1996

КУЛМАНГ...

Оч одамнинг устидан кулманг,
Етишмаса ишга қурбати.
Хунуккина қизларни сийланг,
Гўзал бўлар улар сийрати.

Бировларнинг ҳаққин еганни
Дастурхонга йўлата кўрманг.
Ростни кўриб, ёлғон деганнинг
Косасини тўлата кўрманг.

1996

БУЛУТЛИ БИР КУНИ

Женевада бу кун булутли ҳаво,
Кечаги чароғон, хуш онлар қани?
Гўё жаннат эмас бу гўзал маъво,
Бугун ётоғим ҳам ғурбат маскани.

Соат неча ҳозир Ўзбекистонда,
Балки ухлагандир набираларим.
Ҳорғинлик сезаман вужудда, жонда,
Руҳимда синиқлик, кўнгил ҳам ярим.

Бошқаларнинг эса лабида кулгу,
Булут парвойига келмайди тақир.
Ахир мен бир ҳолни унутибман-ку,
Улар ватанида юрибди, ахир.

1996

ОҚЛАР ВА ҚОРАЛАР

Ҳозир ранг ажратиш замони эмас,
Ҳар қандай ишора қалбни яралар.
Ва лекин бир-бирин ҳар зум, ҳар нафас
Қўллаб-қўлтиқларкан занги — қоралар.

Одамзод холимас киндан, алдовдан,
Билмайсан, ким-кимни гоҳо саралар.
Оқлар фижиллашиб турганда, ғовдан
Сақраб ўтиб кетар бирдан қоралар.

Биродар, гапни сен кўргандан сўра,
Демагил, шеърингда шарпа оралар.
Бир-бирин еб ётган оқлардан кўра,
Афзал-ку ҳамжиҳат ўша қоралар.

1996

“ЖАМАЙКА”

Бир вақт Робертина исмлиқ бола
“Жамайка, Жамайка” дея куйларди.
Юракнинг тубига етиб бу нола,
Олис Жамаикани ҳар ким ўйларди.

Ўша гул диёрни кўрганмисан сен,
Иложин тополсанг қанот боғлаб уч.
Ахир ўйлабмидим, Женевада мен
Айни Жамайкага келурман, деб дуч.

Ёйиб кокилларин, турибди санам,
Қоп-қора тун билан ўралгандек ой.
“Минг бир кеча”даги эртақларда ҳам
Тавсиф этилмабдир бундайин чирой.

Кимнинг пешонасин безайди бу лаъл,
Кимларга ҳадя бу оппоқ табассум.
Жамайка гўзали, о, тенгсиз гўзал,
Бир нафас шошмай тур, қилғил тараҳҳум.

Боқиб жамолингга, юрагимда мунг,
Олис ёшлигимни эсга олайин.
Ортингдан “Жамайка, Жамайка”, деб сўнг,
У сирли қўшиқни куйлаб қолайин.

1996

АРМОН

Кажрав фалакнинг чархи
Бир зум ўнгга айланиб,
Соғинтирган онамнинг
Дийдорин кўролсайдим.
Онажоним қошида
Эркаланиб, шайланиб,
Гоҳ кувониб, гоҳида
Хўрсиниб туролсайдим.

Айтолсайдим мен унга
Кўҳна дунёга келиб,
Менга қанча шодлигу
Қанча ғам текканлигин.
Эзгуликни жаҳонда
Ахтарма қанча елиб,
Фақат она меҳрининг
Бетакрор эканлигин.

Айланса тағин фалак,
Қўлин тутсам ёшликнинг.
Оҳ, қандайин ғавғо-ю
Не кунларга қолардим.
Ўша қалам қошликнинг
Ҳажрида тағин ёниб,
Тағин унинг ёнига
Жадаллаб йўл олардим.

Кўнгилдаги ишқ ўтин
Сел келса ҳам сўндирмай,
Фақатгина уни мен
Ҳаётим, деб ўйлардим.
Қаламимнинг учига
Зарра губор кўндирмай
Фақатгина муҳаббат
Нашидасин куйлардим.

Фалак яна чарх уриб,
Раҳм этса-ю бир қадар.
Армоним ушалмоғин
Чорасин кўрсатсайди.

Шу шўрлик бандани ҳам
Тарк этсин, деб ғам-кадар,
Ташвишлардан қутулмоқ
Йўлини ўргатсайди.

Мен кўкка етиб бошим,
Чулғар эдим оламини.
Ёвузлик, разилликни
Оловдек эритардим.
Умрим бўйи қақшатиб
Куйдирган бир боламини
Қайта бошдан маъсум, пок
Гўдакка эврилтардим.

Афсус, бунга чора йўқ,
Йўқдир асло имкони.
Ортга қайтганми ахир,
Фалак бирор замонда.
Инсонни қабригача
Кузатгайдир армони,
Иложинг — иложсизлик,
Илож эса осмонда.

Шул сабаб, ҳар ўтган кун
Кўзимга ўтдай иссиқ.
Шул сабаб, ҳар эртани
Кутиб олгум довдираб.
Бугунги кўрганларим
Бўлса ҳам анча тансиқ,
Фақат ўшал армонга
Термуламан жовдираб.

Яратганнинг ишин кўр,
Умр йўлин қайиргач.
Кенг дунёни кўзингга
Тор қилиб қўяр экан.
Аввали, бериб-бериб,
Сўнг бирма-бир айиргач,
Фақатгина ўзига
Зор қилиб қўяр экан.

1996

ҲАБАШ ҚИЗ

Нари кетолмайман бир ҳабаш қиздан,
Жуда ўхшар экан Сенга кўз-қоши.
Билмадим, ўша пайт, қай бирингиздан
Нусха олган экан фалак наққоши.

Лойингиз баробар қоргандир Халлоқ,
Айни илҳом чоғи ижод этгандир.
Анави ҳабашнинг нусхаси бироқ
Хумдонда узоқроқ қолиб кетгандир.

1996

ҲИМОЯТ

Дилимни эзади гоҳида хаёл,
Гумонлар, шубҳалар забтига олгай.
Вақт етиб, тириклик топганда завол,
Наҳотки байтларим эгасиз қолгай.

Ахир вайрон бўлур қаровсиз уй ҳам,
Боғбонсиз гулшан ҳам сўлгай бир куни.
Асрий иморатлар емрилгай кам-кам,
Кимдир ҳимоятга олмаса уни.

Лаҳзада минг бора турланади ранг,
Собит бир суратни топмоғинг қийин.
Бугун салом берса агар набиранг,
Яхшиси, алик ол юз йилдан кейин.

1996

СЎНГГИ ЧОРА

Одамлар йўлида харсангтошдай зил,
Эрта-кеч кўндаланг ётишдан сақлан.
Фурсатинг ўтдими — мақомингни бил,
Бекатда ўтиргич бўлгил, масалан.

Агар ўқимаса шеърингни биров,
Маломат қилмоғинг, албатта, ғалат.
Яхшиси, дўконни ёпгин-да дарров,
Зеҳнингни ўзга бир юмушга қарат.

Бошқа фожиадан асрасин аммо,
Ҳеч ким дуч келмасин унга дафъатан.
Сендан элу юртинг тонмасин асло,
Сендан ўгирмасин юзини Ватан.

Ундай чоқ, бузсанг ҳам додлаб жаҳонни,
Ҳеч ким ҳайрон бўлмас, ҳеч ким қолмас лол.
Агар топа олсанг бир газ арқонни,
Ўзингни оса бер энди бемалол.

1996

СОВҒА

Набирам Шохрухга

Нима опкелдингиз, дейди набирам,
Мен ҳам бой бермайман сиримни лекин.
Дейман: Совғаларим ажибдир бирам,
Шеърлар олиб келдим. Ўқийсан. Текин.

1996

ЎГИТ

Болангни ўғрилар тунабди йўлда,
Секин уҳ тортасан, ичингда ноланг.
Дейсан, ўғлим, сен ҳам дадилроқ бўл-да,
Бироқ, танбеҳингни эшитмас боланг.

— У дейди: — Борми ҳеч дунёда инсоф,
Йўлимни тўсдилар, куппа-кундузи.
Болам, сен ҳозирча шабнам каби соф,
Айни фариштанинг ўзисан, ўзи.

Нега? — деб атрофга боқасан ҳайрон,
Илк бор дуч келибсан бундай балога.
Менинг гапларимни тинглагин обдон,
Ўғлим, ишонма ҳеч ноқис дунёга.

Дуч келган кимсани покдомон билиб,
Харгиз дилинг очма, бўлмагил йўлдош.
Инсонлар учрайди, бир кўзи кулиб,
Иккинчи кўзида тайёр тургай ёш.

Инсонлар учрайди, таомингни еб,
Топтаб кета берар дастурхонингни.
Чумоли қадарли манфаатин деб,
Чумолича кўрмас сенинг жонингни.

Инсонлар учрайди, кўкда ойни ҳам
Ўзининг мулки деб билгайдир фақат.
Сенинг қувончларинг уларга алам,
Сенинг зарра бахтинг уларга кулфат.

Ҳасад ва ёвузлик тўла дунёни
Во ажаб, эринмай қирқ йил куйлабман.

Бор гап деб билибман ёлгон, рўёни,
Кўринган ҳар касни дўст деб ўйлабман.

У пайт қулоғингга айтгунча азон
Огоҳ этмасмидим бунинг баридан.
Ишонч деган бир сўз ўчди ногаҳон.
Ўспирин умрингнинг сардафтаридан.

Ўғлим, одамийлик азиздир гарчанд,
Ёстиғинг остида турсин яроғинг.
Дунё ҳар қадамда бергай сенга панд,
Асло мудрамагай икки қароғинг.

Эзгулик йўлида кўпдир муаммо,
Ундан қутулмоқнинг йўли бул экан:
Инсонга йўлиқсанг инсон бўл, аммо
Ҳайвон йўлиққанда Ҳайвон бўл экан.

1996

БОШМАНБУЛОҚҚА

Бошманбулоқ, Бошманбулоқ,
Сенга кўзу қошман, булоқ.
Сувингдан бир қониб ичдим,
Энди мангу ёшман, булоқ.

1996

УММОН ОРТИДАГИ МАКОНИМ

(Вашингтонда Ўзбекистон элчихонасининг янги биноси очилиши муносабати билан ёзилган шеър)

Кенг жаҳон бир қадам бўлди мен учун,
Менга ҳам очилди олам дарчаси.
Йироқ Амриқода тафт сочар бу кун.
Ўзбек қуёшининг олов парчаси.

Очилди мен учун тор осмон бекам,
Сездим юксакликнинг чўнг дарғасини.
Ўзбекнинг лочини озод ва кўркам,
Қурди бу ерда ҳам қўналғасини.

Нечун хушнуд бўлмай, дилимни ёрмай,
Уммон ортида ҳам бордир маконим.
Дунёнинг қайси бир бурчига бормай,
Ўзинг бошпана бўл, Ўзбекистоним!

Вашингтон шаҳри, 1996 йил 25 июнь

ИСТИҚЛОЛ ҚЎШИҒИ

(Қўшиқ нусхаси)

Муруввату маърифатдир буюкликнинг нишонаси,
Қадам қўйинг, мана сизга асл йўлнинг остонаси.

Жаҳон ичра буюк юртни улуғ дoston этайлик биз,
Замон келди Ватан бағрин гўзал бўстон этайлик биз.

Минг-минг шукр, келиб даврон истиқлолга эришдик биз.
Хароб бўлган хонадонни бутламоққа киришдик биз.

Жаҳон ичра буюк юртни улуғ дoston этайлик биз,
Замон келди Ватан бағрин гўзал бўстон этайлик биз.

Иймон нури оқиб турар бир гавҳар бор қонимизда,
Не-не буюк боболарнинг бардоши бор жонимизда.

Жаҳон ичра буюк юртни улуғ дoston этайлик биз,
Замон келди, Ватан бағрин гўзал бўстон этайлик биз.

Олдиндадир ҳали заҳмат, олдиндадир имконимиз,
Етишгаймиз келажакка, покизадир виждонимиз.

Жаҳон ичра буюк юртни улуғ дoston этайлик биз,
Замон келди Ватан бағрин гўзал бўстон этайлик биз.

1996 йил, август

АЙРИЛМАС

“Ё ҳақ!” — деб йўл олса манзилга карвон,
Йўл бошлаган чўнг норидан айрилмас.
Ошиқлар кўнглидан кечар минг армон,
Бир армони — дилдоридан айрилмас.

Неларни кўрмагай инсоннинг боши,
Бежиз айтмаганлар: “У сойнинг тоши”.
Донолар, бир жойга етса ҳам ёши,
Пири берган туморидан айрилмас.

Қачон донг чиқармиш, ахир, ёлғиз от,
Фарзанд оқил бўлса — падарга қанот.
Йигитга дуч келса Ҳаёт ё Мамот,
Дўстларининг дийдоридан айрилмас.

Демишлар: “Сўқир ҳам кўргай ёрқин туш”.
Озод даврон сурмоқ ҳар нарсадан хуш.
Қафасга гар тушса учиб юрган қуш,
Эркинликнинг хуморидан айрилмас.

Хор бўлмас, аждодин кимки ёд этган,
Ўтган азизларнинг руҳин шод этган.
Авлодлар тақдирин ўйлаб дод этган,
Ота-бобо мазоридан айрилмас.

Ҳар ким билганича чертгай созини,
Моли тоза одам қилгай нозини.
Мард киши кўп дегай ҳатто озини,
Ризқин топган бозоридан айрилмас.

Боғу чаманзори кўпдир оламнинг,
Дилда орзуси ҳам мўлдир одамнинг.

Агар дин-имони бўлса боламнинг,
Турон отлиғ диёридан айрилмас.

Пешвоси бор юртнинг бутундир бахти,
Асло хазон бўлмас эккан дарахти.
Ҳар кимга буюрсин ўз тожу тахти,
Номусли эл шунқоридан айрилмас.

Бир ёнда туркманим, қирғиз, қозоғим,
Оролга термулган қорақалпоғим,
Ўзбегим, тожигим — кўзим-қароғим
Жам бўлганда қаторидан айрилмас.

Айрилса айрилгай тоғлар қоридан,
Айрилгай беҳиммат бой ҳам боридан,
Вафосиз айрилгай дўсту ёридан,
Шоир халқи ашъоридан айрилмас.

Қўлга қалам олдим қутлуғ бир кун,
Маҳтумқули шеърин бўлиб мафтуни.
Агар куйлар бўлса Абдулло уни,
Бир умрга шўх торидан айрилмас.

1996

ҚЎЛЛАНМА

(Ҳазил)

Бир кун ҳасрат қилди амалдор укам,
Деди: Не қиларим билолмай қолдим.
Агар танбеҳ берсанг — кимгадир алам,
Талтайиб кетади мақталган ходим.

Мен дедим: Ўйлаб айт ҳар бир сўзингни,
Турфа андишани бир четга ташла.
Койисанг — энг аввал койи ўзингни,
Мақтовни ҳам аввал ўзингдан бошла.

1996

* * *

Дўстим, Ҳақ деганни қўлагин фақат,
Парвоз қилар бўлса — осмони бўлгил.
Ёвузликка қарши қудратинг кўрсат,
Мудом эзгуликнинг посбони бўлгил.

1996

* * *

Токи тонг отгунчалик интиқ қилар Қуёшни,
Қишнинг бели ёй каби букилгайдир бу юртда.
Болға билан бир урсанг учраган ҳар бир тошни,
Олтин қуми шовуллаб тўкилгайдир бу юртда.

1996

АЛИШЕР НАВОИЙ ҒАЗАЛИГА МУҲАММАС

Ҳузури ишқ Сизга-ю, тавқини кимга иласиз,
Маломат ханжари бирла доим юракни тиласиз.
Нечук ғам устига ғамдур, аҳли ғанимим ила Сиз
Жамоатеки, жунун манъини манга қиласиз,
Тош отибон не учун телбаларга қотиласиз.

Ғарибман, васл учун дилни гадоингиз қилдим,
Йигитлик умрими ишққа фидоингиз қилдим,
Агарчи кўрмадим меҳре, дуоингиз қилдим,
Кечинг, кўнгил била жонким, видоингиз қилдим,
Фироқ агар будурур, эрта кунни кеч қиласиз.

Буюк дард етди Мажнунға, оломон, йиғланг,
Кетур армонда кўнгул, ман нотавон, йиғланг,
Тўкулсин ашк каби юлдуз, осмон, йиғланг,
Фироқ кунидир, эй кўзлар, эмди қон йиғланг,
Билурми сизки, бу кун не кишидин айриласиз.

Танимни буйла зах айлагон қон бири, бири ашк,
Не эрди билмам, аё жононки, ғалат сири ашк,
Мени қилурким ғариқи дарё, нетай, охири ашк,
Кўзум ҳақини биҳил қилдим, эй жавоҳири ашк,
Ки бори ҳам онгинг-ўқ мақдамига сочиласиз.

Бағирға найзаму доғи яна захм битмай,
Кўнгул, дард устина дард, аввалғи дард кетмай,
Йиқилғум охири бу йўлда эмди сабр етмай,
Фироқ нешлари, ваҳки яна раҳм этмай,
Нафас-нафас нега мажруҳ ичимга санчиласиз.

Неча ишқ қуфрини қилдим, Аллоҳ, нетуб яшурай,
Жунун ҳайронлари, дардни, оҳ, нетуб яшурай,

Ғалат девоналиғим тутса гоҳ, нетуб яшурай,
Кўнгул фасоналари, Сизни, воҳ, нетуб яшурай,
Бу навъиким, юз уза қон ёш ила ёзиласиз.

Келибдур оғзима жоним, қилурман ишқим зикр,
Нетайким, васл эрди орзу, вале дилдордин макр,
Нетсин, Абдулла ҳайрондир, аё пир, айланг фикр,
Навой ҳажрға қолди, қилинг висолда шукр,
Жамоатеки, севар ёрингиз била биласиз.

1997

ОШ ВА ТОШ

Дунёда кўп ишдан эрурмиз огоҳ,
Дейлик йил ўтдимиз — ўтди демак ёш.
Лекин қай аҳволга тушардинг ногоҳ
Еб турган ошингдан чиқиб қолса тош.

Қарс этиб тишингга теккани замон,
Миянг чатнаб кетар, ўт пуркар кўзинг.
Тамшаниб қўясан билдирмай — пинҳон,
Ўзингдан ўтганин биларсан ўзинг.

Таом-ку, насиба, неъматдир азал,
Буюрсин ҳар кимга ўзин ошлари.
Бироқ ўйлаб дейман мен гоҳи маҳал,
Нега ошимизнинг кўлдир тошлари...

Ўткинчи дунёга келибсан магар,
Арзигаёй тиш билан бошни ўйласанг.
Ахир алам қилар ҳар шому саҳар,
Ошингда чиқажак тошни ўйласанг.

1997

ТИШ ОҒРИҒИ

Женевада ногоҳ тишим оғриди,
Даво излаб кездим ўнгу сўлини.
Охир дўхтирини топиб, учрасам:
Пулини чўз, деди, पुलени.

Пулини-ку, чўздим. Кетар чоғимда
Маслаҳат сўрадим, сиқиб қўлини.
Ҳеч нарса демади. Фақат жилмайиб,
Пулини чўз, деди, पुलени.

Менинг ҳам бир нима дегим келди-ку,
Бошқа ёққа бурдим гапнинг йўлини,
Ўзингни бир боплаб сўксам не дейсан?
Пулини чўз, деди, पुलени.

1997

* * *

Эй азиз юрт, Ҳуррият — даврон муборақдир сенга,
Ўзбекистон — беғубор осмон муборақдир сенга.
Неча юз йил сен курашдинг Муствақиллик они деб,
Сен ани топдинг, улуғ имкон муборақдир сенга.
Энди ҳур давлат бўлиб қўйдинг қадам; мардона бўл,
Бошлаган иқбол сари Сарбон муборақдир сенга.

1997

МАСЛАҲАТ

Эшмат номли кўчада
Тошмат номли дўкон бор.
Хизмат қилар у жойда
Нурмат деган дўкондор.

Харид қилгин сен ундан
Фурқат номли сақични.
Унутма, Пирмат деган
Кўчага ҳам боқишни.

У ердаги ҳаммомнинг
Кулмат номин ўйиб ол.
Бой бермасдан фурсатни
Ўз исмингни қўйиб ол.

1997

НАДОМАТ

Менга афсоналар сўйлама, ука,
Роса чарчаганман ёлғонни ёзиб.
Қирқ йил кўтарибман Инсонни кўкка,
Ишониб, ҳазрат деб, йўлимдан озиб.

Ўзингиз ким дея сўрарсан ахир,
Ўша нокомилнинг мен ҳам бириман.
Тангрининг яратган бандаси — фақир,
Бошқалар осмону, мен-чи, ериман.

Балки коинотнинг бирор буржида,
Биздек ночорларга бордир мос макон.
Лекин унга етиш қийиндир жуда,
Буни тарк этмоқ ҳам эмасдир осон.

Начора, Инсонни кўтариб кўкка,
У каби яшашни била билмадим.
Ёвузлик қўлимдан келмади, ука,
Бировга ёмонлик қила билмадим.

1997

ВЕРСАЛ ХОТИРАЛАРИ

Бир куни Фафур Фулом жасоратин айлаб жам,
Ўзбекнинг гурурига бўлди гўё кўзу қош.
Деди: қадим Тошкентнинг номин қилиб мукаррам
— Париж, Румо, Лондонга алишмайман сени, Шош!

Ҳа, шубҳасиз, ўз юрти, ўз Ватан тупроғини
Ҳаттоки жаннатга ҳам алмашмаган зот ҳақдир.
Бироқ башар дарахтин ҳар битга япроғини
Ўз боғимнинг барги деб айта билмоқ ҳам бахтдир.

Жамики одамзодни яратган қодир Халлоқ,
Маконни тақсим этмиш бизга Фарбу Шарқ дея.
Барчамизга баробар нур сочар офтоб порлоқ,
Ёзсанг арзир уларнинг ҳар бирига мадҳия.

Мақтанма, лекин Париж, мақтанма сен ҳам, Лондон,
Назар солгин Самарқанд, Хиваю Бухорога.
Мен ҳам энди лоф уриб, юрмайин кибор, хандон,
Назар ташлай муаззам Версал каби маъвога.

Ям-яшил ўрмон ичра қад кўтармиш қасрлар,
Бу — фаранг даҳосининг бус-бутун, жамул жами.
Санъатга айланмишдир бунда не-не асрлар,
Акс этмиш барчасида Инсоннинг шодлик, гами.

Боқсанг, гумбазлар ичра малойиклар чарх урар,
Самовий маназарадан дарак бергай ҳар бир ранг.
Гўё киприк қуршаган кўздек даҳлсиз улар,
Гавҳарингни асрабсан, балли, сенга, эй фаранг.

Афсус, менинг Ватаним асоратда қул эди,
Вайрона бўлмиш эди қанча қутлуғ иморат.

Китобларим ғорат-у, саройларим кул эди,
Эрксиз элнинг қисмати мудом шундан иборат.

Буюк боболаримнинг мазор тошларин ҳатто
Ўмариб кетган эди сур, қароқчи карвонлар.
Бугун ғурбатда улар мунғайиб турар танҳо,
Боқаман, бўғзимда тош, дилим тўла армонлар.

Ўтган-кетган тарихни қаламга олар бўлсам,
Кўшилиб йиғлармиди кўҳна Европа ўзи.
Азалий маломатни юзига солар бўлсам,
Бир карра қораярди унинг ҳам шон юлдузи.

Майли, Версални кўриб, тасанно айтай бу он,
Бул каби мўъжизалар мангу турсин жаҳонда.
Истиқлол келди, шукр, дўстим Алишер, ишон,
Минг бир Версал яралгай озод Ўзбекистонда.

1997 йил, 20 июнь, Париж, Версал саройи

ФАЗОГИР СОЛИЖОН

*Нью-Йорк. Американинг “Индевор”
космик кемаси Флоридадаги
“Мисе канаверал” космодромидан
осмонга муваффақиятли кўтарилди...
Ушбу кема экипажи аъзолари
орасида Қирғизистонда туғилган
ўзбек миллатига мансуб Солижон
Шарипов ҳам бор.*

(ЎЗА хабаридан)

Осмонда бир ўзбек учиб юрибди,
Фазогир Солижон, гапнинг сираси.
Юлдузлар васлига боқиб турибди
Мирзо Улуғбекнинг чин набираси.

Туркий дунёмизга яна битта зеб,
Солижон самони кўргали кетди.
Бобом юлдузлари жойидами, деб
Уларнинг ҳолини сўргали кетди.

1998 йил, январь

ТОЙЧОҚ

Женева кўлининг соҳилида шан,
Тойнинг ҳайкалчаси товланар ҳар чоқ.
Дўрмон боғларининг этакларидан,
Қандай келиб қолдинг бу ерга, тойчоқ?!

Ҳордиққами десам, ҳали ёшсан-ку,
Ҳали чарчамаган асабларинг ҳам.
Тошкент ўтлоқлари эмасми инжу,
Сенга Женевада нима бор, ошнам?!

Тойчоқ кишнаб дейди: — Мана шу кўл деб
Сигмай қолдингизми сиз ҳам у ёққа.
Акангнинг ҳолидан хабардор бўл, деб,
Жўнатиб юборди янгам бу ёққа...

1998

ЖАҲОНГАШТА

Бир кун сўрадилар жаҳонгаштадан:
— Айтгил, бир юракка олам сиққайми?
Ёки йўқми сенда турар жой, ватан,
Санғиб юрмоқликдан шохинг чиққайми?

У деди: тоқатим йўқдир фироққа,
Мен асли муҳаббат учун ярайман.
Фақат гоҳи-гоҳи кетиб йироққа
Юртни даст кўтариб, тўйиб қарайман.

1998

ФИДОЙИ

Сочилиб ётади олтин ва гавҳар
Тоғларнинг қаърида ё қумлоқ сойда.
Кимдир заҳмат чекиб йиғмаса агар,
У пинҳон бойликдан, айтинг, не фойда.

Бедов от кезади чўлларда яйдоқ,
Фалакка етгудек шаҳди, шиддати.
Ёвқур бир чавандоз бўлмаса бироқ
Айтинг, чиқармиди донғи, шуҳрати.

Асрий жумбоқни ҳам бир фозил ечгай,
Дарғасиз кеманинг сузмоғи гумон.
Кимдир ҳаловату уйқудан кечгай.
Шундан Ватани тинч, халқи ҳам омон.

Фидойи Инсонлар: балки раҳнамо,
Балки оддий зотдир — ҳар қайда бордир.
Улар унутгайлар ўзин доимо,
Чунки қўлловчиси Парвардигордир.

Бор бўл, эзгуликка бахшида ҳаёт,
Заҳматинг туфайли етдинг ниятга.
Шоҳмисан, фуқаро — энди умрбод
Дахдор бўлдинг сен абадиятга.

1998 йил, январь

ФАХР

*Халқ депутатлари Қашқадарё вилояти кенгаши
сессиясида ўқилган шеър*

Кимдир мақтанади санъати билан,
Биров илму фанга рағбати билан.
Кимдир шеъри билан мақтанса, кимдир
Мақтанар мол-дунё, давлати билан.

Кимдир ўрмонларин кўкка кўтарса,
Кимдир гердаяди шахмати билан.
Уларнинг бари-ку инсонга хосдир,
Бирма-бир келгайдир навбати билан.

Тошкентда ҳайкал бор бир оилага,
Шон топмиш етимга шафқати билан.
Аҳли Кеш мақтанса арзийди — Темур
Жаҳонни забт этди сарвати билан.

Ўзбекнинг бошидан зар сочсин дунё,
Топди у ризқини заҳмати билан.
Унинг асосидир — буюк боболар
Бизга ибрат бўлди меҳнати билан.

Биздек ночорлар-ку ерга қараймиз,
Кимдир осмон бўлди савлати билан.
Қашқадарё халқи фахр этар доим
Исломи яратган шавкати билан.

1998 йил, июнь

ҲИСОБОТ

Ҳаётда учрайди турли ҳодисот,
Балки бири яхши, бошқаси ёмон.
Лекин ҳар бирига бордир ҳисобот,
Қайда у юз берди? Ким билан? Қачон?

Кеча буюк зотлар ўтди ҳасратда,
Боғларда қузғунлар ошиён қурди.
Мана шу асрда, шу мамлакатда,
Келгинди кимсалар даврини сурди.

Мен-ку, ўйламасман ўзимни букун,
Ҳар қалай, эл билан ўлмаган жонман.
Қаттол аср ҳали топмасдан якун
Озод бўла олган Ўзбекистонман!

Шарафлаб тақдирнинг илтифотини
Муждалар келмоқда овулдан, кентдан.
Қарангки, Истиқлол мукофотини
Олибмиз Биринчи Президентдан!

1998

ТУШМАСИН

У йироқ тоғларга қор тушса тушсин,
Сенинг боғларингга зинҳор тушмасин.
Ўртага айрилиқ, зор тушса тушсин,
Ва лекин ҳеч қачон ағёр тушмасин.

Мен секин кузатдим шитоб дунёни,
Нечоғ омонатдир одамзот жони.
Кўлинг энди ошга етгани они,
Бошингга ногаҳон чўқмор тушмасин.

Биров тингламаса сухан не керак,
Ҳар кимга буюрсин сирдош бир юрак.
Агарда бор бўлса содиқ дўст-тиргак,
Орага тўғаноқ — девор тушмасин.

Учрагай дунёда турфа хил армон,
Гоҳи голибдирсан, гоҳ мағлуб, нолон.
Кўниккай барига ҳаётда инсон,
Лекин ғам устма-уст, тақрор тушмасин.

Тепангда бор экан Парвардигоринг,
Магарки элу юрт номус ва оринг.
Ватанни қуйламак бўлса шиоринг.
Дилингга бошқа ҳеч қарор тушмасин.

1998

ЎЗБЕК БОЙИНИНГ БАЁНОТИ

Гапинг тўғри, кулба эмас, саройдирман,
Бойлар кўпдир, улар ичра энг бойдирман.

Сон-саноқсиз молу дунё, қўйларим бор,
Шаҳар тўла, қишлоқ тўла уйларим бор.

Конларим бор, адоғини билолмассан.
Дон-дунимнинг ҳисобини қилолмассан.

Тоғларимнинг бордир яшил арчалари,
Каминанинг мулки эрур барчалари.

Ўз ҳовлимда тайёра ҳам ясайдирман,
Уловим кўп, хўп шоҳона яшайдирман.

Гузарлар ҳам, бозорлар ҳам меникидир,
Сен ётажак мозорлар ҳам меникидир.

Соҳибқирон Темур менинг бобом эрур,
Бобур тоғам, Моҳларойим момом эрур.

Бойсунимда тулпорларим кишнашади,
Зоминимда зарғалдоқлар қишлашади.

Ўлпончи-ю солиқчилар, билиб қўйинг,
Гапларимни Сиз кулоққа илиб қўйинг.

Бойлигимга чегара йўқ, ҳа, чиндан ҳам,
Буни яхши билгайдирсиз Сиз мендан ҳам.

Бойлигимдир қирлар тўла гул-лолалар.
Саҳар чоғи найдан учган куй, нолалар.

Бир одамга кўп эмасми бунча бойлик,
Боз устига қалам ҳаққи ҳамда ойлик?!

Ахир бунинг барчасини нетар эдим,
У дунёга олибми мен кетар эдим.

Билиб қўйинг, бойларда ҳам бордир матлаб,
Бойлигимни қолдиргайман аниқ, хатлаб.

Ворисим бор, кўзимнинг у оқ-қораси,
У шу тупроқ фарзандидир, юрт боласи.

Иншооллоҳ, ундан кўнглим тўлажақдир,
Ворисимнинг исми эса — Келажакдир!

1998

КОМИЛЛИК

Хоҳлайсан, барчага баробар ёқсанг,
Ҳолбуки, бу ишга чора йўқ ҳеч ҳам.
Ҳар қандай одамга синчиклаб боқсанг,
Аён бўладики, озроқ жойи кам.

Озроққина камлар кўпдир оламда,
Ҳангома бу билан битмайди бироқ.
Ҳатто энг мукамал деган одамда,
Аён бўладики, бир оз ортиқроқ.

Худойим, не учун қилмадинг карам,
Нечун комил эмас ақлим, юрагим.
— Агар сен мукамал бўлсайдинг, бандам,
Унда қолмас эди менинг керагим.

1998

БИР ҚАРАСАМ...

Бир қарасам, дўсту ёрдан кўнглим тўқдай,
Бир қарасам, атрофимда ҳеч ким йўқдай.

Бир қарасам, суянчиқдай болаларим,
Бир қарасам, улар синиқ лолаларим.

Бир қарасам, бу дунёда бахтим бордай,
Бир қарасам, буткул олам менга тордай.

Бир қарасам, муродимга етгандайман,
Бир қарасам, кўзим очиқ кетгандайман.

Бир қарасам, шон-шуҳратга йўғрилганман,
Бир қарасам, эндигина туғилганман.

1998 йил, август

ЎЗБЕКИСТОН УЧУН ДЕНГИЗ ЎЗИНГИЗ

1

Аллоҳим қайда деб бермагил сўроқ,
Яхшиси, мана бу манзарага боқ:
Қозоннинг ичида оташин тафт бор,
Оловнинг ўзини кўрмайсан бироқ.

2

Билмасдан бировни ранжитма, болам,
Билмасдан бировни мақтамагин ҳам.
Фунчани бағри қон дейди шоирлар,
Бироқ очилганда не чоғлиқ кўркам.

3

Эй инсон, назар сол ўнгу сўлингга,
Муносиб баҳо бер ушбу йўлингга:
Молни бўкиртириб сўясан, аммо
Ўкрайсан, зирапча кирса кўлингга!

4

Жаннат дер: — Хуш келдинг, эй карам аҳли.
Аъроф дер: — Сабр қил, эй алам аҳли.
Бу ерда ҳеч банд жавобсиз қолмас.
Дўзах дер: — Ён энди, муттаҳам аҳли.

5

Ҳис этиб дунёнинг шодлигин, ғамин,
Улуғ бир ҳикматга бўлганман амин:
Яхши-ю ёмонни кўтараркан тенг.
Шу боис, она деб ном олмиш замин.

6

Ўзбегим, муносиб посбонларинг бор,
Сарҳадларда пўлат қалқонларинг бор.
Сен улуғ Темурнинг зурёдидирсан,
Мангуберди каби ўғлонларинг бор.

7

Халқимнинг истиқлол аҳди мангудир,
Буюк давлатимнинг тахти мангудир.
Келажак кўзимиз қароғи бўлса,
Жажжи фарзандларнинг бахти мангудир.

8

Эй, Ажал, мен сендан кўрқмасман ҳеч ҳам,
Рўбарў келмоққа тайёрман ҳар дам.
Сабаби битгадир, сабаби битга:
Сенга дуч келдилар Отам ҳам Онам!

9

Тикланиш бир ёнда, нураш бир ёнда,
Жавоб бир ёнда-ю сўраш бир ёнда.
Бу кўҳна дунёни тинч кўрмадим ҳеч,
Аҳиллик бир ёнда, кураш бир ёнда!

10

— Афсус, жаҳонаро денгизимиз йўқ...
Гоҳо ўкинч билан янграш сўзингиз.
Лекин, Ислом ака, менинг кўнглим тўқ:
Ўзбекистон учун денгиз ўзингиз!

1998

ЗАРДЎШТ СЎЗИ

Қадим Хоразмнинг зар тупроғида,
Кўҳна Бухоронинг ҳур кучоғида,

Яшаган Зардўштман, донишманд зотман,
Ўлмас ғоям билан мангу ҳаётман.

Яхши ва ёмонни айладим ҳисоб,
Ва битдим “Авесто” номли бир китоб.

Унда ёзувликни ерга урганман,
Эзгулик мақомин юксак кўрганман.

Ишончим шул бўлди: тожу тахт, давлат,
Бут бўлса мамлакат яшнагай албат.

Уч минг йил муқаддам қадим тупроқда,
Кўҳна Бухорою Хоразм ёқда.

Қўрғонлар яралди, қалъалар ўсди,
Улар ёвузликнинг йўлини тўсди.

Хурмузд ғолиб бўлгай, Ахраман мағлуб,
Ёвузлик чекингай, эзгулик марғуб.

Кўҳна салтанатдан ёдгор бўлсин то,
Сизга қолдирганим ушбу “Авесто”.

1998

ЛУВР МУЗЕЙИДА

(Фарангистон хотираларидан)

Луврда — музейнинг бағрида сокин
Минг йиллик ашёлар турибди қатор.
Бунда шоҳлар тахти ҳашамдор, ёрқин,
Бунда гадоларнинг сополи ҳам бор.

Боқиб, ўйга чўмдим Лувр уйида,
Тарихни бус-бутун кўрармиканман?
Пайт келиб, Ўзбекнинг бир музейида,
Синган сополчалик турармиканман?!

1998

САФАРДОШЛАР

(Ҳазил)

Асло бойлар билан чиқма сафарга,
Агар зиқна бўлса, шарманда қилар.
Ўрта ҳол зот билан кезсанг агарда,
У ўлик-тиригин бўйнингга илар.

Камбағал ҳамроҳ-чи, билмайди фириб,
Сездирмас борми ё йўқлигини у.
Йиқилса йиқилар силласи қуриб,
Айтмайди очми ё тўқлигини у.

1998

ШОИР ҚАЛБИ

Юртда не муборак ишлар бўлғувси,
Ундан шоир қалби шавққа тўлғувси.

Чинор ўтқазилди, туғилди фарзанд,
Аввал шоир қалби бўлгай баҳраманд.

Сабаби маълумдир бунинг, албатта,
Туғилдик шу Ватан, шу мамлакатда.

Унинг ҳар гўшаси жаҳондир менга,
Тошлоқ йўллари ҳам равондир менга.

Таралса элимдан хушнуд бир хабар,
Табрик айламоғим, демак, муқаррар.

Мавжига ногаҳон кимдир тош отгай,
Зарби юрагимнинг тубига ботгай.

Элим, қадамингни ҳар дам кузатдим,
Гоҳ ўйчан, гоҳида хуррам кузатдим.

Гар сен дарё бўлсанг — ирмоғингдирман,
Лат есанг, оғриқли бармоғингдирман.

Менда фазилатдан бўлса бир нишон,
Сенинг оловингдан учқун бу, ишон!

Савобинг қош ила кўзимникидир,
Фақат гуноҳларим ўзимникидир.

1998

АЙТГИН ШУКРЛАР

Думалоқ шу бошдан бўлмасанг жудо,
Икки оёқ билан йироқ кетгайсан.
Ўлмаган қулим, деб сийласа худо,
Жамбулнинг ёшига балким етгайсан.

Тап-тақир каллангда қозондек дастор,
Авлиё мисоли айри соқолинг.
Набира, абира тегрангда қатор,
Сандиқда бисотинг, қўрангда молинг.

Ўтган ҳаётингдан мутлоқ беҳабар,
Пийри бадавлат деб ёзар мухбирлар.
Шундайин довонга етолсанг магар,
Айтабер Аллоҳга чексиз шукрлар.

1998

ОТА ДУОСИ

Ўғлим сўрамасман сендан мол-дунё,
Уй ҳам қуриб берма, майли, аломат.
Майли, кўзларимга бўлмагил зиё,
Ёнимда юрсанг бас соғу саломат.

Майли, кўтармагил мени елкангда,
Қалқон ҳам бўлмагил ёғса маломат.
Бир куни ёстиққа бошим текканда,
Тепамда турсанг бас соғу саломат.

1998

УЧАР ҚУШЛАР

Учар қушлар учди-кетди,
Қўлларимда пати қолди.
Ёшлик кетди, умрнинг ҳам
Шарти кетиб, парти қолди.

Дема, букун севгининг ҳам
Ўзи кетиб, оти қолди.
Лабларимда у бўсанинг
Ҳеч айнимас тоти қолди...

1998

* * *

Уринма болакай, уринма ҳарчанд
Бағрингни мен каби тиглай олмассан.
Мен каби қувониб, куларсан гарчанд,
Лекин мен сингари йиглай олмассан.

1998

* * *

Бугун холи қўйдим яна дафтаримни,
Буни балки кимдир ялқовликка йўйди.
Асли сенга айтар ҳамма гапларимни,
Булбул айтиб қўйди.

1998

ҚАЛҚОН

Осойишталик посбонларига

Кимдир эл тинчини бузса ногаҳон
Ёки қўл кўтарса қаҳрга тўлиб,
Сиз — озор чекканга энг аввал қалқон,
Ҳимоя қилгайсиз Биринчи бўлиб.

Ҳаётда фожиа учраб турар гоҳ,
Гоҳ умр ғунчаси қолгайдир сўлиб,
Бунга ҳам энг аввал Сиздирсиз гувоҳ,
Сиз кўз ёш тўккайсиз Биринчи бўлиб.

1999 йил, 14 январь

* * *

Дейдилар: — Чақнаган қайси юрт эрур,
Буюк соҳибқирон сочган зиёдан.
Жавоб бердиларки,— Ҳеч сўнмас бу нур,
Таралган энг аввал Қашқадарёдан.
Дедилар:— Қайси эл бедор доимо,
Завқ олар меҳнатдан, сулув дунёдан.
Жавоб бердиларки,— Шоир, уламо,
Санъаткорлар чиққан Қашқадарёдан.
Дедилар:— Жаҳонга буюк юртбоши,
Парвоз айлаганди қайси маъводан.
Жавоб бердиларки,— Ҳурлик куёши,
Балққанди даставвал Қашқадарёдан.
Даставвал, даставвал Қашқадарёдан!

1999

* * *

Юртимда бесўров кезганинг етар,
Ўзингни хоқондек сезганинг етар.
Бир юз ўттиз йил қул бўлдим сенга,
Ўзбекни шунча йил эзганинг етар.

1999 йил, 18 апрель

БЕДОРЛИК

Дер эдим: Истиклол шукуҳи билан
Рўзғорни бутламоқ фурсати етди.
Шундай пайт, қўйнимга кирди бир илон,
Кимдир остонамга ўт қўйиб кетди.

Дер эдим: Хур замон келиб ниҳоят,
Асрий ғалвалардан холи бўлди бош.
Шундай пайт, қўзғалиб қайдин қабоҳат
Юртбошим кўксига отмоқ бўлди тош.

Дер эдим: босқинлар, ваҳшат, ур-сурлар,
Қолдилар мозийнинг кечаларида.
Шундай пайт, дафъатан жонланди улар,
Қон оқди Тошкентнинг кўчаларида.

Ногоҳ аён бўлди, ганимлар бисёр,
Бисёр орамизда оламизгача.
Энди огоҳ бўлсин, бўлсинлар ҳушёр,
Ҳатто бешикдаги боламизгача.

Истиклол, садағанг кетай, Истиклол!
Бунча оғир экан қутлуғ йўлларинг.
Ишонай, дуч келса, агар ёв қаттол,
Бурда-бурда қилсин уни қўлларинг.

Мен эса, Истиклол, яловинг тутиб,
Метин сафларингда собит кетурман.
Ўтган шаҳидларнинг номин ёд этиб,
Юртбошим ёнида бедор ўтурман.

1999 йил, 2 март

ЎЗБЕК ОНАСИ

Муштипар ҳам ўзинг, буюк ҳам ўзинг,
Куйинчак ҳам ўзинг, куюк ҳам ўзинг,
Оламга татирлик суюк ҳам ўзинг,
Пайт келди айтмоққа, гапнинг хонаси,
Эй, ўзбек онаси, ўзбек онаси.

Сени Тўмарис деб, мақтаганим бор,
Сен Темур бешигин тебратган бедор,
Сенсан Бибихоним, Нодираи зор,
Пайт келди айтмоққа, гапнинг хонаси,
Эй, ўзбек онаси, ўзбек онаси.

Ватанни Она деб бекор айтилмас,
Она буюрганда йўлдан қайтилмас,
Сен ўзинг Каъбамсан, Байтул муқаддас,
Пайт келди айтмоққа, гапнинг хонаси,
Эй, ўзбек онаси, ўзбек онаси.

Бошингдан нималар ўтмади ахир,
Ватандек тақдиринг бўлди гоҳ тахир,
Бобур шоҳ бўлса-да, қошингда фақир,
Пайт келди айтмоққа, гапнинг хонаси,
Эй, ўзбек онаси, ўзбек онаси.

Гоҳида балқидинг Барчиндек тўлиб,
Гўзадек қуридинг Турсуной бўлиб,
Тимсолинг Яловда юлдуздек кулиб,
Пайт келди айтмоққа, гапнинг хонаси,
Эй, ўзбек онаси, ўзбек онаси.

Фарзандинг қувонса — сен ҳам қувондинг,
Фақат болам дединг, яшадинг, ёндинг,
Нокаси учраса, ўртандинг, тондинг,
Пайт келди айтмоққа, гапнинг хонаси,
Эй, ўзбек онаси, ўзбек онаси.

Келажак тойчоғу тойингиздадир,
Жаннат ҳам, албатта пойингиздадир,
Ватан-ку, Сиз турган жойингиздадир,
Пайт келди айтмоққа, гапнинг хонаси,
Эй, ўзбек онаси, ўзбек онаси.

Сизга таъзим қилиб турибман бу пайт,
Сизга бахшидадир энг шоҳона байт,
Азиз Юртбошингга дуоларинг айт,
Пайт келди айтмоққа, гапнинг хонаси,
Эй, ўзбек онаси, ўзбек онаси.

1999 йил 6 март

ҲАСРАТ

Қаршимда турибсан ҳасратга тўлиб,
Сабабин яшириб мендан, нетасан.
Бир нодон болани туғдириб қўйиб,
Ўшанинг дастидан ўлиб кетасан.

Балки фақатгина умр йўлдошинг
Сўнги лаҳзада ҳам ғамингни егай.
Анови нодон-чи, еб бўлгач бошинг,
На афсус чекади, на раҳмат дегай.

1999

ТУШ

Агарда туш билан ўзгарса дунё,
Туш билан айланса вақту замонлар,
Ёмон туш кўрганлар кўкармай асло,
Қирилиб кетарди алақачонлар.

Яхши тушлар кўрсин ҳар ким ҳам, бироқ
Бу билан ҳам битмас дунё ишлари.
Яхши туш кўрганлар ғам билмай мутлоқ,
Бахтли яшар эди эҳтимол бари.

1999

ГУЛЛИВЕР

Миттиларга улкан кўринар олам,
Улканлар наздида миттидир дунё.
Дейдилар, Гулливёр деган бир одам
Аён кўрган эмиш уларни гўё.

Атрофин улканлар қуршагани чоқ,
Гулливёр заррадир, у — йўқ, у — ўлган.
Митти одамчалар қошида бироқ
Гулливёр буюқдир, Гулливёр — улкан!

1999

ЙЎЛТЎСАР

Оқар сувга ўхшар Инсон умри ҳам,
У ҳам ўтган жойин айлағай жаннат.
Аммо ўзанидан заққум оққан дам
Дўзах захри қолур ўрнида фақат.

Балки сен билмассан, нимадир савоб,
Балки яхшиликка бормаган қўлинг?
Сенга ким амр этди, айлагил жавоб,
Нечун ёвузликка бурилди йўлинг?

Боболар демишлар, ҳатто пашшага
Бу ёруғ оламда бермагил озор.
Наҳот зулм билан тўлсанг нашъага,
Наҳотки сенинг ҳам Инсон номинг бор?

Ҳатто ўлимтиқлар эгаси қузғун
Меҳр билан боққай ошиёнига.
Ўша тоғу тошлар юрт унинг учун,
Ўзи паноҳ бўлғай ўз маконига.

Ўрмонлар ботири наъравор фил ҳам
Шайлангай атрофи хатарга тўлса,
Филчасин кўриқлаб буткул уюр жам,
Аза очар эмиш бир қавми ўлса.

Эгасиз кимса йўқ, ҳар бир жонзотнинг
Бордир теппасида Парвардигори.
Азалий қонуни шулдир ҳаётнинг:
Бузса иморатни — бузгай меъмори!

Сенинг қабоҳатинг, сенинг дастингдан
Юртингда кўча-ю кўйлар безовта.
Туққан Ватанингга қилган қасдингдан
Мозорлар безовта, тўйлар безовта.

Ўзбекча сўзлайсан, даҳшат нақадар,
Каломим, сен бугун заҳар нечоғли.
Отанг ўртанмоқда қуёшдан баттар,
Онанинг юзлари ойдан-да доғли.

1999

ОЛИЙ НЕЪМАТ

Бир Хожа йўлиқди ногаҳон дардга,
Ҳоли танг, ранги ҳам айланган зардга.

Қилмаган дорию дармон қолмади,
Елиб-югуришдан армон қолмади.

Дунёдан умидин узар бўлди у,
Охират кенгашин тузар бўлди у.

Хуллас, паймонаси тўлганда буткул,
Кирди эшигида ишлаб юрган кул.

Кулнинг табибликка дахли бор эди,
Унга шу аснода омад ёр эди.

Кулдан бўлдимикан, Халлоқданми ё,
Хожа шифо топди, ба ҳаққи худо:

— Аё, кул, сен бўлдинг дардим давоси,
Қилган хизматингнинг йўқдир баҳоси.

Сочайин бошингдан олтин ва кумуш,
Олгин хазинамдан энг катта улуш.

Истасанг, мулкимнинг тенг ярмин берай,
Токи мен қулимни шод, хуррам кўрай.

Кул деди: — Ҳозирман хизматингизга,
Раҳмат ҳам айтурман ҳимматингизга.

Бироқ ҳозиргина дедингиз, Хожам,
Яъни хизматимга баҳо йўқ ҳеч ҳам.

Лекин олтиннинг ҳам баҳоси бор-ку,
Олтиннинг баҳосин берган бозор-ку.

Ҳаттоки хуннинг ҳам нархи бор, Хожам,
Бебаҳонинг бундан фарқи бор, Хожам.

Хожа ўйлаб деди: — Нима экан у?
Қандайин неъмат у? Қандайин инжу?

Айтгин армонингни, бажаргум шу зум,
Ахир, сен туфайли очикдир кўзим.

Кул деди: — Бир неъмат бордир — бебаҳо,
Унга садқа бўлсин молу мулк, дунё.

Фалаклар бекордир унинг қошида,
Малаклар бекордир унинг қошида.

Унга нисбат берса — қафасдир жаннат,
У шундоқ тансиқ ҳис, тенги йўқ неъмат.

— Унинг номи не деб, қистарди Хожа,
Сирни билмоқликни истарди Хожа.

Кул деди: — Бу неъмат жондан-да тотлик,
Номи Озодликдир, номи Озодлик!

1999 йил август

ЎЗБЕКИСТОН АСРИ

Етармизми юз йилликнинг охирига ҳам,
Қўярмизми Янги аср пойига қадам.

У кунларни кўриш бизга насиб этгайми,
Илтижомиз Яратганга бориб етгайми.

Кечагина яшардик шу хаёллар билан,
Иштибоху ўйлар билан, саволлар билан.

Афсус, бунга етолмади қанча инсонлар,
Қанча-қанча азиз зотлар, жаннати жонлар.

Раҳмат қилсин барчасини Аллоҳнинг ўзи,
Чақнадими, бир кун сўнгай умр юлдузи.

Ёзган экан тирикларнинг пешонасига,
Бизлар етдик Янги аср остонасига.

Шукроналар айтсак оздир, бу инъом учун,
Шарафлайлик омад деган даҳонинг кучин.

Лекин ушбу остонага ким келди қандоқ?
Ўтган йўлинг нечук бўлса, аъмол ҳам андоқ.

Кимдир келди бу маррага урушлар билан,
Талотўплар, бир-бирини суришлар билан.

Кўзда ёши дарё-дарё халқлар келдилар.
Етим-есир, насибаси талхлар келдилар.

Шоҳлар келди, бойлар келди, гадолар келди,
Севишганлар — ишқ йўлида адолар келди.

Келди аср оғушига эртаси порлоқ,
Бешигида қиқир-қиқир кулган чақалоқ.

Лекин менинг толеимга ҳавас қил, олам,
Мен беназир бир ҳис билан голиб чиндан ҳам.

Неча асрий занжирларни ташладим узиб,
Ҳаққим еган ёвуз кучлар кетдилар тўзиб.

Бош устимдан ўтди қанча тўфон, қасирга,
Минг шукрки, озод етдим Янги асрга.

Ўзбекистон — она юртим, ота маконим,
Шу бепоён жаҳон ичра тенгсиз жаҳоним.

Янги даврон кошонаси ўзинг бўлгайсан,
Иншооллоҳ, энди абад нурга тўлгайсан.

Ишончимнинг боиси бор баридан ортиқ,
Аллоҳ сенга буюк хислат айламиш тортиқ:

Меҳнат ҳам бор, шавкат ҳам бор, карвон ҳам бордир,
Дунё ҳавас айлагулик Сарбон ҳам бордир.

Фотиҳага қўл оч энди, бут бўлсин қаср,
Ўзбекистон асри бўлгай шаксиз бу аср!

2000 йил январь

БУЮК КИТОБ

Табиатнинг чархи мангу,
Баҳору ёз қишлаётир,
Барчасидан инсон эзгу,
Буюк китоб ишлаётир.
Армон борми, орзу борми,
Халқим дилга эшлаётир,
Бизга аён дўстми-ёрми,
Буюк китоб ишлаётир.

Сайлов бўлди, сийлов бўлди,
Кимдир лабин тишлаётир,
Лекин элнинг кўнгли тўлди,
Буюк китоб ишлаётир.
Ватан сени қанча элар
Орзу этиб тушлаётир,
Илло бахтли бўлсин улар,
Буюк китоб ишлаётир.

Ҳа, бу китоб ишлар мангу,
Чунки ҳақни пешлаётир,
Мисли Темур “тузуги” бу,
Буюк китоб ишлаётир.
Кўксин кериб яйловларда,
Арғумоқлар кишнаётир,
Уч жилолик яловларда,
Буюк китоб ишлаётир.

Ислом оға, қўлингизни
Халқим яна ушлаётир,
Аллоҳ берсин йўлингизни,
Буюк китоб ишлаётир.
Озод юртнинг метин сафин
Жумла жаҳон хушлаётир,
Алқаб сиздек муаллифин,
Буюк китоб ишлаётир.

2000

АКТЁР

Бир кун томошага тушиб лаҳзада
Турфа актёрларни кўриб қайтибсан.
Лекин сен уларни фақат саҳнада
Мавжуд деб ўйласанг, бекор айтибсан.

Чин актёр санъат деб, бағрини тиглаб,
Амаллаб кунини кўриб юради.
Шундай инсонлар бор, бир кўзи йиғлаб,
Битта кўзи эса кулиб туради.

Шундай инсонлар бор, вой отам, дея,
Бир зумда ўзгарар турқи, сиёғи.
Лекин ўша маҳал, ўша сония
Онасин кўксида турар оёғи.

Шундай инсонлар бор, гўё юртпарвар,
Юртини улуғлар гўё ҳар сўзи.
Лекин разм солиб қарасанг агар,
Амал поясида иккала кўзи.

Шундай инсонлар бор, халқим дер ҳар чоқ,
Сўзлайди ҳамиша олиб халқ ёнин.
Бир қўли кўксида, бир қўли бироқ,
Тозалаб туради халқнинг ҳамёнин.

Санъатга умрини ким этмиш фидо,
Шарафи юксалсин, оламини тутсин.
Ҳаётни ўйин деб билганнинг аммо
Толеди кулмасин, бири кам ўтсин.

2000

ЙЎҚЛОВ

Ўлмас Умарбеков хотирасига

Чехрангда табассум балқирди доим,
Кўнгил боғинг эди чечакли, гулли.
Арши-аълога ҳам сендек мулойим,
Хушсурат бандалар даркор шекилли.

Ҳар зумда ўлимни кутиб яшамоқ
Унинг ўзидан ҳам даҳшатлироқ ҳис.
Сенга шундай юрак бермишди Халлоқ,
Боқдинг ажалнинг ҳам кўзига мунис.

Дунёнинг тагига ўт кетсин, агар
Бағридан яштини ситиб чиқарса.
Толе бўлолмагай қазойи қадар,
Бахт асли тириклик деган бир нарса.

Ўлмас деб қўймишлар исмингни, бироқ
Ўлим тўлғизди-ку умр жомингни.
Фалакнинг бу ажиб ўйинига боқ:
Ўлмас деб турибман энди номингни!

Инсон боласига шарафдир ғоят
Халқи рози бўлиб, хотирга олса.
Менинг ушбу шеърим сен учун шояд
Дўстларинг номидан йўқлов бўлолса.

2000

АЖРИМ

Дунёнинг ярмини сайр этди ўғлон,
Келиб отасидан сўради ажрим:
— Чин дўст тополмадим нега, отажон?!
Ота эса жим.

Яна дунё кезди чарчамай ўғлон,
Яна отасидан сўради ажрим:
— Вафо тополмадим нега, отажон?!
Ота ҳамон жим.

— Нега саволимга бермайсиз жавоб?!
Ўғлон турар эди нолакор, ҳақир.
Ота жавоб қилди уҳ тортиб шу тоб:
— Сен ҳам бор нарсани ахтар-да ахир!..

2000

ИККИ ШОИР

(Ҳазил)

Бир шоир арз этди иккинчисига:
— Дўстим, шоирликдан энди воз кечгум!
Қанча интилмайин халқнинг ичига,
Шеъримни ўқимас, ўқимас ҳеч ким.

Иккинчиси уни юпатиб деди:
— Олдинроқ кетибман мен сендан кўра.
Халқ-ку ўқимасди мени ҳам, энди
Ўзим ҳам ўқимай қўйганман, жўра.

2000

ШОИР ЮРАГИ

Ўтар бу кўприкдан жамики жонзот,
Чумолидан тортиб филлар ҳам ўтар.
Султонлар ўтади гоҳ шод, гоҳ ношод,
Занжирларин судраб қуллар ҳам ўтар.

Элчиларга ўхшаб турфа замондан,
Шалоқ аравалар “мерс”лар ўтади.
Рўбарў келишиб икки томондан,
Бир-бирига тамом терслар ўтади.

Суйишганлар ўтар, суяб бир-бирин,
Бузувчилар ўтар, ўтар усталар.
Ҳушёрлар ўтади тежаб кўз қирин,
Ўтади эмаклаб пиёнисталар.

Ўтиб бораётир ана жуфт гуруҳ,
Бири шўх, бировин кўзларида нам.
Етаклаб бормоқда бирини шукуҳ,
Бошқа бировини етаклаган ғам.

Олифталар ўтар — ғариб сийрати,
Ботирлар ўтади қалбида ўтлар.
Бешиқлар ўтади,— дунё зийнати,
Ўтади лапанглаб, вазмин тобутлар.

Мутгасил бў йўлда келади тўқнаш,
Нур билан зулумот, ўлим ва ҳаёт.
Бу кўприк оламнинг ўзига ўхшаш,
Бир фарқи — соҳиби ихтиёрсиз зот.

Кўприк остидаги жўш урган дарё,
Сув эмас — ўтганлар тахир кўз ёши.
Ҳар нени кўтарган бир ўзи танҳо,
Бор на таъмирчиси, на бир юкдоши.

Бу кўприк, бу кўприк қуласа агар,
Не ҳислар қоларди сарсон-саргардон.
Гарчи қисматида бор қанча хатар,
Ҳар нечук барига у балогардон...

2000 йил, август

ЖАЗО ТОПҚУСИДИР...

Бировга ёмон сўз айтсам мен агар,
Тушунардим унинг жавоби қайтса.
Чидардим ўзимга сочишса заҳар,
Гинаси бўлса гар юзимга айтса.

Кимдир Ватанинга тош отса бироқ,
Бегуноҳ бандалар бағрин қилса қон,
Шарҳлаб беролмайман бу ҳолни мутлоқ,
Буни тушунмайман асло, ҳеч қачон.

Сенга шеърим ёқмас, кимимдир ёқмас,
Айт, не гуноҳи бор бутун бир халқнинг?
Билиб қўй, бу дарё тескари оқмас,
Сенга жазоси бор яратган Ҳақнинг!

2000 йил, август

МЕН ФАҚАТ...

Мен фақат Сен учун яшадим десам,
Бир оз лоф бўларди ва бир оз ёлғон.
Гоҳи босганида тўфон каби ғам,
Кўзимга кўрингай ўзимдаги жон.

Сенсиз ҳам яшадим десам мен агар,
Десамки, сенсиз ҳам танамда бор жон.
Ишонгил, бу гапим баридан баттар,
Ёлғон бўлар эди, тамоман ёлғон.

2000 йил август

* * *

Меъмор умр бўйи ҳафсала ила
Гўзал бир иморат айлади бунёд.
Бироқ ногаҳонда машъум зилзила
Вайрон қилди уни, қилди-ку барбод.

Худди шу сингари, қургаймиз биз ҳам
Умр деб аталмиш гўзал бинони.
Бироқ етиб келар машъум сўнги дам,
Вайрон этар уни ажал тўфони.

2000 йил, август

* * *

Стадион гувлайди,
Одам лиқ тўла.
Бу ерда ҳам бўлмиш турфа тил, овоз.
Уларнинг барчасин кучиб бир йўла,
Дўстим деб атамоқ ғалати бир оз.

Стадион гувлайди,
Одам лиқ тўла.
Фақат Ҳаққа аён улар сийрати.
Уларнинг барчасин сўкиб бир йўла,
Фаним демоқлик ҳам анча ғалати.

2000 йил, август

ҚАДАҲ

Турибман қўлимда қадаҳ шу палла,
Демак, жом сўзимни айтмасам бўлмас.
Сизга бахт тилашим мумкин баралла,
Лекин бахтли қилиш қўлимдан келмас.

Тилайман албатта соғлиқ ва умр,
Тухфа қилолмасман лекин уларни.
Тилайман ҳеч сўнмас илҳом ва сурур,
Гарчанд беролмасман бу туйғуларни.

Мен фақат сиз учун орттириб алам,
Йўлингиз тўсмасман деворга ўхшаб.
Ғалвали дунёда шунинг ўзи ҳам,
Менинг назаримда жуда катта гап.

2000 йил , октябрь

СИРЛИ ОЛАМ

*Ёзувчи ва муҳаррир укам
Ҳожиакбар Шайховга*

Ҳожиакбар, сен ажойиб адибсан, кўркам,
Мафтун этдинг бизни нурли қаламинг билан.
Бироқ нега қўрқитасан, муҳаррир укам,
“Қалб кўзи”ю, ажиб “Сирли олам”инг билан.

Ҳар саҳифа орасидан девлар қутуриб,
Инсу жинслар гуж-гуж чиқиб келаверади.
Хотин эмас, алвастилар уйни супуриб,
Набиралар “ликопча”дек елаверади.

Дарпардалар силкинади сирли равишда,
Газ ўчоқдан чўзилади аждаҳо тили.
Келининг ҳам одам эмас, ёвуз фаришта,
Салом берган “қор одам”нинг жун босган кўли.

Жиринглайди ярим тунда телефон ногоҳ,—
У нариги дунёлардан хабар бўлса-я!
Симёғочда қунишган у қуш эмас, арвоҳ,
Балки ўзга сайёрадан анов ҳамсоя?!

Улар бизни таъқид этар сира тинмасдан,
Бекорчидай, бошқа қилар ишлари йўқдай.
Биз ҳам учиб юргандаймиз ерга қўнмасдан,
Латиф олма емишидан қорнимиз тўқдай.

Ҳожиакбар, айтганларим келмасин малол,
Ўшаларинг балки дўстдир, ёинки рақиб,
Нима дейсан бу гапимга, балки, эҳтимол,
Улар эмас, биз уларни этармиз таъқиб?!

Балки улар қочиб юрар биздан ҳар лаҳза,
Ер юзига ҳар қалай биз кўпроқ бурчлимиз.

Бизлар моддий дунё, ахир, бизлар бор нарса,
Билиб қўйгин, биз улардан анча кучлимиз.

Мана, битта танишим бор, шунчалар маккор,
Минг ажинанг қилолмайди унинг ишини.
Сухбатдоши сал анқайса бермай ҳеч озор,
Қоқиб олар оғзидаги бор-йўқ тишини.

Бошқаси-чи, қитиқламас шайтон сингари,
Лекин гапга бирам чечан, кулдираверар,
Қўйиб берсанг, оқизади сувни тескари,
Фойдасига бўлмаганни бўлдираверар.

Яна бирин билиб бўлмас ёшми ё кекса,
Билиб бўлмас, сиғингани раҳмонми, шайтон.
Битта кўзи нимадандир дув-дув ёш тўкса,
Бошқа кўзи нимадандир чарақлар шодон.

Тағин бири қўлларингни ўпишга тайёр,
Номинг сотиб битказади ҳар қандай ишни.
Лойдан ўтгач, унугади барчасин, айёр,
Ҳатто талаб қила бошлар пойин ювишни.

Булар таъма қулларидир, лўттибоз ва суқ,
Хаёлида на Аллоҳ бор, на юртнинг ғами.
Бундайларда наинки кўз, қалбнинг ўзи йўқ,
Лекин сирга тўлиб кетган буткул олами.

Ҳожиакбар, жинларингни эплаб, аслида
Мурасага келтириш ҳам мумкиндир ҳатто.
Лекин шундоқ ёнингдаги инсон шаклида
Яшаб юрган иблислардан асрасин Худо!

2000 йил, октябрь

* * *

Мана бу ҳикматга, дўстим, сол кулоқ,
Балки сену менга бўлгай бир сабоқ.
Посбоннинг қовоғи уйилган бўлса,
Ҳатто жаннатга ҳам тортмайди оёқ.

2000 йил 4 декабрь

ХАРОБАЗОР

Дунёда минг йиллик харобалар кўп,
Урушлардан ёдгор, селлардан ёдгор.
Мозорлар қалашиб ётибди тўп-тўп,
Аслида улар ҳам чўнг харобазор.

Вужудимни тешар йиллар шамоли,
Юрак тилка-тилка турфа озордан.
Болам, хабар олгин, тутмай заволи,
Шоир деб аталган харобазордан.

2000 йил 4 декабрь

ЎЗБЕКМАН

Янги бир асрнинг остонаси бу,
Етишдим умримнинг қутлуғ ёшига.
Тилимда шукрона, дилимда гулу,
Тарих саркотибин келдим қошига:

— Мана, мен — Ўзбекман, қўлимда туғим
Ва барча аъмолим битилган китоб.
Шунинг ичидадир борим ва йўғим,
Шунинг ичидадир мен учун офтоб.

Ўзбекман, иншооллоҳ, иймоним бутун,
Тилим қисик эмас башариятдан.
Кимгадир тенгдирман, кимдандир устун,
Зувалам қорилган самимиятдан.

Ўзбекман, гоҳида иқболим кулиб,
Гоҳида ўзимдан чиққан офатим.
Дунёни олсам-да жаҳонгир бўлиб,
Гўдак йиғисига йўқдир тоқатим.

Ўзбекман, қанчалик жафо чекмайин,
Ўзимга ҳақ бўлдим, ўзимга ҳақман.
Яшадим ёвларга бўйин эгмайин,
Бу кун ўз эркига эришган халқман.

Истиқлол, кетма юрт пешонасидан,
Толе, тарк этмагин бизни илоҳим.
Мана, янги аср остонасидан
Ўтдим. Бисмиллоҳир раҳмонир роҳийм.

2000

НАВРЎЗ

Аввал юрагингга мўралайди у,
Сўнгра куртакларга ўргатади сўз.
Заминнинг кўзидан қочади уйқу,
Демак, Баҳор келди,
Келмоқда Наврўз.

Қишнинг аҳволига боқиб ҳойнаҳой,
Юм-юм ёш тўкмоқда эриётган муз.
Жилва қилаётир тенгсиз бир чирой,
Демак, Баҳор келди,
Келмоқда Наврўз.

Она бағри каби илиқдир олам,
Ҳарир ҳовур ичра яйрар дала-туз.
Қолди пучмоқларда хазон янглиғ ғам,
Демак, Баҳор келди,
Келмоқда Наврўз.

Яна кўнгиллардан рутубат кетди,
Яна шуълалардан қамашмоқда кўз.
Яна дилдорликнинг фурсати етди,
Демак, Баҳор келди,
Келмоқда Наврўз.

2001

ДОСТОНЛАР

РАНЖКОМ

Драматик достон

Азизим, дил қасрига бесўроқ кира кўрма,
Унда кўш-кўш илонлар, аждаҳолар ётади.
Сен бировни топтай деб беҳудага от сурма —
Ҳар кимнинг ўз қуёши ўз уфқига ботади...

Қ а т н а ш у в ч и л а р

Раис
Биринчи аъзо
Иккинчи аъзо

Савдойи олим
Ғоз кўтарган чол
Фаррош аёл

“Ҳашарот” журнали редакцияси хоналаридан бири

Р а и с

Шундай қилиб, янги ширкат туздик, ўртоқлар,
Мен раисман. Сизлар аъзо. Ҳозирча каммиз.

Б и р и н ч и а ъ з о

Ҳечқиси йўқ, камтар ўтар тарихий чоғлар,
Энг муҳими, “Ҳашарот”дан вакиллар жаммиз.

Р а и с

Биз маънавий ташкилотмиз — “Ранжком”миз яъни,
Ўзгаларни ранжитмоқлик бизнинг ишимиз.
Баб-баробар “сийла”гаймиз барча-барчани,
Дуч келганга қадалади ўтқир нишимиз.

Турли-туман идоралар мақсадларин гоҳ
Хаспўшлашиб, олифталик қилиб юрарлар.
Одамлар бор, кўринишдан гўё хайрихоҳ,
Аслида-чи, бир-бирларин қонин сўрарлар.
Бизлар ундоқ икки гапли кимсалар эмас,
Мақсадимиз яширмаймиз одамизоддан.
Биз “Ранжком” миз, биз ҳаммани ранжитамиз, бас.
Шу — асосий вазифамиз, чиқарманг ёддан.
Беманфаат дўзахда ҳам ёнмаймиз аммо,
Қайси мушук ётар экан офтобда текин.
Ишимизни эрмак деб ҳам билмангиз асло,
Сал кейинроқ тўхталаман бу ҳақда лекин.

Биринчи аъзо

Модомики, ер юзида янги ташкилот —
Янги қавм барпо бўлмиш, қутламоқ керак.
Бирлик яхши, чанг чиқармас дерлар ёлғиз от,
Ташкилотни ҳар жиҳатдан бутламоқ керак.
Шу маънода пайдо бўлди уч-тўртта савол,
Ўшаларни ҳал қилайлик, муҳтарам раҳбар.
Биринчидан, низом керак етук, баркамол,
Иккинчидан, бизнинг юмуш анча серхатар.
Қандоқ қилиб ранжитамиз? Услуб қанақа?
Борми бизда ҳайфсан ёки рағбатлантириш?
Дабдурустдан бирор мажлис ёки маърака
Бизни бадном қилиб қўйса, бу ҳам оғир иш.

Раис

Энг аввало, аъзо бўлиш шартлари мавжуд,
Бунинг учун қасамнома — ариза даркор,
Турли сийқа туйғуларни этгайсиз унут,
Номуссизлик бизга — номус, орсизликдир ор.
Ота-она, дўсту ёрон деган гаплар ҳам
Манфаатга ярамаса пуч гап, албатта.
Сафимизни кенгайтириш керак мунтазам,
Бу ўринда гўр ёшларнинг роли кўп катта.
Сурбет бўлинг, сурбет бўлинг. Бизнинг шиор — шу.
Ўз-ўзидан кела берар қолган унсурлар.
Тухмат, иғво, чақув, ҳасад — булар бор гап-ку,
Эл ичида вақт-бемаҳал қўзғанг ур-сурлар.

Кўнгли бўшлиқ қилган аъзо, демак, лапашанг,
Эрта тонгдан ният билан уйдан чиқингиз.
Фақатгина ранжитмоқлик руҳида яшанг,
Дуч келгани лойга чапланг, чоҳга тиқингиз.
Сизни бадном қиладиган мард йўқ бу замон,
Мажлисларни бўлиб ташланг ошқора, дадил.
Аксар одам ўз тинчини ўйлар бегумон,
Ўшаларни энг аввало чўчитмоқ мақбул.

Иккинчи аъзо

Ғоят теран фикрларни айтдингиз аммо,
Менда жиндек саросима уйғонди, тақсир.
Ёш болани ранжитмоқчи бўлсак мабодо,
Не қилайлик? Урай десанг, у гўдак, ахир.

Раис

Ташвишланманг, ўйлаганмиз бу муаммони,
Ёш болалар масаласи анча жўн, осон.
Кўча-кўйда бир жужуқни учратган они,
Бошгинасин силаб қўйинг, бўлинг меҳрибон.
Отасининг кимлигини сўранг, албатта,
Ширинликда новвот билан асалдан қайтинг.
Гап сўнгида бақрайингу, болага шартта:
Сенинг отанг тамом бошқа одам, деб айтинг.
Ана энди томошанинг зўри чиқади,
Уйга боргач, эшитганин айтади бола.
Ҳар қандайин эркакни ҳам шубҳа йиқади,
Қолган гаплар, кўрибсизки, судга ҳавола.

Иккинчи аъзо

Тамомила қойилман мен. Зўрсиз бағоят.
Лекин ҳаёт уммонининг сарҳади борми.
Дуч келади бизларга ҳам шундоқ вазият,
Дейлик, бориб кўриш керак бирор беморни.
Уни қандоқ ранжитайлик?

Раис

Бўлди, тушундим,
Бу соҳада бордир менинг камтар тажрибам.
Мен ҳам ҳаёт гулшанида кўкардим, ундим,

Демак, турмуш синовидан ўтган ҳар режам.
Вақти келди, ҳадисимни берайин айтиб,
Бир кимсани жиним суймас эди мутлақо.
Пайт пойладим, юрагига ниш урайин деб
Ва ахийри ниятимга етказди худо.
Не бўлди-ю, оғриб қолди ўша мутгаҳам,
Ким билади, грипиди, ким билсин, тумов.
Менга эса керак эди худди шундай дам,
Унинг ҳолин сўраш учун бордим мен дарров.

Биринчи аъзо

Хўш-хўш, кейин нима бўлди?

Раис

Бозордан шу кун
Олма, анор ва ҳоказо харид айладим.
Унутмангки, бемор зоти ҳамиша мўмин,
Яхши гапнинг гадоси у қадимдан-қадим.
Шу тариқа ноёб фикр келди калламга,
Энг аввало аҳволидан бўлдим бохабар.
Кўнгил сўраб кўзёш қилдим, тўлдим аламга
Ва шу асно жиддий туриб дедим: — Алҳазар!
Бу дунёда шунақанги дардлар бор, ҳайҳот,
Ўшалардан асрасин, ҳа, рақдан асрасин.
Билинг, шубҳа аскарлари суриб келса от,
Бостиради ҳар қандайин ишонч наърасин.
Икки-уч бор такрорладим ўлим сўзини,
Кўз ўнгимда ранги унинг ўчди батамом.
Таҳликада ўнглаёлмай қолди ўзини,
У шубҳага қул бўлганди энди, вассалом.

Иккинчи аъзо

У ўлдими?

Раис

Тирик мурда, ўлгандан баттар,
Болаларин йиғиб олиб, дод-вой этибди,
Менда бир дард бўлса керак, дея баччагар
Элдан бурун пенсияга чиқиб кетибди.

Ўгитим шул: ҳар соҳада зеҳн, кунт керак,
Доно бўлинг деганлар-ку, ўрганиб оз-оз.
Жангларда ҳам ғалабага ҳийладир тиргак,
Эслаб кўринг, хор бўлганми ҳеч вақт найрангбоз.
Чекишдан ол, сўзлайвермай битта мен ўзим,
Бошим эмас, ғовлаб кетди сочим ҳам балки.

(Биринчи аъзога)

Тароғингни бериб тургин, оғайни, бир зум.

Биринчи аъзо

Тароқ менда нима қилсин, ахир мен кал-ку.

Раис

Қойилмисан? Бу ҳам менинг битта усулим,
Атай тегмоқ бўлдим сенинг қитиқ патингга.
Майли сенга ибрат бўлсин менинг бу йўлим,
Лекин гап шу, ишон доим ўз қудратингга.
Камбағални кўриб қолсанг бойликдан сўз оч,
Кўзи ожиз кимсаларга қуёшдан гапир.
Биз тантана қилажакмиз. Ёзгаймиз қулоч.
Бошқаларни камситиш ҳам ахир зўр тадбир.

(Хонага Савдойи олим кириб келади.)

Савдойи олим

Қайда менинг капалагим, топингиз қани?
Уни қувлаб келмоқдаман Тўйтепа ёқдан.
Ҳеч бир кимса учратмаган бундоқ нусхани,
Қанотлари йилт-йилт этар йироқ-йироқдан.
У шу қадар ақлики, кўним топса гар
Илмий иш ҳам ёза олур ўзи ҳақида.
Хонангизга учиб кирди ноёб дарбадар,
Менга маълум сизнинг қилмиш, сизнинг ақида.
Ош тагига бостиргайсиз капалагимни,
Ана, ана, пешонангга кўнди у бориб.

Раис

Аҳли дониш эсдан оғса билмас раҳмни,
Не қилардик келса у гар чўқмор кўтариб!

(Савдойи олимга)

Мулла ака, менга бир зум тутингиз қулоқ,
Куни кеча Москвадан вакиллар келди.
Бизнинг илмий дунёмизни ўрганиб узоқ,
Капалакнинг дарагин ҳам эшитди, билди.
Капалакнинг бахтин ўйлаб, илмий ғамин еб,
Кўрғазмага ҳурмат билан ола кетдилар.
Изимиздан етиб келсин ўша олим деб,
Тайёрага махсус билет харид этдилар.

(Бир парча қоғоз узатиб)

Мана билет. Уча беринг Московга томон,
Кўрғазмада сизни хушнуд “кутиб” оларлар.
Аниқ фаннинг ривожини истайди замон,
Ҳеч шубҳасиз улар сизга қойил қоларлар.

Савдойи олим

Капалагим эркакмиди, аёлми билмам,
Қайбири у, учиб кетмиш Московдай ерга.
Темурбекнинг дошқозони сингари у ҳам
Эрмитажнинг мулки бўлиб қолмаса гўрга.
Кетдим! Раҳмат!

(Чиқиб кетади.)

Раис

У аслида зукко зот эди,
Унинг бошин касбдошлари едилар бешак.
У савдойи бўлиб қолмиш, азбаски, энди
Олимларнинг усулин ҳам ўрганмоқ керак.

Иккинчи аъзо

Истеъдодни улашганда қодир худойим

Сизга сира иккиланмай ёмбисин берган.
Бахтимизга омон бўлинг, бор бўлинг доим,
Олам ичра учрамайди сиздай зўр мерган.
Ҳар сўзингиз нишонига теккай бехато,
Зарур бўлса, гулхан қилиб ёқурсиз қорни.
Дилда шундай таассурот айладим пайдо,
Тан олсангиз керак фақат парвардигорни?

Раис

Билиб қўйинг, мен даҳрийман, худосизман, ҳа,
У бор бўлса, ёқасидан олардим шаксиз.
Берган менга у на бойлик ва на мартаба,
Хулосам шул: биз кабилар унга кераксиз.
Устоз бўлгай бизга фақат моддий шу турмуш,
Осон гапми, на сонда, на санокда бормиз.
Бизга насиб айламади дурустроқ юмуш,
Омад бизни четлаб ўтди, ташландиқ, хормиз.
Ҳайъатларга сайланмаймиз, эҳтиромлар йўқ,
Шону шуҳрат, донғу амал бегона бўлган.
Тирноғимиз учигача ҳасратга тўлиқ,
Бизга тунлар уйқусизлик ҳамхона бўлган.
Мана, журнал чиқарамиз “Ҳашарот” деган,
Ходимларнинг ярми пўстак, ярми тирранча.
Кўча-кўйда парранданинг нишхўртин еган
Ҳашаротдан ўзимизнинг фарқимиз қанча?
Муҳаррир-чи, ўз нафини билмаган нодон,
Бири икки бўлмаган чол, айниган мия.
Икки марта халқ душмани бўлса-да, ҳамон
Қичқиради, коммунизм қурамыз дея.

Биринчи аъзо

Камситмайлик коллективни бунчалар ахир,
Биз ҳам давлат идораси, муҳримиз бор.

Раис

Бас!

Нон ушоққа кўзин тиккан, манглайи тақир
Қафасдаги қуш нимаю сен нима, галварс.

Биринчи аъзо

Ўртоқ раис, бундай деманг, қилманг ҳақорат,
Гапингизни қайтиб олинг, талаб қиламан.
Иккинчидан, қушманми мен ёки ҳашарот,
Сиздан кўра менга маълум, ўзим биламан.

Раис

Ана энди ўхшаяпсан сурбетга сал-пал,
Иншоолло, келажагинг порлоқ бўлғувси.
Жангарилик зина бўлса, сурбетлик ҳайкал,
Зиналардан жадал ўтсанг — бахтинг кулғувси.
Агар қаттиқ теккан бўлсам, сўрайман узр,
Лекин дўстим, қиз боладай чека берма оҳ.
Биз — “Ранжком” миз, ранжитмоқлик услубимиздир,
Бизнинг соҳа шунақа, деб қилдим-ку огоҳ.
Энди ўзак режамизни берай мен сўйлаб,
Бу — ғоявий, ижтимоий йўриқ батамом.
Ҳар бирингиз биласизки, мамлакат бўйлаб,
Ошкоралик, қайта қуриш этмоқда давом.
Жуда муҳим жараён бу, мен сизга айтсам,
Янгиланиб бораётир буткул жамият.
Жафо чеккан ўз йўлига, бизнинг учун ҳам
Етмиш йилда бир бор келди бундай вазият.
Фойдаланиб қолмоқ керак, фурсатни билиб
Ошга қўлни чўзмоқ керак беор ва хира.
Ўзингизни кўрсатингиз фидойи қилиб,
Оғзингизга нима келса — қайтарманг сира.
Гапингизда маза-матра қолмаган чоғи
Халқ номидан сўзлайман, деб ҳайқиринг паққос:
Халқ шундай бир денгиздирки, йўқдир қирғоғи,
Бу денгизга шўнғиш керак, мисли қув ғаввос.

Иккинчи аъзо

Ахир, биз ҳам халқ эмасми?

Раис

Ҳа, баракалла,
Топағонсан, файласуфдан йўқдир кам еринг.
Манфаат деб мағзавага ташлангиз калла,

Кўй терисин ёпинингу сурувга кириг.
“Мен” ўрнига “Биз” деб сўзланг ҳар қайда, мудом,
“Биз” лигингиз бирор кимса кўрмас текшириб.
Мўлтонининг кўрчоғидай қилингиз муқом,
Керак бўлса аргумоқдай туриг пишқириб.
Сизни бирор маросимга чорлаш шарт эмас,
Ҳайъатларга чиқиб олинг, эгаллангиз жой.
Билинтирмай низо кўзганг ҳар қайда, хуллас,
Биз қатнашган маъраканинг аҳволига вой.

Иккинчи аъзо

Битта мисол келтирайин, берингиз рухсат,
Бунга ўзим гувоҳ бўлдим.

Раис

Марҳамат, қани.

Иккинчи аъзо

Агар чиндан юрагингда бўлса шижоат,
Довдиратиш мумкин экан ҳамма-ҳаммани.
Қайси куни маҳаллада ўтказдик тадбир,
Атеистик масалани ўртага қўйдик.
Тафтиш қилдик одамларнинг исмин бирма-бир,
Аммо-лекин баъзиларин бепичоқ сўйдик.
Кўчамизда бир лектор бор, Худойкул оти,
Ёзғувчи деб тегар эди ғашимга нуқул.
Сен – диндор деб эълон қилдим ўша заҳоти,
Чунки дедим, сенинг исминг айнан Худойкул.
Кайфи учган кўкноридай бақрайди аввал,
Не деярин билмай қолди буткул довираб.
Исмин қўйган аждодларин сўкди галма-гал,
Сўнг ялина бошлади у менга жовдираб.
Деди: – Кўнглим тўлмас эди асли исмимдан,
Ўз вақтида танқид қилдинг, дардингни олай.
Ихтиёрий воз кечаман “Худой” қисмимдан,
Майли исмим ярим бўлсин, “Кул” бўлиб қолай.
Пойлагандай иккинчи бир нотик сўз олиб,
Деди: — Бизнинг давримизда кул йўқ мутлақо,
Кулу кулдор синфлари кетган йўқолиб,
Худойкулнинг “кул” қисми ҳам сиёсий хато.

Шундай қилиб, бир фуқаро куппа-кундузи
Ўз исмидан ихтиёрий қолди айрилиб.
Ҳа, қопқонга келиб тушар галварслар ўзи,
Кўрққанидан соясига боқмас қайрилиб.

Раис

Истеъдодинг бор экану айтмайсан, хумпар,
Ўринбосар бўлсанг дуруст менга аслида.
Излаб топдинг, қайда изғир тухматчи, учар,
Аниқлангиз, ким юрибди кимнинг қасдида.
Айни шулар аъзо бўлур “Ранжком”га лойиқ,
Сиз уларга вазифалар ваъда қилингиз.
То ҳуқуқин танигунча муте халойиқ,
Курсиларни эгаллаймиз, шуни билингиз.
Донғи чиққан шахсларни битта-битталаб
Бадном қилиш осон эмас, мураккаб иш бу.
Бир замонлар “нобоп”ларни қўйганлар қамаб,
Бизнинг эса йўруғимиз, йўлимиз ушбу:
Энг аввало куракда йўқ миш-мишлар тўқинг,
Порахўр денг, хотинбоз денг ҳар қандай зотни.
Ўша заҳот тегмаса ҳам нишонга ўқинг,
Заҳарлайсан ҳеч бўлмаса битта ҳаётни.
Бегуноҳнинг тухмат гапга чидаши мушкул,
Асаблари қақшай-қақшай бўлади одош.
Уйқусизлик уни ҳолдан тойдирар буткул,
Қарабсизки, бизга энди инфаркт кўмақдош.

Биринчи аъзо

Тақсир, мен ҳам баён қилай бир воқеани,
Жадаллашиб бораётир ҳамма соҳа ҳам.
Демоқчиман, бизни ортиқ қийнамай, яъни
Биратўла ўлаберар баъзи бир одам.
Биласизки, мен овчиман, овга ишқибоз,
Ҳатто улар союзининг аъзосидирман.
Айиқ, бўри, тулки, каклик, ўрдак ёки ғоз, —
Барчасининг кушандаси — қазосидирман.
Урадирман осмондаги турнанинг кўзин,
Унутмайман аммо-лекин меъёр, инсофни.

Р а и с

Маърузангни бўламан мен, берсанг гар изн,
Ўртоқ овчи, йиғиштиргин сафсата, лофни.
Айт-чи, нима демоқчисан?

Биринчи аъзо

Дарвоқе, узр,
Эҳтиросга сал берилиб, ўтлаб кетибман.
Унутмангиз, овчилик — бахт, овчилик — хузур,
Ов изидан юриб, қанча довон ўтибман.
Орамизда зўр бир овчи бор эди, хуллас,
Эгарланган отдай эди доим омади.
Тузоғига тушар эди учиб юрган хас,
Бу атрофда қулатмаган ови қолмади.
Ҳасад билан қарар эдик унга муттасил,
Сафарларда кўяр эдик доим яккалаб.
У бор жойда ичимиздан кетар эдик зил,
Юрар эдик мозорига пинҳон ғишт қалаб.
“Табиатни асранг”, деган шиор остида
Бир анжуман уюштирдик бизлар ҳам атай.
Ҳалигини оёқ ости қилмоқ қасдида,
Тўпланишдик, ҳар биримиз ташланмоққа шай.
Мамлакатда қайбир ҳайвон қирилиб кетган —
Ҳаммасини шу овчининг айбига йўйдик.
Эрамиздан минг йил бурун уруғи битган
Балиқларнинг хунини ҳам бўйнига қўйдик.
Ёниб кетган тўқай борми, қуриган кўлми —
Ҳаммасини бирга қўшиб, шопира бердик.
Барчасига сен айбдор, деб шоп қилиб қўлни,
Атрофини ўраб олиб, гапира бердик.
Ўлтирарди у бошини эгганча, гаранг,
Танқид уни гирдобига чунон олибди.
Жавоб бер деб гуртиб кўрсак, миқ этмас, қаранг,
У ўтирган жойидаёқ ўлиб қолибди.

Р а и с

О, юрибмиз биз ҳам ҳали “Ранжком”ни тузиб,
Бизнинг ишлар ҳали қуруқ оғизда экан.
Сизлар барча ташкилотдан кетибсиз — ўзиб,
Асли “Ранжком” сизнинг ўша Союзда экан.

Хаёлпараст файласуфлар асрлар бўйи
Одамзодни улуглашиб келарлар бекор.
Ҳайвон билан баробардир Инсон феъл-хўйи,
Балки ундан бешбаттарроқ ёвуз ва маккор.
Бир-бирига дўст бўлолмас аҳли оломон,
Уни йўлга солар фақат қилич ё фириб.
Қани, айтинг, саодатли бўлдими Инсон
Насиҳатгўй шоирларнинг гапига кириб?
Одамзодда ортиқ аъзо тирноқ, кўричак,
Ҳайвонотдан қолиб кетган азалий мерос.
Инсонларнинг руҳида ҳам бешубҳа, бешак,
Кўп ҳайвоний ҳирслар яшар, пинҳоний холос.
Одамларни бошқаради ёлғиз сўз: Ўзим!
Ўзим! — дея бир-бирларин кўзин ўярлар.
У тараф ҳам, бу тараф ҳам топганда тўзим,
Гўрларига қаққайтириб ҳайкал кўярлар.
Ҳайкалларга сигинади тириклар яккаш,
Каромати нима унинг — йўқ зарра дарди.
Бир жиҳатдан қулай экан ҳайкалдек яшаш,
Тилга кирса — нодонлиги аён бўларди.
Шу сабабдан, очиқ-ойдин бир гапни айтай,
Фидойилик деган нарса ҳавойи бир гап.
Ўзинг учун ҳар юмушга бўла олгин шай,
Сени алдаб кетишмасдан улгургин алдаб.

Хонага дафъатан ғоз кўтарган чол кириб келади.

Ғоз кўтарган чол

Мен омадсиз ихтирочи пенсионерман,
Ҳа, дарвоқе, барчангизга саломлар бўлсин.
Энг охири “Ҳашарот”га ҳасратим дерман:
Мадад беринг, шу ғознинг ҳам толеи кулсин.

‘ Р а и с

Жафо чеккан қай бирингиз? Сизми ёки ғоз?
Мақсадингиз баён этинг, қотирманг бошни.

(ўзича)

Мен ҳайронман, журналимиз пачавами, соз,
Қизиқтирар нукул довдир, тентак, авбошни.

Биринчи аъзо

Аммо-лекин гози роса семирган экан...

Иккинчи аъзо

Сен ҳам бўрсиқ бўлар эдинг, кўтариб юрса.

Биринчи аъзо

Не бўлса ҳам шундайларга бермоқ керак тан.

Иккинчи аъзо

Қандин урсин, ким уддалаб даврини сурса.

Ғоз кўтарган чол

Етмиш йилки курашамиз биз пахта учун,
Айни вақтда ҳеч чекинмас вильт деган бало.
Бу ваҳший қурт тешиб ташлар кўракни бутун,
Адабини беролмади биронта даҳо.
Ўша қуртнинг кушандасин топдим, азизлар,
Жаҳоншумул янгиликни қадрлаш даркор.

Раис

Янгиликни бир оз уқмай турибмиз бизлар,
Вильт қуртига ғознинг қандай алоқаси бор?

Ғоз кўтарган чол

Биласизми, эгатларни ҳисоблаб чиқиб,
Ҳар бирининг орасига қўйиш керак ғоз.
Улар зумда қуритгайдир вильтларни чўқиб,
Пахта эса мўл бўлади! Ишлар нечоғ соз!

Раис

Ғозингизни қолдиргайсиз қабулхонада,
Ўргангаймиз тумшуғидан ўтигача то.

Ғоз кўтарган чол

(момнуи)

О, Сиздайлар бор эканки, бу замонда
Биз кабилар кўча-қўйда хор бўлмас асло.

(Чиқиб кетади.)

Раис

Қариса ҳам қуйилмаган эси паст лўли,
Ихтиросин чойхонада синаб кўргаймиз.
Оҳ, фозга ҳам бориб етди “Ранжком”нинг қўли,
Келинг, гапни соҳамизга яна бургаймиз.

Иккинчи аъзо

Мен фалсафий фикрларга йўқроқман, аммо
Турли-туман қитмирликни ўйлаб топаман.
Афандидек, йўқ нарсани кўрсатиб гоҳо,
Оломонни эргаштириб, олға чопаман.
Дейлик, бирор анжуманни бузмоқлик лозим
Ва айни пайт хуфя бўлиб қолмоқлик керак.
Боз устига қараб турса аҳли лавозим,
Бундай пайтда лозим бўлар пинҳоний қарсак.

Биринчи аъзо

Ҳеч пинҳоний бўлармикин қарсак ҳам, жўра,
Бўрттириш ҳам эви билан, сўзлагин билиб.

Иккинчи аъзо

Оёқда тик турган бўлсанг, ҳайиқмай сира
Қарсакни ур, қўлларингни орқага қилиб.

Биринчи аъзо

Гар ўтирган бўлсанг-чи, хўш?

Иккинчи аъзо

Энгашиб шартта,
Тиззаларинг орасида чалабер чапак.
Ё ерни теп. Унутмаки, ўша фурсатда
Мажлис аҳли сени қўллаб юборар бешак.
Нотиқ худо бўлса ҳамки, энди бефойда,
Мулзам бўлиб ташлаб кетар машъум минбарни.

Айбдорни ким топа олур? Бузгунчи қайда?
Билиб қўйсақ зарар қилмас шундоқ хунарни.

Раис

Сен ҳам бало чиқиб қолдинг.

Иккинчи аъзо

Ёшлигимданоқ
Шу соҳага меҳр билан кучоқ очганман.
Кўчамизга бирор мошин келиб қолган чоғ,
Мен, албатта, ғилдирагин тешиб қочганман.

Раис

Гарчи бир оз майдалиқдир ғилдирак тешиш,
Лекин бу ҳам асқотади “Ранжком”имизга.
Бизда куфр саналмагай ҳар қандайин иш,
Лойиқ бўлсақ басдир доим ўз номимизга.
Ҳаёт асли кураш деган машҳур нақлни
Биз ҳам турмуш тарзимизга этайлик татбиқ.
Бунинг учун ишга солиш керак ақлни,
Энг аввало, мақсад йўлин қилайлик тадқиқ.
Музейларда кўргандирсиз — совут-қалқонли
Говак гавда — сарбозларнинг либослари бор.
Уни кийса бирдек бўлар жонсизу жонли,
Фарқлаб бўлмас, териб қўйсанг мингтасин қатор.
Ҳа, уларнинг оддийгина ҳаракати ҳам
Ўша темир кийимларга мосланган, қатъий.
Ана шунга ўхшаш эрур амалдор одам,
Энг зўрини бюрократ дерлар ашаддий.
Айни чоқда бюрократни ғилоф ичидан
Шиллиққуртдек олмоқдалар бир-бир суғуриб.
Биз илондек фойдаланиб ҳийла кучидан
Ғилофларга кириб олсақ бўлди улгуриб.
Қолган ишлар ўз-ўзидан этади давом,
Ҳукмимизда катта-кичик, ёшу қари — бир.
Темир совут қаршисида миқ этмас авом,
Ичида ким иш юритар — унга бари бир.

Биринчи аъзо

Не қилайлик етмоқ учун бундай муродга?

Жаҳоншумул вазифани қўйдингиз, рости.

Иккинчи аъзо

Иккиланмай тик боқайлик, дейман ҳаётга,
Чўққи йўқдир, то етмаса “Ранжком”нинг дасти.

Раис

Афсус, энди юмалоқ хат йўқотди кучин,
Энди фақат таваккал, деб насиба теринг.
Одамларнинг орасини бузмоқлик учун
Энди ошкор бир-бирига ёмонлай беринг.
Сурбет бўлинг, такрорлайман яна бир карра,
Халойиқнинг юрагини беомон тигланг.
Азаларда қаҳ-қаҳ уринг тап тортмай зарра,
Тўйларда-чи, дабдурустдан ўкириб йиғланг.
Сайловларда бўлинг доим ҳозир у нозир,
Бу ўринда таянингиз нафсдек балога.
Бир килодан гўшт тарқатса одамлар ҳозир
Шайтонни ҳам сайлаб қўяр арши аълога.

Биринчи аъзо

Масаланинг бир жиҳатин ўйлайман ҳануз,
Кечалари уйқум қочиб кетади гоҳо.
Бизни таъқиб этмайдими ахир минглаб кўз,
Не қиламиз, қўлга тушиб қолсак мабодо?

Раис

Ҳа, атрофда кенг, каттакон жамият ҳам бор,
Аён гапки, унинг йўлин бўлмади тўсиб.
Шунинг учун дейман-да мен, иш тутинг хушёр,
Шунинг учун дейман-да мен, ниш уринг пусиб.
Барча гапни ошкоралик бўйнига юкланг,
Биз даврнинг аскаримиз, деб айтинг паққос.
Ҳолингизни бирор кимса қилар бўлса танг,
Қайта қуриш душмани, деб солинг айҳаннос.
Ёзилмаган қонунлар бор, бўлингиз огоҳ,
Бирор жойда тилингиздан қолманг тутилиб.
Эсланг ахир, жиноятчи жазолардан гоҳ
Бизга бошлиқ буюрган, деб кетган қутилиб.
Истеъдодли устомонлар юртда ҳали кўп,

Озми ахир бу дунёда жоҳил, мунофиқ,
Гарчи улар кўчаларда юрмаслар тўп-тўп,
Ҳар биттасин, феъли лекин бизга мувофиқ.
Кунни кеча газетада чиқди бир хабар,
Унда баён қилинибди фожиавий ҳол.
Мазмунини айтиб берсам сизга мухтасар,
Унинг ибрат жиҳатини илғайсиз дарҳол.

Иккала аъзо

Эшитайлик! Эшитайлик!

Раис

Қайбир қишлоқда
Ака-сингил етимчалар яшаган экан.
Ота-она меҳрин билмай, хилват, овлоқда
Ўзларича ошларини ошаган экан.
Вақти етиб, уйланибди ака бир қизга,
Келин бўлмиш сатанг чиқмиш ва ғоят бахил.
Мол-дунёдан ўзгани ҳеч илмаскан кўзга,
Оилага сиғмай қолмиш энди у сингил.
Бу дунёда сира роҳат кўрмаган ака
Дўмбоққина келинчакка қолмиш боғланиб.
Сингил эса яшар экан мунгли ва якка,
Золим келин зуғумидан кўнгли доғланиб.
Хонадонда битта игна йўқолса ҳам гар,
Келин уни шум сингилдан кўра бошлабди.
Эртаю кеч етимчани келиндан баттар
Ўз туғишган акаси ҳам ура бошлабди.
Хўрликларга чидай олмай, етим қиз охир
Ўз-ўзига ўт қўйибди, тамом, вассалом.
Энди кўзёш тўкар эмиш акаси моҳир,
Жамиятни айблар эмиш қизталоқ фирром.
Аллақачон ижроқўмнинг битта котиби
Вазифадан олинибди шу масалада.
Ҳа, у йигит ҳеч шубҳасиз талант соҳиби,
Сувдан қуруқ чиқиб кетмиш нозик паллада.
У ҳақиқий сурбет экан, холи виждондан,
Рост-да, кимга фойдаси бор нозу фироқнинг.
Ҳеч биримиз тушмаганмиз ахир осмондан,
У йигит ҳам мевасидир мана шу боғнинг.

Ана энди мафкуравий ишларни сўкиб,
Йўқ эшикка бош уради довдир матбуот.
Қотиллар-чи, юрар сохта кўз ёши тўкиб,
Ҳам сингилдан, ҳам жазодан бир йўла озод.
Бу тузумнинг ярим умри лоф билан ўтган,
Фуқаро ҳам усулига кўникмиш ғоят.
Аксар ҳолда йўқ нарсани бор қилиб битган
Ровийлари ҳанузгача тўқир ривоят.
Оч қоринга кекиради ҳозиргача то,
Шиор ясар, иштонлиги — чит бисотидан.
Ёлғон гапга у чиндан ҳам ўрганмиш, ҳатто,
Уриб қолар оби-ҳаво маълумотидан.
Ҳали-бери давр биздан узолмагай қўл,
Бизлар унга ўқтин-ўқтин керак бўлармиз.
Такрор айтай, эл ўзига топгунича йўл,
Истаганча айш сурармиз, ўйнаб-қулармиз.
Аммо, дўстлар, эҳтиётлик ҳеч сўзсиз даркор,
Худо уйи — масжиднинг ҳам бор асос-синчи.
Дўхтирлардан таниш топиб, зинҳор-базинҳор
Справка топиб қўйинг, у — кўнгил тинчи.

Биринчи аъзо

Қанақанги справка?

Раис

У — мушкулкушод.
Ҳар қандайин балони ҳам эта олур даф.
Эсипаст деб ёзиб берса, ҳаммаёқ обод,
Жиннилардан пора олган дўхтирга ҳам наф.
Қарабсизки, ҳар қандайин кучли қонун ҳам
Оддий қоғоз қаршисида йўқотар захрин.
Тентакларни қамашмайди.

Иккинчи аъзо

Зўрсиз чинакам.

Раис

Шу тариқа сўндирамиз ғанимлар қаҳрин.
Ўша қоғоз қўлда бўлса, калтак кўтариб,

Кўчаларга чиқа беринг, ҳайиқмай асло.
Ажойиб ҳол: жиннилар шоҳ, соғлар-чи гариб,
Бунақасин кўҳна тарих кам кўрган аммо.
Йўлимиз шу. Гап биттами?..

Иккинчи аъзо

“Ранжком” ҳам битта!

Р а и с

Баҳамжиҳат энди ишга киришмоқ керак.
Муҳаррир чол эрта ишга келганда, шартта
Ташлангаймиз, гоҳ аниқ — эришмоқ керак.
Қани, яна чекишдан ол. Тугади йиғин,
Ўйлайманки, ғалабадан энди кўнгил тўқ.

Иккинчи аъзо

Азиз дўстлар, бир муддатга сабр этинг тағин,
“Ранжком” учун гимн ёзганман, “Ассалом”и йўқ.

(ўқийди)

Биз “Ранжком” миз, “Ранжком” миз.
Келажаги ганжкоммиз.
Кўринганни тишлаймиз,
Ишимиз шу — ишлаймиз.
Майли кекса, майли ёш,
Беролмас бизга бардош.
Чимчилаймиз билдирмай,
Бурдалаймиз ўлдирмай.
Кўпайса гар даҳмаза,
Бизларга бўлар маза.
Бор бўлсинлар ёввошлар,
Галварслар, қовоқбошлар...

Хонага ф а р р о ш а ё л кириб келади.

Ф а р р о ш а ё л

Нима бало, мучалингиз тутунми ўзи,
Идора ҳам сархонага айланибди заб.

Шунча бўлса эркакларнинг агар гап-сўзи
Аёлларнинг гурунгига йўқ экан тараф.
Алламаҳал бўлиб қолди, уй-уйга қайтинг,
Йиғиштириб олай мен ҳам у ёқ-бу ёқни.
Маҳтал турган келинларга саломлар айтинг,
Шиқиллатиб қолинг, хуллас, энди туёқни.

Биринчи аъзо

(раисга)

Ишимизни шу опадан бошласак-чи, хўш,
Иродани пешлайдиган, ўлгудай шаддод.

Раис

Майлику-я, оқибати бўлмасми нохуш,
Чап қовоғим учаётир негадир бот-бот.

Биринчи аъзо

Агар раис чўчиб турса, биз киммиз?

Раис

Рухсат!

Биринчи аъзо

(фаррош аёлга)

Ҳой опагон, сабр қилинг, Сизга бир гап бор.

Фаррош аёл

Нима экан. Эшитайин.

Биринчи аъзо

Бизлар шу фурсат
Устингиздан ёзмоқликка айладик қарор.

Фаррош аёл

Ёз, ёзавер. Московга ёз, Нью-Йоркка ёз,
Маккага ё, Марсга ёз, ҳаммани чақир.

Раис

Кўп қизишманг, эҳтиросни жиловланг бир оз,
Машғулотни эндигина бошладик, ахир.

Фаррош аёл

Хўш, нима деб ёзмоқчисан?

Раис

Замон ўзгарди,
Сизда эса ташаббус йўқ, ҳа, ҳа, ташаббус.
Сизни зарра қизиқтирмас давримиз дарди,
Юришингиз ўша-ўша, ўша-ўша тус.

Фаррош аёл

Гапинг тўғри, ташаббус йўқ мендайларда ҳам,
Бўлса агар ғайратимиз кўпирар эди.
Учраган чоғ ифвогару беюз, муттаҳам,
Ундайларни фаррошлар ҳам супурар эди.
Ташаббус, деб ўққа учди қанчалар аскар,
Ташаббус, деб авлиёга айланди инсон.
Эслайсанми, ташаббус деб, қаҳратон саҳар
Йўқ пахтани “териб” юрди неча минглаб жон.
Давр деган шўринг қурғур бир ибора бор,
Сақич каби кўчиб юрар оғизма-оғиз.
Аслида у аллақандай ташландиқ мазор,
Валий билан бир қаторда ётар ялмоғиз.
Ташаббусдан бир иш чиқса, шу заҳотиёқ
Маъниси йўқ журналингиз йўқотар эдим.
Ўйлаб боқсам, ўзингиз ҳам ҳашарот сиёқ,
Ана энди ёза беринг, шу гапни дедим.

Биринчи аъзо

(ўзича)

Туппа-тузук фаррош десам, аломат-ку бу,
Бунақасин кўрмаганман сира, ё фалак.

Иккинчи аъзо

(ўзича)

Гапларини тушунмадим, бироқ фикрим шу:
У ўзининг идорасин ёпмаса керак.

Раис

Отинойи бўлганмисиз, билмайин қолдим,
Бу қадарли маҳмадона, бу қадарли сур.
Майли, дейлик “ташаббус”ни мен қайтиб олдим,
Аммо, айтай, сиз — миллатчи, миллатчи манфур.
Бор-йўғи бир фаррошсизу димоғ осмонда,
Шу феъл билан кимга ёқиб, кимни суюбсиз?
Гувоҳларим ўлтирибди икки томонда,
Сиз ўрисга қасдма-қасддан иштон кийибсиз.

Фаррош аёл

Ана энди аён бўлди асл башаранг,
Сиз — дайдилар, тўғри келган касни, қопасиз.
Сиёсатни қалқон қилмай кўзимга қаранг,
Балиқ йўғу балиқчини қайдан топасиз?
Нозик гапга тортаяпсиз сиз мени атай,
Уюрни ким ҳайдаб юрса моли кўшадир.
Билганимни супургидек жам қилиб айтай:
Кимнинг дасти дароз бўлса миллат ўшадир.
Карвон ҳозир йўл бошлаган бошқа томонга,
Теран боқсанг, бир ҳолатни кўрасан зинҳор:
Инсон фақат бўлингайдир яхши, ёмонга,
Ўғри деган, Тўғри деган икки миллат бор.
Мен миллатчи бўлибманми? Эл-юртдан сўра,
Сендан бўлак ҳеч кимда йўқ бунақа хаёл.
Бировларнинг гийбатини қилгандан кўра
Ўз элингнинг ҳурматини аввал эплаб ол.

Раис

Эпламасдан нима қилдик?

Фаррош аёл

Иштон-чи, иштон?
Иштонимга нега бирдан ёпишдинг, нокас?

Сенга иштон керак бўлса, ечаман шу он.

Раис

Ҳой, опажон, ечманг, ечманг.

Иккала аъзо

Ечманг, ечманг, бас.

Раис

Чап қовоғим учмабди-да бекорга, аттанг.

(биринчи аъзога)

Шу балога сен рўпара қилдинг, энағар.

Биринчи аъзо

Бунга ҳеч ким бас келолмас, аҳволимиз танг.

Иккинчи аъзо

Бу кетишда журнални ҳам у ёлиб ташлар.

Фаррош аёл

Инсофингиз сал бўлсаям бор экан, шукр,
Аллақайси жойингизда номус уйғонди.
Қошингизда хор бўлдим мен, бўлдим сур, манфур,
Бир фаррошни масхаралаб нафсингиз қонди.
Сизлар безбет кимсаларсиз, манфаат учун
Зарур бўлса Регистонни бориб йиқасиз.
Тор келганда тегирмондан чиқай деб бутун
Отангизни тириклайин гўрга тиқасиз.
Ҳар нарсадан нонкўрликнинг гуноҳи оғир,
Ея туриб маърайсиз-а, нима етмайди?
Кўникамиз, кифтларимиз бўлса ҳам яғир,
Дилозорлик яраси-чи, сира битмайди.

Раис

Биз шунақа ташкилотмиз, очиқ айтганда,
Қайта қуриш замонининг қаҳрамонимиз.
Бу гапларни тушунмайсиз, Сиз — ожиз банда,
Кураш билан ўтар бизнинг ҳар бир онимиз.

Биринчи аъзо

Мана, бизлар қайта қурдик хонамизни ҳам.

Иккинчи аъзо

Бу столни нари сурдик, унисин бу ён.

Раис

Бас қилингиз, иккингиз ҳам гўр, каллаварам,
Ҳа, шеригинг нодон бўлса аҳволинг аён.

(фаррош аёлга)

Кўп мураккаб шахс экансиз, наинки фаррош,
Сиз эплейсиз супургини миниб юришни.
Мумкин бўлса, сирингизни айланг менга фош,
Сиз қанақа тушунасиз қайта қуришни?

Фаррош аёл

Авваллари халқ давлатни тингларди мутлоқ,
Оддийгина йўриқни ҳам кутиб турарди.
Энди эса давлат халққа солмоқда қулоқ,
Умидвормиз, пинҳон қолмас энди халқ дарди.
Узоқ-узоқ набиралар бахтига балким
Қутлуғ кунлар келаётир шарпасиз, сассиз.

Раис

Қизиқ гаплар... У ҳолда биз ким эрурмиз, ким?

Фаррош аёл

Сиз халққа ҳам, давлатга ҳам мансуб эмассиз.

Биринчи аъзо

(ўзича)

У тобора қизишмоқда, тушмайди ҳеч паст.

Иккинчи аъзо

(ўзича)

Балки давлат ўрганмоқда бизларни зимдан.

Фаррош аёл

Бир қавм бор, номи унинг манфаатпараст,
Ер юзида яшаб келар қадим-қадимдан.
Қўлини у совуқ сувга урмаган асло,
Қилар иши алдамчилик, найранг, қабоҳат.
Улар учун байрам бўлур қўзғалса бало.
Яхшиларнинг юрагида ёнса жароҳат.
Эл тулпорни эгарласа — минсам деган у,
Эл тиклаган иморатга удир даъвогар.
Эътиқоду инсоф унда бўлмаган мангу,
Турланади сал ўзгарса оби-ҳаво гар.
Етмиш йилки, ҳар гапига Ленинни қўшиб,
Ризқимизни қийиб келган улар-ку ахир.
Бугун эса янги тартиб номидан жўшиб,
Тўғри келган ҳар бандани этмоқда таҳқир.
Итда вафо бўлар, лекин унда вафо йўқ,
Суяк отган ҳар кимсанинг ялар пойини.
Суврат силлиқ, сийрати-чи, худбин ва қуруқ,
Қароқчидек тўнаб кетар борган жойини.

Раис

Аллақандай қарашларни ташвиқ айламанг,
Чучварангиз бўлса агар, санаяпсиз хом.

Фаррош аёл

Сен ҳам гапни бураверма, қилма кўп найранг,
Мен — халқдирман, аммо-лекин эмасман авом.

Раис

Рус элида болта шўрва деган эртақ бор,
Яша, дейди лақмаларни алдаб, шишириб.
Қани, айтинг, бирор кимса қолиб оч-наҳор,
Еганми ҳеч қозонида орден пишириб?
Ёш умрини гоёларга текин бағишлаб,
Не-не йигит ўтиб кетди қорни тўймасдан.
Нима кўрди улар ахир “биз” учун ишлаб,
Унутдилар, лаҳадига ҳали қўймасдан.
Бу дунёга ёлғиз бир бор келади Инсон,
Демак ҳар зум тап тортмасдан яшамоқ керак.

Биз — жондормиз, дунё эса чеки йўқ ўрмон,
Юрмоқ керак, ёрмоқ керак, ошамоқ керак.

Фаррош аёл

Боз устига либосларни ечиб мутлақо,
Тўрт оёқлаб лойга ботиб бўкирмоқ керак.
Имон, инсоф, виждон сўзин эшитган асно
Қутурган бир арслон каби ўкирмоқ керак.

Раис

Кимсиз ўзи? Қай кўчага бошимни бурсам,
Рўпарамдан мана мен, деб чиқа берасиз?
Мен сизни бир оддийгина фаррош деб юрсам,
Фалсафани Афлотундай сўқа берасиз?
Бунча гапни сиз қаёқдан топасиз экан,
Дарсхонангиз қайси ерда? Устозингиз ким?

Биринчи аъзо

(ўзича)

У бизларни биратўла мот қилай деган...

Иккинчи аъзо

(ўзича)

Супургига аппарат ҳам боғланган, балким.

Фаррош аёл

Оҳ, устозим ҳалок бўлган аллақачонлар,
Сибирь қилиб юборишган шундоқ зиёни.
Навойини ўқир эдик бўш қолган онлар,
Ўқир эдик гоҳ Гомер, гоҳ Монтескьёни.

Биринчи аъзо

Манти қосқон деяптими?

Иккинчи аъзо

Йўқ, кўмир, деди.

Фаррош аёл

Ҳам номарду ҳам бевафо экан бу олам.
Менинг эрим мутафаккир бир одам эди,
Ўзи билан йўқ қилишган китобларин ҳам.

Раис

Унинг айби нима бўлган?

Фаррош аёл

Бу — мунгли тарих,
Айни чоғда сиз учун ҳам ибратомуз ҳол.
Инсон зоти кулфатлардан бўлолмас фориг
Агар ўтган фожиасин унутса дарҳол.
Айтсам айтай, майли сиз ҳам бўлингиз огоҳ,
Бу воқеа урушгача юз берган экан.
Чарс бир эчки оғилидан қочиб баногоҳ
Ўтлаш учун пахтазорга югурган экан.
Ўша маҳал ҳукуматнинг хос вакиллари
Ўтиб қолмиш эчки юрган дала қошидан.
Тўппончага ёпишибди дарҳол қўллари,
Эчкига ўқ узибдилар аввал бошидан.
Сўнг, топингиз дейишибди, эчки эгасин,
Дарҳол ҳайдаб келтирмишлар ота-болани.
Бир ўқ билан ўчирмишлар отанинг сасин.
Бола эса қолабермиш, чекиб нолани.
Ўқ еган чол менинг шўрлик қайнатам бўлган,
Бола эса, у — бўлғувси умр йўлдошим.

Раис

Бор гап шуми? У чол, эҳ-ҳе, қачонлар ўлган.

Фаррош аёл

Не кунларни кўрмади-я менинг бу бошим,
Муҳтожликнинг ҳасрат тўла йўлидан ўтиб,
У ҳам, мен ҳам улғайганмиз етимхонада.
Турмуш қурдик муҳаббатнинг қўлидан тутиб,
Олим бўлиб етишди у тинч замонада.
Бироқ ота фожиасин унутолмай ҳеч,
Маяюс бўлиб қолган эди нигоҳ-назари.

Дер эдики: — Ҳақ очилгай эртами ё кеч,
Бедодликдан доҳиймизнинг йўқдир хабари.
Чойхонага кириб бир чоғ, нима ҳам бўлиб,
У доҳийнинг ҳайкалчасин бошин силабди.
Ёвузларни жазоланг, деб ўпкаси тўлиб,
Доҳиймизга узун-узун умр тилабди.
Чақув боис, бостиришиб келдилар уйга,
Халқ душмани, дея уни қилдилар эълон.
Шу тариқа шерик бўлдик биз қонли “тўй”га,
Эмиш, доҳий пешонасин силади, илон...
Унинг ёди билан ўтди сарсон ҳаётим,
Муаллимлик касбимни ҳам олдилар тортиб.
Фақатгина хотиротдир менинг бисотим,
Топган дунём шу супурги, ўзимдан ортиб...

Раис

Бўлди, бўлди. Энди менга аён ҳамма сир,
Эрингиздай лапашангни кўрмаган дунё.
Юрмайдими айшин суриб, ҳам кар, ҳам сўқир,
На отани, на эчкини билмасдан гўё.
Чақув дейсиз. Чақимчилик ҳаммага мерос,
Кунми ахир — бирор жойга ташимасанг гап.
Икки зотни уриштириб ташласанг паққос,
Ҳам ўсасан, қолаверса, томошадир заб.
Чақимчилар сафига у ўтганда агар
Бошқаларни ер эди-ку ўзи кемириб.
Ҳой, опагон, тегрангизга ташланг бир назар,
Юрибди-ку чақимчилар ҳануз семириб.
Модомики, жуда нозик бир масалада
Йўлларимиз уйғун чиқди, солингиз қулоқ:
Гарчи турфа хаёл яшар турфа каллада,
Сиз — тузумдан аламзада одамсиз мутлоқ.
Мана, ширкат туздик бизлар, “Ранжком”дир номи,
Аъзоликка кира қолинг, бирга бўлайлик.
Биласизки, мамлакатда кураш айёми,
Ўзимизга яратайлик биз ҳам қулайлик.
Сиз ғоятда заковатли, фикрчан аёл,
Мартабасиз юраберманг, супурги боис.
Режамизни тушунтириб бераман дарҳол,
Хоҳласангиз, бўлақолинг сиз бизга раис.

Биринчи аъзо

Ана энди кучаяди бизнинг ташкилот,
Халқ номидан гапиради бу аёл, ахир.

Иккинчи аъзо

Энди тортиб ололмайди журнални ҳеч зот,
Онасини кўрар бўлди қарри муҳаррир.

Фаррош аёл

Ҳар қандайин ташкилотинг ўзинга сийлов,
Тузоқларни танийдирган тулкидирман, бил.
Умрим бўйи тақдир менга боқди беаёв,
Энди ёлғиз супургимга теккизмагин тил.
Яратгандан фақатгина бир тилагим бор,
Шу тилакни ялов қилиб ўтай дунёдан:
Сендайларнинг қўлида ҳеч айламасин хор.
Айирмасин диёнатдан, меҳру зиёдан.
Кўп ноқислик мавжуд ҳали Инсон феълида,
Бахтли Удир — кимнинг кўнгли ҳаққа тўқ экан.
Аллақайси толеи бут элнинг тилида
Пора деган тушунча ҳам, сўз ҳам йўқ экан.
Сизнинг эса аъмолингиз нафсу қабоҳат,
Кураш деса англагайсиз қароқчиликни.
Йўқдир сизда зарра имон, тирноқча шафқат,
Касб қилгансиз Азроилга яроқчиликни.
Аламзада зот эмишман, шундоқдир балки,
Лекин сизнинг аламингиз нимадир, айтинг?
Кўкармагай, кимни агар қарғаса халқи,
Бу хатарли йўлингиздан, яхшиси, қайтинг.
Мансаб дейсиз, бойлик дейсиз, доврўқ дейсиз, оҳ,
Ўз-ўзидан ким бўлибди шўҳратлик, шонлик.
Бунинг учун зарурмикан шунчалар гуноҳ,
Бунинг учун зарурмикан шунча шайтонлик.
Сизга нақл сўйлаб берай, тинглангиз ҳушёр,
Илло, мағзин чаққан одам бўлмас сира кам.

Биринчи аъзо

(ўзича)

Маърузасин на чеки, на чегараси бор.

Иккинчи аъзо

Ҳа, устози таълим берган экан чинакам.

Фаррош аёл

Бир қабила йўлбошчиси демиш Темурга:
— Сен бизларни қурол билан забт этдинг, амир.
Модомики, кетмас бўлиб келдинг бу ерга,
Фуқарога эгалик қил, қўллагил тадбир.
Қассоб бўлсанг сўйиб ташла шу заҳотиёқ,
Сотиб юбор, агар касбинг бўлса савдогар.
Магар ундоқ эмассанми, тут бизга қулоқ,
Сен бизларга бахт ато эт, подшоҳ бўлсанг гар.

Раис

Ўйлаб кўрса, нақлингизда маъни бор ростдан,
Лекин бизга дахли нима? Тушунмай қолдим.

Фаррош аёл

Гап шундаки, остонада ўлтириб, қасддан
Сизнинг барча режангизни эшитиб олдим.

Раис

Шунақами?

Иккала аъзо

Ана холос!

Раис

Демак, бизларни
Беш қўл каби биларкансиз, сиримиз аён?

Фаррош аёл

Истасангиз таърифлаб ҳам бергум сизларни,
Шоир бўлсам, сизга атаб ёзардим дoston,
Не кулфатки, шиорингиз нуқул ёмонлик,
Балоларнинг ҳиди келар қадамингиздан.
Сиздайлардан кутиб бўлмас сира омонлик,
Онага ҳам ташланасиз аламингиздан.
Ўз бошига тушмагунча то тухмат, ифво,

Тўғри сўзнинг қадрини ҳеч билмайди киши.
Лоф гапирсам, майли мени кечирсин худо,
Айтиб берай, кимнинг қандоқ эрур қилмиши.

(биринчи аъзога)

Сен уззукун китобларни ёнингга қўйиб,
Кўчирасан.

Биринчи аъзо

Мен таржима қиламан фақат.

Фаррош аёл

Пул ишлайсан журнал ишин ижодга йўйиб,
Таржиманг ҳам, ёзганинг ҳам бир пулга қиммат.

(иккинчи аъзога)

Сен бўлсанг-чи, фирт ароқхўр, кўкнори жунун,
Соғ юрмайсан, шу ўлгурдан қачон тўйибсан.
Суваракка олиб келган доримни у кун
Бир томчи ҳам қолдирмасдан ичиб қўйибсан.

Иккинчи аъзо

(тутақиб)

Мен умримда газли сув ҳам ичган эмасман,
Сурункали дардим бордир ошқозонимда.
Ароқ турган дастурхондан таом эмасман,
Тухматингиз заҳар бўлиб жўшди қонимда.

Фаррош аёл

(раисга)

Сен-чи, раис, тайини йўқ хотинбоз, нодон,
Бир қарашда маънилиқдай туюлар сўзинг.

Лекин, айт-чи, менинг сўзим ростми ё ёлгон,
Аёлларнинг иштонидан узилмас кўзинг.

Р а и с

(аъзоларига)

Туринг, кетдик, бу хотиннинг мияси ачиб,
Ортиқчалик қилиб қолмиш супургиси ҳам.

(Чиқиб кета бошлайдилар.)

Ф а р р о ш а ё л

Қани, “Ранжком”, бир югур-чи, туҳматдан қочиб,
Бурнингизга сув кирдими? Қилдими алам?

(ёлғиз қолади)

Нима топдим шулар билан пачакилашиб,
Кўп нораво сўзлар айтдим қариган чоғда.
Ким билади, фарзанд кўриш этганда насиб,
Балки у ҳам куйдирарди мени шу доғда.
Йиқилганга мадад берсанг — буни англайман,
Ҳалоллик деб жангга кирсанг алқагум абад.
Ёвузликдан зада бўлган қора манглайман,
Номардлардан дод деганман, дод дегум минбаъд.
Лекин нечун бу қавмнинг йўли доим шай,
Қандоқ қилиб бир-бирларин излаб топарлар.
Муюлишда гар дафъатан чалинса карнай
Ош борми деб гуруҳ-гуруҳ бўлиб чопарлар.
Ўзгаларда не ташвишу буларда не ғам,
Ўрми десанг, Хизр сифат пешволари бор.
Не бўлса ҳам, сен шулардан асрагин, эгам,
Шундайларнинг қўлларида юртни қилма хор.
Азиз элим, ўзинг туққан амалпарастдан
Қачон ахир қутулгайсан, ўйлаганим шу.
Сени ким ҳам судраб чиқар тубандан-пастдан,
Пешонангда қотган шўринг кетарми, ёху.
Сиз қайдасиз, бағри жаҳон азамат эрлар,

Сен қайдасан, покдомон зот, фидойи Инсон.
Тарқаб кетар чўпони йўқ сурув ҳам дерлар,
Қайда доно жим ўтирса — сайрагай нодон.
Бугун шундай бир фикрга келдим мутлақо:
Маст қиларкан эркинликнинг ногоҳ нағмаси.
Ҳеч ажабмас, шону шуҳрат талашса, ҳатто,
Маҳалланинг чумчуғидан тортиб қарғаси.
Оддийгина фаррошману толени қаранг,
Ўлмай ўтдим қирғинлардан, очлик, хорликдан.
Гоҳ ёш тўла кўзларимни очсам ҳам аранг,
Айрилмадим қаноатдан, умидворликдан.
Балки мени қўллаб юрган устозим руҳи,
Балки менга суянч бўлган жиндек эътиқод.
Гоҳ кимнидир четлаб ўтса ҳаёт шукуҳи,
Гоҳ кимнидир имонсизлик этаркан барбод.
Ановлардан гина қилиб борай қаёққа,
Ҳиссизларнинг башарасин сира йўқ кўргим.
Энг яхшиси, ҳасратимни айтай таёққа,
Садоқатли йўлдошимсан ўзинг, супургим...

1988

СОҲИБҚИРОН

I САҲНА

Томоша бошланиши олдидан А м и р Т е м у р
ҳақидаги шеър ўқиб турилади.

Ҳар қанча фахр этсанг арзийди, ўзбек,
Балқибсан бир зотнинг юксак шонида.
Темурбек юлдузи Олтин қозикдек
Чарақлар буюклар қаҳқашонида.

Во ажаб, ёлғиз бир Занжир саройнинг
Ўчини Ўрдадан ола билган зот.
Турон деб аталмиш каттакон жойнинг
Бағрига шунча йил сиғмабди, наҳот?!

Жаҳонни мўғуллар истилосидан
Қутқариб қололган барлосий ботир —
Қочолмай тақдирнинг тақозосидан
Фотиҳ деб ном олмиш ўзи ҳам охир.

Энг улуғ бинолар мужассам бўлмиш
Оламда тенги йўқ Самарқанд-ку бор:
Темурбек жанг-жадал шавқига тўлмиш,
Қўлида шамширу тагида тулпор.

Ҳукми олий билан этмиш намоён
“Куч бу — адолатда”, деган сўзларин.
Қон тўкмиш Жаҳонгир гоҳо беомон
Ёвлари тикмасдан қонли кўзларин.

Отани боладан тирик айириб,
Тожу тахт талоши қизиркан борҳо.
Султон не зотларнинг қўлин қайириб,
Муҳташам салтанат айламиш барпо.

Аллоҳим бахш этмиш шунчалар шукуҳ,
Комилу етукдир шажара, зоти.
Бир ён Бибихоним, бир ёнда Шоҳрух,

Бир ёнда Улуғбек — синмас қаноти.
Не бахтким, туққан юрт бўлганда озод,
Муборак Ватанга қайтиб келмишсиз.
Қулоқ тутгайми, деб ноаҳил авлод,
Ташаккур, бизларни кўзга илмишсиз.

Ҳамон ер юзида шайтон туғёни,
Тилларда дуо-ю дилларда зарда.
Кўриб бу ноқису нотинч дунёни
Қайта босардингиз балки, саркарда.

Саъйи ниятларда руҳингиз сардор,
Ёвузлик чекингай, ўчгай ёмонлик.
Дастингиз шамширға бормасин зинҳор,
Ҳазрат, барчамизга тиланг омонлик!

Парда очилади. Самарқанд. Темур саройи.
Соҳибқирон соҳ олдираётган бир манзара.

Сартарош

Сартарошнинг касби-кори ҳаммага маълум:
Соч-соқолни қиртишлайман. Тамом-вассалом!
Бироқ тангри хўб иноят айламиш менга,
Темурдайин буюк Амир менинг мижозим.
Олампаҳо, неча йилки, маҳрамингизман,
Хизмат қилиб келмоқдаман даргоҳингизда.
Ҳатто ҳазил-ҳузулни ҳам илтифот айлаб
Кулингиздан аямайсиз.

Темур

Кул кўп, сен — ёлғиз!

Сартарош

Соҳибқирон, бошингизни сал қуйи эгинг,
Устарамнинг тиғи ўткир, дами кўп тезкор.

Темур

Сартарошга бош эгар, ҳа, жаҳонгирлар ҳам,
Бошқаларга эгилишдан асрасин худо!
Бироқ сенга оддийгина бир гапни айтай:

Сохибининг хоҳишига бўйсунди тиг.
Зарур бўлса кесгайдир у ёмон ярани,
Жаҳолатда узар лекин тилла бошни ҳам.
Марҳаматинг учун эса ташаккур сенга.
Ҳар қандайин бандага ҳам керакдир сирдош,
Сенга кўнгил очсам бўлар...

Сартарош

Куллуқ, Ҳазратим!

Темур

Гап юрармиш, гўё Темур табассум қилмас,
Гўё менга хурсандчилик, шодлик бегона.
Ҳар қадамда билинтирмай оғу сочгувчи
Мансабпараст, ғаюр, баттол, ўғри, фирибгар,
Хушомадгўй кимсаларни маҳрам санайми?
Ё уларга ялтоқланиб,
Табассум айлаб,
Кўнгулларин овлаш учун муқом қилайми?
Мен уларнинг юрагида не кечишини
Ойинага боққан каби кўриб тураман.
Одамларнинг баднафс,
Юҳо оғизларига
Тизгин солиб,
Қамчин билан титратмоқ даркор.
Шу йўсунда ром этурлар ҳайвонларни ҳам.
Одамзодни бир дақиқа бежилов қўйсанг
Ҳажиб ташлар, еб битирар бир-бирларини.
Кўни-қўшни улусларнинг ҳукмдорлари
Шамширимдан қўрқадилар, шонимдан эмас.
Сартарошсан, мана сенга бошимни эгдим.
Бироқ мени афв этгайсан,
Тиз буколмайман...

Сартарош

Оёғингиз шикаст топган муҳорабада,
Шу боисдан афв этади сизни қулингиз.

Темур

Бекор узоқ кечмишимни солдинг ёдимга,

Мен онамдан шамшир билан туғилмагандим.
Кеш шаҳрининг сарҳадида,
Воҳа бағрида
Хўжа Илғор деган жой бор.

Сартарош

Олам билади!

Т е м у р

Кўкка боқиб,
Адирларда яйрардим шодон,
Баҳор чоғи сел тошқини, турфа чечаклар
Хўб фаройиб туйғуларни
Тухфа этарди.
Юлдузларга боқиб гоҳо байтлар битардим.
Шоир аҳли ғазалларин қоғозга ёзса,
Мен шеъримни ўчмас қилиб шамширга ўйдим.
У битикнинг мазмуни шул:
“Куч — адолатда!”
Ёш бошимдан қисмат менга қилич тутқазди.
Чингизийлар мўр-малахдай босган бир пайтда,
Неча-неча шер юракли барлос йигитлар
Ёвларига ем бўлганда боши бирикмай,
Тоғу тошда санғиб юрган эркесварларни
Ўз теграмга тўпладим
Ялов кўтардим.
Довонларда маскан қурдим,
Кездим чўлларда.
Ҳисор тоғин беткайида,
Йироқ-йироқдан
Ўпқон каби ғор кўринар,
Кўзинг тушганми?

Сартарош

У — Сизнинг ғор!

Т е м у р

У жойда мен жон сақлаганман,
Тулпоримнинг тезаклари тўзмаган ҳамон.

Ёғий мени йўлтўсар деб англатди элга,
Пистирмалар кўйишарди йўлимга доим.
Парвардигор марҳамати ғолиб келдию
Қара, омон ўлтирибмиз икков, тигдошлар.
Ишинг битди, жўна энди, Сенга ташаккур!
Эшикбон кирсин.

Сартарош чиқади.

Эшикбон

Олампаноҳ,
Хутгалондан ҳоким Кайхисрав
Бир бандини келтирмишдир.

Темур

Банди ким у?

Эшикбон

Амир Ҳусайн!

Темур

Амир Ҳусайн?
Олиб киришсин!
Ҳозир бўлсин Шайхулислом, амирларим ҳам
Ва албатта пири комил Саид Барака.

Эшикбон чиқади.

Бошланган ҳар ҳикоятнинг охири бўлгай,
Можарони бошлаган ким?
Мен-ми, Ҳусайн?
Парвардигор барчасидан воқиф ва огоҳ.
Қайин оға ҳисобланар менга бу амир.
Заифамиз Улжой Туркон унинг синглиси.
Бироқ ерга тўкилар пайт қурт тушган мева
Уни асраб қололмагай соғлом илдиз ҳам.

Амир Ҳусайнни аҳли девон қуршовида олиб кирадилар.

Қўл-оёғин ечинг буни!

Мархабо, амир!
Кишан сендан халос бўлсин.

А м и р Ҳ у с а й н

Тақдирга лаънат!
Тириклайин сен Иблисга рўбарў қилди.

Т е м у р

(Мир Саид Баракага)

Эшитдингиз, мухтарам пир Саид Барака,
Сиз бу билан Балх шаҳрида суҳбатдош бўлиб
Яшагансиз,
Синагансиз.
Тақдир дейди у.
Ахир мен ҳам тобемасми ўша тақдирга?

(Амир Ҳусайнга)

Умрингда ҳеч китоб кўрмай улғайган эдинг,
Шу сабабдан гапларингда мантиқ йўқ, амир.

М и р С а и д Б а р а к а

Одамзодни яратибди Аллоҳ серкарам.
Тақдирин ҳам белгиламиш.
Бироқ айни пайт
Одамзодни озод қўймиш синамоқ учун,
Бу синовдан ўтолмагай Амир Ҳусайн.

А м и р Ҳ у с а й н

Пирим, Сизга не қилибмен?
Гуноҳим недур?

М и р С а и д Б а р а к а

Гуноҳингдан биттасини айтайин, амир,
Балх шаҳрида сарой қурдинг кайф-сафо учун.
Масжидларнинг маблағларин сарф этдинг унга.
Яна йиглаб тақдир дейсан...

Темур

Умр чопагон!
Бизлар минган бедовлардан кўра учқур у.
Ё Ҳусайн!
Эслайсан-а, бирга ўсгандик.
Сен Қозоғон набираси!
Мен — барлосзода!

Амир Ҳусайн

Бир қиблага баб-баробар юзни бурсак ҳам,
Сен ўзга бир хонадондан,
Мен — Чингизийман!

Темур

Хотирангдан чиқмагандир у ўсмир йиллар,
Иккимизни қўйишганди бир пайт пойгага.
Мендан ортда қолиб кетдинг, бироқ паст тушмай
Ўшанда ҳам деган эдинг:
“Мен — Чингизийман!”
Одамларнинг шажараси дарёлар каби
Бир-бирига қўшилмоғи шубҳасиз, бор гап.
Сенинг бобонг Чингиз эмас,
Аслида Ҳасад!
Ҳасад!
Ҳасад!
Билиб қўйгин, Амир Ҳусайн.
Оёқ-қўлинг боғлаб келган ўша ҳасаддир.
Мен буюк бир салтанатни тузмоқдаману
Биринг у ён,
Биринг бу ён тортасан, аттанг.
Ўртамизга қўйиб ҳатто Каломуллони
Неча марта қасам ичдинг,
Эсла, Ҳусайн!
Охирги пайт сени боғлаб келтирай десам
Қочиб қолдинг.

Амир Ҳусайн

Омад мендан юзин ўгирди.
Йўқса сенинг тожу тахтинг бўларди менда!

Мадрасага бекингандим, аблах Кайхисрав
Таниб қолмиш эгнимдаги зарбоф тўнимдан.

Т е м у р

Кайхисравнинг отасини сен ўлдиргандинг,
Ўша хун деб сени тутиб келтирмишдир у.
Омадсизлик эмасдир бу — қилмиш-қидирмиш.
Мени эса расман ҳолда Балх қурултойи
Мамлакатнинг амири деб сайлаб қўйибди.
Энди сенинг кимлигингни айтай, Хусайн,
Лашкарини сийламаган сен — хасис амир!
Сирдарёнинг бўйларида Жетегга қарши
Иккаламиз чиққан эдик ўша машъум кун.
Осмон гўё тешилдию жами булутлар
Сувларини тўккан эди жанг майдонига.
Уст-боши хўл, ҳолдан тойган сенинг лашкаринг
Очу наҳор бўлгани-чун ортга чекинди.
Лой жангида сен сабабли ночор қолганман.
Ўн минг аскар нобуд бўлди, афсус, ўшанда.

А м и р   Х у с а й н

Темур, менга тўнкама у мағлубиятни,
Фирибингни кўрсат эди, саркарда бўлсанг!

Т е м у р

Кўрмагансан фирибимнинг мингдан бирин сен.
Атрофимни занжир каби ўраб турса ҳам
Жетеларни тумтарақай қувдим Ватандан.
Бир жанг чоғи муҳтарам пир Саид Барака
Эгилдию ердан сиқим тупроқни олиб,
“Ёғий қочди!” — дея нидо қилганларича
Ёв томонга сочди уни,
Ёв-чи, ҳа, қочди!
Бу ҳам фириб, шундоқмасми?

М и р   С а и д   Б а р а к а

Аввал худодан!
Гар музаффар қилар бўлса, мададин бергай.

Ш ай ху л и с л о м

Қиблагоҳнинг унвонлари Соҳибқирондир.
Аллоҳимнинг карами-ла саккиз юз йилда
Юлдузларнинг ҳолатлари айрича бўлгай.
Жадий буржи кўрингайдир кийик шаклида.
Ўша йили туғилгайдир бир Соҳибқирон.
Энг аввали шоҳ Искандар, ундан сўнг эса
Туғилмишдир Расул Акрам —
Пайғамбаримиз.
Учинчиси ҳазрат Темур —
Соҳибқирондир.
Авлиёлар аллақачон башорат қилиб
Айтмишларким, Соҳибқирон дунёни олгай.
Саккиз юз йил салтанати тургай барқарор.
Жаҳонгирга абадиян худо ёр бўлгай.
Илоҳи омин!

(Қолганлар ҳам “Омин,” “Омин” дея юзларига фотиҳа тортадилар.)

К ай х и с р ав

Аълоҳазрат, изн беринг бир сўз демоққа.

Т е м у р

Сенинг отанг Бадахшоннинг ҳокими эди,
Юрт талашиб ўлдирганди уни Ҳусайн.
Ҳа, Кайхисрав, тушунаман аҳволингни мен.

К ай х и с р ав

Урушларда қон тўкилгай, мен ҳам англайман,
Падаримни ўлдирган-ку шу номард, аммо
Неча бора қасам ичди Сизни ҳам алдаб.
Камонининг садоғидан мана бу ўқни
Топиб олдим.
Аълоҳазрат, ёзуви ҳам бор.
Ўқиб кўринг!

(Кайхисрав камон ўқини Темурга узатади.)

Темур

(ёзувни овоз чиқариб ўқийди)

“Бу — Темур учун”.

Худди шундоқ шаклдаги пайконлар билан
Сижистонда ёғий мени яралаганди.
Бир оёғим ҳам бир кўлим ҳануз ногирон.
Ажаб ҳолким, ўшанда сен малҳам қўйгандинг,
Эслайсанми ўша кунни,
Амир Ҳусайн?

Амир Ҳусайн

Ушбу ўқим юрагингга аталган аммо.

Темур

Заҳарлидир?

Амир Ҳусайн

Ҳа, албатта! Тегса билардинг.

Темур

Қай бир фозил айтган экан: Туз айниса гар
Уни нима тузатар деб.
Ўҳ, аблаҳ, олчоқ!

Барлос баҳодир

Аълоҳазрат, рухсат беринг, бу газанданинг
Пайконини ўз кўксига жойлаб қўяйлик.

Орқа эшикдан Улжой Туркон югуриб чиқади.

Улжой Туркон

Олампаноҳ,
Олампаноҳ,
Бир зум сабр этинг.

Темур

Улжой!

Амир Ҳусайн

Улжой?!

Темур

Сен қаёқдан пайдо бўлдинг?

Улжой Туркон

Хосхонада мен,
Бош ювмоққа сув тайёрлаб одатдагидек,
Сартарошнинг кетишини пойлаб тургандим.
Ва дафъатан бу даҳшатли суҳбат ғовури
Қулоғимга чалиндию кетолмай қолдим.
Афв этгайсиз чўрингизни.

Темур

Сен чўри эмас,
Амир Темур завжаси сен, маликадурсан.

Амир Ҳусайн

Сен — Қозоғон набираси,
Ҳусайнга сингил.

Улжой Туркон

Мен икки ўт орасида жизғанак бўлган,
Иккисин ҳам аяйдурган Улжой Турконман.

Темур

Улжой, менинг гапларимга қулоқ тут андак,
Сени гўё губори йўқ сахро гулидай
Ўз бағрига босгувчини тушунгил дейман.
Шафқат билмас ҳукмдор деб ўйлама мени.
Унутмаки, ҳар қандай кас феълидан топгай.
Мен акангнинг қилмишларин афв эта-эта,
Оқибатда ботгандурман гуноҳга балки.
Афсус, аканг шу қадарли очофат, юҳо,
Ўнғай келса, аямаган ҳатто сени ҳам.

Амир Ҳусайн

Худодан кўрқ,
Амир Темур, исботингни айт!

Темур

Неча муддат иккаламиз ит-мушук бўлиб
Учрашмайин,
Аразлашиб юрган кезларда
Маккор мўғул Самарқандни қайта босганди.
Подшоҳи йўқ мамлакатнинг аҳволи маълум:
Шундай пайтда бош кўтариб чиқди бир гуруҳ.

Амир Ҳусайн

Сарбадорлар!

Темур

Сарбадорлар, ҳа, сарбадорлар!
Мардонавор қўриқлади улар шаҳарни,
Улоқтириб ташладилар мўғул қўшинин.
Сен билан мен тайёр ошга баковул бўлиб
Салтанатни тортиб олдик сарбадорлардан.
Сен ўзингни амир дединг, мени-чи, вазир.
Сарбадорнинг битта айби — уқувсизлиги.
Умрида ҳеч тожу тахтни кўрмаган косиб,
Учта-тўртта муллавачча не иш қиларди?
Пала-партиш фармонларни чиқариб улар
Боёнларни ўзларидан тезда бездирди.
Шул сабабли омадимиз чопди бизларнинг,
Биз уларни дорга тортдик — номига лойиқ.

Амир Ҳусайн

Мен билардим, мойил эдинг сарбадорларга,
Дордан олиб қолган эдинг улардан бирин,
Исми унинг Мавлонозода.

Темур

Сен сабаб бўлиб
Самарқандда норозилик бошланиб кетди.
Бир оч бўри дафъатанда қўрага кириб,
Кўзи тўймай дуч келганни бўғизлагандек
Солиқ солдинг бева демай, бечора демай.
Солиқ йиғиш балосини менга топширдинг.
Беҳуда қон тўкканларинг бир карра бўлса
Элу юртни талаганинг ўн карра бўлди.

Мен бир неча сарбадорни сақлаб қололдим.
Ватан учун жонин тиккан фидойиларнинг
Қисматига ачингандим, тахтига эмас.
Киш фаслида очилган бир чечакдай улар:
Ўз-ўзидан ҳалокатга маҳкум эдилар.
Бироқ сенинг очиқ гўрдек юҳо оғзингни
Ўша пайтда ёполмасдан армонда қолдим.
Элга солган солиғингнинг катта қисмини
Улжой билан иккаламиз қоплаган эдик.
Ўз синглингга ўзинг ҳадя қилган зираклар
Ўз қўлингга қайтиб борса, олдинг, ноинсоф.

Улжой Туркон

Наҳот, ака?!

А м и р Х у с а й н

Зирагингни танимаганман.
Ўтган ўтди.
Темур энди валдирайверар.
Ҳар доимо ҳақ бўлади музаффар одам.

Т е м у р

Темур билан гаплашганда бу ҳикматинг пуч,
Унутмагил, музаффарман ҳақлигим учун.
Улуғ бир зот яшаб ўтган бизнинг заминда.
Туркистонлик авлиё у
Аҳмад Яссавий.
Тингла унинг бир ҳикматин,
Ғоят ибратли.
“Нафсим мени йўлдан уриб хор айлади.
Термилтириб халойиққа зор айлади”.
Айнан сенга мўлжалланган бир жуфт ўқдир бу.

Улжой Туркон

Афсуски, мен хабардорман бунинг баридан,
Неча йилдир орангизда қора хусумат.
Ака, Сизнинг жонингизни Улуғ Амирдан
Қанча марта сўраб олдим йиғлаб, ёлбориб.

Амир Ҳусайн

Агар менинг синглим бўлсанг, ёлборма, Улжой.
Ахир мен ҳам жангчиман-ку, мен ҳам баҳодир.
Яхшиси, сен кўшкинга кет, оромгоҳинга,
Кечир мени, азиз синглим!

Улжой Туркон

О, Олампаноҳ,
Ҳадя қилинг менга ўша камон ўқини,
У даҳшатли бир тарихдан хотира бўлгай.

Темур

Модомики, хосхонада бизни тинглабсан,
Хабардорсан бу суҳбатнинг тафсилотидан.
Ма, ола қол,
Ёзувини ўқима фақат.

Улжой Туркон

(Камон ўқини олади. Чиқаётиб ўқийди).

“Бу — Темур учун”.
Йўқ, бу — мен учун.

Улжой Туркон чиқади.

Темур

Мен ҳамиша шукр айтдим парвардигорга,
Қодир Аллоҳ ойдин қилди йўлимни доим.
Забт айласам қай бир замин,
Қай мамлакатни
Худойимнинг хоҳишига таяндим мудом.
Ҳатто йироқ юлдузларнинг феъли қандоқ деб,
Тинглаганман қуръачию мунажжимларни.
Турфа дину эътиқодга ибодат қилган
Неча-неча қавмларни ҳукмимга олдим.
Муҳаммаднинг яловини кўтардим баланд.
Бироқ ўзинг бирга ўсган,

Бирга от сурган,
Бир masjidга some бўлган зотдан айрилмоқ —
Бу ғоятда маънос қилиб қўяр одамни.
Сиз не дейсиз,
Муҳтарам пир Саид Барака?

Мир Саид Барака

Мусулмоннинг қонин тўкмоқ жоиз бўлмағай.
Аmmo-лекин дини Ислоm байроғин тутган
Йўлбошчига панд бермоқлик гуноҳи азим.
Тавба қилсин,
Тавба қилсин, Амир Ҳусайн.
Зеро, шундоқ лутф этмишлар пайғамбаримиз:
Эртаю кеч очик эрур тавба эшиги.

Темур

Шайхулислом жаноблари, фикрингиз недур?

Шайхулислом

Муборак бир калимани келтириб ўтай,
У — “Қуръони карим”дандур!

Темур

Вужудим қулоқ!

Шайхулислом

“Яфъалуллоҳу мояшау ва яахкуму мо йўрид”,
Яъни, Аллоҳ ниманики хоҳласа агар
Иродаси билан шуни ҳукм қилгайдир.

Темур

Иншооллоҳ, яратганнинг ўзи билгайдир.
Эй, Сиз менинг амирларим, баҳодирларим.
Қадамидан ўт чақнаган лашкарбошилар.
Аллоҳ Сизнинг дилингизга не туйғу солмиш?
Мунтазирман жавобингга, Барлос баҳодир.

Барлос баҳодир

Мунтазирмиз амрингизга, о, Соҳибқирон,
Сиз амр этинг — кемиргаймиз Кўҳи Қофни ҳам,
Сиз амр этинг — симиргаймиз Баҳру уммонни.
Куч олгаймиз шижоату ҳимматингиздан.
Сизга содиқ бўлурмиз деб қасам ичганмиз.
Улуғ Амир, худо шоҳид, жангчининг онти
Ҳар қандайин мартабадан турар баландроқ.
Сизнинг азиз жонингизга отилган ҳар ўқ
Энг аввало, келиб теккай бизнинг кўкракка.
Номард ёвни агарда Сиз кечирсангиз ҳам,
Биз мутлақо кечирмасмиз. Кетгаймиз тарқаб.

К а н и з а к жон ҳолатда югуриб киради.

К а н и з а к

Аълоҳазрат,
Аълоҳазрат,
Мудҳиш бир хабар,
Бу хабарни сизга келиб айтгандан кўра
Қани эди шу заҳоти кесилса тилим.

Т е м у р

Қандай хабар? Довдирамай гапир, Канизак!

К а н и з а к

Хонасида жонсиз ётар малика Улжой,
У ўзини ҳалок этмиш, манов ўқ билан.

(Канизак қонли камон ўқини Темурга узатади.)

Т е м у р

Эвоҳ!

А м и р Х у с а й н

Ҳайҳот!

Темур

Амир Хусайн, орамизни боғлаган занжир
Метин тоғлар силсиласи қадар бўлса ҳам,
Шу дақиқа пароканда бўлди, узилди.

(Кайхисравга)

Хусайнни топширдим мен, Кайхисрав, сенга!

Амир Хусайнни олиб чиқиб кетадилар.

Мана бугун барҳам топди иккита умр,
Иккиси ҳам бир онадан туғилган эди.
Бири сингил, бири ака — изма-из кетди.
Бировининг меҳри қанча бепоён бўлса
Иккинчисин ғарази ҳам шунча мўл эди.
Хўш, уларнинг ҳалокати мен туфайлими?
Агар ҳаёт пардасини кўтариб боқсанг
Орасида икки ҳолат кўрингай рўй-рост:
Бири Раҳмон қиёфаси,
Униси — шайтон.
Хусайн-ку, манманликнинг қурбони бўлиб,
Қилмишидан топди.
Аммо Улжой Туркон-чи?
Унинг айби нима эди?
Наҳотки иблис
Оч бўридек бир қўзини албатта егай.
Бу ғалати жараёнда адолат борми?
Яйраб юрар нега шайтон корандалари?
Нега кўлдир найрангбозу каззоб кимсалар?
Нега босган ер юзини бунча кўп иллат?
Мен заминни тозалашим керак улардан.
Ажал мудом бекинмачоқ ўйнар биз билан
Мен ўлимдан қўрқаманми?
Кўп чигал савол...

Бироқ аниқ фаҳм этаман,
Ҳаёт бор жойда
Ўлим отлиқ сурбет учун асло ўрин йўқ.
Шайхулислом, айтиб қўяй Сизга бир гапни:

Аъёнларга етказингиз, машваратларда,
Йиғинларда,
Базмларда,
Токи мен борман,
Мақтанмасин бирор кимса қон тўкканман деб.
Юрагимдан Раҳмон меҳри кетмасин зинҳор,
Парвардигор иродамини сушт қилмаса, бас.
Шайхулислом, тиловат қилинг.

Шайхулислом

(Тиловат ўқилаётганда, парда аста-секин ёпилади.)

“...Иййака наъбуду ва иййака настаъин.
Иҳдинас-сиротал мустақим. Сиротал
Лазина анъамта алайҳим ғойрил маъғзуби
Алайҳим ва лаззолина...”

“Мазмуни: “...Фақат сенга ибодат қиламиз ва сендан
ёрдам сўраймиз. Бизни тўғри йўлга бошлагин. Ғазабга
дучор бўлганларнинг, адашганларнинг йўлига эмас...”)

Парда

II САҲНА

Амир Темур тахтда. Тахт атрофида ярим ой шаклидаги
ҳолатда шаҳзодалар, набиралар... Чап тарафда руҳонийлар,
ҳакамлар, олимлар, аъёнлар. Тахт қаршисида амирлар, вилоят
ҳокимлари. Тахт орқасининг ўнг тарафида баҳодир ҳарбийлар.
Чап тарафда енгил қўшин қўмондонлари. Чодирга киравериш-
да Олий Кенгаш қўриқчилари. Ўнг ва чапда — арзгўйлар.

Темур

Бирор мушкул муаммони ҳал этар бўлсак,
Кенгаш қилдик аҳли дину вазирлар билан.
Кенгаш қилдик баҳодирлар, амирлар билан.
Икки дарё орасидан нари ёқдаги
Бизга тобе мамлакатлар тўрт улус бўлди.

Бироқ фармон ягонадир,
Салтанат битта.
Ҳар қандайин давлатни ҳам бошқармоқ учун
Энг аввало йўриқ керак,
Қоида даркор.
Чингиз буни Ясо деган,
Биз Тузук дедик.
Тажрибадан бунёд бўлган хулосаларни
Тузукотда биз пешма-пеш баён қилгаймиз.
Савол чиқса токи жавоб ҳар хил бўлмагай.

Б и р и н ч и а м и р

Аълоҳазрат, не бахтки бу, Сиздек Амирнинг —
Саркарданинг ўгитидан баҳраманд бўлсак.
Теграмизда тариқ каби сочилиб ётган,
Эртаю кеч бир-бирин еб,
Жиққамушт бўлган
Элатларнинг бошин қўшиб давлат туздингиз.
Бундай давлат кўрилмаган тарихда, зеро
Унинг асос таянчлари недур, ҳазратим?

Т е м у р

Давлат асло таваккалнинг меваси эмас,
У райият,
Яъни халқнинг ғуж иродаси.
Унинг асос таянчидир ушбу уч жиҳат,
Ягона шоҳ,
Мўл хазина,
Енгилмас лашкар.
Сиз аскардан аямангиз молу дунёни,
Суюрғамиш беринг унга,
Унвонлар беринг.
Хасисларнинг қисматларин яхши биламиз.
Хазинани эса фақат райият қоплар!

И к к и н ч и а м и р

Олампаноҳ, ер юзида шоҳлар ҳам бисёр,
Одамзодни улар қай тарз идора этгай?

Темур

Сиз фалакка назар солинг,
Юлдузлар аро
Бизнинг учун энг ёрқини, шубҳасиз, қуёш.
Назар солинг, ер юзида даррандаларга,
Энг улуғи, мукаммали албатта арслон.
Турли-туман одамларни бошқариш эса
Подшоларга буюрилган.
Аллоҳ ҳукми шу.
Сурув битта бўлса агар, чўпонлар сони
Қисқаргайдир!
Бир сурувга бир чўпон басдир!
Агарда биз забт айласак етти иқлимни.
Унга энди бошқа шоҳнинг даъвоси ғалат.
Бизни баъзан айблайдилар боши бузуқлар
Зўравонлик ва ноўрин шафқатсизликда.
Фарзандларим, бир гапимни асло унутманг:
Тинчлик билан ҳал бўлса гар бирор муаммо
Ҳеч кимсага ўзингизча қурол кўтарманг.
Бирорта шоҳ ўз элига ўтказса зулм
Адолатнинг қиличини баланд кўтариб,
Янчинг уни!
Аллоҳ ўзи мадаккор бўлгай!
Урушларни даф этишнинг йўли эса бу:
Қонунларга ҳар ким сўзсиз риоя қилгай.
Ҳамма учун баб-баробар бўлсин Адолат!
Менинг улуғ ва бепоён мамлакатимда
Қароқчию йўлтўсарнинг дасти қирқилган.
Гар ўғирлик содир бўлса бирор ўлкада
Биз дедикки, жавоб берсин юртнинг ҳоқими.
Ё тинчитсин,
Ё тўласин ўз ҳамёнидан.
Магар бирор вилоятга нозир бўлсангиз
Энг аввало,
Пешволарга ҳурмат кўргазинг,
Дарахт экинг,
Гул ўтказинг,
Иморат қуринг!
Кимки обод қилай деса ташландиқ ерни
Уч йил уни солиқлардан озод қилдик биз.

Дини Ислом эътиқоди байроқ биз учун,
Уни таҳқир этганларга дўзах яратинг.
Ҳар қандайин салтанатнинг обрўси эса
Тайин бўлгай илм бирлан,
Маърифат бирлан.
Машваратга мутакаллиф бўлган зотлардан
Асли шомлик ёш бир олим ибн Арабшоҳ
Гапимизни тасдиқ этса ажаб эмасдир!

Ибн Арабшоҳ

Олампаноҳ,
Ёш болалик чоғимда мени
Самарқандга асир қилиб олиб келганлар.
Илму урфон Маккасидир бу кун Самарқанд.
Етти иқлим меъморлари, муҳандислари
Сиз туфайлик жам бўлмишлар ушбу шаҳарда.
Аълоҳазрат,
Сизнинг улуғ марҳамат билан
Бунёд бўлган қасрлару сарой, масжидлар
Шарқу ғарбда ягонадир!
Тенги йўқ асло!
Маърифатга Сиздек ҳомий келмагани рост!

Темур

Кўп ташаккур, иқроор бўлиб айтган сўзингга,
Юрагингда бир армон бор лекин, Арабшоҳ.

Ибн Арабшоҳ

Ё, Аллоҳим! Дилимдагин қайдан билурсиз?

Темур

Уни кўзинг айтиб турар, зеро у кўзгу.

И б н А р а б ш о ҳ

Гоҳи-гоҳи хаёлимдан ўтар ёшлигим,
Саҳроларда сарсон бўлиб юрган кезларим.
Тушларимга кириб чиқар таҳқир, хўрликлар.
Ва ўзимни тутолмасдан, тақдирдан нолиб,
Кимларнидир қоралайман гоҳ беихтиёр.

Мен восвосга учраганман,
Лекин Олимман!

Темур

Олим одам восвос бўлса — бу ёмон иллат!
Иншооллоҳ, тузалгайсиз.
Умид қилурмиз,
Дард кўзимас рост тарихни ёзаётганда.

Ибн Арабшоҳ

Куллуқ, Ҳазрат!
Куллуқ, Ҳазрат!

Темур

Илму фан билан
Машғул бўлиш насиб этмас эҳтимол менга.
Салтанатнинг поёни йўқ,
Юмушлари мўл.
Лекин олий иморатлар барпо айламоқ,
Боғу роғлар бунёд этмоқ эзгу муроддир.
Самарқандим
Дунёдаги ягона шаҳрим.
Атрофдаги манзилларга Дамашқ, Бағдод деб
Ном берибмен.
Яхши ният ярим давлат-ку.
Ота юртим Кеш шаҳрида бир сарой қурдим.
У — Оқсарой!
Ниятимиз каби покиза.
Агар кимки шубҳа қилса шавкатимизга
Оқсаройни бориб кўрсин!
Ушбу гапимни
Пештоқига ёздирдим ҳам.
Замонлар ўтар,
Иморатим маҳобатин кўрган авлодлар
Бузган эмас, қурган десин Темур бобомиз!

Шайхулислом

Аълоҳазрат, умр кўринг дунё тургунча!

Ҳамма

Дунё тургунча! Дунё тургунча!

Ш а й х у л и с л о м

Иншооллоҳ, боқий бўлгай салтанатингиз!

Ҳ а м м а

Боқий бўлгай, боқий бўлгай салтанатингиз.
Илоҳи Омин!

Т е м у р

Инсон умри елдай ўтар.

Аммо ишлари,

Айтган сўзи, ажаб эмас, абадий қолса.

Туркистонда яшаб ўтган ҳазрати Султон

Хожа Аҳмад Яссавийни яхши билурсиз.

Ҳануз яшар ул ҳазратнинг насиҳатлари,

Ҳикматлари,

Битиклари,

Асл туркийча.

Бобомизнинг ул муборак гўрлари узра

Ғоят кўркам, ҳашаматли мақбара кўрдик.

Кўп ғалати авлиёдир Аҳмад Яссавий.

Пайғамбарнинг ёшларига етганда ёши

Этак силкиб бу дунёнинг ташвишларига

Ер остига кириб кетмиш.

Буюк бир жумбоқ!

Ўқтин-ўқтин тушларимга кирар ул ҳазрат.

Бизлар эса ер устига масъулмиз кўпроқ.

Тунда гўзал мисраларни кашф этса шоир,

Биз-чи, ҳарбий ҳийлаларни ўйлаб топамиз.

Ўзимиздан олдин ўтган саркардаларнинг

Хатоларин таҳлил этиб,

Санъат ясаймиз.

Шундоқмасми, Барлос баҳодир?

Б а р л о с б а ҳ о д и р

Ҳарб илмининг пойдеворин қўйгансиз, ҳазрат,

Алал-абад бу истехком қўзғалмас сира.

Қўшинларнинг сафларига Сиз берган тартиб

Шоирларнинг мисрасидан кўра қуймароқ.

Сизнинг санъат туфайли биз, ўн бора ортиқ

Ёғийни ҳам тирқиратиб қувиб солганмиз.
Мардлик билан маҳоратдир зафар гарови,
Қора кучдан нима фойда,
Анқайиб турса.

Т е м у р

Бизни гоят қизиқтирар, шаҳзодаларнинг
Ҳарб ишида билимлари қандоқ экани.
Шаҳзодалар Мироншоҳу Шоҳрух мирзолар
Гувоҳ бўлган бизнинг талай муҳорабага.
Улар бу кун улусларни бошқариб турар.
Аллоҳ ўзи раҳмат қилгур баҳодир ўғлим —
Жаҳонгирдан қолмиш ёдгор Пирмуҳаммад, Сен,
Айтиб бер-чи,
Фил жангида ёғийга қарши
Қандай ҳийла,
Қандай фириб қўлламоқ даркор!

М и р з о П и р м у ҳ а м м а д

Олампаноҳ, Сиз айтгандек, ҳайвонот зоти
Ўт-оловдан чўчир фақат.
Яқин келолмас.
Ер мойига пишиб олгач похол-сомонни
Туяларга кажавадек юкламоқ керак.
Уларга ўт қўйилганда, минг-минглаб туя
Жаҳаннамнинг оловидай ўрнидан кўчгай.
Филлар эса, ўкирганча орқага қочиб,
Оёқости қилиб ташлар ўз қўшинини.

Т е м у р

Магар туя иш бермаса чангалзорларда
Не қилгайсен, топармисан бунинг ҳам йўлин?
Ўнлаб режа бўлмоғи шарт саркардаларда.

У л у ф б е к

Олампаноҳ,
Изн беринг, мен ҳам сўз айтсам,
Бундай улуғ имтиҳонда қатнашмоқ шараф.

Т е м у р

Набирамиз сен, Улуғбек,
Шохрухнинг ўғли,
Туғилгандинг жанг маҳали, Эронзаминда.
Йиллар ўтиб кетибди-я...
Ёдимда ҳамон
Таваллудинг шарафига рақибларимни
Афв этгандим, берган эдим элга омонлик.
Падаримнинг хотирасин муборак этиб
Мен исмингни Тарағай деб атаган эдим.
Тарағай деб чақиритдан ийманишдилар.
Улуғбек деб атадилар,
Улуғбек бўлдинг.
Сени тийрак дейишади.
Шоён бу хислат.
Хўш, не дейсан филга қарши жанг хусусида?

У л у ғ б е к

Олампаноҳ, Ҳиндистонни забт этганда Сиз
Учбурчакли темир тикан ясаёттиргансиз.
Ҳар қандайин ҳолатда ҳам бундай тиканнинг
Битта учи тикка бўлиб тура беради.
Юзлаб, минглаб темир тикан сочилган жойдан
Фил ўтолмас, қанот боғлаб учмаса агар.

Т е м у р

Баракалла,
Қанот боғлаб учса фил агар,
Иккаламиз топажакмиз бунга ҳам чора.
Болаларим, унутмангки,
Давлат ишида
Ҳар қандайин юмушнинг ҳам ўз ўрни бордир.
Минглаб хуфя хизмат қилар бизга, масалан.
Аммо улар танишмагай бир-бирларини.
Хабарларни шошилмасдан тинглаб, ўрганиб
Барчасидан чиқаргаймиз зарур хулоса.
Юриш қилиш лозим бўлса йироқ элларга
Тадоригин кўрмоқ керак уч-тўрт йил аввал.

Сиз, чунончи, сарҳадларда яйлов тайёрланг.
Йилқиларни кўпайтиринг ўша жойларда.
Токи сизнинг ҳорғин отлар етиб борган пайт
Тулпор бўлиб, кишнаб турсин минглаб тойчоқлар.
Ёв қўшинин таҳликага солмоқлик учун
Тунда унинг атрофида гулханлар ёқинг.
Неча юзлаб милтиллаган чўғларни кўргач,
Ёғий сизнинг лашкарларни кўп деб ўйлагай.
Шабхун дея аталади тунги ҳужумлар.
Тўртта отнинг биқинига шох-шаббалардан
Оддийгина супургини боғлаб қўйсангиз —
Чунон тўзон кўтарилгай
Дейсиз қиёмат!
Ўрни келса тўрт суворий тўрт минг отлиқнинг
Ваҳимасин яратади қийқириқ билан.
Байроғингиз эгилмасин майдонда сира,
Жангда ёлғиз қолсангиз ҳам байроқ тик бўлсин.
Ҳужум қилиш арафаси “Аллоҳу акбар”, деб
Нидо айланг.
Парвардигор куч ато этгай.
“Суринг” деган наъра эса босқинга даъват.
Бизнинг оддий “Ур-ҳо-ур”дан ёв жуда қўрқар.
Энди жаҳон яхши билар қудратимизни,
Пинҳон жойи қолмагандир ҳийлаларнинг ҳам,
Бироқ Темур фирибларин адоғи йўқдир!
Энди рухсат,
Машваратнинг меҳмонларига.

Бир қисм иштирокчилар чиқиб кетадилар.

Шаҳзодалар, вазирлару амирлар қолсин.
Қани, айтинг, вазиримиз Муҳаммад Қовчин,
Не гаплар бор салтанатнинг сарҳадларида?

М у ҳ а м м а д Қ о в ч и н

Аълоҳазрат, салтанатда каттаю кичик
Дориломон,
Дуоингиз қилмоқ билан шод.
Хушхабарлар келиб турар шаҳзодалардан.
Ўлпон, тўлов — бари-бари назоратдадир.

Фақат Румо ҳукмдори Султон Боязид
Саркашлигин қўймаётир.

Т е м у р

Яна Боязид!
Яссаурий —
Самарқанднинг вилоятидан,
Хуталонда Кайхисраву Балхда Ҳусайн,
Жалойирбек —
Қадим Хўжанд мулкин ҳокими
Бизга қарши бош кўтариб нима бўлишди?
Бир пайтлари Хоразмда Сўфий унвонли
Ҳусайн ва Юсуф деган ҳукмдорлар ҳам
Чиғатойи улусини эътироф этмай
Енгилгунча дабдурустдан ўйин кўрсатди.
Оқибатда хароб бўлди, афсус, Хоразм.
Дини Ислом,
Шариатнинг манфаати деб
Ҳиндистоннинг пойтахтин ҳам фатҳ айлагандик.
Инчунин, бир Занжир Сарой ўчин олай деб
Тўхтамишнинг Ўрдасини чилпарчин қилдик.
Биз ҳам ёқиб юборганмиз Сарой Беркани.
Боязидга лекин атай тегмадик, валлоҳ,
Ғайридинлар устимиздан кулмасин дедик.
Икки тилдош,
Икки диндош битта турк қавми
Олишсалар,
Талашсалар номус эмасми?

Ш а й х у л и с л о м

Орэ ростдур.

Т е м у р

Неча йилки, қочиб юрган таъқибимиздан
Султон Аҳмад Жалойир ва Қора Юсуфлар
Боязиднинг саройидан топмишлар паноҳ.
Бизнинг манфур душманларга ҳомий Боязид.

Барлос баҳодир

Аълоҳазрат,
Боязидни кечириб бўлмас.

Амирлар

Аълоҳазрат,
Сабрнинг ҳам бор чегараси.

Темур

Боязидга яна мактуб йўллаган эдик,
Яна имкон берган эдик ўйлаб кўришга.
Бироқ, ҳануз жавоб йўқдир.

Муҳаммад Қовчин

Балки Боязид
Тавба қилиб ўтиргандир, журъати сўниб.
Кўз олдига келар балки, минглаб калладан
Ясалажак миноралар, селдек оққан қон...

Темур

(Ғазаб билан)

Нима дединг, ҳой вазим Муҳаммад Қовчин?
Бизнинг жиҳод йўлидаги узган каллалар
Кўзларингга минорадек кўринмоқдами?
Ё адолат жабҳасида биз тўккан қонлар
Назарингда, сел мисоли кўпирмоқдами?
Балки дийдор кўришсангиз қиёмат чоғи
Султон билан биргаликда тавба қилгайсиз?
Бу гапингни Амир Темур вазири эмас,
Боязиднинг ўзи айтса жўяли эди.
Бундан буён қилар ишинг билиб ол, Қовчин,
Жангтоҳларда отбоқарнинг тўрвасин олиб
Сен узилган каллаларни йиғиб юргайсан.
Отбоқарни чорланг менга.

Муҳаммад Қовчин

Аълоҳазрат,
Аълоҳазрат!

Темур

Мен Ҳазрат эмас,
Мен ҳам Темур деб аталмиш оддий бир банда.
Мумкин эди аллақачон ўлиб кетишим
Илон чақиб ё бўлмасам отдан йиқилиб.
Мен ўлмадим!
Мени мана кўриб турибсиз.
Боз устига фотиҳ дея ном олган Зотман.
Одам қавми ўз қисматин саҳроларида
Ташналикдан лаби қақраб тентираган чоғ,
Қултум сувдек керак бўлдим шекилли унга.
Чексиз чўлда Инсоният карвони тарқаб
Бир-бирларин тепиб,
Суриб ғужғон бўлган пайт,
Мен уларни ипга тиздим бир сарбон бўлиб.
Кўҳна тарих олдидаги хизматим шулдир.
Сен кабилар бу карвондан адашган туя.

Отбоқарни олиб кирадилар. Темур Муҳаммад Қовчинга.

Отбоқарнинг жомакорин киясан, Қовчин,
Сенинг зарбоф тўнинг эса отбоқарники.

Муҳаммад Қовчин

Аълоҳазрат, Аълоҳазрат!

Темур

Энди кетабер,
Иродасиз арбобларнинг жазоси шулдир.

(Эшикбонга)

Хабар йўқми?
Чопар йўқми Рум тарафлардан?

Э ш и к б о н

Олампаноҳ, кутиб турар иккита чопар.

Т е м у р

Кирсин улар!

Иккита чопар олдинма-кейин кирадилар.
Темур биринчи чопарга.

Қайдан келдинг? Исминг надур?

Б и р и н ч и ч о п а р

Сарандибдан. Исмим Борчиқ.

Т е м у р

Борчиқ?

Б и р и н ч и ч о п а р

Ҳа, Борчиқ!

Т е м у р

Биринчи бор эшитишим бундоқ исмни,
Маъноси не?

Б и р и н ч и ч о п а р

Мен билмайман, ўйлаб кўрмабман.

Т е м у р

Ўз исмининг маъносини билмаган сендек
Элчи билан гаплашмайман.
Кутиб тур, бор, чиқ!
Бирон юртга чопарини юбормоқ бўлса,
Аввал уни танлашни ҳам билсин подшоҳлар.

И к к и н ч и ч о п а р

Аълоҳазрат, мен Румодан етиб келмишман,
Қайсаримиз Боязиднинг элчисидурман.
Султон Шабли эрур менинг исми шарифим.

Т е м у р

Кўпдан сени кутмоқдаман, хабар бер, элчи,
Ўз-ўзига қандай ҳукм чиқармиш Султон?

Чопар мактубни узатади. Темур уни ўқий бошлайди.

“Уруш билан ҳал бўлажак бу можаролар”.
“Агарда сен биз томонга келмасанг, Темур,
Билиб қўйки, хотинларинг уч талоқ бўлгай.
Агар сени енга олмай чекинсам ортга
Унда менинг хотинларим бўлсин уч талоқ”.
Ўҳ, Боязид, мақсадингни айтибсан, аммо
Шарт эдими хотинларни қиморга тикмоқ.
Ўз исмини ёзмиш Султон олтин ҳал билан,
Бизнинг исм қуйироқда, оддий сиёҳда...
Тагин Султон эмиш бу зот.
Бачкана қилиқ.
Амир Темур иродамиз,
Фармон шул эрур:
Рум Султони чорлабдими жанг майдонига
Боражакмиз!
Бу шумоёқ чопарни эса
Эсон-омон кузатингиз келган йўлига.
Барчангизга рухсат.
Мени ёлғиз қолдиринг.

Ҳамма чиқиб кетади. Темур орқадаги парда тарафга
қараб мурожаат қилади.

Буқаламун, сен қайдасан, бу ёққа кел-чи.

Парда ортидан ногаҳонда Буқаламун — Темурнинг хуфяси
чиқиб келади.

Б у қ а л а м у н

Олампаноҳ, ҳозир бўлдим, не буюргайсиз?

Т е м у р

Яна юмуш топшираман сенга ишониб,
Зеро, ҳар не мушкулни ҳам эплаб келгансан.
Хуфяларим орасида эпчили ўзинг.
Хоҳласанг гар ўзгаради буткул қиёфанг.
Ўзгаради ва ҳаттоки кўзингнинг ранги.
Сен билмаган тиллар ҳам йўқ етти иқлимда.

Б у қ а л а м у н

Олампаноҳ,
Шу сабабдан лақабимни ҳам
Жуда топиб қўйгандингиз, Буқаламун деб.
Асл исмим бир замонлар Итолмас бўлган.

Т е м у р

Энди мағриб кишисига айлангайдирсан.
Мутақаббир ва ҳийлакор фарангийларни
Ўргангайсан, оғизларин ҳидлаб кўргайсан.
Шоҳларининг мақсадларин обдан англагач,
Элчиларин чодиримга бошлаб келгайсан.

Б у қ а л а м у н

Самарқандга, шу ергами?

Т е м у р

Йўқ, Буқаламун!
Насиб этса Ангоранинг атрофларида,
Олис Румо мамлакатин қоқ юрагида
Туғ кўтариб, ғолибона чодир тиккайман.

Б у қ а л а м у н

Олампаноҳ, шу дақиқа, шу сониядан
Мени фаранг деб ҳисобланг!

Т е м у р

Жавобинг тузук.

Буқаламун ғойиб бўлади.
Темур эшикбонни қарс уриб чорлайди.

Таклиф этинг маликани — Бибихонимни.
Бибихоним!
Агарда у бўлмаса эди
Курашларнинг ва жангларнинг долғаларида
Қайроқ тошга айланарди балки бу юрак.
Иғво, фитна, ғараз тўла ёлғон дунёда
Сабрим тугаб, гоҳо-гоҳо ўйлаб қоламан:
Зарурмикан барчага тенг яхшилиқ қилмоқ?!
Меҳр билан бирортасин бошин силасанг
Ғаюр итдек қўлинг тишлар, талаб ташлайди.
Худпарастдир қулдан тортиб шоҳларга қадар.
Бундай ҳолнинг боиси не?
Сабаби нима?
Мен билдимки, бу қурама Инсон зурёди
Тахт талашиб,
Шон талашиб,
Бойлик талашиб,
Аллоҳ берган дил гавҳарин унутиб қўйган.
Тингламаса, қамчин билан уриб ва ҳайдаб
Инсоф томон қайтармоқлик керак уларни.
Жондан тўйиб нокасларнинг кирдикоридан
Дарвиш бўлиб кетар экан гоҳо донолар.
Хўш, мен-чи, мен?!
Ахир мен ҳам асли ёлғизман,
Бугундану келажакдан маломат билан
Минглаб кўзлар тикилади битта ўзимга.
Чунки менинг қисматимга жанглар ёзилган.
Фақатгина Бибихоним тўлин ой каби
Ёритади тунд, қоронғи кечаларимни.

Бибихоним киради.

Б и б и х о н и м

Чорламишсиз, олампаноҳ...

Т е м у р

Бибихон, биби...

Кенгаш билан банд бўлибман.

Б и б и х о н и м

Мен ҳам банд эдим.
Ҳозиргина набирангиз Мирзо Улуғбек
Аловиддин жанобларин шатранжда енгмиш.
Бувижон,— деб келмиш менга суюнчи сўраб,
Кўз тегмасин,
Гоят зукко кичкинтой Мирзо.

Т е м у р

Осон эмас мот қилмоқлик Аловиддинни.
Аловиддин шатранж илмин жаҳонгири-ку.
Ҳа, бугунги машваратда — кенгаш чоғида
Зукколигин аён этди ўспирин Мирзо.
Иншооллоҳ,
Авлодларим улғайиб бир кун
Ер юзини забт этарлар илму фанда ҳам.
Менинг эса пешонамга суронли жанглар,
От устида кун ўтказиш ёзилган экан.

Б и б и х о н и м

Олампаноҳ, яна юриш, яна сафарми?

Т е м у р

Ҳисоблашмас қисмат бизнинг истаклар билан,
Бамисоли куёш ботгач,
Ой чиққанидек
Ҳодисалар силсиласи оқар бардавом.
Биз бир куни хонадонга меҳмон чорласак,
Бошқа куни чақиришар қўноққа бизни.
Туркийлардан чўчиб фаранг мамлакатлари
Румо билан иккимизни гижгижлаб қўйди.
Бу найрангни тушунмайди, афсус, Боязид,
Боз устига кимки қочса бизнинг ғазабдан,
Боязиднинг саройидан топмоқда паноҳ.

Б и б и х о н и м

Унинг асл мақсади не?
Муроди нима?

Т е м у р

Султон бизнинг Салтанатга беписанд боқиб,
Ҳасадини билдирмоқда ёш бола каби.
Мен сабр этиб, тотувликка уни чақирсам
У мутгасил жавоб берар ҳақорат билан.
Энди жангга чорлабди у ошкора, очиқ.
Мен — Темурман!
Орият ҳам бор-ку дунёда.
Етар, энди!
Кунўғлонга эгар ургайман,
Рум тарафга юзланади тулпорим жадал.

Б и б и х о н и м

Қайси она фарзандини урушга йўллаб,
Қайси аёл орзу қилгай жангу жадални.
Сизга зафар тиламоқдан бошқа чорам йўқ,
Балки мен ҳам ёнингизда бўлай, Амирим.

Т е м у р

Йўқ, азизам, Самарқанднинг салтанатида
Ўзингизу набирамыз Муҳаммад Султон
Ҳукмфармо бўлиб туринг.
Юмушлар талай.
Қурилишлар, боғи роғлар, бола-бақралар.

Б и б и х о н и м

Олампаноҳ, биласизки, мен ўзим учун
Жоме масжид қурмоқдаман.
Битказай уни.
Токи Сизни кутиб олай масжид қошида.
У мендан бир ёдгор бўлгай.
Фарзандим йўқ-ку...

Т е м у р

Менга ҳам бир масжид бино қилингиз, аммо
Бундай гамгин баҳонани келтирманг, биби.
Шаҳзодалар, набиралар барча-барчаси
Улғаймишдир,
Улғаймоқда меҳрингиз билан.
Салтанатни олтин узук десам мен агар
Унинг олий беаги — Сиз,
Ёқут кўзи — Сиз.
Эслайсизми, не деб ёзмиш эронлик Ҳофиз:
— Агар кўнглимни шод этса ўша Шероз жонони
Қаро холига бахш этгум Самарқанду Бухорони.
Шоир билмас, аллақачон бу икки шаҳар
Ҳадя бўлган Бибихоннинг қаро холига.
Орзуим бор, йўлим тушиб, насиб этса гар
Ўша танти шоир билан гаплашар эдим.

Б и б и х о н и м

Олампаноҳ, Сиз бир вақтлар Балх тахтин эмас,
Асли менинг юрагимни забт этгандингиз.
Толеимдан минг розиман, валинеъматим!

Т е м у р

Қайда бўлмай хаёлимда Сиз ва Самарқанд,
Гўё икки қароғимдек доим биргасиз.
Шаҳримизнинг ишларию тартиботига
Масъул этиб қолдиргаймиз Хожа Юсуфни.
Умидворман, бош кўтармас нафси бузуқлар,
Юрт тинч бўлар, қон тўкилмас, гадой кўпаймас.

Б и б и х о н и м

Ташвиш чекманг, Олампаноҳ, бизларни ўйлаб,
Фақат азиз жонингизни эҳтиёт айланг.

Т е м у р

Маъзур тутинг, бибим, Сизга бир ўтинчим бор,
Майли, айтай, дилингизга ботса ҳам оғир.

Б и б и х о н и м

Олам юки қадар буюк қудратингизни
Кипригимда кўтаргайман муҳаббат билан.

Т е м у р

Ота-онам хоки ётган Кеш тупроғида
Менинг учун даҳма қуринг, мақбара қуринг.

Б и б и х о н и м

(*тиз чўкиб*)

Олампаноҳ!
Бу гапларни айтаётган Сиз ўзингизми?

Т е м у р

Билар эдим талвасага тушишингизни.
Иншооллоҳ, ҳали узоқ яшармиз, биби.
Аллоҳ лозим кўрганича даврон сургаймиз.
Бироқ эсдан чиқармайлик бандаликни ҳам.
Фуқаролар гоҳо мени кўкка кўтариб
Унутарлар кўп қатори инсонлигимни.
Амир Темур ўлмайди, деб юргандан кўра
Қора кунга кўникишиб тургай фуқаро!
Боз устига, ҳовлиққанда мозорга бор, деб
Бежиз айтиб кетмаганлар қадим боболар.
Эсга солар у умрнинг ўткинчилигин
Ва кўнгилда шафқат ҳиссин бисёрроқ қилгай.

Б и б и х о н и м

Олампаноҳ, ўз лутфингиз билан айтайин:
Бундай ғамгин баҳонани келтирманг Сиз ҳам.

Т е м у р

Вақти келиб, қиличини қайраб Азройил
Салтанатим тепасида пайдо бўлган чоғ,
Мақбарамни кўриб, ортга қайтиб кетгайдир:
Аллақачон бунинг жонин олибман-ку деб.

Б и б и х о н и м

Жаҳонгирнинг ҳазили ҳам нақадар даҳшат.

Хонзодабегим ғоят паришон, юзлари моматалоқ ҳолда
дафъатан кириб келади.

Хонзодабегим?!

Х о н з о д а б е г и м

Олампаноҳ,
Бибиойим,
Маъзур тутгайсиз...

Б и б и х о н и м

(Темурга)

Аълоҳазрат,
Келинимиз Хонзодабегим,
Амирзода Мироншоҳнинг зафжасидир бу.

Т е м у р

Не гап ўзи?
Бу аҳволда келмишсиз, ажаб!

Х о н з о д а б е г и м

Бибиойим иккалангиз холи турганда
Мен арзимни айтмоқликка айладим журъат.
Олампаноҳ, фарзандингиз — Амирзодамни
Еру кўкка ишонмайин эъзоз этаман.
Шукр, Сизнинг меҳрингиздан баҳраманддирмиз.
Амирзодам ғоят хушфеъл, ғоят меҳрибон.
Бироқ сархуш бўлган чоғи, жунбушга келиб,
Менга бот-бот қўл кўтарар,
Сабрим тугади.

Т е м у р

Ҳали қўлин кўтардимиз Сизга Мироншоҳ,

Юзларингиз кўкаргани...
Унинг ишими?!

(эшикбонга)

Чақирингиз Мироншоҳни!

(Хонзодабегимга)

Кечиринг, келин...
Бошим ерга теккунчалик эгиламану
Сиздан узр сўрайман мен —
Қайинотангиз!
Бироқ биздан яширмангиз бирор сир бўлса.
Воқеанинг сабабини билмак истайман.

Х о н з о д а б е г и м

Мен айтишга...

Т е м у р

Айтинг, тортинманг!
Умрдир бу, ахир бозор савдоси эмас.

Х о н з о д а б е г и м

Амирзодам сархуш бўлган кезлари доим
Ўзларини тутолмаслар...

Т е м у р

Етар, тушундим!..
Сизга рухсат.
Кўнглингизни чўктирманг, аммо
Бир бармоғим лат ебди-ю, билмайман, афсус.

Хонзодабегим чиқади.

Биби, Сизга неча бора айтгандим, эсланг,
Ўғилларим сархуш бўлиб зинҳор-базинҳор

Келинларим тўшагига бормасинлар деб.
Сархуш бўлгай сархушликдан туғилган фарзанд.
Хонзодага етказингиз ташаккуримни.

Б и б и х о н и м

Мироншоҳнинг бу феълидан воқиф бўлсам-да,
Сизга атай айтмагандим,
Минг ўйга бориб!

Мироншоҳ таъзим ила киради.

Т е м у р

(*Мироншоҳга*)

Бери келинг!
Бери келинг!
Хўш, Амирзодам,
Сизга янги, шўх қилиқлар муборак бўлсин!

М и р о н ш о ҳ

(*довдираб*)

Аълоҳазрат, не қилибмен?!

Т е м у р

(*ғазаб билан*)

Қилмишинг учун
Сени ҳозир тилка-пора қилсам ҳам оздир.
Соҳибқирон ўғлиман деб,
Шаҳзодаман деб
Ёки босар-тусарингни билмай қолдингми?
Ё салтанат емишидан буқадек тўйиб,
Занжирингни узмоқликка қасд айладингми?
Аёлингга сархуш ҳолда қўл кўтаргунча
Пахсакашлик қилгин эди,
Кўчага чиқиб!

М и р о н ш о ҳ

Афв этингиз, Олампаноҳ!..

Т е м у р

Жанжалнинг сири
Аён бўлди:
Зурёдига,
Пушт-камарига
Ёмонликни раво кўрган жоҳил, худбинсен!

М и р о н ш о ҳ

Афв этингиз!

Т е м у р

Аёл кишига
Қўл кўтариш нималигин билурмисан?
Айт!
Сен-ку одам боласисан,
Қайси бир ҳайвон
Эмаётиб, узиб олар онасин кўксин.
Шоҳларни-ку қўятурай,
Пайғамбарлар ҳам,
Набилар ҳам туғилган-ку аёл зотидан.
Унутибсан,
Сенга бир вақт айтиб бергандим,
Тўмарис деб аталгувчи ёвқур момомиз
Турон замин эрки учун майдонга чиқиб,
Эрон шоҳин калласини қонга бўқтирган.
У ҳам ахир аёл бўлган,
Билиб қўй, ўғлим!
Аёл зоти хонадоннинг шамчироғидир,
Ўша чироқ ўчмасин, деб жанг қиламиз-ку!
Энди эса, зиндонга бор!
Қирқ кун ётгайсан!

Парда

III САҲНА

Ангора яқинидаги тепаликда Темур чодир. Ташқаридан ғовур-ғувур, отлар кишнаши, филлар наъраси эшитилиб туради. Чодир ичида тахтда Амир Темур. Унинг атрофида шаҳзодалар, амирлар, лашкарбошилар.

Ш а й х у л и с л о м

Олампаноҳ, изн беринг.

Т е м у р

Гапиринг, ҳазрат.

Ш а й х у л и с л о м

Кеча тунда мунажжимлар — ахтаршунослар
Юлдузларнинг ҳолатига обдан боқишиб,
Хосиятли топишибди бугунги кунни.

Т е м у р

Қутлуғ таъбир.
Аммо бугун Боязид билан
Амир Темур жангга кирар.
Мунажжимлармас.
Шайхулислом, билиб қўйинг ҳасратимни Сиз.
У ҳам муслим, мен ҳам муслим.
Бу не кўргулик.

Ш а й х у л и с л о м

Гап шундаки, муслимликдан Боязид йироқ,
У Мария исмлик бир насорон қизни
Никоҳига олиб қўймиш.
Сиз — асл муслим.

Т е м у р

Жанг тақдирин ҳал этажак мана шу жиҳат,
Иншооллоҳ,
Худо менга мададкор бўлгай!

Шайхулислом ва бошқалар.

Иншооллоҳ, иншооллоҳ!

Т е м у р

У ҳам туркий, мен ҳам туркий.
Бу не густоҳлик!
Самарқанддан етиб келган менинг лашкарим
От суради акаси ё укаси томон.
Юрагимни ўртар бу ҳол,
Лекин мажбурман.
Ҳар қандайин муҳораба олдидан доим
Аллоҳимдан мадад сўраб, ёлбораман мен.
Шайхулислом, зафар тилаб тиловат қилинг.

Шайхулислом тиловат қила бошлайди

Т е м у р

(шаҳзодалар, амирларга)

Шунқорларим,
Улуғ жангга кираётирсиз.
Ўнг қанотни топширгайман сенга, Мироншоҳ,
Сўл қанотни бошқарасан Шоҳрух Мирзо, Сен!
Самарқанддан лашкар билан мадад бергани
Етиб келар амирзода Муҳаммад Султон.
Обонғортни фақат ўзим назорат қилгум.
Ҳозиргача маълум бўлган хабарга кўра
Жангга чиқмиш ёв тарафдан тўрт юз минг лашкар.

Ш а ҳ з о д а л а р , а м и р л а р

Олампаноҳ, Аллоҳдану Сиздан куч олиб
Ҳар қандайин ёғийни ҳам тор-мор этгаймиз.

Т е м у р

Болаларим, бу оғир жанг.
Билинг, бу жангда

Румонинг ўз лашкарлари ҳимоядадир.
Улар ахир ўз юртларин кўриқлагайлар.
Ўйлаб кўринг,
Агар улкан бир қайрағочга
Ўзга жонзод яқинлашса,
Ўша заҳоти
Қайрағочда ошён қурган жамъи парранда
Чийиллашиб, чувиллашиб жангга шайланар.
Аммо Румо ерида мен ўзга эмасман,
Мен мусулмон амириман!
Насабим туркий!
Адолат ва дини Ислом посбонидирман.
Фармонимга қулоқ тутинг:
Бизким, мулки Турон,
Амири Туркистонмиз.
Бизким миллатларнинг
Энг қадими ва энг улуғи
Туркнинг бош бўғинимиз.
Аллоҳ Сизга мадад бериб, зафар ёр бўлсин!
Нақоралар чалинсин.
То еру осмонни
Бизнинг лашкар суронлари чулғаб олсинлар.
Ёғийларни таҳликага солсин бу сурон.
Наърамизга жўр бўлсинлар жанговар филлар.
Ясовуллар ҳар дақиқа менга пайдар-пай
Етказишиб турадилар жанг тафсилотин.
Саркардалар, Сизга рухсат
Аллоҳу акбар!

Амирлар, саркардалар чиқадилар.
Темур эшикбон — ясовулга

Энди эса чорланг буён Аловиддинни.
У бетимсол бир истеъдод, шатранж устаси.
Самарқанддан атай уни олиб келганман.

Аловиддин киради.

А л о в и д д и н

Олампаноҳ, чорламишсиз...

Т е м у р

Ҳа, Аловиддин,
Сен билан биз неча йилки шатранж сурамиз.
Аммо билки, бу галгиси бошқача ўйин,
Бу — бошқа жанг! Доналарни тер, Аловиддин.

Аловиддин шатранж доналарини теради. Темурда оқ доналар.

Эшитгансан, Аловиддин.
Ёшлик чоғимдан
Мен шатранжга ишқибозман.
У нозик ўйин.
Уни тенгсиз санъат дея таъриф этарлар.
Бироқ шатранж ўхшар кўпроқ жанг санъатига.

А л о в и д д и н

Қани, юринг, олампаноҳ.

Т е м у р

Юрди, сипоҳим,
Қани олға, пиёдалар,
Зафар ёр бўлсин.

Чодир ташқарисидан жанг садолари
баралла эшитила бошлайди.

А л о в и д д и н

Шоҳ сипоҳин бизга қарши йўналтирдингиз,
Каминанинг сипоҳи ҳам анойи эмас.

Т е м у р

Ҳозир нечун жанг қилмоқда пиёдаларим,
Хабар келиб қолур ҳозир у томондан ҳам.
Жуда оғир жанг кетмоқда чодир ортида.
Иншооллоҳ, енгажакман!
Сен — Аловиддин,
Фақат шатранж соҳасида жаҳонгирдирсан,

Бизнинг эса чекимизга бошқа юк тушган.
Бизнинг учун улкан замин шатранж тахтаси.
Ғолибнинг ҳам, мағлубнинг ҳам турғон қартаси
Қон тўла бир ҳовуз эрур!..
Мамоот жанги бу.

А л о в и д д и н

Сизнинг буюк истеъдодга тараф йўқ асло,
Шатранжда ҳам бетимсолсиз.
Иқрорман, Ҳазрат,
Аммо менга, изн беринг, бир саволим бор.

Т е м у р

Айт, Аловиддин!

А л о в и д д и н

Шу аснода улуғ бир жанг давом этмоқда,
Сизнинг ғолиб бўлмоғингиз гарчи муқаррар.
Лекин, Ҳазрат, Сиз мен билан чодир ичида
Шатранж ўйнаб, жанг мақомин кузатмоқдасиз.
Бир қарашда бепарводек,
Ҳатто совуққон.

Т е м у р

Мен биламан, Аловиддин, ўз қудратимни,
Рақибимни доводиратар бу усулим ҳам.

А л о в и д д и н

Усулми бу?

Т е м у р

Ғоят зўр усул!
Одамларим аллақачон Рум султонига
Менинг шатранж ўйнай туриб жанг қилишимни
Етказдилар!
Боязидни таҳлика босди!
Душманингни бундан ортиқ, камситиб бўлмас.

У гўёки филга қарши чиққан кучукдай
Алам билан ангиллагай.

Я с о в у л

(киради)

Аълоҳазрат, пиёдалар нобуд бўлмоқда.

Т е м у р

Аттанг, аттанг,
Ўз кучига ортиқ ишонса,
Ғафлат босиб қолгусидир ҳатто филни ҳам.

(Ҳам Ясовулга, ҳам Аловиддинга)

Тўлғамо деб аталгувчи бир йўлимиз бор,
Етказингиз ўнг қаноту ҳам сўл қанотга.
Мироншоҳу Шохрух Мирзо икки тарафдан
Ёғийларни ўраб олсин!
Обонфортда мен!
Аловиддин, шоҳга қарши ҳужум бошладим.

Я с о в у л

(яна киради)

Олампаҳоқ, ёв лашкари тўп-тўп бўлишиб,
Биз томонга ўтаётир.

Т е м у р

Шоён яхши гап!
Улар асл мусулмондир, зиён етказманг.

А л о в и д д и н

Аълоҳазрат,

Ҳар иккала майдон ичра ҳам.
Ғоят қизғин тус олмоқда жанговар санъат.

Т е м у р

Лашкарларим урҳо-ур деб жанг майдонида
Найза билан, қилич билан ва камон билан
Ёв сафларин қириб борар ҳозир аёвсиз.
Мен ҳам ҳозир улар билан руҳан биргаман,
Шу гап ҳаққи, Сизга қарши ташлайман рухни.

А л о в и д д и н

Олампаноҳ, кўтармоқчи бўлсангиз туғни
Боязиднинг алвон рангли чодирин узра,
Рухни эмас, аспларни майдонга ташлаш
Маъқул тадбир бўлғувсидир.

Т е м у р

Тангрим мададкор!
Рухни суриш фикрини у ўргатди менга.
Аспларни қамчилайди белида кучи,
Ғалабага ишонч ўти сўнган кимсалар,
Эшитингиз,
Рух ҳақиқат қиличидек кескир, беомон.
Мен рух билан жанг қилишни севаман жуда.

А л о в и д д и н

Рухингизнинг наърасига жавобим шу-да.

Я с о в у л

Олампаноҳ, орқадаги ёв ўрдасини
Ҳалқа каби ўраб олди бизнинг лашкарлар,
Бироқ ўрда устувордир!

Т е м у р

Бизнинг қўлда нафтандоз деб аталгувчи бир
Аждаҳодек ўт пуркагич яроғимиз бор.
Бамисоли осмондан тушгандек қуюн.
У ўт-олов пуркай бошлар замин устига.

Ўрда томон йўналтиринг нафтандозларни.
Ўрда чилим сархонаси каби ёнсину
Тамакидек тутаб кетсин тубида ёғий.

(Аловиддинга)

Аловиддин, қай йўсинда йўлимни тўсма,
Мана энди ишга тушар саркардам фарзин
Ва ортидан иккинчи рух чиқар майдонга.
Энди қайга қочиб боргай шўрлик қорашоқ.
Энди кимдан мадад кутсин ё кимга арзин
Баён этсин.

А л о в и д д и н

Чиройли мот!
Мот!

Т е м у р

Бу — рухнинг иши...
Шояд рухлар менга мудом бўлгай мададкор.

Я с о в у л

Аълоҳазрат, Аълоҳазрат.
Яхши хабар бор!
Шу аснода Рум султони асир олинмиш!

Т е м у р

(ясовулга)

Исминг недур?

Я с о в у л

Аълоҳазрат, исмим Қосимбек.

Т е м у р

Қаердансан?
Насабинг ким?

Я с о в у л

Мен — шаҳри Кешдан.
Отам сизга сарбоз бўлган.
Деҳли жангида
Шаҳид кетган.
Бугун менинг ўзим сарбозман!

Т е м у р

Бизнинг учун ғоят қутлуғ мужда келтирдинг,
Ўғлим, сени сийлагайман бу мужда учун.
Иншооллоҳ, Самарқандга қайтиб борган чоғ
Никоҳингга беражакман бир набирамни.

Я с о в у л

Олампаноҳ, ўлгунимча Сизга содиқман.

А л о в и д д и н

О, Аллоҳнинг марҳамати бунчалар кенгдир,
Бир бандасин дақиқада кўкка кўтарди.

Т е м у р

Шукр, дейман, яратганга — Парвардигорга,
Бироқ, зафар нашидасин тотмасдан бурун
Руҳиятим амри билан бир гап айтаман:
Ҳеч бир шоҳнинг бошига бу кулфат тушмасин.
Олиб кирилинг Боязидни!

Боязидни оёқ-қўли боғлиқ ҳолда олиб киришади.

Эвоҳ, бу не ҳол?
Оёқ-қўлин ечинг дарҳол,
У ахир, Шоҳ-ку!
Чумолилар хор қилишса арслон рутбасин
Бузилгайдир ўрмоннинг ҳам қонунияти.

(*Боязидга*)

Мен таассуф билдираман, тушунгин, Султон.

Б о я з и д

Асир бўлиб турсам ҳамки қошингда, Темур,
Зор эмасман илтифотинг, таассуфинга.

Т е м у р

Оддийгина бир воқеа юз берди, ахир,
Сен йилдирим лақабли бир қудратли чақмоқ
Чўнг темирга урилдингу чилпарчин бўлдинг.

Б о я з и д

Сен устимдан кулмоқдасан,
Масхара қилма!
Ботирларнинг иши эмас ётганни топташ.

Т е м у р

Топтамасман ва инчунин, кулмасман асло.
Бироқ тақдир деб аталмиш буюк ҳукмдор
Кулган экан иккимизнинг устимиздан ҳам.

Б о я з и д

Бу гапингни қай йўсинда англамоқ керак?

Т е м у р

Мен бир лангу,
Сен эса кўр, нотавон сўқир,
Бу дунёда бутун одам топилмагандай
Иккимизга ер юзининг жilовин бермиш,
Тавба қилдим,
Тавба қилдим,
Минг бора тавба!
Сен билан мен не қадарли қудратга молик,
Қамчисидан қон томгувчи подшоҳ бўлмайлик,
Яратганнинг ҳузурида ожиз бандамиз.
Алалхусус, бунга мисол
Сенинг қисматинг.

Б о я з и д

Лашкарларим сўнгги дамда хиёнат қилди,
Бўлинишиб қочиб кетди икки тарафга.
Афсус, чора тополмади ўғилларим ҳам.

Т е м у р

Ўз бошинга ўзинг етдинг,
Иқроор бўл, Султон,
Такаббурлик ва манманлик ҳунаринг бўлди.
Ўз қавмингдан чиққан биздек Соҳибқиронга
Кўп нолойиқ мактубларни битган бу сен-ку.
Худо сендан юз ўгирди,
Лашкарларинг ҳам.
Қора Юсуф Жалойирдек ғанимларимнинг
Бошин силаб, атай менинг ғашимга тегдинг.
Ер юзининг бир бўлагин эгаллаб олиб
Жаҳонгирлик даъво қилиш муродинг эди.
Ўзинг ўйла, чиқишгайми икки жаҳонгир?
Бу оламга икки худо кўплик қилмасми?

Б о я з и д

Агар менинг қилмишларим қусур саналса
Бунинг бари сенга ҳам хос, билиб қўй, Темур.

Т е м у р

Бироқ Аллоҳ йўриғидан чиқмаганман мен,
Ва аксинча, бу йўриқни бузган зотларнинг
Адабларин бериб келдим, беражакман ҳам.

Б о я з и д

Таҳқир қилма, мусулмонман, алҳамдулиллоҳ!

Т е м у р

Ана энди ҳушёр тортиб,
Тингла, эй Султон,
Иккимиз ҳам туркийми?

Б о я з и д

Ҳа, иншооллоҳ, туркий.

Т е м у р

Туркийларнинг икки шоҳин гижгижлаб қўйиб
Уриштириш кимга зарур бўлганин ўйла.
Оврупонинг найрангига лаққа учдингу
Соҳибқирон Темурингдан юзни ўтирдинг.
Қанча узоқ олишсалар икки паҳлавон
Исроф бўлар улардаги шунчалик куч ҳам
Ва ўртада голиб чиқар гижгижлаган зот.

Б о я з и д

Муродингни айтгил менга.
Ўлдирсанг — ўлдир!

Т е м у р

Билъакс, сени муҳофаза қилурман, Султон,
Турк элининг ноаҳиллик тарихига Сен
Тирик тимсол сифатида яшаб юргайсан.
Ҳурматинг ҳам шу қадарли бўлади, қўрқма,
Илтимосу тилагингни Сен айтсанг — дуруст.

Б о я з и д

Вайрон қилма Румо юртин.
Лашкаринга, айт,
Ҳеч бўлмаса, турк қавмига шафқат кўрсатсин.

Т е м у р

Урушларнинг ўз даҳшатли низомлари бор,
Голиб аскар юрагида жўшгайдир гурур.
Фанимини мағлуб ҳолда кўрар экан у
Хаёлига нима келса — шуни қилгайдир.
Менга эса ҳар доимо зафар ёр бўлди.
Балки худди шу сабабдан лашкарларимни
Шафқатсиз деб атайдилар,
Сабаби — зафар.

Ҳа, гоҳида машғум ишлар бўлганлиги рост.
Сен маишат ишқибози, такаббур Султон,
Бунёдкорлик нималигин қайдан биласан.
Мен қурдирган шаҳарларни кўрмоғинг даркор.
Кафоратга юз бурган бу салтанатингдан
Олиб кетгум ёлғизгина Қуръони Каримни.

Б о я з и д

Улуғ Темур, мен мағлубман
Ва лекин шу зум
Инсон сифат, падар сифат бир гапни айтай:
Исо, Мусо, Мустафою Сулаймон деган
Ўғилларим жанг қилдилар,
Қайдадир улар?
Аҳли аёл тақдири ҳам номаълум менга.

Т е м у р

Менинг ҳам бор фарзандларим Мироншоҳ, Шоҳрух.
Ана улар, рўпарангда қатор турибди.
Самарқанддан набирамиз Муҳаммад Султон
Лашкар билан етиб келди.
Ҳозир у бетоб.
Ҳа, падарлик баробардир барчага, Султон.

(Шаҳзодаларга)

Боязиднинг яқинларин топиб келингиз.

Ш о ҳ р у х

Аълоҳазрат, асир тушган Султон ҳарами.

Б о я з и д

Аё, Темур, мардлик қилиб, афв эт уларни.

М и р о н ш о ҳ

Улуғ жангни кузатмоққа атайин келган

Ўрусия, Оврупонинг элчилари бор,
Аълоҳазрат, қабулингиз кутар улар ҳам.

Т е м у р

Ҳаммасини олиб киринг.
Чодиримиз кенг.

Элчилар, ҳарам аҳли кирадилар.

Мен — Темурман!
Хуш келибсиз, дейман.
Марҳабо!
Ўйлайманки, мамнундирсиз жанг тинганидан.
Рум Султонин ўғиллари қайси бирингиз?

Ш о ҳ р у х

Аълоҳазрат, ҳозирчалик биттасин тутдик,
Унинг исми Мусо экан.
Мана бу йигит.

Т е м у р

Уни дарҳол кийинтиринг Шаҳзодага хос.

Б о я з и д

Манов аёл Мариядир.
Бизнинг завжамиз.
Ожиз банда, бир замонлар ислом йўригин
Шу жувон деб бузган эдим.
Иқрор бўламан.

Т е м у р

Ўзинг ёзган мактубингга риоя қилсак
Сен учун у энди талоқ,
Кўнсанг-кўнмасанг!
Уни бирон насоронга ҳадя этгаймиз.

(Буқаламунни имлаб чақиради).

Никоҳингга олгин буни.
Асраб-авайла.
Унинг зарра гуноҳи йўқ.
У тутқун бўлган.

Б у қ а л а м у н

Аълоҳазрат, миннатдорман. Аммо менинг ҳам
Бир совғамни қабул қилинг.

Т е м у р

Нечук совға у?

Б у қ а л а м у н

(қўйнидан буқаламунни (хамелеон) чиқаради)

Бу — буқаламун.

Т е м у р

Ҳа, тушундим.
Сенмисан у устаси фаранг.

Б у қ а л а м у н

Аълоҳазрат, Сиз буюрган барча юмушни
Адо этдим.
Неча-неча кибор элчилар
Сизнинг улуғ ғалабага гувоҳ бўлдилар.
Марияни қабул этмоқ мушкулдир аммо.
Одатим бор — бир юмалаб муслим бўламан.

Т е м у р

Бу жувонни ўз юртига қайтаринг омон.
Аёлларнинг шўри курсин.
Тандирдир улар.
Энди эса тилга кирсин кўҳна Оврупо.

И о а н С у л т о н и й

Мен Иоан Султонийман, фаранг элчиси,
Қирол Шарл дерлар менинг хукмдоримни.

Ш и л ь т б е р г е р

Мен — Боварлар вакилиман,
Шильтбергер номим,
Менинг валинеъматимни Генрих дейдилар.

Т е м у р

Шарлми у, Генрихми у — менга бари бир,
Барчангизми атаганман фарангилар деб.
Сизнинг чалкаш исмлар ҳеч ёдимда қолмас,
Фармоним шул:
Етказингиз хонларингизга,
Парвардигор хоҳиши-ла омонлик бердим.
Унутмангки, дўстлашмоқчи бўлса инсонлар
Бир-бирларин феъл-атворин билмоқлари шарт.
Бу дунёни бузадиган гумон, миш-мишдир.
Сиз ўйларсиз, Амир Темур бойликка ўч деб.
Менга етгай бир бурда нон ҳамда қултум сув.
Тафтиш қилиб кўринг қани бор хазинамни,
Ортиқ ақча топармисиз.
Сабаби — аён.
Не ортгирсам барчасини лашкарлариму
Мамлакатнинг манфаати учун сарфладим:
Шаҳар қурдим,
Ариқ қаздим,
Йўллар ўтказдим.
Мен — Амирман, жаҳонгирман!
Рақибларим-чи,
Чумолидек фаҳм этурлар улкан дунёни.
Ўзларидек майдагина манфаат учун
Аллоҳ берган буюк бахтни барбод қилурлар.
Бўйин товлар ҳамкорликдан, улуғ ишлардан,
Мен адолат ўрнатгали йўлга чиққанман.

Ш и л ь т б е р г е р

Аълоҳазрат, Оврупони Боязиддан Сиз
Қутқаздингиз.
Олтин Ҳайкал муносиб Сизга.

И о а н С у л т о н и й

Худди шундоқ, Аълоҳазрат.

Т е м у р

Аҳли Оврупо!
Мени содда осиелик дея ўйламанг.
Жуда яхши биламан мен мурудингизни,
Рум Султонин менга қарши гижгижладингиз,
Оқибатда қутулдингиз унинг зулмидан.
Худо ўзи инсоф берсин сенга, Оврупо.
Олтин Ҳайкал. Олтин Ҳайкал.
Хушомадми бу?
Менинг қурган шаҳарларим — Ҳайкалларимдир.
Тағин шуни билингки, мен бутпараст эмас
Савдо-сотик деган гап ҳам бордир дунёда,
Не-не халқлар дўстлашгайдир тижорат боис.
Самарқандга ташриф этсин карвонларингиз.
Ҳиндистондан Болқонгача бирор болакай
Боши узра олиб ўтса лаган марварид,
Йиллар оша улғаяди болакай, аммо
Бир дона ҳам тўкилмагай ўша лагандан.
Уқдингизми, мен қандайин тартиб ўрнатдим.
Сиз фаранглар, йиғиштиринг қароқчиликни,
Бизлар каби ҳалолликка риоя айланг.
Сизлар хочга топинасиз.
Хоч кўриниши —
Бамисоли Шарқу Фарбнинг қўшилувидир.
Иншооллоҳ, мусулмонман, айтар гапим шу:
Ҳамкор бўлсин Оврупою улуг Осие.

Ў р и с и я э л ч и с и

Аълоҳазрат, мен ўрисман, Москов тарафдан,
Шарқу Фарбни боғлайдирган бир худудданман.

Т е м у р

Сиз улуғвор бир муҳитда яшайсиз, аммо
Ўзингизни эплломайсиз.

Парокандасиз.

Иқлимингиз ғоят совуқ, бунинг устига

Ўрусия тупроғидан бир карра ўтдим.

Сизнинг Елис деб аталмиш истеҳқомингиз

Эсда қолди.

Баҳодирлар бордир Сизда ҳам.

Улуғ эллар қўшни бўлиб яшар эканлар.

Унутмасин: то қиёмат тақдирлари бир,

Дарё тошса — офат етгай икки ёнга ҳам.

Ў р у с и я э л ч и с и

Бизни озод этдингиз Сиз Олтин Ўрдадан.

Т е м у р

Тўғрироғи — Ўрдани мен олдим ўртадан.

Я с о в у л

Аълоҳазрат, ташриф этмиш йўловчи карвон.

Ҳофиз отлиғ бир элчиси қабулга келмиш.

Т е м у р

Ҳофиз?

Ҳофиз?

Ким у, Ҳофиз?

Я с о в у л

Шерозий эмиш.

Т е м у р

Наҳот ўша шоир бўлса,

Кўрмоқчи эдим.

(чодирдагиларга)

Миннатдорман барчангиздан
Жаноб элчилар,
Тилагимни етказингиз элларингизга.
Одатимча, Самарқандга таклиф этаман.
Сизга рухсат,
Қол мен билан Султон Боязид.

Бошқалар чиқиб кетадилар. Темур Боязидга.

Ташвиш тортма,
Сенинг ўша фарзандларингга
Бўлиб бергум Румнинг барча вилоятларин.

Б о я з и д

Ўзимга-чи?

Т е м у р

Ўзинг эса пойтахт шахринг Бурсага бориб
Мамлакатга валинеъмат бўлиб тургайсан.
Ишинг эса ўлпон тўлаш ва тавба қилиш.

Б о я з и д

Чидолмасман, чидолмасман, мағлубиятга.

Т е м у р

Тингла, Султон!
Подшоҳликлар алмашабарар.
Қабулимга кирар ҳозир улуғ бир сиймо,
Буюк шоир, Яссавийдек беназир даҳо.
У — абадий фаҳри бўлғай Эронзаминнинг.
Фаҳм айлагил, музаффару мағлуб подшоҳлар
Мангуликнинг кўзгусида нечоғ камтармиз.

Б о я з и д

Сени жоҳил дер эдилар.

Т е м у р

Асли сен жоҳил.

Кишиликнинг манглайига битган шоирни
Соҳибқирон Амир Темур қабул айлағай.
Сен-чи, Султон, ҳарам билан овора бўлиб,
Унутгансан ҳам ҳарбнию ҳам шеърятни.

(ясовулга)

Боязидни кузатингиз,
Ҳурматин қилинг.
Шеър Султони киргай энди қабулимизга.
Шерозийни таклиф этинг.

Ҳофиз Шерозий киради.

Ҳ о ф и з

(таъзим ила)

Ассалом, Амир!

Т е м у р

Сиз, Ҳофизми?
Шерозийми?
Ўша шоирми?
Бунча озгин,
Бунча ночор,
Бунчалар юпун.
Нима билан исботлайсиз ўзлигингизни?

Ҳ о ф и з

Қора Юсуф деб аталмиш сур бир қароқчи
Карвонларни талар экан Макка йўлида.
Бизни ундан қутқазишди сарбозларингиз.
Элчи бўлиб келдим Сизга раҳмат айтғали.

Т е м у р

Қора Юсуф!
Қора Юсуф!

Азал душманим.
Ундайларга паноҳ берган Боязидни мен
Тор-мор этдим.
Қўрқмасинлар энди ҳожилар.

Ҳ о ф и з

Энди мен ҳам ишондим, ҳа, Темур экансиз,
Шоир эса ўзлигини исботлаш учун
Шеърларидан бўлак бирор ашё тополмас.
— Агар он турки Шерозий бадаст орад, дили моро
Ба холи ҳиндуяш бахшам Самарқанду Бухороро.

Т е м у р

— Агар кўнглумни шод этса ўшал Шероз жонони
Қаро холига бахш этгум Самарқанду Бухорони.
Шундоқми?

Ҳ о ф и з

Ҳа, афсуски, шундоқ.
Ушбу байтим учун балки дорга тортгайсиз.
Демак, қисмат исбот қилур Ҳофизлигимни.

Т е м у р

Самарқанду Бухоро деб дунёни олдим,
Бир хол учун Сиз уларни ҳады этмишсиз,
Шунчаликми?

Ҳ о ф и з

Ҳазрат, ахир кўриб турибсиз,
Бисотимни гўзалларга улаша бериб.
Шундоқ ҳолга тушиб қолдим,
Ночор, юпунман.
Оқибатда мажбур бўлиб, битта хол учун
Дунёдаги энг бетакрор икки шаҳарни —
Самарқанду Бухорони ҳады этганман.

Т е м у р

(қах-қах уриб)

Ширин хаёл бандаси Сиз,
Эҳ, Сиз, шоирлар,
Мен ростини айтсам, агар ёр холи учун
Шаҳар эмас, жонни нисор айламоқ даркор.
Гапнинг асл индаллосин эшитинг энди:
Бизнинг улуғ шаҳарларни баҳолаш учун
Бундан ортиқ ташбиҳ бўлмас, тасанно Сизга.
Энди бир байт ҳадя қилсин Сизга Темур ҳам:
— Ўз лафзидан тинглаш учун Ҳофиз шеърини,
Қайта бошдан забт этардим Шероз ерини.

Ҳ о ф и з

Минг ташаккур, Аълоҳазрат, лутфингиз учун,
Аммо у пайт, биронта байт айтмасдим, узр.

Т е м у р

Бу мушкулни тангри ўзи ҳал этди осон.
Ҳофиз билан суҳбатдошман бежанг, беқурол.
Самарқанду Бухорога ташриф буюринг,
Улуғ зотлар яшаб ўтган у жойларда ҳам.
Яссавийни эшитгансиз?

Ҳ о ф и з

Султон ул Орифийн,
Туркистонлик авлиёдир.
Соҳиб ҳикматдир.

Т е м у р

Шоир аҳли куйласа бас икки жиҳатни:
Яссавийдек ҳикматларин ёзсинлар ёки
Ёр жамолин васф этсинлар Сиздек — Ҳофиздек.
Сиёсатга аралашиб ҳазрат Фирдавсий
“Шоҳнома”да камситмишдир турк султонларин.
Шул сабабли, жаҳли чиққан Маҳмуд Фазнавий

Фирдавсийга арзигулик олтинни эмас
Ҳада қилмиш бир кажава кумуш тангани.
Лекин шоир байтларида жаннат иси бор,
Икки олам шавкати бор дostonларида.

Ҳ о ф и з

Шеъряту илму фанга Сиз каби жўмард,
Олиҳиммат ҳомий берсин доим Аллоҳим.
Ана шунда гуллаб-яшнаб Эронзамин ҳам,
Ана шунда чарақлагай Турон ҳам абад.

Т е м у р

Қарс уради. Мулозим киради.

Сиз шоирнинг елкасига зарбоф тўн ёпинг.
От миндилинг,
Илҳомидек учқур, саман от.
Карвонини кузатингиз манзилигача.
Инъом беринг, икки шаҳар хирожи қадар.

(Ҳофизга)

Хайр, устоз!

Ҳ о ф и з

Хайр, Амир!
Аллоҳ ёр бўлсин!

Я с о в у л

Аълоҳазрат, Самарқанддан чопар бор.

Т е м у р

Кирсин.

Чопар киради.

Хўш, омонми ёру дўстлар, доруссалтанат?

Ч о п а р

Бари омон!
Эртаю кеч фахру гурур-ла
Ҳақингизга дуо қилиб яшар Самарқанд.
Сизни буюк зафар билан қутламоқ учун
Мунтазирдир йўлингизга каттаю кичик.

Т е м у р

Қандай хабар келтирмишсан?

Ч о п а р

Хитойдан мактуб,
Чин фағфурин элчилари олиб келмишлар.

Т е м у р

(чопарга)

Сен озодсан.

Мактубни ўқий бошлайди.

Бу қандайин қабоҳатким, Чин ҳукмдори
Биздан ўлпон талаб қилмиш!
Сурбет, муттаҳам!
Бир замонлар Шарқ ва Шимол узра ястанган
Туркийларнинг ҳудудларин забт этди улар.
Ҳатто Шошнинг тоғларидан маъдан конларин
Хонбалиққа ташиб кетди, еб тўймас юҳо.
Мўғулларнинг даштларин ҳам олдилар босиб.
Оёқости қилди қанча мусулмонларни.
Мен дунёнинг тенг ярмини фатҳ этибману
Кенжа фарзанд эмишман у осмон ўғлига.
Тавба қилдим!
Мантиқ қани?
Адолат қани?

Мен уларни ўрнатгумдир Хитой ерида.
Ўраб, қандоқ яратгансан кажрав фалакни.
Мени кимдир айблайдию, мен эса кимни...
Ҳали Миср тупроғида қилар ишим бор,
Тинчитмоғим керак ҳали ўжар Қофқозни.
Иншооллоҳ барчасини уддалайдурман,
Лекин шу зум нетмоқ керак?

Ясовул киради.

Я с о в у л

Олампаноҳ, шошилинич хабар.

Т е м у р

Тагин не гап?

Я с о в у л

Бандаликни бажо қилмиш Султон Боязид.

Т е м у р

(фотиҳага қўл тортиб)

Худо уни раҳмат қилсин.
Ўлим муқаррар.

(ясовулга)

Етказингиз амирлару шаҳзодаларга,
Таъзияга кечикмасдан етиб боргаймиз.

Ясовул чиқади.

Ғалати бир ҳикмат бордир бу ҳодисада,
Иродасиз бўлар демак такаббур одам.
Такаббурнинг қуролидир демак ўжарлик.
Мағлубият юкини у кўтаролмабди.
Султонга хос ҳурматини қилгумдир лекин.

Я с о в у л

Олампаноҳ, чопар келди Қора Ҳисордан.

Т е м у р

Кирсин дарҳол!

Тинчлик бўлсин илойим, бу гал.

Чопар киради.

Саломатми Амирзода Муҳаммад Султон?

Ч о п а р

Олампаноҳ, минг афсуски...

Т е м у р

Тирикми ўзи?

Ч о п а р

Умрлари узоқ бўлсин, Амирзодамиз

Бетоб эрур, хийлагина бетоб ва лекин.

Т е м у р

(ясовулга)

Сен кетабер,

Етиб боргум.

У бемор эди.

Зора юмшоқ об-ҳавоси шифо бўлар деб

Қора Ҳисор томонларга жўнатган эдим.

У суюкли набирамдир. Валиаҳдимдир.

Аллоҳ менга қаҳр ҳиссин қанча мўл берса,

Юрагимга ўшанчалик меҳр ҳам солмиш.

Мени енгса — меҳр ҳисси енгар оламда.

Азиз ўғлим Жаҳонгирдан айрилган чоғим

Фарёд солдим:

Тожу тахтни олгину, Худо,

Болаларим жонларини менга қолдир, деб.
Жаҳонгирдан набирам шул — Муҳаммад Султон.
Наҳот унинг ҳаёти ҳам энди муаллақ.
Бу тахт нима?
Нима ўзи Соҳибқиронлик?
Қуршаб олди бир-биридан нохуш хабарлар.
Қўлга олгин ўзингни эй, Темур Тарағай,
Барча ишга улгурмоғинг, енгмоқлигинг шарт.

(Қарс уради)

Кунўғлонга эгар уринг!
Отни ҳозирланг!

П а р д а

IV САҲНА

Бибихоним жоме масжиди олдидаги майдон. Бибихоним юксак курсида. Атрофида Девонбеги, шаҳар доруғаси, аъёнлар, кўриқчилар. Ўртага Амир Темур тахти қўйилган.

Б и б и х о н и м

Нусрат зафар Соҳибқирон қайтиб келмоқда
Пойтахтига — ўз муборак Самарқандига.
Ҳазратимнинг хоҳишларин сўзсиз бажариб,
Мен ул зотни масжидимда кутиб олгайман.
Салтанатнинг аъёнлари — аркони давлат
Кешга кетди — Жаҳонгирга пешвоз чиқмоққа.
Ҳаётимнинг энг чароғон кунларидан бу,
Яна буюк бир зафарнинг шоҳиди бўлдим.
Зафар тўйи, набиралар тўйи кетма-кет
Давом этар Регистондан Конирилгача.
Етти иқлим элчилари етиб келмишлар.
Интиқ бўлиб кутаётир Жаҳонгирни халқ.
Девонбеги, биз қурдирган бу жоме масжид
Соҳибқирон назарига лойиқ бўлурми?

Девонбеги

Шоён лойиқ!
Шоён лойиқ!
Тенги асло йўқ!

Бибихоним

(рўбарўдаги кичикроқ масжидни кўрсатиб)

Олампаноҳ номидаги у масжид эса
Бизникидан сал мўъжазроқ,
Хижолатдаман.

Девонбеги

Иккиси ҳам мансуб ахир бир хонадонга.

Бибихоним

Хожа Юсуф!
Самарқанднинг Сиз доруғаси,
Тантанаю тўйлар учун шаҳар тайёрму?
Конигилда базм бўлгай қирқ кеча-кундуз.

Хожа Юсуф

Маблагимиз сарф айладик маликам, буткул,
Ташвиш тортманг, Олампаноҳ хушнуд бўлгайлар.
Ақча етмай, қийналишиб қолган фурсатда
Раийятга солиқ солдик.

Бибихоним

Бемаъни бу иш!
Жаҳонгирни кутиб олиш кунлари, атай
Чўп тикқанга ўхшайсиз-ку ари инига.
Ер юзининг адади йўқ барча бойлиги
Самарқандга оқиб турган шундай замонда
Раийятга Сиз ортиқча солиқ солибсиз.
Бир кори ҳол бўлмасайди, кўнглим сезмоқда.
Ана, майдон тўлаётир халойиқ билан,

Самарқанд хўб соғинибдир валинеъматин.
Карнай, сурнай, нақоралар шай бўлсин, Хожа,
Салтанатнинг тарихида улуғ кун бу кун.

Қ о р о в у л б о ш и

Хоним ойим, Сизнинг берган буйруққа кўра
Келтирмишлар уч нафар ёш муллаваччани.

Б и б и х о н и м

Олиб келинг, улар ғалат хаёлкашдирлар.

Учта муллавачча таъзим ила яқин келадилар.

Кеча тунда, одатимча шаҳар айланиб,
Бир мадраса ҳовлисига ташриф буюрдим.
Бу — учовлон хужранишин, суҳбат қиларди,
Бири дерди: — Оҳ, имконим бўлсайди агар,
Ҳозир палов ошар эдим, тўйгунча роса.
Иккинчиси айтар эди: — Қўлимга тушса
Ухламасдан ўқир эдим фалон китобни.
Ғоят қизиқ учинчисин армони эса,
У дер эди: — Қани, тақдир насиб этсаю
Бибихоним висолига бир зум етишсам.

Д е в о н б е г и

Чакки эмас хумпарларнинг иштаҳалари,
Аниқласак бўлар эди учинчисини.

Б и б и х о н и м

Ошни орзу қилганингиз қайси бирингиз?

Б и р и н ч и м у л л а в а ч ч а

У — мен эдим.

Б и б и х о н и м

Девонбеги, бу йигитчага
Серёғ, сергўшт битта палов ясаб берингиз.

Илму фанга ружу қилган қайсингиз эди?

И к к и н ч и м у л л а в а ч ч а

Китобни мен тилагандим, ҳазрат маликам.

Б и б и х о н и м

Самарқанднинг улуғ, номдор бир олимига
Шогирдликка берилсин у.

Нияти қутлуғ.

(учинчи муллаваччага)

Демак, сенсан ошиқ бўлган Бибихонимга?

У ч и н ч и м у л л а в а ч ч а

Мен иқрорман!

Жазо беринг, энг олий жазо.

Д е в о н б е г и

Рухсат беринг, ўша гапни айтган тилини
Шу заҳоти таги билан суғуртирайин.

Б и б и х о н и м

(муллаваччага)

Мен— Темурнинг завжасиман,

Ҳой, муллавачча,

Жавобим ҳам, жазоим шул:

Етишолмассан!

(девонбегига)

Девонбеги, Самарқанднинг энг гўзал қизин

Бу йигитга олиб беринг.

Тамом!

Вассалом!

Отлиқ жарчи майдонга шитоб билан кириб келади.

Ж а р ч и

Соҳибқирон Самарқандга кириб келмоқда,
Соҳибқирон Самарқандга кириб келмоқда!

Халойиқда улуғ бир жонланиш. Карнай-сурнай садолари.
Амир Темур жоме масжиди олдида отдан тушади. Пойан-
дозлар тўшалган. Бибихоним Амир Темурга нисор-сочқилар
сочади.

Т е м у р

(халойиққа)

Салом бўлсин, фирдавсмонанд Самарқандимга.

Х а л о й и қ

Салом бўлсин, Соҳибқирон Амир Темурга.
Салом бўлсин, Соҳибқирон Амир Темурга.
Зафар ва шон муборакдир Улуғ Темурга.
Зафар ва шон муборакдир Улуғ Темурга.

Бир қария олдинга чиқади.

Салтанату мамлақату халқлар бахтига
Умрлари боқий бўлсин Соҳибқироннинг,
Илоҳи Омин!

Х а л о й и қ

Омин!
Омин!
Илоҳи Омин!

Т е м у р

Бизким, мулки Турон,
Амири Туркистонмиз.

Бизким, миллатларнинг
Энг қадими ва энг улуғи
Туркнинг бош бўғинимиз!
Аллоҳимнинг иродаю инояти-ла
Ер юзининг тенг ярмини қўлга киритдик.
Забт айладик Румо юртин,
Мисру Шомни ҳам.
Яловимиз дини Ислом учун барқ уриб,
Шамширимиз адолатни ҳимоя қилди.
Не ботирлар ҳалок бўлди буюк жангларда.
Жаннат ато қилган бўлсин уларга Аллоҳ.
Илоҳи Омин!

Х а л о й и қ

Илоҳи Омин!

Т е м у р

Ер юзида енгилмас бир салтанат туздик,
Қовуштирдик бошларини не-не халқларнинг.
Самарқанднинг қутлуғ номи бизни ҳар қайда
Қўллаб турди, йўллаб турди ғалаба томон.
Қирқ кун зафар нашидасин сурсин Самарқанд,
Етти иқлим тўй ўтказсин биз билан бирга.
Фармоним шул:
Зиндонларда банди ётганлар
Бугунданоқ афв этилсин,
Озод этилсин.

Х а л о й и қ

Минг бор қуллуқ, Олампаноҳ марҳаматига.
Минг бор қуллуқ, Олампаноҳ марҳаматига.

Қ а р и я

Аълоҳазрат, фармонингиз ғоят ўринли,
Шу тахлитда ҳиммат қилган пайғамбарлар ҳам.
Бордир лекин фармонгача банди бўлмаган
Озод юрган турли-туман жинойтчилар.

Т е м у р

Улар кимлар?
Айтинг менга, Самарқанд аҳли,
Ер юзини олибмизу адолат учун,
Наинки, ўз юртимизда бепарво бўлсак.

Қ а р и я

Эл-юрт тўйди доруғанинг қилмишларидан.

Х а л о й и қ

Тўйдик! Тўйдик!

Т е м у р

Қилмиши не?

Қ а р и я

У порахўрдир!
У жарима ундиради бўлар-бўлмасга,
Текин бўлса, мушуги ҳам офтобга чиқмас,
Фақатгина фикр қолди солиқдан холи.

Т е м у р

Фуқародан уч нафари гувоҳлик берсин.

Х а л о й и қ

Олампаноҳ, биз барчамиз гувоҳмиз, гувоҳ!

Т е м у р

Самарқанднинг доруғаси дорга тортилсин!

М у ҳ а м м а д Қ о в ч и н

(олдинга чиқади)

Аълоҳазрат, мен қулингиз Муҳаммад Қовчин.

Т е м у р

Бир томчи қон кўзларига селдек кўринган,
Фанимларнинг бошларига ачинган Қовчин,
Не иш билан машғулдирсен?
Тилагингни айт?

М у ҳ а м м а д Қ о в ч и н

Беҳушдекман мен саройдан кетгандан буён,
Навкарликка олмадилар, ёшинг ўтган, деб.
Эртаю кеч кушхонада жонлиқ сўяман.
Азбаройи, калласини олганда молни,
Мен ўзимча, ёвингиз, деб хаёл қиламан.
Аълоҳазрат, қассобларда инсоф қолмаган,
Мижозларни алдайдилар, худодан кўрқмас.
Менинг ўзим гувоҳдирман, кўрдим барчасин.

Х а л о й и қ

Ҳақ гап!
Ҳақ гап!
Қассоблар ҳам жазога лойиқ!

Т е м у р

Ҳар даҳада бир нафардан ноинсоф қассоб
Ўзи қурган канорага осиб қўйилсин!
Сен-чи, яна саройга қайт, Муҳаммад Қовчин.

Б и б и х о н и м

Аълоҳазрат, пойингизга жонимиз нисор,
Сиз сафарда вақтингизда Самарқанд ичра
Бунёд бўлди неча сарой,
Неча-неча боғ,
Неча-неча мадрасаю
Не-не масжидлар.
Булар бари фармонингиз ижроси эрур.
Назар солинг масжидимга.

Т е м у р

Муборак бўлсин!
Фоят нозик ҳам мунаққаш.
Маҳобатлидир.
Безаклари ҳуснингиздан нусхадир гўё.
Ҳайбатю салобати Маликага хос.
Тарихда у Бибихоним масжиди дея
Алал-абад қолгувсидир.
Фоят мамнунмен!
Рўбарўда турган анов нечук иморат?
Бул масжиднинг қошида у товуқ катаги...

Б и б и х о н и м

Олампаноҳ, кечинг бизнинг гуноҳимизни,
Не аламки, ўша масжид Сизга аталган.
Маҳмуд Довуд деган ношуд бир вазиримиз
Бунёд этган уни маккор доруға билан.

Т е м у р

Сизнинг улуғ масжидингиз унинг қошида
То хижолат чекмагайдир асрлар ўтгач.
Олам аҳлин кўзи тушмай, бузингиз уни.
Вазир эса Самарқанддан қувғин қилинсин.
Маъзур тутинг мени, биби, ҳатто арслон ҳам
Иллатлардан тозалармиш ўз ўрмонини.
Одамлар-чи, айбларини яширар мудом,
Оҳ-воҳ чекар бир кун келиб, қўлга тушганда.
Тили бошқа, дили бошқа лўттибоз зотлар
Подшоҳини алдамоқчи бўлар, ҳай аттанг.
Мамлакатни бузадиган асли ўшалар.
Ҳукмдорлар сева туриб фуқароларин
Умид ҳамда қўрқув аро сақлаши даркор.
Биби, Сизнинг одамларга меҳрингиз чўнгдир,
Нобакорлар дуч келмаган ғазабингизга.
Шул сабабдан улар Сиздан чўчимай қўйган.

Б и б и х о н и м

Олампаноҳ, то одамзод яшар заминда
Ўтмагандир ва ўтмагай Сиздек ҳукмдор.

Т е м у р

Афсуски, мен шамшир билан дўст бўлдим кўпроқ,
Машъалага ўзин урган парвоналардек
Куйиб кетди қанча одам гуноҳ-бегуноҳ.
Иншооллоҳ, ювгайдирман, доғларим бўлса...
Мен ғолибмен!

Айни чоғда мағлубдирмен ҳам.
Қазо қилиб набирамиз Муҳаммад Султон
Букилмаган бу қаддимни букдию кетди.
Унинг учун бир мақбара қургаймиз, балки,
Аллоҳ билар, ётгайдирман унда ўзим ҳам.

Б и б и х о н и м

Аълоҳазрат, йироқ бўлинг ғамгин ўйлардан,
Мана баҳор авжга кирди, Сиз ҳам авждасиз.
Зафарингиз байрамига қўшалок қилиб,
Ўтказурмиз набиралар никоҳ тўйларин.
Конигилда базм бўлар қирқ кеча-кундуз.
Меҳмонларни таклиф этдик етти иқлимдан.
Тўйбоши Сиз, Сиз уларни кутиб олгайсиз.
Энг аввало, жуфт-жуфт бўлиб келин-куёвлар
Дуонгизни олмоқ учун саломга келар.
Ана улар фурсатингиз пойлаб турибди.

Т е м у р

Тўйни бошланг!
Сочқиларни ҳозирланг, биби.

Бибихонимнинг ишораси билан келин-куёвлар
яқин кела бошлайдир. Мусиқа садолари.
Ҳофизлар хониши. Раққосалар хироми.

Кун ҳамалга кирди эрса келди олам наврўзи.
Кечди баҳман замҳарир қиш, қолмади қори, музи.
Кун келу минг кўрки ортиб, тирилур ўлмиш жаҳон,
Тонг бадизлаб нақши бирлан безанур бу ер юзи.
Киришани қор қани энглик боқса тоғлар сурати,
Тўнлиқи тангсуқ йипардин Рум, Хитой атлас чузи.

Кўкда ўйнар, қўл солишур қуғу қоз, қил, қарлуғоч,
Ерда югуриб жуфт олишур ос, тийинг киш, кундузи.
Лола сағроқин ичарда сайрар усруб сандувоч,
Турна ун тортиб ўтарда секрашур бақлан қузи.
Ҳури ин ужмоқ ичинда енг солиб таҳсин қилур.
Ёз уза мундоқ ғазаллар аймишда Носир Рабғузий.

Сокин ва латиф мусиқа янграб туради. Бошлари узра сўзана
соябон остида келин - куёвлар жуфт-жуфт бўлишиб,
Соҳибқирон олдидан таъзим ила ўта бошлайдилар.
Исириқлар тутатилади.

Б и б и х о н и м

Аълоҳазрат, набирамиз Мирзо Улугбек
Амирзода Шоҳрухнинг ўғли.

Т е м у р

(сочқи сочади)

Бахтли бўлинг, қўша қаринглар.

Б и б и х о н и м

Набирамиз Иброҳим Султон,
Амирзода Шоҳрухнинг ўғли.

Т е м у р

(сочқи сочади)

Бахтли бўлинг, қўша қаринглар!

Б и б и х о н и м

Набирамиз Ижил Мирзо,
Амирзода Мироншоҳ ўғли.

Т е м у р

(сочқи сочади)

Бахтли бўлинг, қўша қаринглар.

Б и б и х о н и м

Набирамиз Сиди Аҳмад,
Амирзода Умаршайх ўгли.

Т е м у р

(сочқи сочади)

Бахтли бўлинг, қўша қаринглар.

Б и б и х о н и м

Жиянингиз Бойқаро Мирзо.

Т е м у р

(сочқи сочади)

Бахтли бўлинг, қўша қаринглар.

Б и б и х о н и м

Аълоҳазрат,
Ваъдангизга риоя айлаб,
Набирамиз Зубайдани бунга узатдик,
Бу— Қосимбек.

Т е м у р

(сочқи сочади)

Бахтли бўлинг, қўша қаринглар.

Жуфти билан барқарордир Инсон боласи,
Сиз ҳам биздек увалию жували бўлинг.
Омин!

Ҳ а м м а

Омин!

Б и б и х о н и м

Конирилга йўл олғайдир келин-куёвлар,
Мунтазирдир Тўкал хоним, Боғи Дилкушо.

Д е в о н б е г и

Муборакбод этмоқ учун Ҳазратимизни
Яқин-йироқ ўлкалардан меҳмонлар келмиш.
Олампаноҳ, Шаҳри Кешдан— Ота макондан.
Қутлагали қариндошлар ташриф буюрмиш.

Олтин эгар-жабдуқли отни етаклаб, кешликлар яқин
келадилар.

Т е м у р

(улардан бирига)

Исминг недур?

Ш а р и ф

Исмим Шариф, тағойингиз Жонузоқ ўғли,
Сиз от сурган у чўлларда йилқи боқаман.
Бу арғумоқ тулпорингиз Кунўғлонга хеш.

Т е м у р

Кенг дунёнинг қадам етмас бир бурчагидан
Агар қўйиб юборсалар кўзимни боғлаб,
Ҳеч адашмай шаҳри Кешни топиб келардим.
У жойдадир ота-онам хоки поклари,
Мангу ором олар унда ўғлим Жаҳонгир.

Кечагина тавоф қилдим мозорларини.
Кешдан тортиб Занжир Сарой ҳудудларида
Энг беғубор йилларимни ўтказган эдим.
Жанг-жадалдан ҳориб-чарчаб қайтган маҳали
Тушларимга кирар ўша осуда дамлар.
Хотирлайман пойгалару кўпкариларни.
Менинг асл зуваламни пишитган у юрт,
Икки дунё қарздорман унинг қошида.
Кешдан келган меҳмонларга тўн кийдирилсин!

Д е в о н б е г и

Олампаноҳ, сарандиблик элчи мунтазир.

Сарандиб элчиси яқин келади.

Т е м у р

Сен кўзимга ғоят иссиқ кўринмоқдасан,
Исминг недур?

Б о р ч и қ

Исмим Борчиқ.

Т е м у р

(қаҳқаҳа уради)

Ўша Борчиқми?
Қабулимдан сени бир вақт ҳайдаган эдим,
Маъзур тутгин, хаёлимни банд этганди жанг.
Энди сенга, хуш келибсан, марҳабо дейман.

Б о р ч и қ

Аъзоҳазрат, шу бемаъни исмим туфайли
Дакки едим. Мени бу бор айбга буюрманг.
Сарандибдан ўрмон шоҳи— шерни келтирдим
Сизнинг қутлуғ тўйингизга тўёна бўлгай.

(Қафасда шерни келтирадилар)

Т е м у р

Бир оз нохуш ўрмон шоҳин қафасда кўрмоқ,
Сарандибнинг шоҳи лекин озод юрса бас.
Ва, албатта тўнга лойиқ ҳазрати Борчиқ.

Д е в о н б е г и

Ифранж юрти— Испаниё элчиси келмиш.

Т е м у р

Клавихо, бизнинг эски биродаримиз,
Айт-чи, ўғлим, қиролнинг аҳволи нечук?
Унга жамъи эзгуликлар ёр бўлсин дейман.

К л а в и х о

Қиролим ҳам Сизга мудом соғлиқ тилайди,
Карвон билан етиб келгай унинг туҳфаси.

(Бир альбом узатади)

Аълоҳазрат, бул мураққа дафтарда эса
Испан юртин жилолари тасвир этилган,
Шаҳарлари, қасрлари, манзаралари...

Т е м у р

(мураққани варақларкан)

Ғоят ноёб совғадир бу.
Сенга ташаккур!

(девонбегига)

Шоён ҳурмат кўргазингиз Клавихога,
Саруполар ҳадя этинг шоҳона, олий.

Д е в о н б е г и

Тўйга ташриф буюрмишлар андижонийлар,
Бир минора ясамишлар момиқ пахтадан,
Тепасида қанот ёйиб турибди лайлак.

Андижонликлар кириб келадилар.

Т е м у р

Фахр этурман мен халқимнинг санъати билан,
Унинг кўнгли худди ўша пахтасидек оқ.
Сийловларни аямангиз улардан асло!

Д е в о н б е г и

Ўрусия вакиллари навбат кутмоқда!

Ў р у с и я э л ч и с и

Тўёнамиз қабул қилинг, ҳазрати Темур,
Олиб келдик олмос кўзли олтин қарчиғай
Ва силовсин мўйнасидан тикилган пўстин.

Т е м у р

Ташаккурим айтадурман қарчиғай учун,
Дўст бўлгай у ғолиб Турон бургути билан.

(девонбегига)

Ўрисларнинг елкасига зарбоф тўн ташланг.

Д е в о н б е г и

Аълоҳазрат, етиб келди Чин элчилари.

Х и т о й э л ч и с и

Салом бўлсин Сизга Осмон мамлакатидан.
Бизнинг улуғ подшоҳимиз — Чиннинг фағфури.
Сизга мактуб йўллаганди.

Т е м у р

(асабийлаша бошлайди)

Олдим.
Ўқидим.
Жавобини ўзим бориб айтурман унга.

Х и т о й э л ч и с и

Улуғ Амир,
Жавобингиз эшитдик, аммо
Совға билан келолмадик ҳузурингизга,
Чунки бизнинг фағфуримиз —
Чин ҳукмдори,
Сиздан ўлпон талаб қилиб юборган эди.

Т е м у р

Кимки келмиш бизни дилдан қутламоқ учун
Барчасига хуш келибсиз,
Марҳабо деймиз,
Аммо ўша қароримни эслатиб қўяй:
Мен ким Амир Темур,
Иродам шул: —
Қасамёдим шул.
Бўйсунмадим,
Бўйсунмасман босқинчиларга.
Жавобимда очиқ-ойдин айтган эдим-ку?!
Мен халқ билан подшоларни фарқлай оламан.
Менга совға-саломларнинг қиммати йўқдир.
Ҳой, сен элчи?!
Сен чинакам нодон экансан!

Э л ч и

Буюрилган юмушни мен адо қиламан.

Т е м у р

(ўзини аранг тутиб)

Эшит, элчи:
Ҳар не бало келар қўлимдан,
Фармонимни олтин ҳарф-ла ўйиб танингга
Жўнатишим мумкин эди, сабр этдим бироқ,
Сира душман эмасман мен сенинг халқингга.
Конфуцийни биласанми?

Э л ч и

(ҳайрат билан)

У — бизнинг пир-ку!

Т е м у р

Шундай зотни етиштирган сизнинг Чинлар-ку?
Ул зот айтмиш:
Оддийгина кийик боласин
Асраб қолган
Ноил эрур
Жаннат васлига!
Билдингми сен?!

Э л ч и

Бироқ, Амир,
Фағфуримга не деб айтайин?
Ўлпон беринг, ўз юртимга энди қайтайин.

Т е м у р

Халқимизда бир муқаддас одат бор, яъни
Ким бўлмасин — меҳмон келса озор берилмас.
Сиз яхшиси, Конигилга — базмга боринг.
Бироқ менинг рухсатимсиз, шу зумдан бошлаб
Самарқанддан бир қадам ҳам нари жилмайсиз.

Хитой элчилари узоқлашадилар.

Б и б и х о н и м

Қандай журъат этмиш Сизга Чин ҳукмдори,

Бу қадарли сурбетликни жаҳон кўрмаган.
Не ҳайратки, Аълоҳазрат, тоқат қилдингиз.

Д е в о н б е г и

Бамисоли тиғи ўткир, кескир қиличга
Беш панжасин телбаларча урмоқчи улар.

Т е м у р

Фағфур биздан ҳатто ўлпон талаб қилмоқда,
Аён гапки, куни битмиш Чин ҳукмдорин.

Б и б и х о н и м

Олампаноҳ, наҳот яна бошланур уруш?!

Т е м у р

Иблисдан ҳам баттар ахир гап уқмас улар,
Истайдики, биз уларга қарам, қул бўлсак.
Истайдики, тобе бўлса аҳли мусулмон.
Менга фағфур мамлакатин тахти керакмас.
Лекин мазлум элатларни озод этурман.

Б и б и х о н и м

Одамзотга раҳм айлагил, ё Парвардигор,
Инсоф бергил султонларга, ҳукмдорларга.
Ҳазратимнинг от устида ўтмоқда умри.
Бир инсонга шунча юмуш, шунча ташвишми?
Ҳаловатни қачон кўргай менинг Амирим?
Аълоҳазрат, ёнингизда бўлгум мен энди.

Т е м у р

Сиз ҳозироқ Конирилга жўнанг, Малика,
Онагинам Некўзбегим мақомида Сиз
Келинлару куёвларга бош-қош бўлғайсиз.
Ортингиздан етиб боргум мен ҳам албатта.

Бибихоним ва бошқалар кетадилар.

Буқаламун, сен қайдасан?

Буқаламун дафъатан пайдо бўлади.

Б у қ а л а м у н

Лаббай, ҳазратим!

Т е м у р

Кўзларингни қисиб, энди Хитой бўлгайсан.
Етиб боргин Чин давлатин худудига сен.
Минглаб оту тойчоқларни харид қилгину
Чегарага яқин жойда шайлаб, боқиб тур.
Лашкар билан жуда узоқ йўл босиб боргач,
Ҳориб-толган отларни биз алмаштиргаймиз.
Иншооллоҳ, тез орада чиқгум сафарга.

Б у қ а л а м у н

Аълоҳазрат, с-там асли от жаллоб ўтган,
Йилқи зотин мен танийман, йилқи ҳам мени.
У жойларда падаримнинг танишлари кўп,
Ишончингиз ўзи менга омад бағишлар.

Т е м у р

Балли, ўғлим, йўлинг қутлуғ, бехатар бўлсин.

Буқаламун кетади.

Эвоҳ, мени авлодларим ким деб эслашур?!
Урушқоқ бир жаҳонгирми ё ҳақ посбони?
Не бўлса ҳам яшадим мен чигал даврда,
Ўлдирмасанг ўлдирурлар, тинчингга қўймас.
Адолат деб умрим бўйи курашдим, бироқ
Афсуски, у бўлмас экан жангу жадалсиз,
Бир ёғини тикласанг гар дунё деворин,
Нураб кета бошлар экан иккинчи ёғи.
Асли нима етмайди бу ҳукмдорларга?
Унвонлари шоҳ бўлса ҳам, адоватга қул.
Тагин бир бор амин бўлдим, буткул жаҳонни

Бошқармоғи керак экан ягона бир зот.
Умр эса ўтаётир оққан дарёдек.
Ер юзини Чин хавфидан қутқазмоқ шартдир.
Ҳозир эса Конибилга бормоқлик лозим,
Тўй ҳам мени шошилтирар, ўй ҳам қўймайди.

Парда

V САҲНА

Туркистонда Хожа Аҳмад Яссавий мақбараси. Тонг пайти.
Мақбара эшигидан Амир Темур ҳорғин ҳолда чиқиб
келади. Уни оппоқ соқоли, нуроний бир дарвиш қарши
олади.

Д а р в и ш

Ассалому алайкум!

Т е м у р

Ваалайкум ассалом!
Биздан олдин салом фарзин адо этдингиз,
Валлоҳ биздан улуғ эрур Сизнинг ёшингиз
Сиз кимдирсиз, субҳидамдек нуроний бобо?

Д а р в и ш

Мен бул жойга келиб-кетиб тургувчи дарвиш,
Сизни эса биз таниймиз.
Сиз — Амир Темур.
Аълоҳазрат, тунни яхши ўтказдингизми?

Т е м у р

Бобомизнинг пойларида бедор ўлтириб,
Руҳларига ором сўраб тиловат қилдим.

Д а р в и ш

Ғоят мақбул!
Шод бўлғувси руҳлари бешак,
Бизнинг улуғ Хожамизда каромат бисёр.

Т е м у р

Тонга яқин бир дақиқа кўзим илинмиш,
Ўшал онда Ҳазрат гўё намоён бўлди.

Д а р в и ш

Бир султонга меҳмон бўлса иккинчи султон,
Мезбон томон илтифотлар қилгай, шубҳасиз.

Т е м у р

Йўқ, илтифот қилмадилар, афсус, минг афсус,
Ҳолбуки, мен болалиқдан ўсиб-улгайиб
Бир нафас ҳам ул Ҳазратга шак келтирмадим.
Бобаракот сулукига содиқлигимдан
Қурган эдим маҳобатли бул мақбарани.
Ёнларида тикдим, ана, чодиримни ҳам.

Темур мақбарага яқин жойдаги чодирини кўрсатади.

Атрофимда минглаб эмас, юз минглаб лашкар
Хожа Аҳмад Яссавийга талпинмоқдалар.

Д а р в и ш

Сиз қай томон отланмишсиз? Йўлингиз қаён?

Т е м у р

Ё, Аллоҳ деб қўшин тортдим Чин тарафларга.
Бул азиз зот руҳи мени қўлласа дердим.
Туни бўйи вужудимда сездим бир оғриқ,
Бунинг акси бўлмоқлиги керак эди-ку?!

Д а р в и ш

Сўнги юз йил Туркистонда, Турон заминда
Бундай совуқ бўлмаган ҳеч,
Даҳшатли совуқ.
Бир нафас ҳам кўз очирмас изғирин, бўрон.
Кўзда ёш ҳам тўнғиб қолар соққадан чиқмай.

Илло, совуқ қолиб келмиш вужудингизда.
Аълоҳазрат, мен фақирни маъзур тугтайсиз,
Сафар қилмоқ шарт эдими шул қаҳратонда?

Т е м у р

Сиз билмайсиз, ғаниматдир ҳар бир фурсатим,
Лашкарларим эса обдан чиниққан, жасур.
Совуқни ҳам улар ёвдек енга олади.

Д а р в и ш

Модомики, танангизга кирмишдир оғриқ,
Саксовулнинг оловида тобланинг, Амир.

Т е м у р

Саркарданинг таҳликаси — ожизлик демак,
Мен лашкарга ибрат бўлиб турмоғим шартдир.
Хайр, дарвиш!

Д а р в и ш

Хайр, Амир!

Т е м у р

(Дарвишга қўл узатиб хайрлашаётганда бирдан нидо қилади.)

Ё, қудратингдан!

Д а р в и ш

Қўйворингиз қўлимни тез!

Т е м у р

Йўқ, қўйвормайман!
Сиз Хизрсиз.
Бесуяк-ку бош бармоғингиз.

Д а р в и ш

Қўйвор, Амир!

Т е м у р

Қўйвормайман!
Аллоҳга шукр.
Тагин Сизга дуч келибман элик йил ўтгач.

Ҳ а з р а т и Х и з р

Ҳа, Хизрман.
Тилагингни эшитмоғим шарт.
Йигит чоғинг кўрингандим сенга илк дафъа.
Аммо энди нима етмас сенга, Жаҳонгир?
Яратганнинг иродаю инояти-ла,
Ер юзининг қоқ ярмини қўлга киритдинг:
Тожу тахтинг, хонадонинг, ҳадсиз мулкинг бор.

Т е м у р

Барчаси бор.

Ҳ а з р а т и Х и з р

Унда яна нима истайсан?
Фақатгина, Темур, мендан умр тилама.

Т е м у р

Яратганга шукр дейман барчаси учун
Қанча умр берган бўлса шунча яшарман.
Йиллар бўйи қийнаб келган саволларимни
Ечсам дейман суҳбат қуриб бир Инсон билан.

Ҳ а з р а т и Х и з р

Сен дунёнинг неча улуғ зотлари ила
Мулоқотда бўлдинг, ахир, шу етмадими?

Т е м у р

Қовоғимга қарашарди, афсуски, улар,
Дилларини очмадилар одамга ўхшаб.

Ҳ а з р а т и   Х и з р

Унда кимни хоҳлайсан сен, сўйла-чи, Темур?

Т е м у р

Яссавийни кўрсатингиз, сўровим шулдир.

Ҳ а з р а т и   Х и з р

Аллақачон кетган ул зот боқий дунёга,
Олам бўйлаб кезиб юрар руҳлари лекин.
Подшоҳларни худойимнинг сояси дерлар.
Соҳибқирон истагини рад этмоқ мушкул.
Сен тасаввур айла, Темур, шу сониядан
Яссавий — мен!
Мен — Яссавий!
Тайёрман, мана!

Т е м у р

Тинсиз жангу жадал билан ўтди ҳаётим
Балки қанча умрларга зомин бўлганман.
Охиратда этагимдан тутмасми улар?

Я с с а в и й

Аллоҳимнинг хоҳишига мувофиқ келса
Икки дунё савоб эрур ҳар қандайин иш.
Айт-чи Темур, сен бесабаб қон тўкканмисан?

Т е м у р

Адолат ва дини Ислому ҳимояси деб
Ер юзини фатҳ айладим, тартиб ўрнатдим.

Я с с а в и й

Улуғ, эзгу ниятларнинг рўёби учун
Жангу жадал, қон тўкишлик шартмикан, Амир?
Энг аввало, ҳар бир банди нафсини тийсин,
Бу дунёнинг неъматлари алдамчи, рўё,
Охиратни ўйлаганлар комил бўлгайлар.

Тотлик-тотлиғ еганлар, турлик-турлик кийганлар.
Олтин тахтда ўтурғонлар туфроқаро ётмишлар.
Мулло муфти бўлғонлар, ёлғон даъво қилғонлар,
Оқни қаро қилғонлар, ул томуғга кирмишлар.

Т е м у р

Магар инсон ўз нафсини тия олмаса,
Уни мажбур қилмоқ лозим, чорадир бу ҳам.

Я с с а в и й

Ният қанча жозибали бўлса ҳам, Темур,
Қилич билан мурод ҳосил бўлмоғи гумон.
Сендан кейин билганини қилар одамзот.
Инсонларнинг шуурига муттасил, тинсиз
Қаноат ва инсоф ҳиссин сингдирмоқ керак.
Ураберсанг ғаюр тортар ҳаттоки ит ҳам.

Т е м у р

Мен дунёда худди итдек талашиб ётган
Баднафс, юҳо кимсаларнинг оғзини ёпдим,
Ўзингиз-чи, ер тагига тириклай кириб,
Не каромат кўрсатдингиз?
Нима ўзгарди?

Я с с а в и й

Юзим ёруғ бордим тангри остонасига,
Мўминларга сабрим билан ибрат бўлолдим.
Ҳикматларим ўлмай яшар, инсофга чорлаб.
Ер остига қочиб кирдим нодонлардин,
Илким очиб дуо тилаб мардонлардин.
Ғариб жоним юз тасаддуқ донолардин,
Доно топмай ер остига кирдим мано.

Т е м у р

Ҳа, инсонлар ер юзида комил бўлолмас,
Ахир нурдан яралмаган инсон боласи.
Исботи бул:

Шайтон ҳануз ишсиз эмас-ку!
Кўча-кўйда тўп-тўп бўлиб зикр тушишдан
Бир манфаат чиқармикан?
Не дейсиз, Ҳазрат?

Я с с а в и й

Нега алла айтишади оналар мудом,
Нега Қуръон ўқилади қироат билан?
Улар таъсир этгай аввал Инсон қалбига,
Эзгуликка мойил қилар ёвузларни ҳам.

Ғарибларни кўрган ерда оғритмангиз,
Ғарибларга аччиғланиб сўз қотмангиз,
Заиф кўриб ғарибларга сўз қотмангиз,
Бу дунёда ғариблиқдек бало бўлмас.

Т е м у р

Ҳазрат,
Сизнинг ҳикматларни дилимга жойлаб,
Куч билан мен гап уқтирдим инсониятга.
Мана, ҳозир Чин томонга лашкар тортганман,
Агар уни маҳв этмасам, мени маҳв этгай.

Я с с а в и й

Эвоҳ, яна нафс дунёда тантана қилмиш.
Нафснинг кучи голиб келмиш икки ёқда ҳам.
Шул сабабдан, тушингда мен намоён бўлдим
Рўйхуш бермай, безовтаю тунд қиёфада.
Во ажабо, иккимиз ҳам битта элданмиз,
Тилимиз бир, динимиз бир, иймонимиз бир.
Бир хил юмуш юкланмишдир иккимизга ҳам.

Т е м у р

Сиз ер ости, мен устида лашкар тузибмиз.

Я с с а в и й

Сен тиф билан, мен сўз билан бошқардик уни.
Бироқ сенинг йўруғингни ёқлай олмайман.

Воз кеч, Темур, бу хатарли Чин сафаридан,
Ёш бир жойга бориб қолгач, узлат афзалдир,
У дунёнинг сафарига тадорик лозим.
Бу дунёда югрук отға минғучилар,
Ҳарб кунда муборизлик қилғучилар,
Олмос-пўлад қилич-қурни чорғучилар.
Ажал келса бегу хонни қўймас эрмиш.

Т е м у р

Мен умримда гайридинлар баробарида
Қонин тўқдим балки қанча мусулмоннинг ҳам.
Буни талаб этар эди ахир адолат.
Энди эса, тўкилган у қутлуғ қонларни
Мажусийлар қони билан ювмоқчиман мен.
Мен уларнинг зуғумини бир ёқли қилмай.
Бу дунёдан кетолмасман, қатъий аҳдим шу!

Я с с а в и й

Қайтгин, Амир!
Ҳар неки иш тақдирдан бўлгай.
Сени қисмат кутаётир, ўзингни урма.

Т е м у р

Қуллуқ, Ҳазрат!
Менга зафар тиланг, яхшиси,
Гадолик ҳам қисмат эрур, шоҳлик ҳам қисмат.

Я с с а в и й

Бошинг тошдан бўлсин, Амир!
Қул Хожа Аҳмад сўзлагани Ҳақнинг ёди,
Эшитмаган дўстларига қолсун панди,
Фурбатланиб ўз шаҳрига қайтиб ёнди,
Туркистонда мозор бўлиб қолдим мано.

Яссавий ғойиб бўлади. Темур бетоб бир аҳволда
тепаликка — чодери томон кўтарила бошлайди.

Т е м у р

Ўнгимми бу ё иситма алангасими?
Аввал Дарвиш, кейин Хизр, сўнгра Яссавий...
Биз билмаган сир-саноат кўпдир оламда.
Гоҳи-гоҳи айтар эди раҳматлик отам,
Менинг фотиҳ бўлишимни тушда кўрганин.
Кўп ғалати суҳбат қурди анави зотлар,
Балки улар ростдан келди, балки хаёлдир...
Не бўлса ҳам Инсон зоти ёлғиз қолмасин,
Ҳеч бўлмаса гаплашсин у ўз-ўзи билан.

Темур оғир тин олади.

Вужудимда кучаймоқда тобора оғриқ,
Шууримни қоплаётир нохуш хаёлот.
Наҳот сўнгги сафарим бу! Сўнгги манзил бу?
Йўқ!
Вужуднинг найрангига қулоқ солмасман.
Менинг руҳим, метин кўрғон, асло қуламас.
Икки дафъа менга заҳар берган эдилар.
Неча бора кўкрагимга қадалди найза.
Бироқ ўлмай қолдим-ку мен,
Ўлмай қолдим-ку!
Магар ажал келганда ҳам, Самарқандимда
Болаларим қуршовида жон берсам дердим.
Мендан кейин салтанатнинг ҳоли не кечар!
Наҳот яна бошланади парокандалик?
Ҳар бир ишнинг оқибатин ўйламоқ даркор,
Фарзандларнинг уқувига кўзим етарми?
Барлос қони жўшармикан томирларида?!
Жаҳонгирнинг ўғли Мирзо Пирмуҳаммад-чи?
Бул набирам айни пайтда она томондан
Олтин Ўрда тахтига ҳам ворис бўлолмай.
Балки унга топширурман валиаҳдликни.
Эҳ-ҳе, ҳали қанча гап у кунларгача.

Темур ўз чодирин олдига чиқиб боради.
Уни амирлар, саркардалар ва бошқалар
қарши оладилар.

Сибириё совуғидан баттар бу совуқ,
Лашкаримнинг ҳоли нечук?
Тетикми руҳи?

Б а р л о с   б а ҳ о д и р

Олампаноҳ, хуш кўрасиз рост гапни доим,
Ланжлик бордир аскарларнинг кайфиятида.
Қаҳратон қиш таъсиридан албатта, бу ҳол.

Т е м у р

Сартарошни чорланг буён!
Ялангтепада
Лашкарларим кўз ўнгида соч олдираман.
Токи ҳамма амин бўлсин:
Совуқ писандмас
Темурга ҳам, унинг ёвқур қўшинига ҳам!
Биз галаба нашъасини сурганмиз ҳатто
Изиллаган Ўрусия ўрмонларида.

Сартарош келади. Темур сартарошга

Ҳа, биродар, юрибсанми соғу саломат,
Сен билан биз кезиб чиқдик ярим дунёни.
Тошдан бўлган бу каллага назар ташла-чи.
Битта-ярим тола борми эрмагинг учун.

(Сартарош ишга киришади)

С а р т а р о ш

Олампаноҳ, навқиронсиз, сочингиз ҳамон
Ўспириннинг сочи каби қоп-қора, қуюқ.

Т е м у р

Қуллуқ сенга, кўнгул учун айтган гапингга,
Ушбу бошдан ўсиб чиққан қора савдони
Ёлғиз ўзинг даф этгансан қиртишлаб, юлиб.
Сени кўрсам, гоҳо-гоҳо ўйлаб дейманки,

Сартарошга ўхшаб кетар шоҳлар ҳам асли.
Улар фақат қиртишлайди думалоқ ерни.

С а р т а р о ш

Аълоҳазрат, Сиз ортиқча мўйларин қириб
Гўзал ҳусн бахш этдингиз ер деган бошга.

Т е м у р

Иккиси ҳам ташвишлардан холи бўлолмас.
Ҳа, шоҳларга суянгайдир юртда фуқаро,
Аммо кимга суянсинлар шоҳларнинг ўзи?
Магар ношуд фарзандини эплай олмаса
Подшоҳ кимга дардин айтиб, кимга арз қилсин?!
Ногаҳонда ноҳақ ҳукм чиқариб қўйса,
Эл олдида у ўзини дорга тортсинми?!
Унинг ўзи танлаб олган маслаҳатгўйлар
Магар нобоп чиқиб қолса, кимни айбласин?!
Товонига кирса агар чақиртиканак
Алаmidан экин зорни пайҳон қилсинми?!
Сиз тунлари ухлагайсиз оёқ узатиб,
Шоҳни эса тергаб чиқар уйғоқ виждони.
Ҳой, сартарош, имиллама, битказ ишингни,
Ногаҳоний оғриқ кирди бошимга шу кез.

С а р т а р о ш

Қаҳратонда соч олдирманг демоқчи эдим,
Бироқ Сизнинг раъйингизни ким ҳам қайтарур.
Ишим битди!

Т е м у р

Битган каби менинг ҳам ишим...

(ясовулга)

Чодиридан чақирингиз Бибихонимни,
Пирмуҳаммад ва Улуғбек бирга келишсин.

(амирлару саркардаларга)

Менинг содиқ амирларим, саркардаларим,
Гапларимга қулоқ тутинг, ваҳима қилманг,
Умидворман, яқдил бўлиб, мендан кейин ҳам
Салтанатга садоқатни сақлаб қолгайсиз.

А м и р л а р , с а р к а р д а л а р

Олампаноҳ, салтанатнинг Сиз-ку таянчи,
Сизга боқий умр тилаб, камарбастамиз.

Т е м у р

Ана, икки Мирзо билан келди Малика
Бамисоли қўш юлдузни етаклаган ой.

Бибихоним, Мирзо Улуғбек, Мирзо Пирмуҳам-
мад таъзим ила яқин келадилар.

Б и б и х о н и м

Аълоҳазрат, йўқламишсиз...

Т е м у р

Безовта қилдим,
Безовталик таъқиб этар зеро бизни ҳам.

Б и б и х о н и м

У қандайин безовталик?
Боиси нима?
Аълоҳазрат, юзингизда нечун ҳорғинлик?

Т е м у р

Юрагимда томчи-томчи гаплар йиғилмиш,
Мен уларни тўкай дерман Сизга, Сизларга.
Сен ёнимга яқинроқ кел, Мирзо Улуғбек.

Мирзо Улуғбек

Аълоҳазрат!..

Темур

Ҳазрат эмас,
Бобо дегил,
Бобожоним де.
Сени тийрак набирам деб суюб юраман.
Иштиёқинг бисёр эмиш илму урфонга.
Юлдузларнинг тилини ҳам уқар эмишсан.
Орзу этгум, пайти келиб, менинг наслимдан
Зора осмон илмининг ҳам сардори чиқса.
Юлдузларинг яхши гаплар айтсин, илоҳи,
Улар сенга эзгуликдан берсин дарақлар.
Ўша кезлар бобожонинг юлдузини ҳам
Назарингдан қочирмагин, Мирзо Улуғбек.
Мен-чи осмон пештоқидан абадий бедор
Фахр билан кузатурман ҳар бирингизни.

Бибихоним

Аълоҳазрат, бундай ғамгин ўғитлар нечун,
Гапларингиз юрагимни тилкаламоқда.

Темур

Ҳеч бир банда бу дунёда мангу қололмас,
Туғилмоқлик бор экан-ки, ўлмоқ ҳам бор гап.
Фоний дунё Искандарга вафо қилдими?
Ёки вафо қилганмиди Чингизхонга у?
Вужудимни мудҳиш оғриқ тамом чулғади.
Бориб етди у миямнинг тубига қадар.
Фоят аниқ кўринмоқда умрнинг шоми.

Бибихоним

(амирларга)

Табибларни чақиринг тез!

Т е м у р

Шошманг, Бибижон,
Улгурамиз табибларнинг шифоларига.
Ахир мен ҳам шошмоқдаман, улгурай мен ҳам
Дилимдаги гапларимни айтиб қолишга.

Б и б и х о н и м

Аълоҳазрат, бундай деманг.

Мирзо Улуғбек, Мирзо Пирмуҳаммад

Бобо, бобожон!

А м и р л а р , с а р к а р д а л а р

Олампаноҳ, Аллоҳ ўзи Сизни асрасин,
Толеимиз офтобисиз, сўнмассиз асло!

Т е м у р

Баландпарвоз хитобларнинг мавруди эмас,
Болаларим, хушёр бўлиб тинглангиз мени.
Руҳим қуши учишга шай, англаб турибман,
Фойдаси йўқ, обидийда қилманг бекорга.

(Бибихоним унсиз йиғлай бошлайди.)

Ҳаётимнинг чароғбони, азиз маликам,
Биби, Сиздан минг розиман, йиғламанг ортиқ,
Мендан сўнг ҳам ўктам бўлиб оналик қилинг
Салтанатга,
Фарзандларга,
Набираларга...
Гарчи қолиб кетаётир қанча ниятим,
Мен суронли ҳаётимдан розиман, рози...
Буюк давлат барпо этдим,
Тангрига шукр,

Кўриқлангиз, уни Сизга қолдирмоқдаман.
Золимларнинг тааррузли қўлларини мен
Мазлумларнинг этагидан юлиб ташладим.
Маслак ила тариқатни ҳимоя айлаб,
Монеъ бўлдим имонсизлик, зўравонликка.
Сиз миллатнинг дардларига дармон бўлингиз.
Йўқсулларни асло бойлар зулмига берманг.
Орангизга сира-сира тушмасин нифоқ,
Умр бўйи ҳазар қилинг мунофиқлардан,
Болаларим, хоинлардан бўлинг эҳтиёт,
Инсон зоти кўп нарсага чидайди, аммо
Гар адолат поймол бўлса — тоқат қилолмас.
Адолат ва озодликни муқаддас билинг.
Йўлдошингиз бўлсин доим ақлу тажриба,
Ҳар кимларнинг қутқусига дафъатан учманг.
Агар менинг гапларимга содиқ қолсангиз
Иншооллоҳ, бошингизга тош тушмагайдир.
Пирмуҳаммад Жаҳонгирни шу кундан бошлаб
Тожу тахтим вориси, деб эълон қиламан.
Ушбу кундан эътиборан Самарқанд тахти
Унинг амру фармонида, ҳукмида бўлғай.
Сизлар унга мадад бўлинг,
Қўллаб-қўлтиқланг,
Токи олам бузилмасин, тўзмасин дунё.
Энди эса менинг содиқ кўмондонларим,
Ёш амирга итоатнинг оминин айтинг!

А м и р л а р , қ ў м о н д о н л а р

(йиғлашиб)

Соҳибқирон фармонига итоат айлаб,
Йиғлай-йиғлай омин, деймиз, Илоҳи Омин.

Т е м у р

Жангу жадал орасида фурсат топган чоқ
Битик қилдим қоидаю амалларимни.
Мен уларни атаганман Тузукот дея.
Умидворман, келажакда бу тузукларим
Асқотгайдир салтанату авлодларимга.

Темур қўйнидан Тузукот китобини чиқариб,
Мирзо Пирмуҳаммадга узатади.

Тожу тахтни мендек узоқ сақлай десангиз,
Қиличингиз ўйлаб чекинг, бўлинг ҳамжиҳат.
Шунқорларим, адолатни дастур қилингиз,
Энг аввало, Ватан ила Миллатни асранг.

Қ о с и м б е к

(ўкраб йиғлаганча)

Ташлаб кетманг, Олампаноҳ, ташлаб кетмангиз.

Т е м у р

Сен, Қосимбек, нега бундай ўкраб йиғлайсан,
Ангорада айтганимнинг устидан чиқиб
Мен набирам Зубайдани бердим-ку сенга.

Б а р л о с б а ҳ о д и р

Олампаноҳ, мунтазирдир Сизга табиблар.

Т е м у р

Энди кечдир.
Мен чодирга кириб кетаман.
Ундан қачон қайтиб чиққум?
Билмасман ўзим...

Б и б и х о н и м

(фарёд солиб)

Олампаноҳ, ёнингизда бўлай то абад!

Темур, унинг изидан Бибиҳоним
чодирга кириб кетадилар.

Б а р л о с   б а ҳ о д и р

Кўзимиздан ниҳон бўлди улуғ бир ҳаёт,
Унинг ёниқ нури эса ўчмагай асло.

Темур учун,
Миллат учун,
Ҳур Ватан учун,
Баҳодирлар,
Ҳамдаст бўлиб,
Қалқинг оёққа!

Т а м о м

МУНДАРИЖА

Шеърлар

Ўзбек пахтаси	6
Уй	8
“Бахтиёр ҳар дилга...”	8
Болалар шоирларига ҳазил	9
Ёзғувчиликка ариза	10
Зўр армон.....	11
“Муаллақ гапларни...”	12
“Дунёда диёнат...”	13
Шоир умри	13
“Ердан ўзга жойда...”	14
Қайрағоч	14
Қирқ ёш	15
Хайрлашув	16
Мени олиб кетинг	18
Ранглар	19
“Режами?..”	19
Талпинамиз манзиллар сари	20
Бизнинг шеър	21
Ҳайронлик	22
“Сенга бу дунёнинг гули...”	23
Ўзбегим тожик билан	24
Савоб	25
Арслон чорлаганди	27
“Сен узоқ яшайсан...”	27
“Йироқ Европада...”	28
Тошкент шаънига	29
Қонуният	30
Ният	31

“Замин айланади, чиқади қуёш...”	32
“Сизга тилакларим бир жаҳон бўлсин...”	32
Эпиграмма	32
Сиздан нима кетди	33
Баҳор тилаклари	34
“Яшасанг...”	36
Бобур	37
Бир сирки	38
Дўстим Мурод Ҳамроев хотирасига	39
Қуёш шаҳри	40
Боғбон	42
Жангдан қайтмаган шоирларга	43
Сўнгги уруш	44
Инжу диёр учун	46
Ҳасадгўй ҳақида	47
“Самода юрибди ҳануз ёлғиз ой...”	47
“Шукр айтай, кўп яхши умр кўрдим мен...”	47
“Азизим, пайт келди, кўнглим ёраман...”	48
“Туғилсанг бахт билан камол ўшадир...”	48
Этна вулқони	48
Савол	49
Ўтинч	50
Мустай Каримга	51
Офтобшувоқ	52
Одам болалари	53
Қардош шоирга	54
Тунислик бола	55
“Раво кўр, юзингда бир хол бўлайин...”	56
“Офтоб ботиб кетди, эгилди бошим...”	56
“Оқар дарёга ҳам кимдир банд берган...”	56
“Биламан, ўтади шодлик билан ғам...”	57
“Оҳ, ўтган у кунлар қайтмагай зинҳор...”	57
Ўзбекистон байроғи	58
Кўзгу парчалари	60
Менга ҳаётни бер	61
Диалектика	62

Ҳар қандай дамда ҳам	63
Бинафша диёри	64
Жўжа	66
Замон араваси	67
Сени она дедим	68
Мексика	70
Калифорнияда чойхўрлик	71
Югур, бизнесмен	73
Сан-Францисколик талаба билан суҳбат	74
Лос-Анжелос кўчаларида	75
Икки Америка	75
Тилак	76
Она деган ном	76
Имзо йиғиш	77
Тириклик	79
Арслон ва инсон	80
“Мени сайланг”	80
Яланғоч сатрлар	81
Ишонч кўприклари	83
Ади-бади ҳақида ривоят	84
Ёлғиз одам	84
Осиё маркази	85
Тўқай	86
Ваъдалар	87
Ғалати зот	89
Кекса муҳожир	89
Ақл ҳақида	89
Хусумат	90
Қалдирғоч	91
Кўнгил	92
Тўлин ой	93
Ойбек ҳақида қўшиқ	94
Сизни учратгунча	95
Инсон ҳурмати	95
Тун манзаралари	96
Аҳмад Зоирни тинглаб	97

Исм ҳақида	98
Ҳазил	98
Уқтириш	99
Сирдарё	99
Орол учун	100
Оталар илгида замон билан вақт	101
Эски қудуқ	102
Бемаҳал қор ёққан куни	102
Нома	103
Ёш шоирларга	104
Айтишув	104
Сарҳадлар	105
Комета	106
“Тақдир йўриғидан розиман минг бор...”	106
Бемор ва табиб	107
Хатоларинг керак уларга	108
Собитлик	109
Кўрдим	109
Эл қўлласа	109
Гуруҳбоз	109
Исмалоқ	110
Фурқат нидоси	111
“Йироқ бўл ҳасратдан, мунгдан, кўзёшдан...”	112
“Баҳор келаётир...”	113
“Гар муҳаббатнинг...”	114
Ҳар нечук	114
Турғунбой	115
“Бир вақт бошоқ эдим, қирларда ўсдим...”	118
Бахтли одам	118
Мард бўлсанг	118
Таассурот	119
“Ҳар гал айёмларни айларман тавоб...”	119
“Оқшомдан бошлангай одатда тонглар...”	119
“Май асли покдомон дилга арзирлик...”	120
Умр	120
Узлат	121

Ўғлим Илҳомжонга	123
Малак	124
“Кул-кул”	125
“Соч ҳам тўкилмоқда, омонатдир тиш...”	129
Биз	129
Тараққиёт	129
Гап битта	130
Ўзимиз	130
Ўйламай нетайин	131
Дўрмонда куз	133
Қуш тили	134
Энг қулай жавоб	136
Ирим	136
Тоқат	137
Рентгенчи дўстимга	138
Гўзалликни йўқлаш	138
“Боқар у замоннинг оқишига деб...”	138
Таскин	139
Бу йўллар	139
Эътиқод	140
Миннатдорлик	142
Маймуният	143
Бор гап	144
Тараққиёт	145
Бегоналик	146
Товламачи кимсаларга	148
Шошмаслик ҳақида баллада	149
Жавоб	151
Шоир	152
Ёлғиз аскар	152
Элим деб ёнгайдир соҳиб журъатлар	153
Охират	154
Бахтсиз фаришта	155
Юлдуз қазоси	156
Иблис	157
Ойисининг жамғармаси	162

Юрагимнинг тубида бир ном	162
“Турфа туйғуларни хуш кўрдим гоят...”	162
Сабаблари қидирилмоқда	163
Дорилфунуним	163
Оқар дарё	164
Алишер ва талаба	165
“Дунёнинг ғалати йўриғига боқ...”	167
“Шудгорда қарғалар тўдасин кўрсанг...”	167
“Баҳор! Сендан хушнуд жами қор аҳли...”	167
“Болага ўхшайди, дейдилар халқни...”	167
“Ҳар гал айёмларни айларман тавоб...”	168
“Табиат кимга кўп ё оз берибди...”	168
“Ранжима толейинг кулмаса агар...”	168
Урумчи баҳори	168
“Қаҳ-қаҳ урар бўлсам, виждонимдан мен...”	169
Темур боғлари	169
Уйғониш замонинг	170
Устозларим	171
Гина	172
Адолат офтоби	173
Эрк ҳаққи	174
“Бирин-кейин ўтиб...”	174
Фожиа	175
Ҳаёт сабоқлари	176
Оқ кабутар	177
Дил кўзи	178
Ҳамза нидоси	180
Вафо қилурмисан, баҳорим	181
Ҳаж дафтари (<i>туркум</i>)	182
Қаъбатуллоҳ	182
Пайғамбар	184
Тиланчи бола	186
Аллоҳ даргоҳи	187
Ҳасрат	188
Она	189
Арофат	190

Ҳаёт ҳақиқати	191
Ҳожилар	192
“Эҳром кийиб олган икки муслмон...”	192
“Кезиб бу шаҳарни балки ҳоргайсан...”	192
Ҳожи укаларим Анвар ва Хуршидга	193
Аслият	193
Ҳаж савоби	194
Шайтон	196
Ҳикмат садолари	197
Ўзбекистон давлати	222
Мусофир	223
Туркистон болаларига	224
“Ҳақ севгай ўзига ёр бандаларни...”	226
“Кимдир фарзандига дерди:— Эй, кўзим...”	226
“Шеър, Фарзанд, Яхшилик — мисли полапон...”	226
Шоир Чорижон марсияси	227
Шароф Рашидов хотирасига	228
Халқ нақли	230
Икки ғаним	230
Мен кимга суянгум	231
Мулоқот	233
Ўзбек қомуси	234
Халқни асрасанг	235
Одамийлик	235
Эчки	236
Қорақалпоғим	238
Ўзбекистоним, сенга	239
Лўттибоз	240
Меҳру оқибат ҳақида баллада	242
Телефон дафтари	244
Шарқ ҳикмати	246
Майна	247
Яхшилик ва ёмонлик	248
Дунё	249
“Пайдо бўлганида замин бир замон...”	250
“Одатда, улфатлар бўлишганда жам...”	250

“Бир йўл чеккасида ётибман нолон...”	250
“Балки чаман бўлар дашти Карбало...”	250
Ватан	251
Буюклик	252
Дил оғриғи	253
Виждон	255
Эркинлик	257
Шукур Бурҳон	257
Бошпана	258
Қайсар бола	259
“Оламда ҳеч нарса эмас ягона...”	260
“Паймоналар ўз-ўзидан тўлган эмас...”	260
“Ишлари ғавғо-ю тухмат ва риё...”	260
“Шеърим, айтган сўзим, ба ҳукми замон...”	260
Байрам	261
Хотира	262
Адолат	263
Халқ	264
Бургут қисмати	266
Абдулла Қодирийнинг сўнги сабоғи	267
“Дунёда ажиб бир ҳикмат мавжуддир...”	267
“Ачинма, шоирга хорлиги учун...”	268
“Чинор соясидан баҳраманд бўлиб...”	268
Армон эмасми?	269
Амударёга	270
Шоира Зулфия опамизга	270
Шоирнинг ўғли	271
Баракага тўлсин уйингиз	272
“Кўзмунчоқ...”	273
Хаёл	274
Тафсир	275
Эски чориқ	276
Мақтанчоқлар	277
Икки каламуш	278
Оқ тулпор	278
Женева дафтари (туркум)	279

Халқаро анжуман	279
Женева	281
Мухбирлар	282
Соғиниш	283
Оқ йўл	284
Суҳбат.....	285
Кулманг.....	285
Булутли бир кун	286
Оқлар ва қоралар	286
“Жамайка”	287
Армон	288
Ҳабаш қиз	290
Ҳимоят	290
Сўнги чора	291
Совға	291
Ўғит	292
Бошманбулоққа	294
Уммон ортидаги маконим	294
Истиклол қўшиғи	295
Айрилмас	296
Қўлланма	298
“Дўстим, Ҳақ деганни қўлагин фақат...”	298
“Токи тонг отгунчалик интиқ қилар Қуёшни...”	298
Алишер Навоий ғазалига мухаммас	299
Ош ва тош.....	301
Тиш оғриғи	301
“Эй азиз юрт, Хуррият — даврон муборакдир сенга...” ..	302
Маслаҳат	302
Надомат.....	303
Версал хотиралари	304
Фазогир Солижон	306
Тойчоқ.....	307
Жаҳонгашта	307
Фидойи	308
Фахр	309
Ҳисобот	310

Тушмасин	311
Ўзбек бойининг баёноти	312
Комиллик	314
Бир қарасам	314
Ўзбекистон учун денгиз ўзингиз	315
Зардўшт сўзи	317
Лувр музейида	318
Сафардошлар	318
Шоир қалби	319
Айтгин шукрлар	320
Ота дуоси	320
Уچار қушлар	321
“Уринма болакай, уринма ҳарчанд...”	321
“Бугун холи қўйдим яна дафтаримни...”	321
Қалқон	322
“Дейдилар...”	322
“Юртимда...”	322
Бедорлик	323
Ўзбек онаси	324
Ҳасрат	326
Туш	326
Гулливер	326
Йўлтўсар	327
Олий неъмат	328
Ўзбекистон асри	330
Буюк китоб	332
Актёр	333
Йўқлов	334
Ажрим	335
Икки шоир	335
Шоир юраги	336
Жазо топкусидир	337
Мен фақат	337
“Меъмор умр бўйи...”	338
“Стадион гувлайди...”	338
Қадаҳ	339

Сирли олам	340
“Мана бу ҳикматга...”	342
Харобазор	342
Ўзбекман	343
Наврўз	344

Достонлар

Ранжком	346
Соҳибқирон	379

Адабий-бадиий нашр

АБДУЛЛА ОРИПОВ

ТАНЛАНГАН АСАРЛАР

Тўрт жилдлик

Иккинчи жилд

Шеърлар ва дostonлар

Муҳаррир Жонибек Субҳон

Мусаввир Виталий Куликов

Бадиий муҳаррир Анатолий Бобров

Техник муҳаррир Татьяна Смирнова

Кичик муҳаррир Назми Фозилова

Мусаҳҳиҳлар М. Насриддинова, Л. Мирзааҳмедова

Компьютерда тайёрловчи Лейля Абкеримова

ИБ № 3904

Босишга 27.02.2001 й. да рухсат этилди. Бичими 84x1081/32.
Таймс гарнитура. Офсет босма. 26,04+0,42 вкл. шартли босма тобоқ.
17,5+0,5 вкл. нашр босма тобоғи. Жами 10000 нусха.
1529 рақамли буюртма. 105-2000 рақамли шартнома.
Баҳоси шартнома асосида.

Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасининг
Фафур Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти.
700129, Тошкент, Навоий кўчаси, 30.

Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасининг
Ижарадаги Тошкент матбаа комбинати.
700129, Тошкент, Навоий кўчаси, 30.

Орипов, Абдулла.

Танланган асарлар, Тўрт жилдлик. Таҳрир ҳайъати
О. Шарафиддинов, М. Қўшжонов, Э. Воҳидов ва бошқ.—
Ғ. Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашр, 2001.—
Жилд. 2. Шеърлар ва дostonлар.— 496 б.

Шоир “Танланган асарлар”ининг иккинчи жилдини қўлга олган шеърхон ўйчан, фалсафий умумлашмаларга бой ва дунё — ҳаёт — муносабатлар мураккабликларига ечим ва қушод излаган, ҳамма-ҳамма ни замон ва дунёқарашлар, оқибат ва эътиқодлар эврилишларига зийраклик билан боқишга даъват руҳидаги, замондошлар қалбларига ҳушёрлик ва басират нигоҳи билан қарашга ундайдиган руҳдаги асарларга дуч келиши табиий. Ҳаёт, муҳаббат, ғазаб ва нафратнинг туб моҳиятини, дунёнинг дунёлиги, одамнинг одамлиги тамойиллари одамзот учун азал-абад жумбоқ бўлиб келаётганини такрор-такрор уқтираётгандек бўлади...